ទស្សនាវដ្តីរបស់មជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជា

ស្វែងរក ការ

ស្វែងរកការពិត

ទស្សនាវដ្តីនៃមជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជា

លេខ៤៧ ខែវិច្ឆិកា ឆ្នាំ២០០៣

មាតិកា

• សំបុត្រៈ ជួយប្រជាជនអ៊ីរ៉ាក់ឲ្យទទួលបានយុត្តិធម៌និងការចងចាំ.... ១

ផ្នែកឯកសារ

• ចម្លើយសារភាពរបស់ ផេង ស៊ិន ហៅ ជ័យ........................ ២

• របាយការណ៍ស្តីអំពីកិច្ចប្រជុំការងារ..................................... ៥

• ជីវទស្សន៍បដិវត្តន៍របស់សមមិត្ត ប៉ុន.................................... ៧

• បញ្ជីឈ្មោះជនរងគ្រោះនៅមន្ទីរ ស-២១.......................... ១២

ផ្នែកប្រវត្តិសាស្ត្រនិងការស្រាវជ្រាវ

• ករណី ឡាយ ក្លឹង ហៅ ដុស.. ១៤

• ទីបញ្ចប់ខ្ញុំនៅក្នុងគុកព្រៃស..១៨

• ព្រះពុទ្ធសាសនាមិនសាបសូន្យ..២០

• បរាជ័យដោយការឆ្គួសប្រហែស.....................................២២

ផ្នែកច្បាប់

• សន្តិភាពនិងច្បាប់សង្គ្រាម...៣៧

វេទិកាពិភាក្សាសាធារណៈ

• តុលាការប្រជាជននៅប្រទេសរ៉្វាន់ដា................................. ៥៣

ទំព័រស្វែងរកគ្រួសារ

• ខ្ញុំមិនចង់ជួប..៥៨

រក្សាសិទ្ធិ

មជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជា

អនុញ្ញាតឲ្យបោះពុម្ពផ្សាយដោយ
ក្រសួងព័ត៌មាននៃរាជរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជា
ប្រកាសទេសរដ្ឋមន្ត្រី និង រដ្ឋមន្ត្រីក្រសួងព័ត៌មាន
លេខ ០២៩១ពម/៩៩
ចុះថ្ងៃទី២ ខែសីហា ឆ្នាំ១៩៩៩

រូបថតឯកសារៈ មជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជា
និង សារមន្ទីរឧក្រិដ្ឋកម្មប្រល័យពូជសាសន៍ទួលស្លែង

ស្នេរលេខនេះៈ យិន នាន, ព្រំ ផល្លា, លី សុខឃាង, ស៊ឹម សុរិយ៉ា, អៀ ម៉េងទ្រី, សូ ហ្វារីណា, ស៊ុន រ៉ាពីជ, ហ្សូរាល់ កាការីយ៉ា, ខូម ខែមប៉ែល
អ្នកនិពន្ធនិងស្រាវជ្រាវៈ លី សុផល, ផាត រចនា **ជំនួយការនិពន្ធនាយកៈ** សាន់ កល្យាណ **និពន្ធនាយករងៈ** សួ ប៊ុនស៊ូ **អ្នកបកប្រែៈ** អេង កុកថាយ
និពន្ធនាយកទូទៅៈ ឆាំង យុ **ក្រាហ្វិកកុំព្យូទ័រៈ** ស៊ឹម សុភ័ក្ត្រ **គ្រប់គ្រងការចែកផ្សាយៈ** មាស ប៊ុនថាន

សំបុត្រៈ ជួយប្រជាជនអ៊ីរ៉ាក់ឱ្យទទួលបានយុត្តិធម៌និងការចងចាំដូចប្រជាជនកម្ពុជា

នៅថ្ងៃទី៣០ ខែតុលា ខ្ញុំបានធ្វើដំណើរទៅកាន់ប្រទេសអ៊ីរ៉ាក់ ដើម្បីផ្តល់ការពិគ្រោះយោបល់អំពីការប្រមូលឯកសារនិងវត្ថុតាងផ្សេងៗដែលនឹងមានសារប្រយោជន៍សម្រាប់ការដាក់ឲ្យមានការទទួលខុសត្រូវចំពោះបទឧក្រិដ្ឋប្រព្រឹត្តឡើងដោយរបប បាប់ទីសដែលទើបតែត្រូវទម្លាក់ចេញពីតំណែង ។ ខ្ញុំមានអារម្មណ៍រំភើបរីករាយខ្លាំងណាស់ក្នុងនាមពលរដ្ឋមួយរូបមកពីប្រទេសដ៏តូចមួយដូចជាប្រទេសកម្ពុជាត្រូវបានអញ្ជើញមកផ្ទេរបទពិសោធន៍បែបនេះ ។ ខ្ញុំបានអនុវត្តការងារចងក្រងឯកសារជាយូរមកហើយ គឺតាំងពីឆ្នាំ១៩៩៥ ដែលមជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជាត្រូវបានបង្កើតឡើងនៅក្នុងទីក្រុងភ្នំពេញ ។ កិច្ចខំប្រឹងប្រែងរបស់មជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជាដើម្បីស្វែងរកការពិតនៅក្នុងសម័យខ្មែរក្រហមនិងការងារដ៏សែនពិបាករបស់យើងក្នុងការប្រមូលឯកសារនិងវត្ថុតាងផ្សេងៗទទួលបានការចាប់អារម្មណ៍ពីមជ្ឈដ្ឋានអន្តរជាតិ ។ ការទទួលស្គាល់នេះមានសារសំខាន់ណាស់ចំពោះយើងដែលជាពលរដ្ឋកម្ពុជាហើយវាក៏មានសារប្រយោជន៍ដែរចំពោះមនុស្សជុំវិញពិភពលោកដែលកំពុងធ្វើការដើម្បីធានាថាជនដែលទទួលខុសត្រូវចំពោះបទឧក្រិដ្ឋដ៏ឃោរឃៅត្រូវបាននាំយកទៅកាត់ទោស ។

នៅទីក្រុងបាដាត ខ្ញុំបានចំណាយពេលពេញមួយសប្តាហ៍ដើម្បីផ្តល់យោបល់ទៅឲ្យឥស្សរជនជួវការនៃអាជ្ញាធរសម្ព័ន្ធមិត្តបណ្តោះអាសន្ន តំណាងនៃក្រុមប្រឹក្សាគ្រប់គ្រងប្រទេសអ៊ីរ៉ាក់ អង្គការក្រៅរដ្ឋាភិបាល និងគណបក្សនយោបាយ ។ គោលដៅចម្បងរបស់ខ្ញុំនៅទីនោះគឺស្វែងរកអង្គការក្រៅរដ្ឋាភិបាលនិងបុគ្គលមួយចំនួនដែលកំពុងកាន់កាប់ឯកសារដែលអាចមានសារប្រយោជន៍ប្រើប្រាស់ជាភស្តុតាងនៅក្នុងតុលាការពិសេសដែលគ្រោងនឹងបង្កើតសម្រាប់ប្រទេសអ៊ីរ៉ាក់នៅក្នុងឆ្នាំ២០០៤ ។ ខ្ញុំបានសហការជាមួយអង្គការក្រៅរដ្ឋាភិបាលផ្សេងៗក្នុងប្រទេសអ៊ីរ៉ាក់ និងមេដឹកនាំគណបក្សនយោបាយជាច្រើនរូប ដើម្បីស្វែងរកប្រភពនៃឯកសារទាក់ទិននឹងបទឧក្រិដ្ឋ ។ មានអង្គការក្រៅរដ្ឋាភិបាលមួយចំនួនតូចប៉ុណ្ណោះកំពុងដំណើរការនៅក្នុងប្រទេសអ៊ីរ៉ាក់នាពេលបច្ចុប្បន្នដែលមានជំនាញក្នុងការប្រមូលនិងចងក្រងឯកសារទាក់ទងទៅនឹងការរំលោភសិទ្ធិមនុស្សដ៏ធ្ងន់ធ្ងរ ។

ការបង្កើតប្រព័ន្ធចងក្រងឯកសារដ៏មានប្រសិទ្ធភាពនិងតម្លាភាពមួយ នឹងមានសារប្រយោជន៍ជាច្រើនយ៉ាងសម្រាប់សង្គមអ៊ីរ៉ាក់ៈ (ទីមួយ) ការចងក្រងឯកសារនឹងជាជំនួយដល់អាជ្ញាធរនៅក្នុងដំណើរការតុលាការពិសេសដែលបានគ្រោងទុកសម្រាប់ឆ្នាំ២០០៤ខាងមុខនេះ និងក្នុងការធ្វើឲ្យមានការកាត់សេចក្តីដែលគោរពតាមបទដ្ឋានច្បាប់អន្តរជាតិ ។ (ទីពីរ) ការចងក្រងឯកសារនឹងជំរុញឲ្យប្រជាជនអ៊ីរ៉ាក់ដែលជាជនរងគ្រោះចេញមុខតវ៉ារកយុត្តិធម៌និងរួមចំណែកក្នុងដំណើរពិភាក្សាបែបប្រជាធិបតេយ្យថ្មី ។ (ទីបី) ការចងក្រងឯកសារដ៏ត្រឹមត្រូវនឹងក្លាយជាមូលដ្ឋានសម្រាប់សំណេរប្រវត្តិសាស្ត្រដ៏ក្បោះក្បាយនិងទូលំទូលាយ ។ ដូចដែលយើងបានឃើញនៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជា សង្គមមួយដែលបានឆ្លងកាត់សង្គ្រាមរ៉ាំរ៉ៃមិនអាចគេចផុតពីស្រមោលនៃអតីតកាលរបស់ខ្លួនបានទេ លុះត្រាតែសង្គមនោះយល់ឲ្យបានច្បាស់អំពីមូលហេតុដែលបង្កឲ្យមានភាពអន្ធកាល ។ តាមរយៈបទពិសោធន៍ការងារនៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជា ខ្ញុំយល់ថា ការងារស្វែងរកការពិតនិងការទទួលខុសត្រូវអាចក្លាយទៅជាបេសកកម្មស្នូលនៃការអភិវឌ្ឍន៍សង្គមស៊ីវិលនៃប្រទេសអ៊ីរ៉ាក់ ។

ខ្ញុំមានជំនឿយ៉ាងមុតមាំថា ប្រទេសអ៊ីរ៉ាក់មានធនធានមនុស្សគ្រប់គ្រាន់ក្នុងការអនុវត្តន៍ដំណើរការចងក្រងឯកសារប្រកបដោយជោគជ័យ ទោះជាមានឧបសគ្គជាច្រើនក៏ដោយ ។ ខ្ញុំសង្ឃឹមថា បទពិសោធន៍របស់យើងនៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជា រួមទាំងជោគជ័យនិងបរាជ័យផងនោះអាចផ្តល់ជាជំនួយមូលដ្ឋានសម្រាប់ជំរុញឲ្យប្រជាជនអ៊ីរ៉ាក់ចាប់ផ្តើមដំណើរការចងក្រងឯកសារដោយប្រសិទ្ធភាព ។ ខ្ញុំរង់ចាំជួយប្រជាជនអ៊ីរ៉ាក់ជានិច្ច ដើម្បីសម្រេចឲ្យបាននូវយុត្តិធម៌និងការចងចាំ ដូចដែលខ្ញុំបាននិងកំពុងជួយប្រជាជនកម្ពុជាដែរ ។

យើងត្រូវចងចាំថា ២៨ឆ្នាំក្រោយការដួលរលំនៃរបបកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ កម្ពុជាពុំទាន់សម្រេចបាននូវការបង្កើតតុលាការដ៏គួរឲ្យទុកចិត្តមួយដើម្បីកាត់ទោសអតីតមេដឹកនាំខ្មែរក្រហមនៅឡើយទេ ។ នៅពេលដែលយើងផ្ទេរបទពិសោធន៍របស់យើងទៅឲ្យប្រទេសដទៃ យើងត្រូវសួរខ្លួនឯងថា ហេតុអ្វីបានជាតុលាការខ្មែរក្រហមមិនទាន់ត្រូវបានបង្កើត ហើយយើងត្រូវបន្តជំរុញឲ្យមេដឹកនាំកម្ពុជាបង្កើតតុលាការនេះដោយមិនពន្យារពេលបន្តទៀត ។ ការបង្កើតតុលាការខ្មែរក្រហមគួរតែជាអាទិភាពរបស់គណបក្សនយោបាយទាំងបីដែលកំពុងតែពិភាក្សាអំពីការបង្កើតរដ្ឋាភិបាលថ្មីសម្រាប់កម្ពុជា ។

ឆាំង យុ

(អត្ថបទសង្ខេបចេញពីចម្លើយសារភាព)

ចម្លើយសារភាពរបស់ ផេង ស៊ិន ហៅ ជ័យ

ផេង ស៊ិន មានឈ្មោះបដិវត្តន៍ ជ័យ ជាអតីតប្រធានពាណិជ្ជកម្មភូមិភាគកណ្តាលនៃកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ ។ ជ័យ ត្រូវអង្គការចាប់ខ្លួននៅថ្ងៃទី៣ ខែតុលា ឆ្នាំ១៩៧៧ ពីបទរួមគំនិតធ្វើវិទ្ធង្សនាប្រឆាំងនឹងបដិវត្តន៍ ។ បន្ទាប់ពីត្រូវឃុំឃាំង និងសួរចម្លើយនៅមន្ទីរ ស-២១ អស់រយៈពេល៥ខែ ជ័យ ត្រូវអង្គការកម្ទេចនៅថ្ងៃទី១០ ខែមីនា ឆ្នាំ១៩៧៧ ក្នុងអាយុ ២៦ឆ្នាំ ។

ជ័យ មានស្រុកកំណើតនៅភូមិបឹងស្នាយ សង្កាត់សំបួរមាស ស្រុកកំពង់សៀម ខេត្តកំពង់ចាម ។ ជ័យ ជាកូនច្បងក្នុងចំណោមបងប្អូន៩នាក់ ឪពុកឈ្មោះ ផេង សេង ម្តាយឈ្មោះ ញ៉ែប អ៊ិន ។

កាលពីអាយុ៧ឆ្នាំ ជ័យ ចូលរៀននៅសាលាទួលថ្ម ក្រុងកំពង់ចាម ។ ឆ្នាំ១៩៦៨ ជ័យ ប្រឡងចូលរៀនថ្នាក់ទី៦នៅវិទ្យាល័យក្រុងកំពង់ចាម បានពីរឆ្នាំគឺឆ្នាំ១៩៧០ក៏ឈប់រៀន ។ កាលរៀននៅវិទ្យាល័យកំពង់ចាម ជ័យ បានស្គាល់ឈ្មោះ លាន និង សួន និស្សិតសាលាបច្ចេកទេសកំពង់ចាម ដែលមកស្នាក់នៅក្នុងភូមិរបស់ ជ័យ ជាយូរមកហើយ ។ អ្នកទាំងបីតែងតែដើរទៅរៀនជាមួយគ្នា ។ មុនដំបូង លាន និង សួន អប់រំ ជ័យ អំពីបដិវត្តន៍ បន្ទាប់មកក៏យកសៀវភៅរូបភាពរបស់អាមេរិកាំងស្តីអំពីសង្គមសេរីមកឲ្យ ជ័យ មើល និងបានអប់រំ ជ័យ អំពីភាពខុសគ្នារវាងរបបសេរីនិងរបបកុម្មុយនិស្ត ។ ការអប់រំនេះបានប្រព្រឹត្តទៅជារឿយៗរហូតដល់ខែ១២ ឆ្នាំ១៩៦៨ លាន និង សួន បាននាំ ជ័យ ចូលសេអ៊ីអាដោយមានឈ្មោះ ម៉ៅ សារឿន សាស្ត្រាចារ្យនៅវិទ្យាល័យកំពង់ចាម ជាអ្នកទទួលស្គាល់ ។ ក្នុងពិធីនោះក៏មានបញ្ចូលមនុស្សបីនាក់ជាសមាជិក សេ.អ៊ី.អា ដែរគឺ ជ័យ, ទា ហាក់ម៉េង និង អ៊ឹង ម៉េង ។ បន្ទាប់ពីក្លាយជាសមាជិកសេអ៊ីអា ជ័យ បានទទួលការចាត់តាំងឲ្យធ្វើជាប្រធានយុវជនក្នុងថ្នាក់ ដើម្បីងាយស្រួលឃោសនានិងកសាងកម្លាំង សេ.អ៊ី.អា ។ ជ័យ រួមជាមួយឈ្មោះ អេង ម៉េងលី និង ហាក់ យូស្រេង ដែលជាសិស្សរួមថ្នាក់ បានដឹកនាំបាតុកម្មប្រឆាំងខ្មែរក្រហមនៅមុខសាលាខេត្តកំពង់ចាម ។ ក្រោយពីនេះបានប្រមូលគ្រាក់ដែលបាចដោយក្រុមចម្រើនយកមកដុតចោល និងបានរាយការណ៍ឲ្យ លាន និង សួន ទៅប្តឹងប៉ូលិសឲ្យមកចាប់អ្នកធ្វើសកម្មភាពបាចគ្រាក់យកទៅដាក់គុកទៀត ។

មុនរដ្ឋប្រហារថ្ងៃទី១៨ ខែមីនា ឆ្នាំ១៩៧០ លាន និង សួន បានចេញទៅធ្វើការនៅកំពង់សៀម ហើយបានផ្តាំផ្ញើឲ្យ ជ័យ ទៅជួបឈ្មោះ តាប៉ាល់ ប្រធានភូមិអណ្តូងពោធិ ដើម្បីឲ្យ តាប៉ាល់ ជូនទៅជួប សួស លេខាឃុំទ្រាន ។ ជ័យ និងកម្លាំងដែលខ្លួនកសាងបានពីរនាក់គឺឈ្មោះ ខា និង អុល ត្រូវបាន សួស ចាត់តាំងឲ្យបំផុសប្រជាជននៅភូមិច្រនៀង ភូមិទ្រាន និងភូមិត្រពាំងអំពិល រត់ទៅតំបន់ខ្មាំងអស់ចំនួន៣០គ្រួសារ ។ ខែ៣ ឆ្នាំ១៩៧១ ជ័យ មកធ្វើជាកងទ័ពស្រុកជាមួយនឹង សួន ចំណែក ខា និង អុល ធ្វើការជាមួយ សួស ហើយស្លាប់ក្នុងសមរភូមិនៅឆ្នាំ១៩៧២ ។

នៅខែ៥ ឆ្នាំ១៩៧១ អង្គការចាត់តាំងកងទ័ពតំបន់ ។ លាន និង សួន បានខទ្ទេសនាម ជ័យ ឲ្យធ្វើការជាមួយឈ្មោះ បេង ប្រធាននយោបាយកងវរសេនាតូចសមរភូមិ២៩០ ខេត្តកំពង់ចាម ។ បន្ទាប់ពីនោះ សួន ផ្លាស់ទៅធ្វើការនៅស្រុកកំពង់សៀម ត្រូវខ្មាំងលួចបាញ់ស្លាប់ ចំណែក លាន ក៏ត្រូវខ្មាំងលួចគប់គ្រាប់បែកចូលអង្គប្រជុំស្លាប់ដែរ ។ ខែកុម្ភៈ ឆ្នាំ១៩៧២ ជ័យ ធ្វើការជាមួយ បេង នៅក្នុងអង្គភាពទ័ពចល័តភូមិភាគ៣០៥ ។ ពេលវាយក្រុងកំពង់ធំនៅក្តីសែន ជ័យ បានបញ្ជាឲ្យកូនទាហានដកថយចោលខ្សែត្រៀម បណ្តាលឲ្យទាហានខ្មាំងព័ទ្ធកម្ទេចកម្លាំងបដិវត្តន៍អស់មួយកងតូច ។ ជាមួយនឹងសកម្មភាពខាងលើ ជ័យ នៅតែបន្តកសាងបានកម្លាំងថ្មីៗជាច្រើនទៀត ។

ម្តងហើយម្តងទៀត ជ័យ បានសរសេរនៅក្នុងចម្លើយសារភាពថា សកម្មភាពក្បត់របស់ខ្លួនដែលមិនអាចអត់ឱនបានគឺ

បំផុសយុទ្ធជនឲ្យរត់ទៅផ្ទះ រត់ចោលសមរភូមិ បើកផ្លូវឲ្យទាហានខ្មាំង វាយបុកដាច់ខ្សែត្រៀម ផ្តល់ព័ត៌មានឲ្យយន្តហោះមកទម្លាក់គ្រាប់បែកដាក់ជំរំយោធា ឲ្យកម្លាំងរបស់ខ្លួនចាក់ថ្នាំសម្លាប់យុទ្ធជនដែលឈឺនិងរបួស ចាត់កម្លាំងឲ្យដាក់គ្រាប់បែកក្នុងមន្ទីរពេទ្យ ពន្យារពេលអនុវត្តផែនការរបស់បក្ស ផ្តល់ព័ត៌មានមិនច្បាស់ដល់អង្គភាពធ្វើឲ្យមានការលំបាកក្នុងការវាយលុក បាញ់បំផ្លាញគ្រាប់កាំភ្លើងធំនិងកាំភ្លើងបាញ់យន្តហោះអស់ជាច្រើន ។

នៅខែ៥ ឆ្នាំ១៩៧៣ ជ័យ បានផ្លាស់ទៅមន្ទីរសេនាធិការភូមិភាគ ។ នៅចុងឆ្នាំ១៩៧៣ មុនពេលដកទ័ពទៅវាយនៅផ្លូវជាតិលេខ៥ ម្តុំឧដុង្គនិងកំពង់ហ្លួង ជ័យ បានទៅជួបនឹង បេង នៅភ្នំស្រីភ្នំប្រុស ។ បេង បានឧទ្ទេសនាម ជ័យ ឲ្យធ្វើការជាមួយឈ្មោះ ជិត, ហ៊ាន និង សំបូរ ចំណែកខ្លួនគាត់ផ្លាស់ទៅធ្វើការនៅសមរភូមិកំពង់ធំ ។

ខែ៧ ឆ្នាំ១៩៧៤ ជ័យ ផ្លាស់ទៅខេត្តសៀមរាបឧត្តរមានជ័យ ជាមួយឈ្មោះ ជិត ។ ជិត បានឧទ្ទេសនាម ជ័យ ឲ្យស្គាល់ឈ្មោះ ហោះ និង ឌួង ប្រធានវរសេនាតូចនៅខេត្តសៀមរាប ។ បន្ទាប់ពីទទួលជ័យជំនះទូទាំងប្រទេស ហោះ ផ្លាស់ទៅប្រចាំការនៅខេត្តកំពង់ធំ, ឌួង ទៅប្រចាំការនៅខេត្តកំពង់ចាម, ជិត មកធ្វើជាប្រធានពេទ្យភូមិភាគនៅខេត្តកំពង់ចាម, ជ័យ ក៏ផ្លាស់មកខេត្តកំពង់ចាមដែរ ។

នៅខែ៧ ឆ្នាំ១៩៧៥ ឌួង បានដឹកនាំអង្គប្រជុំមួយនិយាយអំពីផែនការកែប្រែសង្គមនេះឲ្យទៅជារបបឯកជនវិញ ព្រោះរស់ក្នុងរបបសមូហភាពលំបាកណាស់ គ្មានផ្សារ គ្មានលុយ គ្មានស្រាផឹក ។ ដូច្នេះផែនការគឺនាំគ្នាបំផុសការស៊ីផឹកនិងលេងបៀឲ្យបានច្រើនកន្លែង និងយកភាពយន្តរបស់ខ្មាំងមកបញ្ចាំងរាល់ៗយប់នៅរោងមហោស្រពខេត្តកំពង់ចាម ។

នៅខែ៤ ឆ្នាំ១៩៧៦ មុនថ្ងៃបុណ្យឯករាជ្យជាតិ ១៧ មេសា ឌួង បានដឹកនាំការប្រជុំមួយនៅមន្ទីររបស់ឈ្មោះ រាប នៅភ្នំប្រុសភ្នំស្រី ដើម្បីរៀបចំផែនការធ្វើរដ្ឋប្រហារដណ្តើមយកក្រុងកំពង់ចាម ។ ផែនការនេះមិនទាន់អនុវត្តភ្លាមទេ ដោយសារឈ្មោះ សី មិននៅ ម្យ៉ាងទៀតកម្លាំងក៏មិនទាន់ជុំគ្រប់គ្នា ប៉ុន្តែ ឌួង បានផ្តល់យោបល់ដល់កម្លាំងទាំងអស់ឲ្យធ្វើសកម្មភាពអុកឡុកតាមផ្ទះ ឃ្លាំងទំនិញ មន្ទីរពេទ្យ និងមន្ទីរភូមិភាគ ឲ្យចលាចលនៅក្នុងភូមិភាគ ។

នៅខែ៨ ឆ្នាំ១៩៧៦ ឌួង បានដឹកនាំការប្រជុំមួយទៀតនៅភូមិព្រែកដើមចាន់ រៀបចំផែនការធ្វើរដ្ឋប្រហារក្នុងឱកាសបុណ្យខួបបក្សថ្ងៃទី៣០ ខែកញ្ញា ឆ្នាំ១៩៧៦ នេះ ។ ផែនការគឺរង់ចាំឲ្យខាងភ្នំពេញផ្ទុះអាវុធមុន បន្ទាប់មកខាងកំពង់ចាមវាយដណ្តើមយកអាវុធនិងសម្ភារៈទាំងអស់សម្រាប់វាយយកភូមិភាគកណ្តាលទាំងមូល ។ បន្ទាប់ពីអង្គប្រជុំនេះ ទាំងអស់គ្នារង់ចាំទទួលបញ្ជាពីឈ្មោះ ឌួង ប៉ុន្តែផែនការត្រូវបរាជ័យដោយសារបក្សចាប់ខ្លួនឈ្មោះ ហោះ, វើន, ឌួង និងបក្សពួកដទៃទៀតជាបន្តបន្ទាប់ ។

នៅខែ១២ឆ្នាំ១៩៧៦ សី បានប្រមូលកម្លាំងដែលនៅសេសសល់ទៅប្រជុំនៅក្រុងកំពង់ចាម ប្រាប់ឲ្យសំងំសិន ការពារកម្លាំងរង់ចាំសភាពការណ៍ថ្មីទៀត ប៉ុន្តែនៅតែបន្តការអុកឡុកនៅពេលយប់ដដែល ។ នៅថ្ងៃទី៣០ ខែមករា ឆ្នាំ១៩៧៧ សី ដាក់ផែនការធ្វើរដ្ឋប្រហារវាយបក្សក្នុងរវាងពីថ្ងៃទី២០ដល់ថ្ងៃទី២៥ ខែកុម្ភៈ ឆ្នាំ១៩៧៧នេះ ឲ្យខាងតែបានដាច់ខាត ព្រោះបើទុកកាន់តែយូរ កម្លាំងកាន់តែរលោះដោយសារបក្សចាប់ខ្លួន ។ ផែនការគឺវាយក្រុងកំពង់ចាមមុនដើម្បីដណ្តើមអាវុធនិងគ្រាប់រំសេវ ។ បន្ទាប់មកគឺវាយយកក្រុងកំពង់ធំ ដើម្បីភ្ជាប់ជាមួយសៀមតាមខេត្តព្រះវិហារដោយ សី បានចាត់តាំង វើង ឲ្យទៅភ្ជាប់សភាពការណ៍នៅខាងសៀមរាបជាស្រេច ។

វើង បានទៅសៀមរាបតាមការចាត់តាំងរបស់ សី ប៉ុន្តែ វើង មិនទាន់ត្រឡប់មកវិញផង បក្សបានចាប់ខ្លួនមេៗមួយចំនួនទៀតជាបន្តបន្ទាប់ ហើយដល់ខែ៣ខែ៤ក៏ស្រាវជ្រាវចាប់ជាខ្សែសង្វាក់រហូតដល់មូលដ្ឋានសហករណ៍ ។ ដូច្នេះផែនការត្រូវបរាជ័យទាំងស្រុង ។

ថ្ងៃទី២៩ ខែ៤ ឆ្នាំ១៩៧៧ ជ័យ បានជួបប្រជុំជាមួយ សី, រាប និង លី ។ សី បាននិយាយថា «ឥឡូវនេះអង្គការលែងទុកចិត្តយើងហើយ មិនយូរមិនឆាប់គង់តែអង្គការចាប់យើងទៀតមិនខាន ។ ដូច្នេះបើមុននឹងស្លាប់ យើងត្រូវបំផ្លាញកម្លាំងបដិវត្តន៍ស្អីមួយឲ្យបាន» ។ ដោយសារភូមិភាគឧត្តរត្រូវបាន

អង្គការបញ្ចូលបន្ថែមខេត្តសៀមរាបនិងឧត្តរមានជ័យទៀត ដូច្នេះ សី បានរៀបផែនការទាក់ទងជាមួយសៀមក្នុងករណីដែលរដ្ឋប្រហារត្រូវបរាជ័យ យើងនឹងនាំកម្លាំងរត់ទៅខាងដីសៀម ។ សី, រាប និង លី មាននាទីទៅរៀបចំកម្លាំងនៅខាងខេត្តសៀមរាប ។

ខែ៦ ឆ្នាំ១៩៧៧ អង្គការបានកាត់ខេត្តសៀមរាបចេញ ដូច្នេះភូមិភាគកណ្ដាលនៅសល់តែខេត្តកំពង់ចាមនិងកំពង់ធំប៉ុណ្ណោះ ។ សី, រាប និង លី ត្រូវត្រឡប់មកពីសៀមរាបវិញ ។ សី បានបើកអង្គប្រជុំម្ដងទៀត ដោយសារផែនការត្រូវទទួលបរាជ័យកាន់តែធ្ងន់ធ្ងរ ។ សី បានលើកឡើងថា ពេលនេះបើធ្វើក៏ស្លាប់ មិនធ្វើក៏ស្លាប់ ដូច្នេះមុននឹងស្លាប់ត្រូវតែបំផ្លាញឃ្លាំងគ្រាប់នៅកំពង់ចាមឲ្យបាន ។ ទាំងអស់គ្នាឯកភាពឲ្យ លី និង រាប ជាអ្នកធ្វើសកម្មភាពបំផ្លាញឃ្លាំងគ្រាប់ ។

នៅដើមខែ៨ ឆ្នាំ១៩៧៧ អង្គការផ្លាស់ សី ចេញពីលេខាកងពល មកធ្វើប្រធានកសិកម្មភូមិភាគវិញ ។ សី បានហៅកម្លាំងទាំងអស់ទៅជួបហើយនិយាយថា “ឥឡូវ...អង្គការលែងទុកចិត្តខ្ញុំហើយ ស្អែកឬខានស្អែកនេះប្រហែលអង្គការចាប់ខ្ញុំហើយ ។ ...បើអង្គការចាប់ខ្ញុំ សូមរាបដឹកនាំផែនការនេះដោយទៅទាក់ទងជាមួយ បងចន នៅតំបន់៤៣ ។” សី ត្រូវអង្គការចាប់ខ្លួននៅក្នុងខែ៨នេះ ។ បន្ទាប់ពី សី ត្រូវចាប់ខ្លួន រាប, លី, ជ័យ, សោ, ចន, និង បឿន ក៏បន្តផែនការដាក់គ្រាប់បែកបំផ្លាញឃ្លាំងគ្រាប់នៅថ្ងៃទី១៧ ខែកញ្ញា ឆ្នាំ១៩៧៧ ។ ជ័យ បានចូលរួមប្រជុំរៀបចំផែនការនេះនៅថ្ងៃទី៩ ខែកញ្ញា ប៉ុន្តែមិនបានចូលរួមអនុវត្តទេ ដោយត្រូវអង្គការចាត់ឲ្យទៅទទួលភ្ញៀវបរទេសដែលមកធ្វើទស្សនកិច្ចនៅភូមិភាគកណ្ដាល លុះដល់ល្ងាចថ្ងៃទី១៧ត្រឡប់មកវិញចំពេលគ្រាប់ផ្ទុះតែម្ដង ។ គ្រាប់ទី១ផ្ទុះនៅវេលាម៉ោង៨ល្ងាច កន្លះម៉ោងក្រោយមកផ្ទុះគ្រាប់ទីពីរ ។ ក្រោយពីមានព្រឹត្តិការណ៍ផ្ទុះគ្រាប់បែកភ្លាម បក្សមានវិធានការស្រាវជ្រាវនិងឃាត់ខ្លួនអ្នកធ្វើសកម្មភាពជាខ្សែសង្វាក់ ហើយដល់ថ្ងៃទី៣ ខែតុលា ឆ្នាំ១៩៧៧ ជ័យ ត្រូវចាប់ខ្លួនបញ្ជូនមកភ្នំពេញឃុំឃាំងនៅមន្ទីរស-២១ ។

នៅក្នុងមន្ទីរ ស-២១ ជ័យ ត្រូវសួរចម្លើយបួនលើក ។ លើកទីមួយសួរដោយឈ្មោះ អឿន នៅថ្ងៃទី១៣ ខែតុលា ឆ្នាំ១៩៧៧ ។ ជ័យ បានរាយការណ៍ថា មនុស្ស៥៥នាក់បានចូលរួមសកម្មភាពក្បត់ជាមួយខ្លួន ។ ក្នុងចំណោមឈ្មោះទាំងនោះមួយចំនួនធំគឺស្លាប់និងចាប់អស់ហើយ ក្រៅពីនោះគឺក្ដាប់មិនបាន ។

សួរចម្លើយលើកទីពីរនៅថ្ងៃទី១៤ ខែ១០ ឆ្នាំ១៩៧៧ គ្រាន់តែជាការបញ្ជាក់បន្ថែមអំពីសកម្មភាពរបស់ សោ ដែលប៉ុនប៉ងមិនបានសម្រេចក្នុងការសម្លាប់ សមមិត្តអាន លេខាតំបន់៤៤ ។ សួរចម្លើយលើកទីបីនៅថ្ងៃទី១៨ ខែតុលា ។ លើកនេះបញ្ជីឈ្មោះមនុស្សកើនដល់៦១នាក់ ។ លើកចុងក្រោយពីថ្ងៃទី២៩ដល់ថ្ងៃទី៣១ ខែតុលា សួរដោយ ទុយ និង ឈិន ។ ចម្លើយសារភាពលើកនេះមានលក្ខណៈលម្អិតខ្លាំងជាងមុន ។

យោងតាមបញ្ជីឈ្មោះអ្នកទោសដែលត្រូវកម្ទេចនៅមន្ទីរ ស-២១ ផេង សិន ហៅ ជ័យ ត្រូវអង្គការកម្ទេចនៅថ្ងៃទី១០ ខែមីនា ឆ្នាំ១៩៧៨ ។

សាន់ កល្យាណ

ពាក្យស្លោកខ្មែរក្រហម

◆ ធ្វើបដិវត្តន៍មិនមែនអញ្ជើញភ្ញៀវទៅពិសាបាយទេ មិនមែនសរសេរអត្ថបទទេ មិនមែនប៉ាក់ផ្កាទេ មិនមែនត្រូវអប់រំទន់ទេ មិនត្រូវព្រះវើយកន្តើយសុភាពរាបសាទេ មិនត្រូវខ្លាចខ្លាំងទេ បដិវត្តន៍គឺជាកំហឹងវណ្ណៈមួយវាយរំលំវណ្ណៈមួយ។

◆ ចំពោះមនុស្សយើងម្នាក់ៗ ប្រសិនបើខ្មាំងមិនប្រឆាំងទេនោះគឺមិនល្អដែរ ច្បាស់ជាត្រូវយើងនឹងខ្មាំងវិញ បើខ្មាំងប្រឆាំងវិញជាការល្អ បញ្ជាក់ថា "យើងនិងខ្មាំងអាចចែកព្រំដែនគ្នាច្បាស់លាស់" ហើយបើសត្រូវប្រឆាំងយើងកាន់តែខ្លាំងឡើងៗ នោះយើងរឹតតែរលុះរលាយឡើង បញ្ជាក់ថាយើងមិនតែចែកព្រំដែនច្បាស់ ថែមទាំងបញ្ជាក់ថា ការងារយើងបានទទួលផលល្អ។

◆ យើងសង្ឃឹមចង់បានជំនួញបរទេសដែរ តែយើងត្រូវពឹងផ្អែកខ្លួនយើង ផ្អែកលើសេចក្ដីព្យាយាមរបស់ខ្លួន ពឹងផ្អែកលើកម្លាំងកសាងរបស់ទ័ពនិងប្រជាជន។

(សៀវភៅកំណត់ហេតុរបស់សមមិត្ត ញ៉ុក សារិន)

ទីស្តីការគណៈរដ្ឋមន្ត្រី
លេខាធិការដ្ឋានក្រុមការងាររាជរដ្ឋាភិបាល
រាជរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជា
ថ្ងៃទី២០ ខែតុលា ឆ្នាំ២០០៣

របាយការណ៍

ស្តីពីកិច្ចប្រជុំការងារបច្ចេកទេសជាមួយបណ្តាអគ្គទូត ក្នុងការរៀបចំដំណើរការអង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញដើម្បីកាត់ទោសមេដឹកនាំខ្មែរក្រហម

ខ្ញុំមានកិត្តិយសសូមជម្រាបជូនឯកឧត្តមមេត្តាជ្រាបអំពីរបាយការណ៍ស្តីពីកិច្ចប្រជុំការងារបច្ចេកទេសជាមួយបណ្តាអគ្គទូតក្នុងការបង្កើតដំណើរការអង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញដើម្បីកាត់ទោសមេដឹកនាំខ្មែរក្រហម ដែលបានប្រារព្ធធ្វើឡើងកាលពីថ្ងៃទី២០ ខែតុលា ឆ្នាំ២០០៣ ។ កិច្ចប្រជុំនេះបានដំណើរការនៅម៉ោង៣ៈ០០រសៀល ក្រោមអធិបតីភាពឯកឧត្តម ឱម យិនទៀង អនុប្រធានក្រុមការងាររាជរដ្ឋាភិបាល និងជាប្រធានគណៈកម្មាធិការសិទ្ធិមនុស្សកម្ពុជា ។ កិច្ចប្រជុំនេះមានការចូលរួមពីបណ្តាអគ្គទូតនានាប្រចាំនៅកម្ពុជាចំនួន២៦នាក់ និងស្ថានបេសកកម្មប្រចាំនៅទីក្រុងបាងកកចំនួន១នាក់ តំណាងអង្គការយូអិនឌីភីចំនួន២នាក់ តំណាងអង្គការ UNCOHCHR ចំនួន១នាក់ និងភ្ញៀវពិសេសចំនួន៤នាក់ ។ របៀបវារៈនៃអង្គប្រជុំមានដូចតទៅ ÷

◆ សេចក្តីផ្តើមដោយឯកឧត្តម ឱម យិនទៀង អំពីកិច្ចប្រជុំ

◆ការបង្ហាញជូននូវលេខាធិការដ្ឋានក្រុមការងាររាជរដ្ឋាភិបាល និងអំពីការិយាល័យរដ្ឋបាលដែលនឹងត្រូវបង្កើតឡើង ដោយឯកឧត្តម ស៊ាន វិសុទ្ធ លេខាធិការប្រតិបត្តិ

◆ គម្រោងច្បាប់អំពីអង្គជំនុំជំរះសាមញ្ញ ដោយឯកឧត្តម ក្រាញ់ តូនី លេខាធិការច្បាប់

◆ គម្រោងរៀបចំឯកសារនិងពត៌មាន ដោយបណ្ឌិត ហេឡែន ហ្ជាវីស ទីប្រឹក្សានៃក្រុមការងាររាជរដ្ឋាភិបាល

◆ គំរោងថវិកានិងជម្រើសអំពីទីតាំងសម្រាប់អង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញ ដោយឯកឧត្តម ងី តាយី អនុរដ្ឋលេខាធិការនៃក្រសួងសេដ្ឋកិច្ចនិងហិរញ្ញវត្ថុ

◆ សំណួរនិងចម្លើយ

◆ ការបង្ហាញនូវការរួមចំណែកជាសក្តានុពលសម្រាប់អង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញដោយប្រទេសផ្តល់ជំនួយ

◆ ជំហានបន្ទាប់ រួមទាំងការរៀបចំទទួលដំណើរទស្សនកិច្ចគណៈប្រតិភូរបស់ អ.ស.ប

១) សេចក្តីផ្តើម (ដោយឯកឧត្តម ឱម យិនទៀង)

ឯកឧត្តម ឱម យិនទៀង បានលើកឡើងនូវការឯកភាពពីសម្តេចនាយករដ្ឋមន្ត្រីឲ្យមានកិច្ចប្រជុំថ្នាក់បច្ចេកទេស ដើម្បីជម្រាបជូនអំពីការងារដែលភាគីកម្ពុជាបានធ្វើ កំពុងធ្វើ ហើយនឹងធ្វើការចរចាគ្នារវាងរាជរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជានិងអ.ស.បអស់រយៈពេល៤ឆ្នាំ ដែលសម្រេចបានជាកិច្ចព្រមព្រៀងគ្នា និងត្រូវបានចុះហត្ថលេខាដោយឯកឧត្តម សុខ អាន តំណាងរាជរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជា និងឯកឧត្តម ហេន កូរែល តំណាងអ.ស.បនៅសាលចតុមុខ រាជធានីភ្នំពេញ នាថ្ងៃទី០៦ ខែមិថុនា ឆ្នាំ២០០៣ និងការខិតខំប្រឹងប្រែងរបស់រាជរដ្ឋាភិបាល ដើម្បីធ្វើយ៉ាងណាឲ្យកិច្ចព្រមព្រៀងនេះចូលជាធរមានឲ្យបានឆាប់ ហើយឈានទៅដល់ការបង្កើតអង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញ ។

២) ការបង្ហាញជូននូវលេខាធិការដ្ឋានក្រុមការងាររាជរដ្ឋាភិបាល និងអំពីការិយាល័យរដ្ឋបាលដែលនឹងត្រូវបង្កើតឡើង (ដោយឯកឧត្តម ស៊ាន វិសុទ្ធ)

ឯកឧត្តមបានបង្ហាញជូននូវសមាជិកក្រុមការងារនិងអ្នកចូលរួមស្ម័គ្រចិត្តទាំងអស់លើការងារអង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញនេះជូនបណ្តាអគ្គទូត ។ បន្ទាប់មកទៀត បាននិយាយអំពីជំនួយរបស់ចក្រភពអង់គ្លេសនិងស៊ុយអែដ សម្រាប់ការចំណាយទៅលើក្រុមការងារនិងសម្ភារការិយាល័យ ។ បន្ទាប់មកទៀត ឯកឧត្តមបានបង្ហាញនូវពង្រាងនិងវចនាសម្ព័ន្ធសម្រាប់ការិយាល័យរដ្ឋបាល ភ័ស្តុភារ និងតម្រូវការក្នុងការបណ្តុះបណ្តាលធនធាន

មនុស្សសម្រាប់អង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញនេះ ។

៣) គម្រោងច្បាប់អំពីអង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញ (ដោយឯកឧត្តម ក្រាញ់ តូនី)

ឯកឧត្តមបានពន្យល់អំពីទិដ្ឋភាពច្បាប់ តម្រូវការនូវអង្គចៅក្រម ព្រះរាជអាជ្ញា ក្រឡាបញ្ជី និងបុគ្គលិកបម្រើការងារនូវផ្នែកបច្ចេកទេសសម្រាប់តុលាការថ្នាក់ដំបូងនិងកំពូលដែលមានតួនាទីជាតុលាការខុទ្ទណ៍ ហើយក៏បានត្រៀមនូវអង្គចៅក្រម ព្រះរាជអាជ្ញា ក្រឡាបញ្ជីបម្រុង ។ ឯកឧត្តមក៏បានបង្ហាញនូវតម្រូវការក្នុងការបណ្តុះបណ្តាលបុគ្គលិកដោយរៀបចំជាមួយសាលាភូមិន្ទអង្គចៅក្រម ។

៤) គម្រោងរៀបចំឯកសារនិងពត៌មាន (ដោយបណ្ឌិត ហេឡែន ហ្ជាវីស)

លោកស្រីបណ្ឌិត ហេឡែន ហ្ជាវីស បានបង្ហាញនូវគេហទំព័រដែលក្រុមការងារបានសម្រេចបាន ដើម្បីផ្សព្វផ្សាយនូវពត៌មានដែលទាក់ទងទៅនឹងតុលាការវិសាមញ្ញនេះជាភាសាខ្មែរនិងអង់គ្លេស ។ ការរៀបចំឯកសារច្បាប់ និងកិច្ចព្រមព្រៀងចំនួន២៩ដែលទាក់ទងនឹងច្បាប់កម្ពុជានិងអន្តរជាតិ ការបកប្រែឯកសារជាភាសាខ្មែរ អង់គ្លេស និងបារាំង និងធ្វើឯកសារទាំងអស់ដាក់ទៅក្នុងគេហទំព័រនិងស៊ីឌីសម្រាប់សាធារណជន ។

ក្រុមការងារក៏បានរៀបចំនូវពង្រាងសម្រាប់ចម្លើយតបនឹងសំណួរដែលតែងលើកឡើងជាញឹកញាប់(FAQ) ។ ចំពោះប្រភពនៃឯកសារនោះវិញគឺបានប្រមូលពីប្រព័ន្ធច្បាប់នៅកម្ពុជានិងពីវិទ្យាស្ថានអន្តរជាតិដែលពាក់ព័ន្ធដូចជាតុលាការឧក្រិដ្ឋកម្មសង្គ្រាមនៅប្រទេសយូហ្គោស្លាវីនិងរ៉្វាន់ដាជាដើម ។

៥) គម្រោងថវិកានិងជម្រើសអំពីទីតាំងសម្រាប់អង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញ (ដោយឯកឧត្តមបណ្ឌិត ងី តាយី)

ឯកឧត្តមបណ្ឌិត ងី តាយី បានបង្ហាញនូវពង្រាងហិរញ្ញវត្ថុសម្រាប់អង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញនេះ ដោយមានតារាងសង្ខេបលើចំណាយក្នុងរយៈពេលបីឆ្នាំ ។ ឯកឧត្តមក៏បានលើកឡើងអំពីទីតាំងសម្រាប់ធ្វើជាតុលាការ ការិយាល័យ ដូចជាសាលសន្និសីទចតុមុខ ការជួលជុលអគារដែលមានស្រាប់ ឬក៏សាលសន្និសីទមេគង្គនៅជ្រោយចង្វា អគាររបស់គណៈកម្មាធិការទន្លេមេគង្គ និងជាចុងក្រោយនូវថវិកាជាបន្ទាន់សម្រាប់ក្រុមការងារដាន់ខ្ពស់បម្រើនូវការងារនេះ ។

៦) សំណួរនិងចម្លើយ

បន្ទាប់ពីការពន្យល់និងបង្ហាញរួចមក អង្គប្រជុំបានឈានដល់នូវសំណួរនិងចម្លើយលើបញ្ហាការងារនេះពីបណ្តាអង្គទូតនានាដូចតទៅ ÷

៧) ការចូលរួមចំណែករបស់ម្ចាស់ជំនួយលើតុលាការវិសាមញ្ញ

ស្ថានទូតអូស្ត្រាលីបានបញ្ជាក់ថាបានផ្តល់ជំនួយជាទឹកប្រាក់ចំនួនមួយលានប្រាំសែនដុល្លារអូស្ត្រាលី (ប្រហែលមួយលានដុល្លារសហរដ្ឋអាមេរិក) សម្រាប់អង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញ រីឯចំណែកខាងតំណាងស្ថានទូតជប៉ុនវិញបាននិយាយថា ខ្លួនមិនអាចផ្តល់ពត៌មានដោយត្រូវរង់ចាំចម្លើយពីក្រសួងការបរទេសរបស់គេក្នុងការផ្តល់ជំនួយ និងជាចុងក្រោយឯកអគ្គរាជទូតអង់គ្លេសបានមានប្រសាសន៍ថានឹងចូលរួមចំណែកផ្តល់វិភាគទានដល់ដំណើរការនេះនិងបណ្តុះបណ្តាលដល់បុគ្គលិក ។

៨) ជំហានបន្ទាប់ រួមទាំងការរៀបចំទទួលនូវដំណើរទស្សនកិច្ចគណៈប្រតិភូរបស់អ.ស.ប

ចំណែករបៀបវារៈចុងក្រោយនេះ ឯកឧត្តម ឪម យិនទៀង បានមានប្រសាសន៍ជម្រាបជូនបណ្តាអង្គទូតថា កាលពីថ្ងៃទី០៨ ខែតុលានេះ ខាងអ.ស.បបានផ្ញើលិខិតស្តីពីការធ្វើដំណើរមកដល់របស់គណៈប្រតិភូអ.ស.បក្នុងអំឡុងថ្ងៃទី១០ដល់១៥ ខែវិច្ឆិកា ក្រោយមករយៈពេលមួយអាទិត្យ ត្រូវនឹងថ្ងៃទី១៥ ខែតុលា ខាងអ.ស.បបានផ្ញើលិខិតម្តងទៀតដោយជម្រាបថាមិនបានមកកម្ពុជាទេ ដោយហេតុថាខ្វះថវិកា ។

ជាទីបញ្ចប់ ឯកឧត្តម ឪម យិនទៀង បានធ្វើសេចក្តីសន្និដ្ឋាននិងសង្ខេបនូវកិច្ចប្រជុំក្នុងរយៈពេលជាង២ម៉ោងនេះ ហើយបានជូនពរនិងថ្លែងអំណរគុណដល់បណ្តាអង្គទូត តំណាងយូអិនឌីភី ដែលបានមកចូលរួមក្នុងកិច្ចប្រជុំនេះ ។

កិច្ចប្រជុំបានបញ្ចប់នៅម៉ោង៥និង៣០នាទីល្ងាច ហើយប្រព្រឹត្តទៅក្រោមបរិយាកាសរីករាយនិងស្និទ្ធស្នាលបំផុត ។

អ្នកធ្វើរបាយការណ៍

ស៊ុន វ៉ាពីដ

ជីវទស្សន៍បដិវត្តន៍របស់សមមិត្ត ប៉ុន

ឆ្លងថ្ងៃ ៧ ធ្នូ ១៩៧៦

ក) ខ្លឹមសារសតិអារម្មណ៍

I. អំពីបដិវត្តន៍សង្គមនិយមគ្រប់ផ្នែក

មុនរៀន យើងខ្ញុំយល់តាមការអប់រំរបស់បក្សជាបន្តបន្ទាប់ថា បច្ចុប្បន្នគឺធ្វើបដិវត្តន៍សង្គមនិយមនិងកសាងសង្គមនិយម ។ តែការជ្រួតជ្រាបជាជំហររបស់យើងខ្ញុំ យើងខ្ញុំសូមលើកឡើងដើម្បីរាយការណ៍ដូចតទៅ ÷

១) ជាគុណសម្បត្តិ

◆ អាកប្បកិរិយាមិនវាយឫានៈ មិនប្រកាន់ឫកពាជាមួយមិត្តផងគ្នា រួសរាយរាក់ទាក់ក៏មានមូលដ្ឋានដែរ ។

◆ គោរពការចាត់តាំងរបស់បក្សបានជាបន្តបន្ទាប់ ហើយការអនុវត្តភារកិច្ចបានពុំមានស្ទុកស្ទាញអ្វីនាំឲ្យស្ទះការងារ នាំឲ្យបក្សពិបាកចិត្តចំពោះខ្លួនទេ ។

២) ជាគុណវិបត្តិ

◆ កម្មសិទ្ធិអំណាចៈ ការជួយយោបល់របស់មហាជនក៏បានរកហេតុផលវែកញែក ធ្វើឲ្យគេញញើតក្នុងការជួយយោបល់ទៀត ។ ដូចនេះទៅថ្ងៃក្រោយអាចឯកោពីមហាជនបាន ពីព្រោះមហាជនគេលែងជួយយោបល់ទៀត ។ ជាពាក្យសម្តីធំតូច កំបុតកំបុយ ប្រកែកប្រណាំងជាមួយមិត្តដទៃ ជាមួយថ្នាក់លើក៏មាន ។ ការធុញទ្រាន់ ធុញទ្រាន់ជាមួយអ្នកថ្មមគ្រួសារ និងបញ្ហាផ្សេងៗក៏មាន ហើយស្តែងចេញជាទឹកមុខ សម្តី អាកប្បកិរិយា ធ្វើឲ្យប៉ះពាល់សាមគ្គីភាពខ្លះដែរ ព្រោះថ្នាក់លើឬមិត្តដទៃពុំយល់មូលហេតុ ដោយយើងខ្ញុំផ្ទាល់ដំអក់មិននិយាយ មិនហ៊ានទិតៀនកសាង ខ្លាចអឺចេះអឺចុះ ។

បាតុភាពសួរ កែវ មាស ពុំចេញ បន្ទោសថ្នាក់លើក៏ធ្វើឲ្យភ្លេចកសាងអត្តនោម័តិផ្ទាល់ខ្លួនដែរ ។

◆ កម្មសិទ្ធិសម្ភារៈ ដូចដូរនាឡិកា ស្លាបប៉ាកកា ចុះឡើងក៏ប៉ះពាល់ដល់សាមគ្គីភាពឯកភាពដែរ ។

II. អំពីទំនាស់វណ្ណៈនិងដោះស្រាយទំនាស់វណ្ណៈក្នុងសង្គមកម្ពុជាបច្ចុប្បន្ន

១) ជាគុណសម្បត្តិ

◆ តាមភារកិច្ចប្រចាំថ្ងៃផង តាមការណែនាំរបស់ថ្នាក់លើជាប្រចាំថ្ងៃផង យើងខ្ញុំបានក្តាប់ជាប់និងបែងចែកខ្មាំងនិងមិត្តបានច្បាស់លាស់មួយកម្រិត បានចាប់អារម្មណ៍រាយការណ៍ពាក្យចចាមអារ៉ាមរបស់ខ្មាំងក្នុងអង្គការសួរ ។

◆ ស្គាល់គ្រោះអាសន្ននៃពួកក្បត់ផ្ទៃក្នុងមួយកម្រិត ។

២) ជាគុណវិបត្តិ

◆ កន្លងមក យើងខ្ញុំចាប់អារម្មណ៍ស្រាលចំពោះស្រទាប់ដួរបដិវត្តន៍ដែលមានអំណាច ហើយបើស្រទាប់នេះមានកម្មសិទ្ធិឯកជនក្រាស់នោះ នឹងនាំបដិវត្តន៍ទៅជាសេរីក្បត់ប្រជាជនវិញ ។

◆ បាតុភាពដែលស្តែងចេញចំពោះយើងខ្ញុំគឺជំហររួចខ្លួន ឧទាហរណ៍គិតគូរតែបំពេញភារកិច្ចផ្ទាល់ខ្លួន ឃើញការខ្វះខាតរបស់ផ្នែកដទៃក៏ពុំចាប់អារម្មណ៍ជួយមតិដែរ ។ ជំហរទិតៀនស្ម័យទិតៀនក្នុងជីវភាពក៏ពុំស៊ីជម្រៅ លំៗក្នុងជំហរសន្តិភាព ។ ជំហររៀនសូត្រផ្ទាល់ខ្លួននិងផ្សព្វផ្សាយមាគ៌ាបដិវត្តន៍សង្គមនិយមក៏រយឹករយាកពុំខ្លះខ្នែង ដូចនេះក៏ស្តែងចេញជំហរទទួលខុសត្រូវចំពោះភារកិច្ចពុំទាន់ខ្ពស់ ធ្វើមួយរួចខ្លួន ។ល ។

◆ បាតុភាពមិនតស៊ូកសាងផ្ទៃក្នុងឲ្យម៉ត់ចត់ ខ្លាចថ្នាក់លើឬមិត្តដទៃថាខ្លួនចាក់រុកឬអឺចេះអឺចុះ ក៏ជំហរតស៊ូកម្ចាត់កម្មសិទ្ធិមិនទាន់រឹងប៉ឹងដែរ ។

◆ បាតុភាពដោះស្រាយទំនាស់ធ្ងន់តែខាងវិធានការចាត់តាំងដោយចង់ឆាប់ ចង់រហ័ស ពុំឈរលើតស៊ូយូរអង្វែង តឹងតែងនិងស៊ិតស្វាញទេ ។ ឧទាហរណ៍ៈ ខ្មាំងឆ្លើយដាក់មនុស្សមួយចំនួននៅក្នុងអង្គភាពសួរមាន អាសារ៉ាត ជាដើម ក៏ពុំបានគិតគូរដល់បញ្ហានយោបាយ ថ្វីបើមិនចេញស្តីតែក៏ចង់ឆាប់ៗដែរ ។

III. អំពីរដ្ឋអំណាចនិងអំពីផ្តាច់ការវណ្ណៈអធនរបស់បក្ស

១) ជាគុណសម្បត្តិ

◆ ជាការជ្រួតជ្រាបរបស់យើងខ្ញុំកន្លងមក គឺក្តាប់ជាប់ជំហរសម្រិតសម្រាំងអន្តភាពចំពោះសមាសភាពខ្មាំង សមាសភាពសេរី ឧទាហរណ៍ការរាយការណ៍អំពីពួក សារ៉ាត, ទ្រី, អៀង ។ ពីមុនមកក៏ធ្លាប់បានធ្វើដែរ ។

◆ ការគិតគូរអំពីវណ្ណៈមូលដ្ឋានក្នុងការចាត់តាំងផ្សេងៗក៏បានគិតគូរច្រើនដែរ ។

២) គុណវិបត្តិ

◆ ការខ្វះខាតសំខាន់របស់យើងខ្ញុំគឺការកសាងជំហររបស់ខ្លួនឲ្យមានធាតុវណ្ណៈអធនរបស់បក្ស ។ កន្លងមក ចាប់អារម្មណ៍ស្រាលក្នុងបញ្ហានេះ ដោយគិតគូរតែការងារសន្តិបាលធ្ងន់ ដូចនេះក៏ពង្រីកកម្មសិទ្ធិឯកជន ស្តែងចេញជាបាតុភាពមិនអធនផ្សេងៗ ។

◆ ការតស៊ូកសាងផ្ទៃក្នុងក៏ខ្វះខាត មិនទាន់ជ្រួតជ្រាបអំពីការការពាររដ្ឋអំណាចនិងផ្តាច់ការវណ្ណៈអធនរបស់បក្សនៅឡើយ ។

ដូចនេះ បើប្រកាន់ជំហរបែបនេះយើងខ្ញុំច្បាស់ជាធ្លាក់ខ្លួនឯងកោពីបក្សពីមហាជនមិនខាន ។

IV. អំពីការតស៊ូវណ្ណៈរវាងកម្មសិទ្ធិឯកជនរបស់វណ្ណៈផ្សេងៗ ប្រឆាំងនឹងកម្មសិទ្ធិសមូហភាពរបស់វណ្ណៈអធន

◆ កន្លងមកជាមូលដ្ឋាន ចំពោះយើងខ្ញុំ កម្មសិទ្ធិសមូហភាពតែងឈ្នះកម្មសិទ្ធិឯកជនដែរ ។ ឧទាហរណ៍ខ្លះៗគឺការណែនាំរបស់ថ្នាក់លើច្រើនប្រកែកចុះឡើង តែការធ្វើនៅតែធ្វើ ហើយធ្វើដោយយកចិត្តទុកដាក់ ។ ការអន់ចិត្តជាមួយថ្នាក់លើទម្លាក់ទូរស័ព្ទក៏ឆាប់មកដោះស្រាយ ។ ការប្រើអំណាចលើមហាជនក៏បាននឹកឃើញហើយកម្ចាត់បានជារយៈកាលៗដែរ ។

◆ ការតស៊ូកម្ចាត់កម្មសិទ្ធិសម្ភារក៏ខំរំងាប់ការលោភលន់ចង់បានរបស់ល្អៗបានដែរ ។

២) គុណវិបត្តិ

◆ ពុំទាន់ជ្រួតជ្រាបអំពីបច្ច័យអាក្រក់នៃកម្មសិទ្ធិឯកជន ។ ដូចនេះក៏បណ្តែតបណ្តោយក្នុងការកសាងខ្លួននិងការកសាងផ្ទៃក្នុងបក្សតាមវិធានការនយោបាយសតិអារម្មណ៍ចាត់តាំង ។

បច្ច័យអាក្រក់សម្រាប់យើងខ្ញុំកន្លងមកគឺកសាងមហាជនទាំងសមត្ថភាពនយោបាយទាំងសមត្ថភាពបច្ចេកទេសពុំលឿនទាន់សំណូមពររបស់បក្ស ដូចនេះក៏រត់ការងារម្នាក់ឯងពុំអស់ ហើយក៏ខ្លួនផ្ទាល់វិលវល់ខ្វក់ខ្វល់តែនឹងការងារបច្ចេកទេស ។ ដល់យ៉ាងនេះ ពេលមហាជនធ្វើមិនទាន់ក៏ស្តែងចេញជាអាជ្ញាបន្ទំ ជំរុញ ។ល ។

◆ បច្ច័យអាក្រក់ម្យ៉ាងទៀតដែលបណ្តាលមកពីដំអក់មិនដោះស្រាយនូវបាតុភាពទំនាស់កន្លងមក ក៏ធ្វើឲ្យសាមគ្គីភាពឯកភាពនៅមិនទាន់រឹងប៉ឹងដែរ ។ ជាមួយថ្នាក់លើក៏មិនយល់អំពីបាតុភាពកំបុតកំបុយរបស់ខ្លួនយើងខ្ញុំ មហាជនក៏ខ្លាចរអាចំពោះយើងខ្ញុំ ។

◆ បច្ច័យអាក្រក់ម្យ៉ាងទៀតដែលបណ្តាលមកពីមិនជ្រួតជ្រាបការតស៊ូកសាង ពិសេសចំពោះថ្នាក់លើដែលបានកសាងតស៊ូមតិក៏ភ័យខ្លួនឯងខ្លាចអីចេះខ្លាចអីចុះ ។ នេះក៏បណ្តាលឲ្យខ្លួនឈានទៅខ្លាចសមូហភាព មិនទុកចិត្តសមូហភាព ឃ្លាតពីសមូហភាពដែរ ។

V. រំឭកឡើងវិញអំពីសម្ភារនិយមបដិច្ចសមុប្បាទ

១) ជាគុណសម្បត្តិ

◆ កន្លងមកជាទស្សនៈ យើងខ្ញុំក្តាប់ជាប់អំពីច្បាប់ទាំង៤នៃសម្ភារនិយមបដិច្ចសមុប្បាទ ។

◆ ជំហរវិភាគទំនាស់ផ្ទៃក្នុងនិងទំនាស់ខ្មាំងស៊ីរូង និងចម្លើយខ្មាំងក៏មានមួយកម្រិតដែរ ។ ឧទាហរណ៍ ទំនាស់ក្នុងក្រុម II ពួកសារ៉ាត, ទ្រី, អៀង ដែលខ្មាំងឆ្លើយដាក់ ក៏បានរាយការណ៍ជូនថ្នាក់លើអំពីការសង្កេតកន្លងមក ។ល ។

២) ជាគុណវិបត្តិ

◆ ការខ្វះខាតរបស់យើងខ្ញុំសំខាន់គឺមិនទាន់ម្ចាស់ការរឹងប៉ឹងក្នុងការវិភាគ ច្រើនបាក់បង្អៀងទៅម្ខាងៗ ពុំបានយកទំនាស់ម្ខាងៗមកថ្លឹងថ្លែងហើយវិភាគ ។ ទាន់តែមានប្រតិកម្មពីម្ខាងខ្លាំងទើបយកមកគិតគូរ ។ នេះចំពោះទំនាស់ផ្ទៃក្នុង ។ ដូចទំនាស់ក្នុងក្រុម II ។

◆ ចំពោះពួកបង្កប់ស៊ីរូងដែលយើងខ្ញុំបានជួបប្រទះ គឺពុំបានក្តាប់ប្រវត្តិរូបអន្តភាពឲ្យជាប់ដើម្បីលើកវិធានការទប់ទល់មុន ច្រើនបណ្តែតបណ្តោយទាល់តែមានបាតុភាពខ្លាំងទើបពិនិត្យ ។

◆ ចំពោះចម្លើយខ្មាំងក៏នៅវិភាគមួយជ្រុងៗ ឧទាហរណ៍

ខ្លាំងឆ្លើយដាក់នរណាគឺជឿមុនហើយបានស្រាវជ្រាវឯកសារពុំប្រកាន់ជំហរវិភាគម៉ត់ចត់សិនសឹមជឿនោះទេ។ ជួនកាលវិភាគបានម៉ត់ចត់ ការណែនាំរបស់អង្គការក៏ម៉ត់ចត់ ដល់អង្គការសម្រេចដូចបញ្ហា ចក្រី, សុផាន, សុជាតិ ក៏ព្រួយបារម្ភនេះក៏មកពីជំហរវិភាគនិងជឿអង្គការពុំទាន់នឹងនដែរ ។

◆ ក្រឹត្យក្រមអ្វីៗទាំងអស់សុទ្ធតែមានទំនាស់ ។ ក្រឹត្យក្រមនេះក៏យើងខ្ញុំពុំទាន់ជ្រួតជ្រាបដែរ ។ នៅគេចទំនាស់ ។ ដូចនេះក្នុងការគ្រប់គ្រងផ្ទៃក្នុងក៏ពុំបានត្រៀមទំនាស់ដែរ ដូចនេះឯងបានពុំមានវិធានការនយោបាយសតិអារម្មណ៍ម៉ត់ចត់ ។ ជាមួយថ្នាក់លើក៏ពុំត្រៀមទំនាស់ ។ បច្ច័យអាក្រក់ដល់ជួបទំនាស់ក៏ច្រើនខ្មៅដែរ ដល់ខ្មៅច្រើនគិតអំពីវិធានការចាត់តាំងចំពោះខាងក្រោយ និងច្រើនចង់រត់ចោលទំនាស់ពេលជួបទំនាស់ខាងលើបន្តិចបន្តួច ។ល ។

សរុបទាំងអស់មកវិញ យើងខ្ញុំសូមលើកមូលហេតុនៃបាតុភាពកម្មសិទ្ធិឯកជនរបស់យើងខ្ញុំកន្លងមកដូចតទៅ ÷

១) មូលហេតុសំខាន់គឺយើងខ្ញុំមើលធ្ងន់ការងារសន្តិបាលស្រាលការកសាងខ្លួននិងមហាជន ។ ខ្វះការរៀនសូត្រមាគ៌ាបដិវត្តន៍ផ្ទាល់ខ្លួន ហើយខ្វះទាំងការអប់រំមហាជនឲ្យជិតដល់ផង ។

២) ការធ្វើជីវភាពសមូហភាពក៏ពុំទាន់ស៊ីជម្រៅ នៅស៊ុមគ្រលុំប្រជុំដកពិសោធន៍ពុំទៀងទាត់ ។

៣) មូលហេតុមួយទៀតគឺយើងខ្ញុំទទួលឥទ្ធិពលនៃវណ្ណៈដើមរបស់យើងខ្ញុំជាអនុធនកណ្តាលដែរ ដែលធ្វើអ្វីគិតតែមួយរូបខ្លួន ។

ទិសដោះស្រាយរបស់យើងខ្ញុំទៅថ្ងៃមុខដើម្បីបន្តធ្វើបដិវត្តន៍សង្គមនិយមនិងកសាងសង្គមនិយមគឺ ÷

១) ក្តាប់ឲ្យជាប់ភារកិច្ចផ្ទៃក្នុងៈ ធ្វើការនយោបាយសតិអារម្មណ៍ជាសំខាន់ ដើម្បីកសាងខ្លួន កសាងមហាជន កសាងបក្សឲ្យបរិសុទ្ធភាពខាងជំហរអធន ។

២) ប្រជុំជីវភាពឲ្យស៊ីជម្រៅ ដកពិសោធន៍ឲ្យទៀងទាត់ ។

៣) មើលឲ្យឃើញចំណុចខ្លាំងនិងចំណុចខ្សោយនៃប្រវត្តិរូបផ្ទាល់ខ្លួន ដើម្បីជំរុញចំណុចខ្លាំងកម្ចាត់ចំណុចខ្សោយ ។

ខ) ខ្លឹមសារខាងនយោបាយ

I. ទស្សនៈសភាពការណ៍បដិវត្តន៍កម្ពុជាបច្ចុប្បន្ន

១) ជាគុណសម្បត្តិ

◆ តាមការណែនាំរបស់អង្គការជាប្រចាំថ្ងៃអំពីទស្សនៈវិភាគសភាពការណ៍ខ្នាំងក្នុងប្រទេសក្រៅប្រទេស យើងខ្ញុំក្តាប់ជាប់ចំណុចខ្លាំង-ខ្សោយរបស់ខ្មាំងមួយកម្រិត ក្តាប់ជាប់ចំណុចខ្លាំង-ខ្សោយនៃបដិវត្តន៍សង្គមនិយម និងសភាពការណ៍កសាងសង្គមនិយមមួយកម្រិតដែរ ។

◆ ឈរលើជំហរដែលអង្គការបានបំពាក់បំប៉ននេះ កន្លងមកយើងខ្ញុំក៏បាននឹងនមួយកម្រិត ក្នុងការវិភាគសភាពការណ៍ក្នុងការបំពេញភារកិច្ចទទួលបានលទ្ធផល រកឃើញខ្សែក្បត់ធំមួយ (កែវ មាស, យ៉ា, ១២) មិនច្រឡេសច្រឡោសដូចជំនាន់ចក្រី, សុផាន, សុជាតិ ។

◆ ឈរលើជំហរបំពាក់បំប៉ននេះដែរក៏ធ្វើឲ្យយើងខ្ញុំសុទិដ្ឋិនិយមជានិច្ចចំពោះជ័យជំនះធំៗរបស់បក្ស ក្នុងការកសាងនិងការពារប្រទេស ដូចនេះក៏ជះឥទ្ធិពលខ្លាំងក្លាដល់ការកសាងខ្លួនរបស់យើងខ្ញុំក្នុងការបន្តធ្វើបដិវត្តន៍សង្គមនិយមនិងកសាងសង្គមនិយមបច្ចុប្បន្ននេះ ។

២) គុណវិបត្តិ

◆ តែជាការខ្វះខាតរបស់យើងខ្ញុំក៏នៅមានអត្តនោម័តិច្រើនដែរក្នុងការវិភាគ ដូចជាឃើញតែបដិវត្តន៍យើងខ្លាំងជាងគេលើសកលលោក លឿនជាងគេ គំរូជាងគេលើសកលលោកអធនជាងគេលើសកលលោក ពុំអាចប្រែក្លាយទៅជាសេរីបានទេ ។ល ។ ភ្លេចគិតដល់ចំណុចខ្សោយនៃបដិវត្តន៍ខ្លួន ដូចនេះក៏ភ្លេចដល់ការកសាងខ្លួនកម្ចាត់កម្មសិទ្ធិឯកជនដែលមានជាប់ក្នុងខ្លួនដូចដែលយើងខ្ញុំរាយការណ៍ខាងលើរួចមកហើយ ។

◆ យល់ថាបដិវត្តន៍មួយដែលតស៊ូវណ្ណៈខ្លាំង-ចាត់តាំងរបបសមូហភាព មិនចាយលុយ ដកប្រជាជនពីទីក្រុង-ខ្មាំងបង្កប់ពុំអាចរស់នៅបានទេយូរប៉ុន្មានឆាប់គឺវាបែកមុខក្នុងមហាជន តែពុំបានត្រៀមជាយថាហេតុថាខ្មាំងខាងក្រៅអាចប្រជុំយប្រថានថាខ្មាំងបង្កប់បើវារស់នៅបានយូរកាលណា វាបន្តកសាងកម្លាំងបានច្រើនកាលណោះ ហើយបើយើងធ្វេសប្រហែស វាវាយយើងបាន ។ ដូចនេះហើយបានជាជំហរវាយសម្រុកបំពេញ

ភារកិច្ចរបស់យើងខ្ញុំនៅសេរី រយីករយាក មានទុកពេលទំនេរ ទុកពេលលេងសើចឥតប្រយោជន៍ ខ្វាំងសួរពុំអស់ចម្លើយ ។ល ។

◆ ការប្រមូលមិត្តលើសកលលោកកន្លងមកធ្លាប់រៀនដែរ តែក៏ពុំទាន់ជ្រួតជ្រាបឬគិតគូរទេ ។ នឹកតែម្យ៉ាងថាចង់ឲ្យសកលលោកកោតសរសើរ តែក៏ពុំបានគិតគូរបញ្ហានយោបាយបរទេសដែរ ។

◆ ការឆ្លៀតពេលចុះបង្កបង្កើនផលក៏ពុំសូវបានចុះធ្វើដែរ ។

៣) មូលហេតុ

◆ មូលហេតុដែលបណ្តាលឲ្យយើងខ្ញុំមានគុណវិបត្តិនេះគឺស្តែងចេញអំពីជំហរពុំរាបសាបដិវត្តន៍របស់យើងខ្ញុំនិងជំហរអត្តនោម័តិ ។ ឧទាហរណ៍ៈ មើលឃើញតែបដិវត្តន៍ខ្លួន ភ្លេចគិតកម្លាំងអន្តរជាតិ ។ ដូចនេះវាជះឥទ្ធិពលដល់ជំហរខ្លួន ដូចជាបាតុភូតអំណាចក្នុងការមើលឃើញតែខ្លួន ភ្លេចការរាបសារៀនសូត្រពីមហាជន ទទួលការកសាងពីមហាជនជុំវិញខ្លួន ។ ភ្លេចការរៀនសូត្រមាគ៌ា បដិវត្តន៍សង្គមនិយមនិងការកសាងសង្គមនិយម ។ល ។

៤) ទិសដោះស្រាយ

ក្រោយការរៀនសូត្រនេះ យើងខ្ញុំបានជ្រួតជ្រាបមួយកម្រិតសំខាន់ហើយ ដូចនេះយើងខ្ញុំបានប្តេជ្ញាកសាងសុភាពរាបសាបដិវត្តន៍ឲ្យបានជាជំហរ ដើម្បីបន្តធ្វើបដិវត្តន៍សង្គមនិយមកម្ចាត់កម្មសិទ្ធិឯកជន កសាងកម្មសិទ្ធិសមូហភាព ដោយដាក់ខ្លួនឲ្យទាបជូនសមូហភាព ជូនមហាជនជុំវិញតាមដាននិងកសាង ។ ឯខ្លួនវិញក៏ដាច់ខាតចូលប្រឡូកកសាងបក្ស កសាងអង្គភាពឲ្យល្អបរិសុទ្ធខាងជំហរអធនវិញដែរ ។

ក) ខឹមសារខាងចាត់តាំង

១) ជាគុណសម្បត្តិ

កន្លងមកជាមូលដ្ឋាន យើងខ្ញុំបានកសាងពង្រឹងជំហរខ្លួនផ្ទាល់និងមហាជនបានមួយកម្រិត បំពេញភារកិច្ចបានជាទូទៅពុំដែលស្ទះការងារធំដុំទេ ។

កាលនៅគ្នាច្រើនក៏បានអប់រំរៀនសូត្រញឹកញាប់ជារួម ។ ក្រោយមកពេលគ្នាតិចក៏ច្រើនបានណែនាំជាបុគ្គល ៗ ដែរ ។

◆ បញ្ហាជ្រើសរើសនិងគ្រប់គ្រងកម្មាភិបាលក្នុងអង្គភាពក៏មិនដែលថ្ងោះធ្លោយប៉ះចំខ្មាំងឬគ្រប់គ្រងសាមគ្គីភាពឯកភាពមិនបាននោះឡើយ ។

◆ បញ្ហាសម្រិតសម្រាំងសមាសភាពអន្តរាយក្នុងអង្គភាពដែលយើងខ្ញុំគ្រប់គ្រង យើងខ្ញុំក៏បានរាយការណ៍ជូនថ្នាក់លើជាបន្តបន្ទាប់ ហើយវិធានការទប់ទល់ជាជីវទស្សន៍តូចៗ ពេលមហាជនធ្វេសប្រហែសក៏មានដើម្បីតាមដានសម្រិតសម្រាំង ។

២) ជាគុណវិបត្តិ

◆ ការខ្វះខាតរបស់យើងខ្ញុំកន្លងមកសំខាន់គឺពុំបានយកចិត្តទុកដាក់លក្ខណៈ ១០“ខ” កសាងខ្លួននិងកម្មាភិបាល ។ ដូចនេះការខ្វះខាតរបស់យើងខ្ញុំដែលបានរាយការណ៍រួចមកហើយពិសេសលើកម្មសិទ្ធិឯកជនក៏បណ្តាលមកអំពីការមិនយកចិត្តទុកដាក់ចំពោះលក្ខណៈ ១០“ខ” នេះដែរ ។

◆ ការខ្វះខាតមួយទៀតគឺធ្ងន់ខាងចាត់តាំង ស្រាលខាងការអប់រំនយោបាយសតិអារម្មណ៍ ។ ឧទាហរណ៍រហ័សដកហូតពុំបានពិនិត្យតាមដានអប់រំកសាងឲ្យម៉ត់ចត់សិន ។ បច្ច័យអាក្រក់គឺធ្វើឲ្យអ្នកមានខ្លួនដទៃទៀតខ្លះរអៀសខ្លួនព្រួយបារម្ភ មិនកក់ក្តៅជាមួយអង្គការ ។

II. ពង្រឹងនិងពង្រីកការដឹកនាំរបស់បក្សក្នុងរយៈកាលថ្មីនៃបដិវត្តន៍សង្គមនិយម និងការកសាងសង្គមនិយម

១) ជាគុណសម្បត្តិ

◆ កាលនៅទទួលគ្រប់គ្រងមុខសញ្ញាទី I នៃអង្គភាព២១មានការងារច្រើន អង្គភាពរៀបចំថ្មីទំនាស់ក៏មាន ការណែនាំថ្នាក់លើក៏មានជាប់រាល់ថ្ងៃ ដូចនេះក៏បានប្រជុំដោះស្រាយប្រជុំដកពិសោធន៍លើកទិសការងារញឹកញាប់ទើបទាន់ពេលវេលាទាន់សំណូមពរបក្ស ។ ដូចនេះ ការធ្វើការងារតាមលក្ខណៈប្រជាធិបតេយ្យប្រមូលផ្តុំក៏មានមួយកម្រិត ។

២) ជាគុណវិបត្តិ

◆ រយៈកាលដែលអង្គភាពត្រូវរៀបចំសាថ្មីដើម្បីរក្សាលក្ខការណ៍ដោយបែកជាពួកៗ ភារកិច្ចរបស់យើងខ្ញុំគឺប្រធានពួកដូចនេះការងារក៏តិច ពុំសូវមានបាតុភាពអី ការខ្វះខាតរបស់យើងខ្ញុំក៏អត្តនោម័តិ ខានប្រជុំដកពិសោធន៍ ជីវភាពក៏ពុំស៊ីជម្រៅដូចនេះកសាងសមត្ថភាពពួកក៏មិនជឿនលឿន ។ រត់ការងារ

ម្នាក់ឯងមិនអស់ក៏ស្តែងចេញអាជ្ញាជាមួយមហាជនខ្លះដែរ ។

◆ បាតុភាពសេរីផ្ទាល់ខ្លួនធ្វើការគ្មានផែនការ គ្មានកម្មវិធីច្បាស់លាស់ ដូចនេះរត់តាមការងារប្រចាំថ្ងៃការងារតិចតែដូចរវល់ជាប់ វិលវល់ភ្លេចទាំងការងារនយោបាយសតិអារម្មណ៍ ។

◆ ក្តាប់លក្ខការណ៍សមូហភាពដឹកនាំ បុគ្គលទទួលខុសត្រូវដោយឡែកនៅប្រហោងខ្លះពេលដែលសតិអារម្មណ៍កម្មសិទ្ធិអំណាចលោតកញ្ជ្រោលម្តងម្កាល ។ ឧទាហរណ៍បន្ទោសសភាពការណ៍ ។

៣) មូលហេតុ

◆ សរុបមូលហេតុនៃការមិនទាន់ជ្រួតជ្រាបខ្លឹមសារចាត់តាំងកន្លងមកនេះដែលច្រើនអំណាច គឺមកពីយើងខ្ញុំពុំបានគិតគូរអំពីការកសាងខ្លួន តស៊ូកម្ចាត់កម្មសិទ្ធិឯកជនដោយការរៀនសូត្រផ្ទាល់ ឬអប់រំមហាជនឲ្យបានម៉ត់ចត់ទៀងទាត់នោះឡើយ ។

◆ ការធ្វើជីវភាពក៏ពុំទាន់ស៊ីជម្រៅ ។

៤) សរុបទៅ ទិសដោះស្រាយរបស់យើងខ្ញុំគឺរៀនសូត្រផ្ទាល់និងអប់រំមហាជន ធ្វើជីវភាពឲ្យស៊ីជម្រៅនិងទៀងទាត់ប្រជុំដកពិសោធន៍ក្នុងពួកឲ្យទៀងទាត់ ដើម្បីលើកទិសការងារចែកភារកិច្ចជាសមូហភាព ហើយយកសមូហភាពជាបង្អែកដើម្បីតាមដានផ្ទាល់ខ្លួនផង ។

ឃ) សរុបរួម

១) គុណសម្បត្តិធំៗរបស់យើងខ្ញុំដែលដើរតួជាងគេគឺ ÷

◆ កសាងកម្មសិទ្ធិសមូហភាពបានជាមូលដ្ឋានក្នុងការរស់នៅស៊ីចុក ធ្វើការងារ គោរពការណែនាំរបស់ថ្នាក់លើបាន គ្រប់គ្រងសាមគ្គីភាពឯកភាពបាន ។

◆ បំពេញភារកិច្ចបាននឹងនមួយកម្រិត ពុំតក់ក្រហល់ពុំភ្លើតភ្លើនពេលជ័យជំនះ ។

◆ បានរួមក្នុងអង្គភាព២១វាយការណ៍សមាសភាពអន្តរាយខ្លាំងឆ្លើយដាក់ សមាសភាពសេរី ធ្វេសប្រហែសដើម្បីឲ្យអង្គការមានវិធានការផ្សេងៗ ពិសេសនៅមុខសញ្ញា I ។

២) គុណវិបត្តិធំៗរបស់យើងខ្ញុំដែលដើរតួជាងគេគឺ ÷

◆ កម្មសិទ្ធិឯកជនខាងអំណាច ។

◆ ពុំបានតស៊ូមតិឲ្យឯកភាពកាលនៅក្នុងគណៈអង្គភាពសួរ ។

◆ ខ្វះការរៀនសូត្រផ្ទាល់ រៀនសូត្រក្នុងមហាជន ប្រជុំជីវភាពមិនម៉ត់ចត់ ពុំទាន់ប្រជុំដកពិសោធន៍ដឹកនាំជាសមូហភាពត្រឹមត្រូវនៅក្នុងរយៈពេលចុងក្រោយ ។

◆ មើលធ្ងន់ការងារសន្តិបាលជាងការងារនយោបាយសតិអារម្មណ៍ ។

◆ មានជំហររួចខ្លួន ។

៣) មូលហេតុគុណវិបត្តិដែលដើរតួជាងគេកន្លងមកគឺ ÷

◆ ខ្វះការរៀនសូត្រមាគ៌ាបដិវត្តន៍សង្គមនិយមនិងការកសាងសង្គមនិយម ខ្វះដឹកនាំជាសមូហភាព ខ្វះជីវភាពម៉ត់ចត់ ។ល ។

◆ ទទួលឥទ្ធិពលនៃជំហររបស់វណ្ណភាពដើមរបស់យើងខ្ញុំជាអនុធន ឧទាហរណ៍ជំហររួចខ្លួនជាដើម ។

៤) ទិសដោះស្រាយរបស់យើងខ្ញុំគឺឆ្លៀតរៀនសូត្រខ្លួនឯងនិងផ្សព្វផ្សាយក្នុងមហាជន ធ្វើជីវភាពឲ្យម៉ត់ចត់និងទៀងទាត់ប្រជុំដកពិសោធន៍ដឹកនាំជាសមូហភាព ដើម្បីកសាងមហាជនក្នុងពួកឲ្យម្ចាស់ការ និងឲ្យមហាជនតាមដានកសាងខ្លួនវិញ ហើយខ្លួនយើងខ្ញុំនឹងប្តេជ្ញាដាក់ខ្លួនជូនសមូហភាពតាមដានកសាង ។

ខាងទស្សនៈគោលជំហរជាចំណុចខ្សោយរបស់យើងខ្ញុំគឺអំណាចនិងជំហររួចខ្លួន ឯចំណុចខ្លាំងរបស់យើងខ្ញុំគឺមានជំហរបែងចែកមិត្តសត្រូវច្បាស់លាស់ ស្មោះត្រង់ និងមានពិសោធន៍ក្នុងការងារសន្តិបាលមួយកម្រិត ។ ជាទិសថ្ងៃមុខយើងខ្ញុំនឹងជំរុញចំណុចខ្លាំង កម្ចាត់ចំណុចខ្សោយ ដោយចាត់តាំងមានវិធានការដូចខាងលើ ។

ថ្ងៃ ៣-១២-៧៦

ស្តាប់ប្រវត្តិសាស្ត្រតាមវិទ្យុ

មជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជាបានបង្កើតឲ្យមានកម្មវិធីអានអត្ថបទទស្សនាវដ្តីស្វែងរកការពិតដែលចាក់ផ្សាយរៀងរាល់ថ្ងៃពុធនិងព្រហស្បតិ៍ វេលាម៉ោង៣ះ៣០-៣ះ៤៥នាទី តាមរយៈវិទ្យុ១០២ MHz របស់មណ្ឌលពត៌មានស្ត្រីកម្ពុជា ។

ផាត រចនា និង លី សុផល

បញ្ជីឈ្មោះជនរងគ្រោះដែលបានកម្ទេចនៅមន្ទីរ ស-២១ (គុកទួលស្លែង)

រៀបចំនិងចងក្រងដោយៈ យិន នាន

(តពីលេខមុន)

ល.រ	ឈ្មោះ	តួនាទី	កន្លែងយក	ថ្ងៃចូល	ថ្ងៃកម្ទេច
១០០៩	ឌី ប៊ុនឡុង ហៅ សាយ	យុទ្ធជន	រោងចក្រប្រេងកាត	២៩-៧-៧៦	៥-១០-៧៦
១០១០	ឈុន ច្រិច ហៅ រ៉ុម	យុទ្ធជន	ថាមពល	១៨-៨-៧៦	៥-១០-៧៦
១០១១	ដួន វួន ហៅ ជាតិ	អនុកងហា	ថាមពល	៣១-៨-៧៦	៥-១០-៧៦
១០១២	ឈិត ឈត ហៅ មី	អនុក្រុម	ពាណិជ្ជកម្មកំពត	២៥-៦-៧៥	៥-១០-៧៦
១០១៣	ហ៊ិន ហាន	មេក្រុម	ពាណិជ្ជកម្ម	១០-៧-៧៦	៥-១០-៧៦
១០១៤	ក្លឹង ជិន	យុទ្ធជន	កងពល៥០២	១៩-៩-៧៦	៥-១០-៧៦
១០១៥	កិច ហួយ (ស្រី)	ម្តាយ សុក ឃីម	រោងចក្រ ត-១០	៤-១០-៧៦	៥-១០-៧៦
១០១៦	ស្រ៊ុន ហ៊ុន	កូន ព្រូ ស្រ៊ុន	រោងចក្រប្រេងកន្ទក់	៤-១០-៧៦	៥-១០-៧៦
១០១៧	យុ មៀង ហៅ បួរ	យុទ្ធជន	មន្ទីរ ឈ-៤	២៨-៨-៧៦	៥-១០-៧៦
១០១៨	សុក ផល្លី	អនុកងរយ	កងពល១៧០	១៧-៩-៧៦	៦-១០-៧៦
១០១៩	កង ប៉ាំង ហៅ សារ៉េន	អនុកងរយ	កងពល១៧០	១៧-៩-៧៦	៦-១០-៧៦
១០២០	ចាន់ អួន ហៅ សុវ៉ាន	អនុកងរយ	កងពល១៧០	១៧-៩-៧៦	៦-១០-៧៦
១០២១	យោគ សាំង	អនុកងរយ	កងពល១៧០	១៧-៩-៧៦	៦-១០-៧៦
១០២២	សុក ពៅ	អនុកងរយ	កងពល១៧០	១៧-៩-៧៦	៦-១០-៧៦
១០២៣	គី ហ៊ុន ហៅ សុផាត	អនុកងរយ	កងពល១៧០	១៧-៩-៧៦	៦-១០-៧៦
១០២៤	ពោជ ហ៊ន់ ហៅ សោមសារឿន	មេក្រុម	កងពល១៧០	១៧-៩-៧៦	៦-១០-៧៦
១០២៥	មៀច ចុន ហៅ សាម៉េត	កងរយ	កងពល១៧០	១៧-៩-៧៦	៦-១០-៧៦
១០២៦	សូ សុន ហៅ ស្គួត	កងរយ	កងពល១៧០	១៧-៩-៧៦	៦-១០-៧៦
១០២៧	មាស ម៉ុន	កងរយ	កងពល១៧០	១៧-៩-៧៦	៦-១០-៧៦
១០២៨	កែវ កាន ហៅ ចិត្ត	កងរយ	កងពល១៧០	១៧-៩-៧៦	៦-១០-៧៦
១០២៩	ខឹម យ៉ាំ	ប្រធានកងរយ	កងពល១៧០	១៧-៩-៧៦	៦-១០-៧៦
១០៣០	កែវ យុន ហៅ អឿន	អនុកងរយ	កងពល១៧០	១៧-៩-៧៦	៦-១០-៧៦
១០៣១	អួម បាន ហៅ សុភួន	ប្រធានកងរយ	កងពល១៧០	១៩-៩-៧៦	៦-១០-៧៦
១០៣២	ទិត ខ្មៅ ហៅ សាម៉ឺន	អនុកងរយ	កងពល១៧០	១៩-៩-៧៦	៦-១០-៧៦
១០៣៣	ទោម ខ្មៅ	អនុកងរយ	កងពល១៧០	១៩-៩-៧៦	៦-១០-៧៦
១០៣៤	គង់ សឿន	ប្រធានកងរយ	កងពល១៧០	១៩-៩-៧៦	៦-១០-៧៦
១០៣៥	គង់ ណន	ប្រធានកងហា	កងពល៥០២	១៩-៩-៧៦	៦-១០-៧៦
១០៣៦	ឈុន សារុន	ប្រធានកងហា	កងពល៥០២	១៩-៩-៧៦	៦-១០-៧៦
១០៣៧	ជា ថន	ប្រធានពួក	កងពល៥០២	១៩-៩-៧៦	៦-១០-៧៦

១០៣៨	ម៉ី រឿង ហៅ សុផល	កងហា	កងពល៥០២	១៩-៩-៧៦	៦-១០-៧៦
១០៣៩	គុល ឌុន	ប្រធានក្រុម	កងពល៥០២	១៩-៩-៧៦	៦-១០-៧៦
១០៤០	ជុំ រឿន ហៅ ចំរើន	ប្រធានកងហា	កងពល៥០២	២៤-៩-៧៦	៦-១០-៧៦
១០៤១	ហេង ស្រេង	អនុក្រុម	កងពល៥០២	២៤-៩-៧៦	៦-១០-៧៦
១០៤២	អ៊ូ សុន ហៅ សារុន	ប្រធានកងហា	កងពល៥០២	២៤-៩-៧៦	៦-១០-៧៦
១០៤៣	នេត យឿន	ប្រធានក្រុម	កងពល៥០២	២៤-៩-៧៦	៦-១០-៧៦
១០៤៤	ទឹម ជន	យុទ្ធជន	កងពល៥០២	២៤-៩-៧៦	៦-១០-៧៦
១០៤៥	ដុក យៀន	មេក្រុម	កងពល៥០២	២៤-៩-៧៦	៦-១០-៧៦
១០៤៦	មិន ស៊ីន	ប្រធានអនុសេនាធំ	កងពល៥០២	២៤-៩-៧៦	៦-១០-៧៦
១០៤៧	អួន ឡឿន	មេក្រុម	កងពល៥០២	២៤-៩-៧៦	៦-១០-៧៦
១០៤៨	ខៀវ សាយ ហៅ ភិន	កងវរយ	កងពល៥០២	១៧-៩-៧៦	៦-១០-៧៦
១០៤៩	សូ ឯម ហៅ សំអាត (ស្រី)	អនុកងវរយ	កងពល៥០២	១៩-៩-៧៦	៦-១០-៧៦
១០៥០	អន ផាត	យុទ្ធជន	កងពល១៧០	១៧-៩-៧៦	៧-១០-៧៦
១០៥១	ខែក សៀន	សមាជិកកងវរយ	កងពល១៧០	១៧-៩-៧៦	៧-១០-៧៦
១០៥២	នៅ ផុន	មេក្រុមកសិកម្ម	កងពល១៧០	១៧-៩-៧៦	៧-១០-៧៦
១០៥៣	ធុប សុខខៃ ហៅ យ៉ែន	សេដ្ឋកិច្ច	កងពល១៧០	១៩-៩-៧៦	៧-១០-៧៦
១០៥៤	ទឹម សុខុន	ប្រធានកងហា	កងពល៥០២	១៩-៩-៧៦	៧-១០-៧៦
១០៥៥	សុក សៀត	បញ្ជាកងវរយ	កងពល៥០២	១៩-៩-៧៦	៧-១០-៧៦
១០៥៦	គង់ ឆុំ ហៅ សារឿន	ប្រធានកងហា	កងពល៥០២	១៩-៩-៧៦	៧-១០-៧៦
១០៥៧	ហៃ ហម	ប្រធានកងហា	កងពល៥០២	២៤-៩-៧៦	៧-១០-៧៦
១០៥៨	ភ៉ា សារ៉េន	កងវរយ	កងពល៥០២	២៤-៩-៧៦	៧-១០-៧៦
១០៥៩	វង់ សេន	អនុសេនាតូច	កងពល៥០២	២៤-៩-៧៦	៧-១០-៧៦
១០៦០	វេន សារឿន	មេក្រុម	កងពល៥០២	២៤-៩-៧៦	៧-១០-៧៦
១០៦១	ឃឹម សាបូរ	ប្រធានអនុសេនាតូច	កងពល៥០២	២៨-៩-៧៦	៧-១០-៧៦
១០៦២	សូ ឈន	នីរសាកងវរយ	កងពល៥០២	២៨-៩-៧៦	៧-១០-៧៦
១០៦៣	ភ៊ន់ សារ៉េន	ស្នងការកងវរយ	កងពល៥០២	២៨-៩-៧៦	៧-១០-៧៦
១០៦៤	ហង់ អៀច ហៅ សារិទ្ធ	ស្នងការកងហា	កងពល៥០២	២៨-៩-៧៦	៧-១០-៧៦
១០៦៥	ញ៉ឹក ជ្រា	ប្រធានកងហា	កងពល៥០២	២៨-៩-៧៦	៧-១០-៧៦
១០៦៦	ហ៊ុន ហុង ហៅ ខុម	នីរសា	កងពល៥០២	២៨-៩-៧៦	៧-១០-៧៦
១០៦៧	ប៉ែន យឿន ហៅ សុផល	ស្នងការកងវរយ	កងពល៥០២	២៨-៩-៧៦	៧-១០-៧៦
១០៦៨	វង យ៉ុន	យុទ្ធជន	កងពល៥០២	២៨-៩-៧៦	៧-១០-៧៦
១០៦៩	ម៉ុម យ៉ង់	មេក្រុម	កងពល៥០២	២៨-៩-៧៦	៧-១០-៧៦
១០៧០	ប៊ុន ស៊ឹម	អនុក្រុម	កងពល៥០២	២៨-៩-៧៦	៧-១០-៧៦
១០៧១	ចៃ ចើន ហៅ ធី	មេពួក	កងពល៥០២	២៨-៩-៧៦	៧-១០-៧៦

(នៅមានត)

ឡាយ ក្លឹង ហៅ ដុស

ឡាយ ក្លឹង ហៅ ដុស ជាស្ត្រីម្នាក់ដែលខ្មែរក្រហមបាន ចាប់ខ្លួនពីខេត្តមណ្ឌលគិរីមកដាក់នៅគុកទួលស្លែងនៅឆ្នាំ១៩៧៧ ។ ស្របនឹងទំនោរនយោបាយនាពេលនោះ ដុស ត្រូវបានចោទ ប្រកាន់ថាឃុបឃិតជាមួយខ្សែបង្កប់វៀតណាម ។ តាមការ ស្រាវជ្រាវ ការចាប់ខ្លួននេះអាចបណ្តាលមកពីមូលហេតុពីរផ្សេង ទៀត ។ ទីមួយ ទោះបីជាពេលត្រូវចាប់ខ្លួន ដុស ជាកម្មាភិបាល ថ្នាក់ក្រោមក៏ដោយ ប៉ុន្តែគាត់មានប្រវត្តិរូបជាកូនរបស់រាជការ សង្គមចាស់ ។ ទីពីរ គាត់ធ្វើការយឺតយ៉ាវដោយសារគាត់មាន ផ្ទៃពោះនិងនឹកប្តីដែលធ្វើទាហាននៅឆ្ងាយ ។

ឪពុករបស់ ដុស ត្រូវបានឧត្តមសេនីយ៍ម្នាក់នៃរបប សាធារណរដ្ឋខ្មែរដែលមកពីភ្នំពេញ បាញ់សម្លាប់ចោលនៅស្រុក កោះញែកនៅឆ្នាំ១៩៧០ ។ ប្រហែលដោយសារមូលហេតុ នេះហើយបានជា ដុស ចូលបម្រើបដិវត្តន៍ខ្មែរក្រហមនៅឆ្នាំ ១៩៧៣ ។ ទោះជាយ៉ាងណាក៏ដោយ ខ្មែរក្រហមមិនបានទុកចិត្ត ដុស ទេ ព្រោះគាត់ជាកូនរបស់អតីតមន្ត្រីរាជការពីរបបសង្គម រាស្ត្រនិយម ។ ដុស បានសរសេរនៅក្នុងចម្លើយរបស់គាត់ថា ឪពុករបស់គាត់គឺជាទាហានដែលបានរំសាយរួចទៅហើយ ។ ប្អូនប្រុសរបស់ ដុស ដែលនៅរស់រហូតដល់បច្ចុប្បន្នបានប្រាប់ យើងថា ឪពុករបស់គាត់ជាបាល័ដ្ឋស្រុក ។ រ៉ា អតីតអ្នកជិតខាង របស់ ដុស កាលពីរបបខ្មែរក្រហមគិតថា ដុស ត្រូវចាប់ខ្លួន ដោយសារតែគាត់មាន ផ្ទៃពោះ ធ្វើការយឺតយ៉ាវ ជាងធម្មតាហើយគាត់នឹក ប្តីរបស់គាត់ខ្លាំងពេក ។

ឡាយ ហ៊ាញ

ឡាយ ហ៊ាញ ដែលជា ប្អូនរបស់ដុស គិតថា ករណី របស់ ដុស គឺជាករណី សង្ស័យ ។ ការបកស្រាយ របស់ ហ៊ាញ ស្របទៅនឹងសភាពការណ៍ទូទៅនៅស្រុកកោះញែក ក្នុងឆ្នាំ១៩៧៧ ។ ប្តីរបស់ ដុស ឈ្មោះ ផៃ សុទ្ធ ជាជនជាតិ ឡាវ ។ នៅក្នុងឆ្នាំ១៩៧៧ ទាំងពីរនាក់ប្តីប្រពន្ធធ្វើការជិតគ្នា គឺម្នាក់នៅមន្ទីរ ក-១៦ និងម្នាក់ទៀតនៅមន្ទីរ ក-១១ ។ មុន ពេល ដុស ត្រូវចាប់ខ្លួន ផៃ សុទ្ធ ដែលជាប្តី ត្រូវបញ្ជូនទៅឯ ព្រំដែនកម្ពុជា-វៀតណាម ។ នៅឯ ក-១៦ ឯណោះវិញ ដុស មានទំនាក់ទំនងជិតស្និទ្ធជាមួយឈ្មោះ បុប្ផា ដែលជាភរិយា របស់ឈ្មោះ ខាំភូន លេខាតំបន់១០៥ និងជាប្រធានមន្ទីរសេដ្ឋកិច្ច ឬហៅមន្ទីរក-១៦ ។ ខ្មែរក្រហមបានចោទប្រកាន់ថា ខាំភូន ជាខ្សែវៀតណាម ដែលនាំឲ្យ ដុស ត្រូវចាប់បញ្ជូនមកគុកទួលស្លែង ។ គាត់ត្រូវចាប់ខ្លួននៅ ខែ៧ ឆ្នាំ១៩៧៧ ពីភ្នំក្រោលដែលជា មជ្ឈមណ្ឌលសេដ្ឋកិច្ចនយោបាយរបស់តំបន់ទាំងមូល ។

ដុស បានឆ្លើយសារភាពចំពោះមុខអ្នកសួរចម្លើយឈ្មោះ ប្រាក់ ខន ថា គាត់បានទាក់ទងជាមួយ បុប្ផា ប្រពន្ធរបស់ ខាំភូន ហើយនិងឈ្មោះ យ៉ុន នីរសារបស់ ខាំភូន ក្នុងការឃុបឃិតជាមួយ វៀតណាមដើម្បីផ្តួលរំលំអង្គការ ។ តាំងពីដើមឆ្នាំ១៩៧៣ ដុស បានបំផ្លាញក្នុងលក្ខណៈសម្ងាត់នូវបណ្តាទ្រព្យសម្បត្តិរបស់អង្គការ ហើយមានពេលមួយនោះគាត់បានខុសសីលធម៌ជាមួយអ្នកធ្វើ ការជាមួយគាត់ឈ្មោះ ស៊ី ។ នៅដើមឆ្នាំ១៩៧៧ ដុស, បុប្ផា, ខាំភូន និងអ្នកដទៃទៀត បានជួបគ្នានៅឯទំនប់ភូមិក ហើយបាន នាំយកមាន់៥ក្បាល ជ្រូក១ក្បាលទៅទីនោះដើម្បីជប់លៀង ស្វាគមន៍វៀតណាមឈ្មោះ ដឹក និង ថៃ ។ ខាំភូន ទទួលទង់មួយពី ឈ្មោះ ដឹក ។ ទង់នោះមានផ្ទៃពណ៌ខៀវនិងស មានរូបអង្គរវត្ត កំពូលពពណ៌លឿង ហើយនៅពីក្រោយនោះមានរូបតាចាស់ ពុកមាត់វែងដែលតំណាងឲ្យបក្សពលករវៀតណាមនិងហូជីមិញ ។ នៅខែ៨ឆ្នាំ១៩៧៧ បុប្ផា និង ដុស បានជួបគ្នាម្តងទៀតនៅ កន្លែងដដែល ហើយបានជួបនឹងអ្នកដែលទើបនឹងកសាងបានថ្មី ១នាក់ ។ ខែ៥ឆ្នាំ១៩៧៧ ក្រុមនេះបានជួបគ្នាទៀតរួមមានទាំង

ដុស, បុប្ផា, យ៉ុន, ហួរ, កង, ខាអេន, ប៉ាង, ប៊ុន និង ព្រីម ។ ការជួបជុំគ្នានេះបានមូលមតិឡើងថា ការធ្វើអ្វីមួយនឹងមិនបានសម្រេចទេ ប្រសិនបើគ្មានវៀតណាមជួយ ព្រោះថាកន្លងមកអ្នកដៃដើងដែលធ្វើការជាមួយគ្នាមួយចំនួនត្រូវចាប់ខ្លួនរួចទៅហើយ ។ ការដកខ្លួនបុកសារភាពនឹងមានន័យថា បណ្ដោយឲ្យគ្រួសារទាំងមូលត្រូវខ្មែរក្រហមសម្លាប់ ហើយត្រូវតែរត់ទៅវៀតណាម ប្រសិនបើវៀតណាមមិនមកជួយ ។ ចម្លើយសារភាពរបស់ ដុស សរសេរដោយ ប្រាក់ ខន (ប្រាក់ ខន ជាអ្នកសួរចម្លើយនៅមន្ទីរ ស-២១) ។ ចម្លើយសារភាពនេះមានចំនួន១៤ទំព័រ ចុះហត្ថលេខាដោយឈ្មោះ ដុស មានថ្ងៃខែនៅគ្រប់ទំព័រ ហើយមានស្នាមផ្តិតមេដៃរបស់ ដុស នៅទំព័រចុងក្រោយបំផុតផង ។ ថ្ងៃចុងក្រោយដែល ដុស ត្រូវសួរចម្លើយគឺថ្ងៃទី១៩ ខែកុម្ភៈ ឆ្នាំ១៩៧៨ ។

បើយោងទៅតាមអ្នកជិតខាងនិងសាច់ញាតិថា តាមពិត ដុស គឺជាខ្មែរ ប៉ុន្តែគាត់បន្លំខ្លួនថាជាពូនប្រហែលជាចង់ឲ្យអ្នកសួរចម្លើយបន្ធូរបន្ថយការធ្វើទារុណកម្មហើយមើលទៅ ។ ទំព័រទី១នៃចម្លើយសារភាពគឺជាការរៀបរាប់បង្ហាញផ្លូវយើងទៅកាន់ភូមិកំណើតរបស់ ឡាយ ក្លឹង ហៅ ដុស គឺនៅឃុំស្រែសង្គម ស្រុកកោះញែក ខេត្តមណ្ឌលគិរី ។ នៅទីនោះ យើងបានជួបអ្នកជិតខាងនិងសាច់ញាតិរបស់ ដុស ។ ទាំងអស់គ្នាដឹងថា ដុស ត្រូវបានសម្លាប់ ប៉ុន្តែគ្មាននរណាម្នាក់ដឹងថាមកពីមូលហេតុអ្វី ហើយក៏មិនហ៊ានសួរដែរនៅជំនាន់នោះ ។ អ្នកទាំងអស់គ្នាក៏មិនដឹងថា ដុស ត្រូវបញ្ជូនមកគុកទួលស្លែងដែរ ។

នៅថ្ងៃទី២៨ ខែ១២ ឆ្នាំ១៩៩៩ យើងបានជួបជាមួយ ថែវ ម៉ៅ ដែលជាប្អូនថ្លៃរបស់ ដុស ។ ថែវ ម៉ៅ បាននិយាយថា÷

ខ្ញុំមានអាយុ៣៥ឆ្នាំ ជាជនជាតិខ្មែរ ។ ខ្ញុំកើតនៅភូមិកំពង់សឹង ឃុំកំពង់សឹង ស្រុកព្រះស្ដេច ខេត្តព្រៃវែង ។ នៅក្នុងរបបប៉ុលពត ខ្ញុំនៅភូមិ៩ ឃុំស្រែសង្គម ស្រុកកោះញែក ខេត្តមណ្ឌលគិរី ។ ខ្ញុំរៀបការនៅឆ្នាំ១៩៧៩ ប្ដីរបស់ខ្ញុំឈ្មោះ ស៊ីម ស៊ិនគីល ។ ឪពុករបស់គាត់ឈ្មោះ ស៊ីម ស៊ិនឡាយ ។ ឈ្មោះ ឡាយ ក្លឹង ហៅ ដុស គឺជាបងរបស់ប្ដីខ្ញុំ ។ តាមពិតទៅ ដុស គឺជាខ្មែរ គាត់រៀបការជាមួយជនជាតិឡាវ ។ ខ្ញុំមិនដែលបានជួប ដុស ទេ ។ ខ្ញុំដឹងរឿង ដុស តាមរយៈប្ដីរបស់ខ្ញុំ ។ យើងមិនដឹងហេតុអ្វីដែល ដុស ត្រូវសម្លាប់ទេ ។ បើតាមខ្ញុំដឹង នៅពេលនោះ ដុស មានផ្ទៃពោះផង ។ ដុស រស់នៅឃុំដីមាឌ ក្នុងឃុំណងឃីឡិក ស្រុកកោះញែក មណ្ឌលគិរី ។ ដុស ធ្វើការនៅមន្ទីរ ក-១៦ ។ សព្វថ្ងៃបងប្អូនរបស់ប្ដីខ្ញុំអត់រស់នៅភូមិនេះទៀតទេ គេរស់នៅ សែនមនោរម្យឯណោះ ។ បងប្អូនរបស់ ឡាយ ក្លឹង មានឈ្មោះ ប៉ុក, ហ៊ាញ, ម៉ៅ និង ពៅ ។ ឈ្មោះ ពៅ ត្រូវខ្មែរក្រហមសម្លាប់នឹងចម្រឹងដែក ។ អ្នកទាំងអស់នោះគឺជាកូនរបស់ពុក ស៊ីម ស៊ិនឡាយ ។ ឥឡូវនេះគ្រួសាររបស់ខ្ញុំមានកូន៣នាក់ ។ យើងធ្វើស្រែហើយនិងលក់ដូរបន្តិចបន្តួច ។

សល់ រ៉ា

នៅថ្ងៃបន្ទាប់ គឺថ្ងៃទី២៩ ខែធ្នូ ឆ្នាំ១៩៩៩ ក្រុមស្រាវជ្រាវរបស់យើងបានជួបមនុស្សម្នាក់ទៀតឈ្មោះ សល់ រ៉ា ដោយចៃដន្យនៅតាមផ្លូវឆ្ពោះទៅត្រពាំងគៀន ដែលជាទីតាំងរណ្តៅសាកសពធំបំផុតនៅខេត្តមណ្ឌលគិរី ។ រ៉ា ជាជនជាតិពូនង ភេទប្រុស អាយុ៥០ឆ្នាំ ។ គាត់ចេះនិយាយភាសាខ្មែរ ។ រ៉ា បានស្គាល់ ឡាយ ក្លឹង ហៅ ដុស ព្រោះគាត់ធ្វើការជិតមន្ទីររបស់ ដុស ។ រ៉ា មិនបានដឹងអំពីមូលហេតុដែល ដុស ត្រូវចាប់ខ្លួនទេ គាត់គិតថា មូលហេតុមកពី ដុស មានផ្ទៃពោះហើយនឹកប្ដីច្រើនពេកមិនអាចធ្វើការងារបាន ។ រ៉ា ក៏មិនបានដឹងថា ដុស ត្រូវបញ្ជូនទៅគុកទួលស្លែងដែរ ។

តាមសម្ដីរបស់ រ៉ា មានដូចតទៅ÷

ឡាយ ក្លឹង ហៅ ដុស សម្បុរខ្មៅ ទាប ប្ដីឈ្មោះ ដៃ សុទ្ធ ទាបដែរប៉ុន្តែស ។ បងប្អូនរបស់ ដុស ឈ្មោះ ប៉ុក, ហ៊ាញ, គីល, និងម្នាក់ទៀតដែលឥឡូវរស់នៅឡឹមខេត្តមណ្ឌលគិរី ។ ឡាយក្លឹង ជាកូនស្រីរបស់សេហ្មាក់ ។ គាត់រស់នៅជាមួយពូនង ។ ម្ដាយរបស់នាងស្លាប់ទៅហើយ ។ ដុស និងខ្ញុំធ្វើការជិតគ្នា ។ ខ្ញុំនៅមន្ទីរ ក-១១ ដុស នៅមន្ទីរសេដ្ឋកិច្ចហៅ ក-១៦ ។ ការងារប្រចាំថ្ងៃរបស់ ដុស គឺកិនស្រូវ បុកស្រូវ ដេរបាវដាក់ស្រូវ ។ ដុស មិនមែនជាសមាជិកបក្សអីទេ ។ ពេលដែល ដុស ត្រូវចាប់ខ្លួន

នោះគឺប្រហែលនៅក្នុងរដូវស្ទូងឆ្នាំ១៩៧៧ ។ ខ្ញុំដឹងថា ដុស ត្រូវចាប់ខ្លួនពីព្រោះបាត់គាត់អត់ឃើញមកធ្វើការ ប៉ុន្តែខ្ញុំមិនហ៊ានសួរអ្នកណាទេ ។ ពេលនោះ ដុស មានផ្ទៃពោះ ។ ខ្ញុំដឹងថាម្តាយក្មេកខ្ញុំក៏ត្រូវចាប់ខ្លួនក្នុងពេលជាមួយគ្នានោះដែរ ។ ប្រហែលពីរបីថ្ងៃក្រោយមក ឈ្មោះ អ៊ី រ៉ែត ដែលជាអ្នកបើកឡានឲ្យមេតំបន់ បានខ្សឹបប្រាប់ខ្ញុំថា ដុស និងម្តាយក្មេករបស់ខ្ញុំត្រូវអង្គការសម្លាប់នៅឯត្រពាំងតឿនហើយ ។ ខ្ញុំដឹងរឿងនេះហើយមិនហ៊ាននិយាយអ្វីទេ ។ អស់រយៈពេលយូរណាស់ទម្រាំប្តីរបស់គាត់ដឹងអំពីការចាប់ខ្លួនប្រពន្ធ គឺរហូតដល់ខែ១២ ។ ប្តីរបស់គាត់មិនហ៊ាននិយាយអ្វីទេ ។ គ្មាននរណាហ៊ានសួរឬក៏និយាយអ្វីទាំងអស់ បើមិនអ៊ីចឹងទេត្រូវស្លាប់ទាំងគ្រួសារ ។ ខ្ញុំមិនយល់ពីរបបផ្តាច់ការនោះឡើយ ។ ដុស និងប្តីរបស់គាត់ រៀបការនៅក្នុងរបបប៉ុលពត ។ កាលពេលរៀបការនោះមានរហូតដល់១៥គូ ។ អ្នកផ្តួចផ្តើមរៀបការឲ្យគឺប្រធានតំបន់១០៥ ។ ខ្ញុំមិនបានចូលរួមទេ មានតែកម្មាភិបាលលើៗប៉ុណ្ណោះដែលបានចូលរួម ។ ដៃ សុខ គឺជាក្មួយរបស់ខ្ញុំ ។ គាត់គឺជាអ្នកលីសែងម៉ាស៊ីន ហើយក្រោយមកទៅធ្វើទ័ពនៅព្រំដែន ។ ខ្ញុំមិនដឹងច្បាស់ថា ដុស ត្រូវបញ្ជូនទៅណាដែរ ព្រោះមានឡានពីរ ។ តែកុងឡាននោះប្រាប់ខ្ញុំថា ឡានមួយឈ្មោះឡានសេរីកា ឡានមួយទៀតមិនមែនឡានរុស្ស៊ីទេ គឺឡានហ្ស៊ីបគ្រូសី ។ អ្នកបើកឡាននោះឈ្មោះ ឆឹន សព្វថ្ងៃរស់នៅប៉ូស្រា ហើយអ្នកបើកឡានម្នាក់ទៀតឈ្មោះ អ៊ី រ៉ែត ។

តាមរយៈ បែ ម៉ៅ និង សល់ រ៉ា យើងបានជួបប្អូនរបស់ឡាយ ក្លឹង ឈ្មោះ ឡាយ ហ៊ាញ នៅភូមិកណ្តាល ឃុំស្ពានមានជ័យ ស្រុកសែនមនោរម្យ ។ ហ៊ាញ គិតថា ដុស ត្រូវចាប់ខ្លួនមកពីខ្មែរក្រហមចង់សងសឹក ។ ហ៊ាញ បានរៀបរាប់ថា÷

បងស្រីរបស់ខ្ញុំកើតនៅឆ្នាំ១៩៥៨ ។ គាត់ឈប់រៀននៅថ្នាក់ទី៨ ។ នៅពាក់កណ្តាលឆ្នាំ១៩៧៣ គាត់ចូលខ្មែរក្រហមតាមរយៈមេភូមិម្នាក់ឈ្មោះ យ៉ន ។ បងស្រីរបស់ខ្ញុំធ្វើការខាងសេដ្ឋកិច្ចតំបន់១០៥ ។ ភារកិច្ចរបស់គាត់គឺជញ្ជូនស្រូវទៅដាក់នៅម៉ាស៊ីនកិនស្រូវ ។ គាត់ធ្វើការនេះរហូតដល់ឆ្នាំ១៩៧៧ ទើបត្រូវចាប់ខ្លួន ។ នៅឆ្នាំ១៩៧៦ គាត់រៀបការជាមួយអ្នកធ្វើការនៅមន្ទីរក-១១ ជាជនជាតិឡាវឈ្មោះ សុខ ។ នៅពេល

ក្រុមគ្រួសារជនជាតិភាគតិច

ដែលបងខ្ញុំមានផ្ទៃពោះ៥ខែ គាត់ត្រូវសន្តិសុខចាប់ខ្លួនបញ្ជូនទៅមន្ទីរភ្នំក្រោលដែលជាមន្ទីរសន្តិសុខតំបន់១០៥ ហើយមានមនុស្សផ្សេងៗទៀតក៏ត្រូវចាប់ខ្លួនបញ្ជូនទៅទីនោះដែរ ។ អ្នកគ្រប់គ្រងមន្ទីរសន្តិសុខភ្នំក្រោលនេះគឺចៅហ្វាយខេត្ត ឈ្មោះ ហម ក្រោយមកទៀតឈ្មោះ សារុន ។ ខ្ញុំមិនបានដឹងថាបងស្រីរបស់ខ្ញុំជាប់នៅភ្នំក្រោលយូរប៉ុន្មានទេ ។ គាត់ត្រូវយកចេញពីភ្នំក្រោលដោយឡានមិនដឹងថាបញ្ជូនទៅណាទៀត ។ ខ្ញុំរស់នៅប្រហែល២០គីឡូម៉ែត្រឆ្ងាយពីបងស្រីរបស់ខ្ញុំ ការងាររបស់ខ្ញុំគឺកសាងទំនប់ទឹកនិងធ្វើស្រែ ។ ខ្ញុំធ្លាប់ឃើញសន្តិសុខចាប់មនុស្សប៉ុន្តែមិនធ្លាប់ឃើញធ្វើទារុណកម្មទេ ។ ការចាប់ដែលខ្ញុំបានឃើញនោះដូចជាការខុសសីលធម៌និងវិន័យជាដើម ។ ឧទាហរណ៍ឈ្មោះ ប៉ាន់ ត្រូវចាប់ខ្លួនដោយសារខុសសីលធម៌ ហើយត្រូវបញ្ជូនមកមន្ទីរក-១១ ក្រោយមកត្រូវដោះលែង ។ អំពីរបបអាហារវិញគឺពុំគ្រប់គ្រាន់ទេ ។ នៅរដូវភ្លៀងធ្លាក់ ម្នាក់បានតែបបរមួយចានទេ ។ អ្នកណាលួចដកដំឡូងឬលួចបេះអ្វីត្រូវយកទៅទិតៀនកសាង ។ ខ្ញុំបានហូបគ្រប់គ្រាន់នៅរដូវប្រាំង ។ សម្លគឺស្លឆ្នាំងធំម្ល៉ោះហើយអត់ឆ្ងាញ់ទេ ។ ពេលព្រឹកមានបបរ ពេលខ្លះទៀតមានពោតកំបោរ ។ ជួនកាលមានបន្លែមក្នុងរវាង១០ថ្ងៃម្តង ។ ការហូបបាយរួមមានតាំងពីឆ្នាំ១៩៧៣ ។ ខ្ញុំបានដឹងរឿងបងស្រីរបស់ខ្ញុំតាមរយៈមិត្តភក្តិ ។ ខ្ញុំបានដឹងថា នៅក្នុងគុក អ្នកទោសត្រូវដាក់ខ្នោះ ហើយបត់ជើងដាក់បំពង់ឬស្សី ។ ខ្ញុំបានជួបបងថ្លៃរបស់ខ្ញុំឈ្មោះ សុទ្ធ នៅពេលដែលគាត់មកភូមិរបស់ខ្ញុំ ។ សុទ្ធ បានហាមខ្ញុំមិនឲ្យនិយាយរឿងចាប់ខ្លួនបងស្រីខ្ញុំទេ ខ្លាចខ្មែរក្រហមចាប់ទាំងសាច់ញាតិទៀត ។ ក្រោយមក សុទ្ធ បានមកលេងម្តាយរបស់ខ្ញុំ ហើយប្រាប់គាត់អំពីបងស្រីរបស់ខ្ញុំ ។ បន្ទាប់ពីបងស្រីរបស់ខ្ញុំត្រូវចាប់ខ្លួន ខ្ញុំនិងម្តាយខ្ញុំត្រូវបង្ខំឲ្យធ្វើការងារធ្ងន់ៗជាងមុន ។

ខ្ញុំឮពាក្យខ្មែរក្រហមតាំងពីមុនឆ្នាំ១៩៧០ម្ល៉េះ ។ ខ្ញុំមិនដឹងថាខ្មែរក្រហមប្រមូលកម្លាំងតាមរបៀបណាទេ ។ នៅឆ្នាំ១៩៧០ ខ្មែរក្រហមបានវាយយកឃុំស្រែសង្គម ប្រហែលជាពីព្រោះឃុំនេះសម្បូរព្រៃក្រាស់ៗ ។ ឈ្មោះ ហម ដែលជាចៅហ្វាយខេត្ត បានឃោសនាប្រជាជនឲ្យផ្តួលរំលំរបបសក្តិភូមិ ដើម្បីឲ្យកសិករក្លាយជាម្ចាស់ដី ហើយឈ្មោះ មី ជាអនុរបស់គាត់ ទទួលបន្ទុកខាងនយោបាយ ។ នៅពេលនោះប្រជាជនគាំទ្រខ្លាំងណាស់ ។ កាលនោះមានទាហានវៀតណាមខាងជើងច្រើនណាស់មកនៅមណ្ឌលគិរី ។ ខ្ញុំបានឃើញវៀតណាមដឹកស្រូវយកទៅហូបចុកផ្ទាល់ខ្លួន ។ ខ្ញុំឮថាមានមន្ទីរសម្ងាត់នៅក្នុងព្រៃ ។ ចាប់ពីឆ្នាំ១៩៧៣មក ខ្ញុំលែងឃើញទាហានវៀតណាមទៀត ខ្ញុំក៏មិនដឹងមូលហេតុអ្វីដែរ ។ ឪពុករបស់ខ្ញុំស្លាប់នៅឆ្នាំ១៩៧៣ ។ គាត់គឺជាបាល័ដ្ឋស្រុក ឬហៅថាចៅហ្វាយស្រុក ។ មានមេទាហានសក្តិ៥មកពីភ្នំពេញ បានហៅឪពុករបស់ខ្ញុំទៅជួបនៅឯវាលយន្តហោះស្រុកកោះញែក ។ កាលនោះទាហានទាំងអស់ត្រូវដកហូតអាវុធ ហើយវិលត្រឡប់ទៅស្រុកកំណើតធ្វើជាប្រជាជនស៊ីវិលវិញ ។ ក្រោយពីឪពុកខ្ញុំទៅជួបសក្តិ៥នោះមួយសន្ទុះស្រាប់តែឮស្នូរកាំភ្លើង ។ យើងបានជួលមនុស្សម្នាក់ឲ្យទៅរកគាត់ ហើយបានឃើញសាកសពគាត់ ។ ក្រុមគ្រួសាររបស់ខ្ញុំរត់ទៅពួននៅក្នុងព្រៃ ថ្ងៃស្អែកឡើងទើបនាំគ្នាវិលមកស្រែសង្គមវិញ ។ ពេលដែលឪពុករបស់ខ្ញុំស្លាប់ ម្តាយរបស់ខ្ញុំប្រាប់កូនៗឲ្យនៅស្ងៀមស្ងាត់ ។ កាលនោះ ដុស ក៏នៅជាមួយគ្នាដែរ ។ ម្តាយរបស់ខ្ញុំស្លាប់កាលពីឆ្នាំ១៩៨៣ដោយសារជំងឺ ចំណែក ផៃ សុទ្ធ សព្វថ្ងៃមានប្រពន្ធមួយទៀត ហើយរស់នៅឃុំរយ៉ ស្រុកកោះញែក ។

សឹម សុរិយ៉ា

រឿងរ៉ាវពិតដើម្បីប្រវត្តិសាស្ត្រ

មជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជាសង្ឃឹមថា ប្រជាជនកម្ពុជាគ្រប់រូបដែលធ្លាប់ឆ្លងកាត់របបខ្មែរក្រហមបាននិងកំពុងសរសេរអត្ថបទ ឬសៀវភៅអំពីរឿងរ៉ាវពិតផ្ទាល់ខ្លួន ហើយនឹងផ្ញើមកមជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជា តាមអាសយដ្ឋានខាងក្រោមៈ

ប្រអប់សំបុត្រលេខ ១១១០ ភ្នំពេញ
ព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា
ទូរស័ព្ទលេខៈ (៨៥៥) (២៣) ២១១ ៨៧៥
ទូរសារលេខៈ (៨៥៥) (២៣) ២១០ ៣៥៨
Email: dccam@online.com.kh
Home page: www.dccam.org

ទីបញ្ចប់ ខ្ញុំនៅក្នុងគុកព្រៃស

ថាច សៀក បានចាកចេញពីផ្ទះទៅចូលក្នុងជួរបដិវត្តន៍ខ្មែរក្រហមនៅឆ្នាំ១៩៧២ ។ ក្នុងនាមជាប្រធានកងធំទី១ នៃកងប្រយុទ្ធនារីពិសេស ថាច សៀក ហៅ សាន បានឆ្លងកាត់សមរភូមិជាច្រើន ។ ក្រោយពីការបះបោរមិនបានសម្រេចនៅភូមិភាគឧត្តរនិងបូព៌ានៅក្នុងឆ្នាំ១៩៧៦ សៀក ត្រូវអង្គការចាប់ខ្លួនបញ្ជូនទៅមន្ទីរលត់ដំព្រៃសចាប់តាំងពីថ្ងៃទី១៨ ខែមីនា ឆ្នាំ១៩៧៧ រហូតដល់ខែមករា ឆ្នាំ១៩៧៩ ។

សៀក មានស្រុកកំណើតនៅភូមិអន្សូក្រហាយ ឃុំឈូក ស្រុកកំពង់ស្វាយ (បច្ចុប្បន្នស្រុកប្រាសាទសំបូរ) ខេត្តកំពង់ធំ ។ សៀក បានចូលបម្រើបដិវត្តន៍ខ្មែរក្រហមនៅឆ្នាំ១៩៧២ ដែលកាលនោះមានឈ្មោះថា រណសិរ្សរួបរួមជាតិកម្ពុជា តាមពាក្យឃោសនាថាតស៊ូដើម្បីនាំសម្តេចឪមកគ្រប់គ្រងប្រទេសវិញ ។ សៀក បានចូលរៀនមុខវិជ្ជាពេទ្យនៅតាមភូមិ និងធ្វើការនៅក្នុងកងផលិតដែលមានឈ្មោះថា ក្បាលដំរី អស់រយៈពេល២ឆ្នាំ ។ នៅឆ្នាំ១៩៧៤ សៀក ត្រូវបានជ្រើសរើសចូលក្នុងជួរកងទ័ពប្រយុទ្ធនារីពិសេសនៅខេត្តកំពង់ធំ ។ សៀក និយាយថា កងទ័ពប្រយុទ្ធនារីពិសេសនេះតែងតែចូលសមរភូមិប្រយុទ្ធនៅខេត្តសៀមរាប កំពង់ធំ និងភ្នំពេញ ។ អ្នកដឹកនាំកងនារីពិសេសឈ្មោះ ជុំ ជាអ្នកចាត់ចែងកម្លាំងនារីសម្រាប់ទៅប្រយុទ្ធ ។ ជាទូទៅនារី១០នាក់ត្រូវបានជ្រើសរើសចេញពីក្រុមនីមួយៗពេលចេញទៅប្រយុទ្ធម្តងៗ ។ សៀក ជាប្រធានកងធំទី១ នៃកងនារីពិសេសខេត្តកំពង់ធំ ចំណុះឲ្យកងពលទី១ ក្រោមការគ្រប់គ្រងរបស់ អឿន ដែលដឹកនាំការវាយលុកចូលទីក្រុងភ្នំពេញពីខាងព្រែកព្នៅនិងភ្នំប្រសិទ្ធិ ។ ក្រោយពេលកាន់កាប់ក្រុងភ្នំពេញទាំងស្រុង សៀក បញ្ជាក់ថា ប្រជាជននៅទីក្រុងភ្នំពេញត្រូវបានជម្លៀសចេញទាំងអស់ ។ កងពលទី១ នៃភូមិភាគឧត្តរបានបោះទីតាំងនៅទួលគោក ជាកន្លែងដែល សៀក បានទទួលការបំពាក់បំប៉ននយោបាយ ចំណែកឯកងពលទី២ បោះទីតាំងនៅឫស្សីកែវ ។ មិនយូរប៉ុន្មាន សៀក ត្រូវអង្គការបញ្ជូនទៅធ្វើស្រែនៅបឹងបាយ៉ាបវិញ ។

សៀក បានអះអាងថា នៅចុងឆ្នាំ១៩៧៦ កុយ ធួន លេខាភូមិភាគឧត្តរ និង សោ ភីម លេខាភូមិភាគបូព៌ា បានរៀបចំផែនការធ្វើរដ្ឋប្រហារដណ្តើមអំណាចពីបក្សកុម្មុយនិស្តកម្ពុជា ។ កម្លាំងកងពលទី១ និងទី២ របស់ភូមិភាគឧត្តរឈរជើងនៅប៉ែកខាងជើងទីក្រុងភ្នំពេញ ចំណែកកកម្លាំងខាងភូមិភាគបូព៌ាឈរជើងនៅប៉ែកខាងត្បូង ។ មិនទាន់ទាំងបានផ្ទុះអាវុធផង គម្រោងការក្បត់ក៏ត្រូវបែកការណ៍ ដែលនាំទៅដល់ការចាប់ខ្លួនប្រធានភូមិភាគទាំងពីរ ប្រធានកងពលទី១ អឿន និងប្រធានវរសេនាធំ វរសេនាតូច រួមទាំង សៀក និង ប្តីរបស់គាត់ឈ្មោះ សំ វ៉ាត ជាអនុប្រធានវរសេនាតូច ។ សៀក ត្រូវចាប់ខ្លួននៅថ្ងៃទី១៨ ខែមីនា ឆ្នាំ១៩៧៦ ក្នុងខណៈដែលគាត់កំពុងបំពេញការងារជាពេទ្យកងទ័ពនៅមន្ទីរពេទ្យព្រះអង្គឌួង ហើយបញ្ជូនទៅមន្ទីរលត់ដំនៅព្រៃស ចំណែកប្តីរបស់គាត់ត្រូវបញ្ជូនទៅគុកទួលស្លែង ។

នៅគុកព្រៃស សៀក និយាយថា ឌុច បានប្រកាសថា “ពួកមិត្តឯងត្រូវដឹងខ្លួន មិនមែនក្បត់តែមិត្តឯងក្នុងជួរកម្មាភិបាលនៅក្នុងក្រុងទេ សូម្បីតែឪពុកម្តាយមិត្តឯងនៅសមរភូមិក្រោយក៏ក្បត់ដែរ មួយភូមិភាគឧត្តរនិងភូមិភាគបូព៌ាគឺចូលយួនទាំងអស់” ។ សៀក ខិតខំធ្វើការងារគ្រប់បែបយ៉ាងដើម្បីលត់ដំខ្លួន ដូចជាក្បាញកន្ទេល កែលម្អភ្លឺស្រែ ប្រឡាយ ជាដើម ។ សៀក បន្តថា រៀងរាល់វេលាម៉ោងពីរទៀបភ្លឺ ខ្មែរក្រហមបានវាយជួងដើម្បីដាស់អ្នកទោសទាំងអស់ឲ្យក្រោកទៅធ្វើការងារ ។ អ្នកទោសម្នាក់ៗត្រូវតែមានការប្រុងប្រយ័ត្នជាទីបំផុតក្នុងការបំពេញការងារក្នុងករណីដែលធ្វេសប្រហែស ឧទាហរណ៍ច្រូតស្រូវមិនអស់ អង្គការនឹងបង្អត់របបបាយ ។ សៀក រៀបរាប់ទៀតថា រៀងរាល់៣ថ្ងៃម្តង អ្នកទោសណាដែលទៅវែកកណ្តាប់នៅពេលយប់នឹងបានទទួលអាហារបន្ថែមមុនពេលចូលដេក ចំណែកគាត់បាន

បដិសេធមិនទទួលរបបបន្ថែម ព្រោះគាត់មិនមានទម្លាប់ហូបអាហារពេលយប់ ។ សន្តិសុខបានតាមដានគាត់ដោយសារតែរឿងនេះ ។

សៀក បានបន្ថែមថា ជារៀងរាល់យប់ អ្នកទោសពី១០ទៅ២០នាក់ត្រូវបានបញ្ជូនចេញពីគុក ។ ដោយសារសៀក មានឈ្មោះហៅក្រៅថា សាន ទើបឈ្លបហៅឈ្មោះ ច្រឡំយកមនុស្សទៅសម្លាប់ចំនួនបីដង ព្រោះមានអ្នកទោសឈ្មោះ សាន ដល់ទៅបីនាក់ ប៉ុន្តែសំណាងល្អគាត់រួចខ្លួនរហូត ។ នៅចុងឆ្នាំ១៩៧៨ អ្នកទោសបានទទួលរបបបាយមួយថ្ងៃបីដង ព្រមទាំងមានបង្អែមផង ។ រយៈពេលពីរថ្ងៃគត់មុនពេលដែលវៀតណាមវាយចូលដល់ទីក្រុងភ្នំពេញ ឌុច បានប្រកាសនៅគុកព្រៃសថា "កន្លងមកមិនដឹងអ្នកណាខ្លាំង ចាប់មិត្តយើងមកសម្លាប់អស់មួយចំនួនធំដូច្នេះ ។ យួនវាយចូលមកទីក្រុងភ្នំពេញហើយយើងត្រូវតែភៀសខ្លួនទៅភ្នំឱរ៉ាល់" ។ មិនយូរប៉ុន្មានស្នូរកាំភ្លើងធំផ្ទៀងចេញពីព្រលានយន្តហោះពោធិចិនតុងបានធ្លាក់ចូលក្នុងទីក្រុងភ្នំពេញតាំងពីម៉ោង៩ព្រឹកនៃថ្ងៃទី៧ ខែមករា ឆ្នាំ១៩៧៩ ។ សៀក បានគេចខ្លួនជាមួយនឹងគ្នីគ្នាពីរបីនាក់ទៀត ហើយធ្វើដំណើរត្រឡប់មកស្រុកកំណើតវិញ ។

បច្ចុប្បន្ន សៀក មានអាយុ៥០ឆ្នាំ រស់នៅជាមួយប្តីក្រោយនិងកូន៤នាក់នៅភូមិកំពង់ឈើទាល ឃុំសំបូរ ស្រុកប្រាសាទសំបូរ ខេត្តកំពង់ធំ ។ ប្តីក្រោយរបស់គាត់ឈ្មោះ ទុំ ស៊ិន មានមុខរបរជាកសិករ ។ រហូតមកដល់បច្ចុប្បន្ន សៀក នៅតែមិនអស់ចិត្តចំពោះការដែលគាត់ត្រូវជាប់ឃុំនៅគុកព្រៃសដោយគ្មានមូលហេតុ ។ សៀក និយាយទាំងទឹកមុខស្មើថា "នឹករឿងនៅព្រៃសខ្ញុំចង់ស្រក់ទឹកភ្នែក ។ ខ្ញុំខំធ្វើការបម្រើបដិវត្តន៍ ប៉ុន្តែនៅទីបំផុតខ្ញុំបែរជានៅក្នុងគុកព្រៃស ។ ជិតបីឆ្នាំនៅក្នុងគុកវាមិនមែនជារឿងងាយស្រួលនោះទេ" ។

លី សុខឃាង

សេចក្តីជូនដំណឹងរបស់សមាគមអ្នកនិពន្ធខ្មែរ

សមាគមអ្នកនិពន្ធខ្មែរសូមជម្រាបដល់ប្រជាជនកម្ពុជាគ្រប់រូបថា សមាគមបានរៀបចំ "**វេទិកាថែរក្សាប្រវត្តិសាស្ត្ររបបកម្ពុជាប្រជា-ធិបតេយ្យ**" ក្រោមកិច្ចសហការជាមួយមជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជា ។ វេទិកានេះមានគោលបំណងសំខាន់ៗដូចជា÷

- ◆ រួមជាចំណែកថែរក្សាប្រវត្តិសាស្ត្រទុកសម្រាប់កូនចៅជំនាន់ក្រោយឲ្យបានដឹងនិងសិក្សារៀនសូត្រ ។
- ◆ ជាវិធីមួយដើម្បីរំដោះអារម្មណ៍ដោយយកហេតុការណ៍ សេចក្តីទុក្ខ ការខឹងគុំកួន មកតម្កល់ជាឯកសារប្រវត្តិសាស្ត្រដើម្បីបម្រើដល់ការស្រាវជ្រាវតទៅអនាគត ។
- ◆ ការចងចាំគឺជាសន្តិវិធីមួយក្នុងការទប់ស្កាត់មិនឲ្យអំពើប្រល័យពូជសាសន៍កើតឡើងជាថ្មីម្តងទៀតនៅក្នុងសង្គមមនុស្ស ។
- ◆ ជួយដល់ការស្វែងរកយុត្តិធម៌ជូនដល់ប្រជាជនកម្ពុជាដែលបានស្លាប់បាត់បង់ជីវិតនៅក្នុងរបបខ្មែរក្រហម និងជួយលើកកម្ពស់ការគោរពសិទ្ធិមនុស្សនៅកម្ពុជា ។

សមាគមអ្នកនិពន្ធខ្មែរសូមអំពាវនាវដល់ប្រជាជនកម្ពុជាចូលរួមសរសេរអត្ថបទទាំងឡាយអំពី÷ ១) រឿងរ៉ាវផ្ទាល់ខ្លួន ២) ព្រឹត្តិការណ៍ដែលលោកអ្នកធ្លាប់បានជួបប្រទះនៅក្នុងរបបកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ និង ៣) ដំណោះស្រាយចំពោះបញ្ហាប្រវត្តិសាស្ត្រនេះ ។ ប្រធានបទខាងលើនេះតម្រូវឲ្យលោកអ្នកសរសេរបែបប្រវត្តិសាស្ត្រចាប់ពី១០ទំព័រឡើងទៅ ។

សមាគមអ្នកនិពន្ធខ្មែរនិងមជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជានឹងមានកិត្តិយសដោយចុះផ្សាយស្នាដៃរបស់លោកអ្នកនៅលើទំព័រទស្សនាវដ្តី "ស្វែងរកការពិត" ព្រមទាំងផ្តល់ថវិកាដល់ម្ចាស់អត្ថបទដែលនឹងត្រូវសរសេរបន្ថែមទៀតដើម្បីបោះពុម្ពជាសៀវភៅ ។ ការចូលរួមរបស់លោកអ្នកគឺជាការរួមចំណែកលើកស្ទួយតម្លៃនៃការសរសេរនិងចំណេះដឹង ។

សូមផ្ញើអត្ថបទរបស់លោកអ្នកមកសមាគមអ្នកនិពន្ធខ្មែរទីស្នាក់ការៈ វត្តបទុមវតី ភ្នំពេញ ឬទាក់ទងតាមទូរស័ព្ទលេខ ០១២ ៨៨៣ ០៧២ ចាប់ពីពេលផ្សាយដំណឹងនេះរហូតដល់ថ្ងៃទី១៧ ខែមេសា ឆ្នាំ២០០៤ ។

យូ បូ

ប្រធានសមាគមអ្នកនិពន្ធខ្មែរ

ព្រះពុទ្ធសាសនាមិនសាបសូន្យ

មាត្រា២០ នៃរដ្ឋធម្មនុញ្ញកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យបានចែងថា "ប្រជាជនកម្ពុជាគ្រប់រូបមានសិទ្ធិជឿជំនឿឬសាសនាណាក៏បាន ហើយក៏មានសិទ្ធិមិនជឿជំនឿអ្វីឬក៏មិនជឿសាសនាណាក៏បាន ។ មិនអនុញ្ញាតឲ្យមានសាសនាប្រតិកិរិយាដែលបំផ្លិចបំផ្លាញកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យនិងប្រជាជនកម្ពុជាដាច់ខាត ។"

ទោះជារដ្ឋធម្មនុញ្ញបានចែងយ៉ាងនេះក៏ដោយ ប៉ុន្តែគ្មានសាសនាណាមួយត្រូវបានខ្មែរក្រហមអនុញ្ញាតឲ្យប្រតិបត្តិឡើយ សូម្បីតែសាសនាព្រះពុទ្ធដែលប្រជាជនកម្ពុជាជាងប៉ែតសិបភាគរយគោរពប្រតិបត្តិនិងធ្លាប់ត្រូវទទួលស្គាល់ដោយរបបមុនៗថាជាសាសនារបស់រដ្ឋក៏ត្រូវហាមប្រាមដែរ ។ សាសនាទាំងអស់សុទ្ធតែត្រូវខ្មែរក្រហមចាត់ទុកថាជាសាសនាប្រតិកិរិយា ។ ព្រះសង្ឃដែលជាទីគោរពសក្ការៈរបស់ពុទ្ធបរិស័ទត្រូវចោទប្រកាន់ថាជាព្រូនរបស់សង្គម ហើយត្រូវបង្ខំឲ្យលាចាកសិក្ខាបទនិងធ្វើការងារពលកម្មដូចប្រជាជនទូទៅ ។ មិនតែប៉ុណ្ណោះ ព្រះសង្ឃត្រូវទទួលរងការធ្វើទារុណកម្មនិងសម្លាប់យ៉ាងព្រៃផ្សៃ ។ វត្តអារាមត្រូវបំផ្លិចបំផ្លាញ និងយកធ្វើជាកន្លែងឃុំឃាំងអ្នកទោស ជាឃ្លាំងស្រូវ ជាកន្លែងចិញ្ចឹមសត្វ ជាមូលដ្ឋានទ័ព ជាឃ្លាំងផ្ទុកគ្រាប់រំសេវ ។ល។ ពិធីបុណ្យចូលឆ្នាំថ្មី ពិធីបុណ្យភ្ជុំបិណ្ឌ ពិធីបុណ្យមាឃបូជាឬពិសាខបូជា ពិធីបុណ្យសព ការសូត្រធម៌ ការថ្វាយបង្គំព្រះ និយាយរួមគឺគ្រប់សកម្មភាពតាមបែបព្រះពុទ្ធសាសនាត្រូវហាមប្រាមទាំងអស់ ។ ទោះបីជាយ៉ាងនេះក្តី ដោយសារជំនឿយ៉ាងមុតមាំចំពោះព្រះពុទ្ធសាសនា ព្រះសង្ឃនិងប្រជាជនមួយចំនួននៅតែបន្តប្រតិបត្តិព្រះពុទ្ធសាសនាដោយស្ងាត់កំបាំង ។

មេគណខេត្តបាត់ដំបងព្រះនាម អ៊ុក មុត គង់នៅវត្តពោធិវាល ស្រុកបាត់ដំបង ដែលមានវាសនារួចផុតពីកណ្តាប់ដៃខ្មែរក្រហម បានមានសង្ឃដីកាថា៖ ព្រះសង្ឃនៅក្នុងខេត្តបាត់ដំបងត្រូវខ្មែរក្រហមជម្លៀសចេញពីវត្តព្រមពេលគ្នានឹងការជម្លៀសប្រជាជនចេញពីផ្ទះសម្បែងដែរ ។ ខ្មែរក្រហមបានបង្ខំឲ្យព្រះសង្ឃទៅធ្វើស្រែនិងធ្វើការងារផ្សេងៗទៀតដូចជាប្រជាជនធម្មតា ។ ដោយសារត្រូវបង្ខំឲ្យធ្វើការងារខ្លះដែលខុសនឹងវិន័យសង្ឃ ព្រះសង្ឃមួយចំនួនបានសឹកដោយព្រះអង្គឯង ។ ព្រះសង្ឃខ្លះទៀតត្រូវខ្មែរក្រហមបង្ខំឲ្យសឹក ខ្លះទៀតត្រូវសម្លាប់ចោល ។ ព្រះតេជគុណ អ៊ុក មុត បានសឹកដោយព្រះអង្គឯង ប៉ុន្តែលោកនៅតែរក្សាវត្តពន្ធនៅនឹងចង្កេះ លួចសូត្រធម៌ និងថ្វាយបង្គំព្រះដោយលាក់កំបាំង ។ ព្រះតេជគុណបានបន្ថែមថា មានពេលខ្លះប្រជាជនបានលបលួចមកនិមន្តលោកទៅសូត្រធម៌ក្នុងពិធីបញ្ចុះសព ឬសូត្រផ្លុំព្យាបាលជំងឺដោយមិនឲ្យខ្មែរក្រហមដឹងឡើយ ។ នៅក្នុងរបបខ្មែរក្រហម ព្រះតេជគុណ អ៊ុក មុត តែងតែបន់ស្រន់ឲ្យរបបនេះបញ្ចប់ឆាប់ៗ ដើម្បីឲ្យប្រជាជនខ្មែររួចចាកផុតអំពីទុក្ខវេទនា និងដើម្បីឲ្យការគោរពព្រះពុទ្ធសាសនាត្រូវបានបើកចំហឡើងវិញ ។ ក្រោយពេលដែលរបបខ្មែរក្រហមដួលរលំនៅឆ្នាំ១៩៧៩ ព្រះតេជគុណ អ៊ុក មុត បានបួសជាថ្មីម្តងទៀតនៅវត្តគុលខេត្តបាត់ដំបង ។

ព្រះតេជគុណ អ៊ុក មុត

ព្រះតេជគុណ ហាត់ សាវ៉ាយ ព្រះជន្ម៥៧វស្សា ជាទីប្រឹក្សាព្រះចៅអធិការវត្តសង្កែខេត្តបាត់ដំបង បានឲ្យដឹងថា៖ នៅក្នុងរបបខ្មែរក្រហម ដោយដឹងខ្លួនមានឋានៈដូចគ្រហស្ថហើយ ព្រះសង្ឃមួយចំនួនបានបង្ខំចិត្តសឹកដោយព្រះអង្គឯង ប៉ុន្តែព្រះសង្ឃមួយចំនួនទៀតដាច់ខាតមិនព្រមសឹក ហើយនៅតែបន្តគ្រងស្បង់ចីវរនិងអត់ចង្ហាន់ល្ងាចដដែល ។ មើលឃើញយ៉ាងដូច្នោះ ខ្មែរក្រហមបានចេញប្រកាសមួយដាក់កំហិតឲ្យព្រះសង្ឃទាំងអស់លាចាកសិក្ខាបទត្រឹមខែមិថុនាឆ្នាំ១៩៧៦ ។ ទោះបីជាព្រះតេជគុណ ហាត់ សាវ៉ាយ លាចាកសិក្ខាបទហើយក្តី ក៏លោកនៅតែត្រូវបានអញ្ជើញដោយស្ងាត់ៗដោយឪពុកម្តាយឬសាច់

ញាតិរបស់កូនកម្លោះកូនក្រមុំដែលរៀបចំឡើងដោយអង្គការ ដើម្បីប្រោះព្រំដល់គូស្វាមីភរិយាឲ្យរស់នៅជាមួយគ្នាដោយសេចក្តីសុខ ។ ព្រះតេជគុណលួចធ្វើរបៀបនេះបានប្រមាណជាងដប់ដង ។ នៅដើមឆ្នាំ១៩៧៩ ខ្មែរក្រហមបានចុះឈ្មោះព្រះតេជគុណ ហាត់ សាវ៉ាយ ទៅក្នុងបញ្ជីមនុស្សដែលត្រូវយកទៅកម្ទេច ប៉ុន្តែសំណាងល្អ របបខ្មែរក្រហមបានដួលរលំ ជាហេតុធ្វើឲ្យព្រះតេជគុណរួចផុតពីសេចក្តីស្លាប់ ហើយបានចូលមកបួសក្នុងព្រះពុទ្ធសាសនាវិញ ដោយនៅតែប្រើវត្តពន្ធដែលខ្មោចមាតារបស់លោករក្សាទុកឲ្យពីរបបប៉ុលពតដដែល ។

ព្រះតេជគុណ ធឹម ប៉ក់ បានត្រូវខ្មែរក្រហមបង្ខំឲ្យលាចាកសិក្ខាបទ ប៉ុន្តែលោកនៅតែក្រវាត់វត្តពន្ធជាប់រហូត ។ នៅពេលយប់ ព្រះតេជគុណតែងតែលួចសូត្រធម៌ជានិច្ច ហើយនៅពេលបំពេញការងារស្ងាត់កំបាំងពីភ្នែកអ្នកដទៃ ព្រះតេជគុណតែងតែលួចថ្វាយបង្គំព្រះនៅតាមដើមឈើឬក៏គុម្ពោតព្រៃដោយអុជក្រឡាតដូងជំនួសធូប ។ ក្រោយពេលដែលរបបខ្មែរក្រហមត្រូវដួលរលំ ព្រះតេជគុណត្រូវបានបំបួសជាថ្មីឡើងវិញដោយអាចារ្យរួមនៅវត្តពោធិវង្ស ហើយក្រោយមកបានក្លាយជាមេគណខេត្តបាត់ដំបង ។ ព្រះអង្គបានសុគតនៅឆ្នាំ១៩៨៧ ។

មុនទសវត្សរ៍ឆ្នាំ១៩៧០ ព្រះសង្ឃទូទាំងប្រទេសមានចំនួនប្រមាណជាង៦ម៉ឺនអង្គ ។ យោងតាមស្ថិតិរបស់សាធារណរដ្ឋប្រជាមានិតកម្ពុជាដែលធ្វើនៅក្នុងឆ្នាំ១៩៨៣បានឲ្យដឹងថាក្នុងអំឡុងពីឆ្នាំ១៩៧៥ដល់ឆ្នាំ១៩៧៨ ខ្មែរក្រហមបានសម្លាប់ព្រះសង្ឃអស់ចំនួន ២៥.១៦៨អង្គ ។ បន្ទាប់ពីរបបខ្មែរក្រហមត្រូវបញ្ចប់ ក្នុងចំណោមអតីតសង្ឃមួយចំនួនដែលនៅមានព្រះជន្ម បានបួសសាជាថ្មី ហើយយុវជនជំនាន់ក្រោយក៏បានបួសជាបន្តបន្ទាប់ទៀត ។ បច្ចុប្បន្ននេះចំនួនព្រះសង្ឃនៅទូទាំងប្រទេសកម្ពុជាបានកើនដល់ ៥៩.៤៧០អង្គ វិញហើយ ។

ខ្មែរក្រហមបានខិតខំព្យាយាមប្រើប្រាស់គ្រប់មធ្យោបាយដើម្បីបំបាត់ព្រះពុទ្ធសាសនា ប៉ុន្តែគោលបំណងនេះមិនបានសម្រេចឡើយ ព្រោះព្រះពុទ្ធសាសនានៅតែរស់ជានិច្ចក្នុងសន្តានចិត្តប្រជាជនកម្ពុជាគ្រប់រូប និងមិនសាបសូន្យជារៀងរហូត ។

ព្រំ ផល្លា

ព្រះវិហារមួយដែលត្រូវខ្មែរក្រហមកម្ទេចសល់តែឆ្អឹង

បរាជ័យដោយការធ្វេសប្រហែសៈ នះយោបាយរបស់ខ្មែរក្រហមចំពោះស្ត្រី

(តពីលេខមុន)

នៅក្នុងសៀវភៅរបស់ ជូឌីស ស្តេស៊ី ដែលមានចំណងជើងថា "បដិវត្តន៍បិតាធិបតេយ្យនិងសង្គមនិយមនៅក្នុងប្រទេសចិន" បានលើកឡើងអំពី "ការវិភាគបែបសម្ភារៈនិយម ផ្អែកតាមប្រវត្តិសាស្ត្រអំពីបដិវត្តន៍បិតាធិបតេយ្យនិងសង្គមនិយមនៅក្នុងប្រទេសចិន" ។ សង្គមវិទូរូបនេះបានសង្កេតឃើញស្រដៀងគ្នាទៅនឹង ចនសុន ដែរ ប៉ុន្តែពុំសូវផ្តោតការរិះគន់ជាចំហទៅលើបក្សកុម្មុយនិស្តចិនទេ ។ ស្តេស៊ី បានសរសេរថា គ្រួសារមានតួនាទីយ៉ាងសំខាន់ក្នុងការកំណត់រូបរាងនៃដំណើរការបដិវត្តន៍និងមិនគួរត្រូវបានមើលឃើញថាដើរតាមបញ្ជារបស់បក្សកុម្មុយនិស្តដោយប្រយោលនោះទេ ។ តាមការពិត ស្តេស៊ី បានទាញហេតុផលថា បដិវត្តន៍គ្រួសារពិតជាបានកើតឡើងនៅក្នុងប្រទេសចិនមែន ប៉ុន្តែមិនមែនតាមរបៀបដែលពួកស្ត្រីនិយមបានគិតទុកនោះទេ ។ ផ្ទុយទៅវិញ ស្តេស៊ី បានបកស្រាយអំពីសហការគ្នាជាក់ស្តែងរវាងបក្សនិងកសិករក្នុងអំឡុងពេលនៃដំណើរការបដិវត្តន៍ ដែលក្នុងសហការនេះ បក្សកុម្មុយនិស្តចិនបានធានាឲ្យមានការបែងចែកដោយយុត្តិធម៌នូវអត្ថប្រយោជន៍ទាំងឡាយដែលនឹងលេចចេញពីការអនុវត្តន៍បិតាធិបតេយ្យទៅឲ្យប្រជាកសិករបុរសរបស់ចិន ជាថ្នូរនឹងការគាំទ្ររបស់កសិករចំពោះការប្រយុទ្ធប្រឆាំងរបស់បក្សទល់នឹងពួកជប៉ុន និងបក្សកួកមីងតាង ។ ដូច្នេះប្រជាកសិករបានតស៊ូប្រយុទ្ធដើម្បីការស្តារឡើងវិញនូវការអនុវត្តន៍បិតាធិបតេយ្យដែលមានតាំងពីបុរាណកាលមកក្នុងប្រទេសចិន ។ ដោយមានការកែប្រែខ្លះដោយបក្សកុម្មុយនិស្តចិន សង្គមវិទូ ស្តេស៊ី បានដាក់ឈ្មោះឲ្យសង្គមបិតាធិបតេយ្យថ្មី ថាជាសង្គម "បិតាធិបតេយ្យបែបប្រជាធិបតេយ្យ" ។ ស្ត្រីត្រូវបាន "ប្រគល់ទៅឲ្យ" បុរសវិញ ហើយគ្រួសារនៅតែស្ថិតជាធាតុសំខាន់នៃសង្គមចិនដដែល ។ ស្តេស៊ី បានគិតថា កម្មវិធីសហករណ៍ភាវូបនីយកម្មរបស់បក្សកុម្មុយនិស្តចិនដែលដាក់ឲ្យអនុវត្តបន្ទាប់ពីបានផ្តួលរំលំបក្សកួកមីងតាង ជាការសង្កត់ធ្ងន់ទៅលើបិតាធិបតេយ្យបែបប្រជាធិបតេយ្យ ពីព្រោះអំណាចត្រូវបានបែងចែកសាឡើងវិញទៅឲ្យកសិករបុរសនៅក្នុងដំណាក់កាលមួយដែលគាត់ហៅថា"បិតាធិបតេយ្យសង្គមនិយម" ។ ឥទ្ធិពលទៅលើស្ត្រីដោយសារសម្ព័ន្ធភាពរវាងបក្សកុម្មុយនិស្តចិននិងបិតាធិបតេយ្យនិយម ស្តេស៊ី បានសន្និដ្ឋានថាមានលក្ខណៈចម្រុះ គឺ "បិតាធិបតេយ្យបែបប្រជាធិបតេយ្យនិងបិតាធិបតេយ្យបែបសង្គមនិយមថ្មីនេះ បានធានាដល់ស្ត្រីជាកសិករភាគច្រើននូវការកើនឡើងយ៉ាងខ្ពស់ត្រដែតនូវឋានៈរបស់ស្ត្រីទាំងនោះនៅក្នុងសង្គមលើសពីសម័យមុនរបបកុម្មុយនិស្តក៏ប៉ុន្តែស្ត្រីក្នុងដំណាក់កាលនេះពុំទាន់មានឋានៈស្មើនឹងបុរសនៅឡើយទេ" ។

គំនិតរបស់នរវិទូ ម៉ាហ្គីរី វុស ទៅលើគោលនយោបាយរបស់បក្សកុម្មុយនិស្តចិនចំពោះស្ត្រី មានលក្ខណៈប្រហាក់ប្រហែលគ្នានឹងគំនិតរបស់ ស្តេស៊ី ដែរ លើកលែងតែមួយចំណុចសំខាន់ចេញគឺ ស្តេស៊ី មានជំនឿថា បក្សកុម្មុយនិស្តចិនបានព្យាយាមដោយចេតនាដើម្បីរក្សានូវរចនាសម្ព័ន្ធបិតាធិបតេយ្យរបស់ចិនឲ្យឋិតថេរ ចំណែក វុស បានសរសេរថា មិនមែនដូច្នោះទេ ។ ផ្ទុយទៅវិញ ភាពឋិតថេរនៃបិតាធិបតេយ្យនៅតាមជនបទគឺជាលទ្ធផលនៃ "បរាជ័យជាបន្តបន្ទាប់របស់មេដឹកនាំដែលជាបុរសរបស់បក្សកុម្មុយនិស្តចិនក្នុងការកត់សម្គាល់អំពីការគិតគូរបែបភេទនិយមរបស់បក្ស" ។

នរវិទូជំនាញផ្នែកវប្បធម៌ចិនឈ្មោះ រីបេខ ហិមមែល និង ពៀរ ស៊ីនចឹក ហាក់បីដូចជាមិនទុកចិត្តទៅលើលទ្ធភាពរបស់ជនកុម្មុយនិស្តចិនក្នុងការរំដោះស្ត្រី ។ នៅក្នុងសៀវភៅ "ស្ត្រីជនបទចិនដែលនិយាយរៀបរាប់អំពីគោលនយោបាយទៅលើ

ស្ត្រីមុននិងក្រោយបដិវត្តន៍វប្បធម៌» នរវិទូពីររូបនេះបានរិះគន់ទៅលើកង្វះសមត្ថភាពរបស់ «សហព័ន្ធស្ត្រីប្រជាធិបតេយ្យចិន» ក្នុងការសម្រេចឲ្យបាននូវគោលដៅទាំងឡាយដែលលើកឡើងនៅក្នុងវិធីសាស្ត្ររបស់ អ៊ែងដែល ទោះបីជាសហព័ន្ធនេះបានទទួលយកនូវផែនការរបស់ អ៊ែងដែល ក៏ដោយ ។ នរវិទូទាំងពីររូបនេះបានសន្និដ្ឋានថា ស្ត្រីនៅតែមិនត្រូវបានរំដោះរហូតដល់ពេលដែលសហព័ន្ធនេះបញ្ឈប់ការលើកតម្កើងនិងគាំទ្រនយោបាយ «ការងារទ្វេ» ដែលចែងថាស្ត្រីត្រូវបានទាមទារឲ្យចូលរួមក្នុងការងារផលិតកម្មសហករណ៍ផង ត្រូវបំពេញកាតព្វកិច្ចនៅក្នុងផ្ទះផង ។ អ្នកនិពន្ធទាំងពីររូបបានទាញហេតុផលថា «ការងារទ្វេ» នេះគឺមិនយុត្តិធម៌ទេចំពោះស្ត្រី ពីព្រោះថាស្ត្រីត្រូវបានផ្តល់នូវសំណងតិចជាងការងារដែលខ្លួនបានធ្វើ ពីព្រោះការងារនៅក្នុងផ្ទះមិនដែលត្រូវបានផ្តល់ការទូទាត់ទេ ។ ទោះជាយ៉ាងណាក៏ដោយ ភាពចំបាច់នៃការងារផ្ទះមានន័យថា «គ្រួសារជារនាំងនៃការរំដោះស្ត្រី» ។ ការស្រាវជ្រាវរបស់នរវិទូពីររូបនេះមានសារសំខាន់ដល់ការបង្ហាញឲ្យឃើញនូវចំណុចខ្សោយរបស់ចលនាស្ត្រីចិនដែលមេដឹកនាំខ្មែរក្រហមអាចមើលឃើញដោយផ្ទាល់ភ្នែក ។ តាមពិត សេចក្តីសន្និដ្ឋានរបស់បញ្ញាជនទាំងពីររូបនេះទាក់ទិនទៅនឹងភាពមិនគួរជាទីពេញចិត្តនៃ «ការងារទ្វេ» អាចជាអ្វីដែលមេដឹកនាំខ្មែរក្រហមបានជួបប្រទះ ។

ប្រទេសវៀតណាមមានប្រវត្តិសាស្ត្រជាយូរយារមកហើយទាក់ទិនទៅនឹងវីរភាពរបស់នារីបដិវត្តន៍ ។ សុភាសិតបុរាណមួយរបស់វៀតណាមបានចែងថា «ពេលមានសង្គ្រាម សូម្បីតែស្ត្រីក៏ត្រូវប្រយុទ្ធដែរ» ហើយនៅសតវត្សរ៍ទី២០ ក្នុងការតស៊ូដ៏ជូរចត់របស់ប្រទេសវៀតណាមប្រឆាំងនឹងអាណានិគមបារាំងនិងកងទ័ពអាមេរិក សុភាសិតនេះពិតជាត្រឹមត្រូវមែន ។ សំណេរប្រវត្តិសាស្ត្រទាក់ទងទៅស្ត្រីនិងបដិវត្តន៍វៀតណាមពុំសូវបានពឹងផ្អែកទៅលើទ្រឹស្តីប្រវត្តិសាស្ត្រដូចករណីស្ត្រីនិងបដិវត្តន៍ចិននោះទេ ហើយក៏មិនសូវទូលំទូលាយដែរ ។ លើសពីនេះមានរឿងជាច្រើនដែលគេដឹងអំពីការចូលរួមក្នុងបដិវត្តន៍របស់ស្ត្រីវៀតណាមច្រើនជាងស្ត្រីកម្ពុជា ។ សំណេរថ្មីៗនេះមួយក៏ដូចជាសំណេរពីរផ្សេងទៀតដែលបានសរសេរឡើងនៅក្នុងសម័យសង្គ្រាមវៀតណាម បានផ្តល់នូវការពន្យល់យ៉ាងក្បោះក្បាយអំពីតួនាទីរបស់ស្ត្រីនៅក្នុងប្រទេសវៀតណាមកុម្មុយនិស្ត ។

នៅក្នុងការវិភាគមួយនៅឆ្នាំ១៩៦៦ទៅលើពួកវៀតកុងដកក្លាស ផាយ បានពិភាក្សាទៅលើតួនាទីដ៏សំខាន់របស់ស្ត្រីក្នុងសង្គ្រាមនៅវៀតណាម ។ ផាយ ជាមន្ត្រីបរិបារកិច្ចបរទេសរបស់សហរដ្ឋអាមេរិកដ៏មានបទពិសោធន៍ ហើយជាបញ្ញាជននាំមុខលើចំណេះដឹងអំពីប្រទេសវៀតណាម ។ គាត់បានសរសេរអំពីការបង្កើតឡើងនូវ «សមាគមរំដោះស្ត្រី» នៅឆ្នាំ១៩៦១ ហើយបានឆ្លុះបញ្ចាំងអំពីប្រសិទ្ធភាពការងាររបស់សមាគមនេះនៅក្នុងចលនាឃោសនានយោបាយឲ្យមានការចុះចូលរបស់សត្រូវ ។ ផាយ បានសរសេរថាការឃោសនានេះបានសង្កត់ធ្ងន់ទៅលើសីលធម៌រស់នៅដោយអំពាវនាវឲ្យស្ត្រីទាំងអស់បង្កើនសីលធម៌រស់នៅរបស់ប្រជាជនវៀតណាម ។ សមាគមនេះបានលើកអំពីទង្វើអសីលធម៌របស់កងទ័ពវៀតណាមខាងត្បូងនិងអាមេរិកាំង ។ គណបក្សកុម្មុយនិស្តនៅវៀតណាមខាងត្បូងបានផ្តោតការយកចិត្តទុកដាក់ទៅលើស្ត្រីដោយសន្យាថា នឹងធ្វើឲ្យមានសមភាពរវាងបុរសនិងស្ត្រី ។ ផាយ ពន្យល់ថា បក្សកុម្មុយនិស្តវៀតណាមបានយល់ពីសារប្រយោជន៍នៃការធ្វើដូច្នេះ ។ សមាគមរំដោះស្ត្រីក៏បានប្រឹងប្រែងយ៉ាងមោះមុតក្នុងការអប់រំឲ្យមានការយល់ដឹងអំពីវណ្ណៈសង្គមក្នុងចំណោមកសិករស្ត្រី ។

ប្រវត្តិសាស្ត្រនៃការចូលរួមរបស់ស្ត្រីវៀតណាមនៅក្នុងសង្គ្រាម ត្រូវបានកត់ត្រាទុកដោយអ្នកវិទ្យាសាស្ត្រនយោបាយម្នាក់ឈ្មោះ វីល្លៀម ឌូលី ។ នៅក្នុងអត្ថបទដែលមានចំណងជើងថា «ស្ត្រីនៅក្នុងបដិវត្តន៍កុម្មុយនិស្តនៅប្រទេសវៀតណាម» គាត់សរសេរថា នៅក្នុងដំណាក់កាលនៃការតស៊ូប្រឆាំងនឹងអាណានិគមនិយមបារាំង បក្សកុម្មុយនិស្តពិតជាបានមានការចាប់អារម្មណ៍ទៅលើការរំដោះស្ត្រី ហើយក្នុងពេលជាមួយគ្នានោះដែរ បក្សនេះបានកត់សម្គាល់អំពីសារសំខាន់របស់កងទ័ពស្ត្រីចំពោះចលនារំដោះជាតិ ។ ឌូលី បានចង្អុលបង្ហាញអំពីភាពជាប់ទាក់ទងគ្នារវាងចលាចលសង្គមដែលកកើតឡើងដោយសារសង្គ្រាមទៅនឹងការផ្លាស់ប្តូរតួនាទីរបស់ស្ត្រីនៅប្រទេសវៀតណាម

ដោយលើកឡើងថា «តម្រូវការរបស់សង្រ្គាមបានជំរុញឲ្យស្ត្រីធ្វើការងាររបស់បុរស ហើយបន្ទាបតម្លៃគ្រួសារនិងបង្កើនតម្លៃរបស់បក្សនៅក្នុងសង្គម» ។ ជារួម ថឺលី យល់ថា បក្សកុម្មុយនិស្តបានចាត់ទុកសង្រ្គាមវៀតណាមជាឱកាសដ៏ល្អមួយក្នុងការទម្លាយរនាំងបិទជិតរបស់គ្រួសារបែបប្រពៃណី ។

សាន់ដ្រា ថាយល័រ បានសរសេរនៅក្នុងសៀវភៅរបស់គាត់ដែលមានចំណងជើងថា «ស្ត្រីវៀតណាមចូលរួមសង្រ្គាមៈ ប្រយុទ្ធដើម្បីហូជីមិញនិងបដិវត្តន៍» អំពីវិធីសាស្ត្រនិងមូលហេតុដែលស្ត្រីបានជួយជនកុម្មុយនិស្តវៀតណាមឲ្យឈ្នះសង្រ្គាម ។ ផ្អែកទៅលើបទសម្ភាសន៍របស់គាត់ របាយការណ៍នៃការស៊ើបការណ៍សម្ងាត់របស់សហរដ្ឋអាមេរិក និងឯកសារជាភាសាវៀតណាម ប្រវត្តិវិទូរូបនេះបានពិពណ៌នាអំពីចលនាតស៊ូរបស់ស្ត្រីដែលមានថ្នាក់ដឹកនាំត្រឹមត្រូវដែលទទួលនូវកម្លាំងចិត្តពីភាពជា «សន្តបុគ្គល» (អ្នកដែលគួរយកជាគំរូ) របស់ហូជីមិញ ក៏ដូចជាទស្សនៈរបស់ហូជីមិញទាក់ទិនទៅនឹងសមភាពភេទ ។ សមាគមរំដោះស្ត្រីគឺជាអង្គភាពបែបកុម្មុយនិស្តមួយដ៏សំខាន់នៅវៀតណាមខាងត្បូង ហើយត្រូវបានផ្តល់នូវគោលដៅបីឲ្យសម្រេចបាននៅក្នុងដំណើរការប្រយុទ្ធដើម្បីឯករាជ្យគឺៈ «ការងារស៊ើបការណ៍និងយោធា ការតស៊ូដោយផ្ទាល់និងការធ្វើបាតុកម្មប្រឆាំងកងទ័ពប្រឆាំង រួមទាំងការបង្អាក់ប្រតិបត្តិការសត្រូវ និងការចែកខិតប័ណ្ណឃោសនាឲ្យសត្រូវចុះចូល» ។ ថាយល័រ សរសេរថា ការងារទាំងនេះ«មានភាពចាំបាច់»សម្រាប់បុព្វហេតុប្រយុទ្ធប្រឆាំងរបស់ជនកុម្មុយនិស្ត ។ បក្សកុម្មុយនិស្តបានកត់សម្គាល់ពីសារសំខាន់នៃការបញ្ចូលមនោគមវិជ្ជាទៅឲ្យប្រជាជននៅគ្រប់ស្រទាប់នៃសង្គម ដោយចេញក្រឹត្យមួយដែលមានអត្ថន័យថា សូម្បីតែកសិករអវិជ្ជាទាំងក្មេងចាស់ប្រុសស្រី ក៏គួរតែត្រូវផ្តល់នូវការអប់រំអំពីគោលបំណងរបស់វណ្ណៈកសិករនិងឲ្យដឹងអំពីការកេងប្រវ័ញ្ចដែរ ។ ដើម្បីទាក់ទាញកសិករស្ត្រី ការឃោសនារបស់សហគមន៍បានឆ្លុះបញ្ចាំងអំពីសារជាតិអសីលធម៌នៃរបបដឹកនាំដែលគាំទ្រដោយសហរដ្ឋអាមេរិករបស់ យៀម (ប្រធានាធិបតីវៀតណាមខាងត្បូង ង៉ោ ឌិញយៀម) ទាហានរបស់របបនេះ និងជនជាតិអាមេរិកាំងដែរ ។ សមាគមនេះបានចង្អុលបង្ហាញអំពីវិសមភាពនៃសិទ្ធិរបស់ស្ត្រីនៅវៀតណាមខាងត្បូង ហើយសន្យាថានឹងធានាឲ្យបាននូវសមភាពភេទនៅគ្រប់ស្រទាប់វណ្ណៈនៃសង្គមវៀតណាមនៅពេលដែលដណ្តើមបានឯករាជ្យ ។ ការស្រាវជ្រាវរបស់ ថាយល័រ បានលាតត្រដាងយ៉ាងច្បាស់ក្រឡែតនូវតួនាទីដ៏សំខាន់របស់ស្ត្រីនៅក្នុងបដិវត្តន៍ ហើយជាការងារប្រវត្តិសាស្ត្រផ្ទាល់មាត់ដ៏គួរឲ្យចាប់អារម្មណ៍ ។ ទោះជាយ៉ាងណាក៏ដោយ វានៅតែមានការជជែកគ្នាមិនចេះចប់អំពីអត្ថន័យពិតប្រាកដនៃលទ្ធផលចុងក្រោយរបស់បដិវត្តន៍ចំពោះស្ត្រីវៀតណាម ។

សំណេរប្រវត្តិសាស្ត្រនេះបង្ហាញថាតួនាទីពិតប្រាកដរបស់ស្ត្រីនៅក្នុងបដិវត្តន៍កម្ពុជាមិនទាន់ត្រូវបានសិក្សាឲ្យបានលម្អិតនៅឡើយទេ ពិសេសនៅក្នុងអំឡុងសង្រ្គាមស៊ីវិល ។ យើងគ្រាន់តែដឹងថាគ្រួសារត្រូវបានបំបែកបំបាក់ដោយចេតនាដោយពួកខ្មែរក្រហម ដែលជាមូលហេតុនាំឲ្យមានភាពមិនពេញចិត្តឬទុក្ខព្រួយដល់ស្ត្រីកម្ពុជាយ៉ាងខ្លាំង ។ ការរីកធំធាត់និងសារជាតិរបស់បដិវត្តន៍ធ្លាប់ត្រូវបានសិក្សាយ៉ាងយកចិត្តទុកដាក់នៅក្នុងសៀវភៅប្រវត្តិសាស្ត្រ ដោយមានភ័ស្តុតាងយ៉ាងច្បាស់ក្រឡែតថា បដិវត្តន៍ខ្មែរក្រហមមានឫសគល់ចេញពីលទ្ធិម៉ាក្សលេនីនមួយផ្នែក និងទ្រឹស្តីរបស់ម៉ៅសេទុងនិងស្តាលីនមួយផ្នែក ។ ការសិក្សាស្រាវជ្រាវបានបង្ហាញឲ្យឃើញថា បដិវត្តន៍កម្ពុជាទទួលបានការគាំទ្រដ៏ស្ដួចស្ដើងប៉ុណ្ណោះពីប្រជាកសិករដែលចូលរួមបម្រើបដិវត្តន៍ក្នុងគោលបំណងអភិរក្សនូវអ្វីដែលមានពីមុន (របបសង្គមរាស្ត្រនិយម) មិនមែនគោលបំណងបដិវត្តន៍នោះទេ ។ ការសិក្សាអំពីស្ត្រីនៅក្នុងបដិវត្តន៍ចិននិងវៀតណាមមានលក្ខណៈទូលំទូលាយជាងនៅប្រទេសកម្ពុជា ។ ការសិក្សានេះបានចង្អុលបង្ហាញថា ស្ត្រីមានតួនាទីយ៉ាងសំខាន់នៅក្នុងបដិវត្តន៍នៅក្នុងប្រទេសនីមួយៗ ហើយស្ត្រីជាផ្នែកមួយនៃចលនាដែលមានថ្នាក់ដឹកនាំត្រឹមត្រូវ ។ ប៉ុន្តែការសិក្សានេះក៏បានបង្ហាញដែរថា សមភាពភេទនៅតែមិនសម្រេចបានទាំងស្រុងបន្ទាប់ពីជ័យជម្នះបដិវត្តន៍ត្រូវដណ្តើមយកបាននៅក្នុងប្រទេសនីមួយៗ ។

ដើម្បីគូសវាសនូវតថភាពនៃជីវិតរបស់ស្ត្រីនៅក្រោមរបប

ខ្មែរក្រហម ខ្ញុំនឹងផ្សារភ្ជាប់នូវប្រធានបទទាំងឡាយដែលត្រូវបានលើកយកមកពិភាក្សានៅក្នុងជំពូកនេះ រួមមាន គោលនយោបាយរបស់ខ្មែរក្រហមទៅលើស្ត្រីនិងគ្រួសារ មនោគមវិជ្ជារបស់បដិវត្តន៍កម្ពុជា និងការគាំទ្ររបស់កសិករចំពោះបដិវត្តន៍ ។ រួចហើយខ្ញុំនឹងប្រៀបធៀបបដិវត្តន៍របស់ប្រទេសកម្ពុជាទៅនឹងបដិវត្តន៍របស់ប្រទេសចិន វៀតណាម និង កូរ៉េខាងជើង បន្ទាប់មកខ្ញុំនឹងបង្ហាញអំពីអ្វីដែលខ្មែរក្រហមបានរៀនសូត្រពីប្រទេសទាំងបីនេះ និងបង្ហាញពីចំណុចទាំងឡាយដែលខ្មែរក្រហមមិនបានរៀនសូត្រ ។

ជំពូកទីពីរ
«បុព្វហេតុរបស់យើងគឺខុសគ្នា»៖ ទស្សនៈប្រៀបធៀបចំពោះគោលនយោបាយទៅលើស្ត្រីរបស់ជនកុម្មុយនិស្តអាស៊ី

«យើងមិនដោះស្រាយបញ្ហាដូចប្រទេសផ្សេងទេ ។ យើងមានលក្ខណៈខុសពីគេ ។ គោលនយោបាយរបស់យើងខុសពីគេ ។ ទស្សនៈគោលរបស់យើងខុសពីគេ ។ គោលជំហររបស់យើងខុសពីគេ ។ ដូច្នេះការដោះស្រាយបញ្ហាក៏ត្រូវប្រើប្រាស់វិធីសាស្ត្រខុសគេដែរ» ។ ទ្រឹស្តីរបស់បក្សកុម្មុយនិស្តកម្ពុជាដកស្រង់ចេញពីឯកសារផែនការ៤ឆ្នាំ បោះពុម្ពឆ្នាំ១៩៧៦ ។

កម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យបានបង្កឲ្យមានការផ្លាស់ប្តូរយ៉ាងគំហុកទៅលើស្ត្រីនិងគ្រួសារកម្ពុជា ។ ទោះជារបបកុម្មុយនិស្តនៅក្នុងប្រទេសជាច្រើននៅអាស៊ីលុបបំបាត់ចោលនូវទំនៀមទម្លាប់រស់នៅជាគ្រួសារមិនបានសម្រេចក៏ដោយក៏ខ្មែរក្រហមបានបំផ្លាញនូវការរស់នៅជាគ្រួសារនេះទាំងស្រុង ហើយកសាងជំនួសវិញនូវសង្គមមួយដែលពឹងផ្អែកទៅលើការរស់នៅហូបចុករួមគ្នា ។ ហ្វ្រេដរិក អែងដែល បានបកស្រាយដោយត្រួសៗពីសង្គមបែបនេះនៅក្នុងសៀវភៅរបស់គាត់ដែលមានចំណងជើងថា «ប្រភពនៃគ្រួសារ ទ្រព្យសម្បត្តិឯកជន និង រដ្ឋ» ។ ការវាយប្រហាររបស់ខ្មែរក្រហមទៅលើគ្រួសារបានចាប់ផ្តើមក្នុងអំឡុងសង្គ្រាមស៊ីវិលនៅកម្ពុជាពីឆ្នាំ១៩៧០ដល់១៩៧៥ នៅពេលដែលប្រជាកសិកររួមទាំងស្ត្រីជំទង់ត្រូវបានបង្ខំឲ្យចាកចេញពីភូមិដោយពួកកុម្មុយនិស្តដើម្បីចូលបម្រើបដិវត្តន៍ ។ ស្ត្រីបានចូលបម្រើបដិវត្តន៍ចិនវៀតណាម ហើយប្រហែលជាកូរ៉េខាងជើងដែរ ប៉ុន្តែបដិវត្តន៍នៅក្នុងប្រទេសទាំងនេះមិនបានព្យាយាមបង្កើតឲ្យមានការប្រែប្រួលដ៏ធំធេងដូចដែលខ្មែរក្រហមបានធ្វើ និងដូចអ្វីដែល អែងដែល បានសរសេរនោះទេ ។ តាមការពិត គ្រាន់តែក្រឡេកមើលមួយភ្លែតទៅលើប្រទេសអាស៊ីទាំងបីនេះ ក៏អាចឃើញដែរថា គម្រោងរបស់ អែងដែល មិនត្រូវបានអនុវត្តយ៉ាងពេញលេញទេ មានតែកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យមួយប៉ុណ្ណោះ ដែលបានធ្វើស្រដៀងនឹងគម្រោងនេះច្រើនជាងគេ ។

អ្វីដែលធ្វើឲ្យរបបនេះទាំងនេះមានសារប្រយោជន៍សម្រាប់ការសិក្សានៅក្នុងនេះ គឺការមិនបានអនុវត្តតាមចក្ខុវិស័យអំពីគ្រួសាររបស់ អែងដែល នេះហើយ ។ «កង្វះខាត»ទាំងនេះអាចត្រូវបានកត់សម្គាល់ដោយខ្មែរក្រហមដែលយល់ថា ដើម្បីបង្កើតសង្គមកុម្មុយនិស្តមួយដ៏ល្អ ចាំបាច់ត្រូវតែបង្កើតឲ្យមានការផ្លាស់ប្តូរយ៉ាងគំហុកមួយ ។ តាមការពិតខ្មែរក្រហមពុំបានរៀនសូត្រពីការបរាជ័យរបស់ប្រទេសទាំងបីនេះទេ ពីព្រោះខ្មែរក្រហមតែងតែលើកឡើងម្តងហើយម្តងទៀតថាបដិវត្តន៍របស់ខ្លួនមានលក្ខណៈពិសេសមិនធ្លាប់មានមិនពឹងពាក់អ្នកដទៃនិងរីកលូត-លាស់ឆាប់រហ័ស ។

អ្វីដែលធ្វើឲ្យប្រទេសចិននិងវៀតណាមក្លាយជាគំរូដែលគួរឲ្យរៀនសូត្រតាម គឺប្រសិទ្ធភាពនៃការជ្រើសរើសនិងការបញ្ចូលមនោគមវិជ្ជាទៅឲ្យស្ត្រីរបស់ប្រទេសទាំងនេះ និងតួនាទីដ៏សំខាន់ដែលស្ត្រីមាននៅក្នុងបដិវត្តន៍ ។ ផ្ទុយទៅវិញ បដិវត្តន៍ខ្មែរក្រហមទំនងជាផ្តល់នូវការយកចិត្តទុកដាក់តិចតួចប៉ុណ្ណោះទៅលើស្ត្រី ហើយការពុំសូវយកចិត្តទុកដាក់នេះត្រូវបានឆ្លុះបញ្ចាំងឲ្យឃើញតាមរយៈការគាំទ្រដែលស្ត្រីទទួលបាន ។

នៅក្នុងសៀវភៅ «ប្រភពនៃគ្រួសារ ទ្រព្យសម្បត្តិឯកជន និង រដ្ឋ» អែងដែល បានចង្អុលបង្ហាញអំពីតួនាទីរបស់ស្ត្រីសង្គមនិយម និងមាគ៌ាឆ្ពោះទៅរកការរំដោះស្ត្រីចេញពីវិសមភាព ។ គាត់សរសេរថា ការរំដោះស្ត្រីឲ្យរួចចាកផុតពីការគាបសង្កត់អាចកើតឡើងក្នុងករណីដែលស្ត្រីទាំងអស់ត្រូវបានដឹកនាំឲ្យចូលរួមនៅក្នុងផលិតកម្មឧស្សាហកម្ម ហើយគ្រួសារលែងជាកត្តាចម្បង

នៃផលិតកម្មសេដ្ឋកិច្ចតទៅទៀត ។ គ្រួសារប្រភេទនេះបង្កើតឲ្យមាន“ទាសភាព”ដល់ស្ត្រី ដែលក្នុងនោះ បុរសតែងតែជាអ្នកស្វែងរកប្រាក់ មានអំណាចជាងគេនៅក្នុងគ្រួសារ ហើយការងារផ្ទះរបស់ស្ត្រីត្រូវបានចាត់ទុកថា ជាការងារបន្ទាប់បន្សំដែលមិនត្រូវបានឲ្យតម្លៃ ។ ផ្ទុយទៅវិញ បែបផែនផលិតកម្មជាលក្ខណៈសហករណ៍នឹងលុបបំបាត់ចោលនូវគ្រួសារឯកជន ដែលនាំឲ្យការចិញ្ចឹមបីបាច់ថែរក្សាកូនចៅក្លាយទៅជាការងាររួម នាំឲ្យស្ត្រីរួចចាកផុតពីការងារផ្ទះ អនុញ្ញាតឲ្យស្ត្រីចូលរួមនៅក្នុងសកម្មភាពផលិតកម្មយ៉ាងពេញលេញ និងផ្តល់ដល់ស្ត្រីនូវសិទ្ធិស្មើគ្នាជាមួយបុរស ។

ជនបដិវត្តន៍ពីររូបដ៏ល្បីល្បាញនៅក្នុងសតវត្សរ៍ទី២០ បានចម្លងតាមគំនិតរបស់ អ៊ែងដែល ។ លេនីន ដូច អ៊ែងដែល ដែរ បានចាត់ទុក “ការងារផ្ទះជាការងារដែលបង្ខូច រឹតត្បិត និងគាបសង្កត់ស្ត្រី” ហើយ“ធ្វើឲ្យកម្លាំងពលកម្មស្ត្រីគ្មានប្រយោជន៍សម្រាប់ជាតិ” ។ លេនីន មានជំនឿថា ចលនារំដោះស្ត្រីគួរតែជាការងារទីពីររបស់បដិវត្តន៍ទាំងមូល ពីព្រោះការចាប់អារម្មណ៍តែមួយគត់ទៅលើបញ្ហាស្ត្រី ជាការបង្អាក់សកម្មភាពចលនាតស៊ូ និងមានលក្ខណៈអនុធន ។ ដូច្នេះការរំដោះស្ត្រីអាចប្រព្រឹត្តទៅបានតែតាមរយៈសកម្មភាពរបស់បដិវត្តន៍ទេ ។ គំនិតនេះក៏ត្រូវបានពោលអះអាងជាថ្មីពីបក្សកុម្មុយនិស្តចិន ។ បក្សនេះបានប្រកាសអំពីការគាំទ្រស្ត្រីជាបន្តបន្ទាប់ ប៉ុន្តែបានរិះគន់ថា “ស្ត្រីនិយម”ជានយោបាយរបស់ពួកអនុធន ។ ម៉ៅ សេទុង បានគាំទ្រចំពោះការផ្តល់សិទ្ធិដល់ស្ត្រីបន្តិចម្តងៗ ពីព្រោះមេដឹកនាំរូបនេះយល់ថា ប្រសិនបើកំណែទម្រង់ត្រូវបានយកមកអនុវត្តលឿនពេក ប្រតិកម្មប្រឆាំងនឹងបដិវត្តន៍អាចកើតមាន ។ គាត់ក៏ចាត់ទុកដែរថា ការរំដោះស្ត្រីជាភារកិច្ចដែលមានសារសំខាន់ចំពោះចលនាបដិវត្តន៍ទាំងមូល ដោយថ្លែងថា ការលុបបំបាត់ចោលនូវវិសមភាពរវាងបុរសនិងស្ត្រី“នឹងកើតមានឡើងដោយឯកឯងបន្ទាប់ពីការតស៊ូទទួលបានជោគជ័យ” ។

ទស្សនៈរបស់ជនកុម្មុយនិស្តចិនទៅលើស្ត្រីនិងគ្រួសារគឺមានសារសំខាន់សម្រាប់ការសិក្សាអំពីស្ត្រីនៅក្រោមរបបខ្មែរក្រហម តាមហេតុផលទាក់ទិនពីរ ។ ទីមួយ បក្សកុម្មុយនិស្តចិនគឺជាអ្នកគាំទ្ររបបខ្មែរក្រហមដ៏ធំផុតសម្រាប់ការរស់រានមានជីវិតរបស់ខ្មែរ-ក្រហម ហើយមេដឹកនាំកុម្មុយនិស្តខ្មែរ (រួមទាំងប៉ុលពតដែលពុំសូវធ្វើដំណើរច្រើន) បានចេញទៅប្រទេសចិនជាញឹកញាប់ ។ ដូច្នេះបទពិសោធន៍កុម្មុយនិស្តនិយមនៅប្រទេសចិនអាចមានឥទ្ធិពលយ៉ាងខ្លាំងទៅលើមេដឹកនាំខ្មែរក្រហម ។ ទោះជាជនកុម្មុយនិស្តវៀតណាមមានទំនាក់ទំនងដោយផ្ទាល់ជាមួយកម្ពុជាដែលប្រទេសនេះបានហ្វឹកហ្វឺនកម្មាភិបាលនិងទាហានកម្ពុជាក៏ដោយ ក៏ទំនាក់ទំនងរវាងកម្ពុជានិងវៀតណាម គឺពោរពេញទៅដោយការមិនទុកចិត្តគ្នានិងការប្រកាន់ពូជសាសន៍ដែលធ្លាប់មានជាយូរណាស់មកហើយក្នុងប្រវត្តិសាស្ត្រ ។ ទីពីរ ចំណុចដែលកំណត់ព្រឹត្តិការណ៍សេដ្ឋកិច្ចសង្គមនិងមនោគមវិជ្ជា ដែលគាត់តែងពីលក្ខណៈដឹកនាំរបស់បក្សកុម្មុយនិស្តចិន មានដូចជាមហាលោតផ្លោះមហាអស្ចារ្យ បដិវត្តន៍វប្បធម៌ និងការប្រកួតប្រជែងដើម្បីត្រួតត្រាបក្សបន្ទាប់ពីមរណភាពរបស់ ម៉ៅ សេទុង មានលក្ខណៈស្រដៀងគ្នានឹងបដិវត្តន៍របស់កម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យដែលកើតមានក្នុងពេលដែលខ្មែរក្រហមបានព្យាយាមប្រយុទ្ធដើម្បីឡើងកាន់អំណាចនិងការពារអំណាច ។ នៅក្នុងសម័យកលយុគនេះ តួនាទីរបស់ស្ត្រីនៅក្នុងប្រទេសចិនគឺជាបញ្ហាដ៏សំខាន់មួយ ។

នៅក្នុងសម័យមុនពេលមានចលាចលនៅក្នុងសតវត្សរ៍ទី២០ ស្ត្រីចិនមានតួនាទីបន្ទាប់បន្សំនៅក្នុងសង្គម ដែលស្របទៅតាមទ្រឹស្តីរបស់ទស្សនវិទូចិនឈ្មោះ ខុងជឺ ។ គ្រួសារជាប្រពៃណីចិនមានលក្ខណៈប្តីជាមេគ្រួសារនិងមានអំណាចក្នុងគ្រួសារ កូនយកតំណាងឪពុក និងកូនក្រមុំទៅនៅផ្ទះកូនកំលោះបន្ទាប់ពីរៀបអាពាហ៍ពិពាហ៍ ។ សង្គមនេះបានផ្តល់ដល់ស្ត្រីនូវសិទ្ធិនិងអំណាចបន្តិចបន្តួចប៉ុណ្ណោះ ។ តម្លៃនៅក្នុងលទ្ធិខុងជឺ ដែលរួមទាំងចំណុចទាំងឡាយដែលតាក់តែងនូវតួនាទីរបស់ស្ត្រីនៅក្នុងសង្គម ត្រូវបានទទួលរងការរិះគន់នៅក្នុងអំឡុងប៉ុន្មានឆ្នាំចុងក្រោយនៃរាជវង្សឆេង (១៦៤៤-១៩១១) និងនៅក្នុង“ចលនា៤ឧសភា១៩១៩” ។ នៅក្នុងសមាជបក្សលើកទីពីរប្រព្រឹត្តទៅនៅក្នុងឆ្នាំ១៩២២ បក្សកុម្មុយនិស្តចិនបានបង្កើតនូវ“មន្ទីរកិច្ចការនារី” ដោយចេញសេចក្តីប្រកាសមួយដែលផ្តល់ដល់

ស្ត្រីនូវសិទ្ធិបោះឆ្នោតនិងសិទ្ធិធ្វើការងារ ហើយបានប្រកាសលុបបំបាត់ចោលរាល់នីតិបញ្ញត្តិទាំងឡាយដែលគាបសង្កត់ទៅលើស្ត្រី ។

គោលនយោបាយដែលដាក់ចេញជាផ្លូវការរបស់បក្សកុម្មុយនិស្តចិនអំពីស្ត្រី មានការប្រែប្រួលទៅតាមតំបន់និងកាលៈទេសៈ ប៉ុន្តែបក្សកុម្មុយនិស្តចិននៅតែមានទំនោរទៅរកការគាំទ្រនូវបិតាធិបតេយ្យដដែល ទោះបីជាបានអនុម័តច្បាប់និងបាននិយាយគាំទ្រស្ត្រីក៏ដោយ ។ ក្រឹត្យរៀបអាពាហ៍ពិពាហ៍របស់បក្សនេះ (ដែលផ្តល់ឲ្យស្ត្រីនូវសេរីភាពក្នុងការជ្រើសរើសស្វាមីនិងសិទ្ធិលែងលះ) ជាចំណុចមិនដាច់ស្រេច ពិសេសនៅក្នុងចំណោមកសិករអភិរក្សនិយម ។ នៅក្នុងសម័យកាលតស៊ូបដិវត្តន៍ពីឆ្នាំ១៩៣០ដល់អំឡុងឆ្នាំ១៩៤០ បក្សកុម្មុយនិស្តបានបន្ធូរយនូវការអនុវត្តន៍ច្បាប់នេះរបស់ខ្លួនដើម្បីការពារកុំឲ្យប៉ះពាល់ដល់ការគាំទ្របក្សកុម្មុយនិស្តនៅតាមជនបទ ។ នៅទីបញ្ចប់បក្សកុម្មុយនិស្តទទួលយកនូវទ្រឹស្តីមួយជំហានម្តងៗរបស់ ម៉ៅសេទុង ក្នុងកំណែទម្រង់សង្គម នោះគឺ “ការរំដោះស្ត្រីត្រូវឋិតនៅជាការងារបន្ទាប់បន្សំរបស់បដិវត្តន៍ ហើយនឹងត្រូវសម្រេចឲ្យបានក្រោយជ័យជំនះ” ។

ទោះជាយ៉ាងណាក៏ដោយ បក្សកុម្មុយនិស្តចិនបានកេណ្ឌកសិករស្ត្រីជាទ្រង់ទ្រាយធំដើម្បីមកគាំទ្របដិវត្តន៍របស់ខ្លួនបានយ៉ាងជោគជ័យ ។ បក្សកុម្មុយនិស្តបានកត់សម្គាល់នូវសារប្រយោជន៍នៃការកេណ្ឌគ្រួសារទាំងមូល ។ ដើម្បីសម្រេចបានយ៉ាងដូច្នេះ ការពន្យល់ឲ្យស្ត្រីយល់អំពីតម្លៃនៃបដិវត្តន៍ មានប្រយោជន៍ក្នុងការបង្កើនការគាំទ្រពីប្តីនិងកូនប្រុសរបស់ស្ត្រីនោះ ។ ដើម្បីទទួលបាននូវការទុកចិត្តពីកសិករស្ត្រី សមាគមស្ត្រីរបស់បក្សបានចូលរួមនៅក្នុងសកម្មភាពដែលបានជួយដល់ស្ត្រីដោយផ្ទាល់ ។ សមាគមនេះត្រូវបានចាត់ឲ្យប្រមែប្រមូលស្ត្រីនិងជម្រុញឲ្យស្ត្រីចូលរួមនៅក្នុងផលិតកម្មកសិកម្ម ដើម្បីជាជំនួយដល់ការធ្វើសង្គ្រាម និងរក្សាឲ្យបាននូវស្ថិរភាពបរិមាណផលិតកម្មនៅពេលដែលបុរសចេញទៅធ្វើសង្គ្រាមនៅសមរភូមិ ។ បក្សកុម្មុយនិស្តចិនយល់ថា សកម្មភាពបែបនេះ នឹងបង្កើននូវចំណាប់អារម្មណ៍របស់ស្ត្រី បង្កើនឋានៈសង្គមនិងសេដ្ឋកិច្ចរបស់ស្ត្រី ហើយបន្តិចម្តងៗនឹងកំណត់សាជាថ្មីនូវតួនាទីរបស់ស្ត្រីដែលពីមុនមកនៅក្នុងតំបន់ខ្លះ (ពិសេសប៉ែកពាយ័ព្យនៃប្រទេសចិន) មានការចូលរួមពីស្ត្រីយ៉ាងតិចតួចបំផុតនៅក្នុងសកម្មភាពផលិតកម្ម ។

ស្ត្រីបានសម្តែងនូវតួនាទីដោយផ្ទាល់នៅក្នុងការតស៊ូអាវុធប្រឆាំងនឹងជប៉ុន និងបក្សក្កុកមីងតាង តាមរយៈការចូលបម្រើការងារនៅក្នុងក្រុមស៊ើបការណ៍សម្ងាត់ រាយមីន ព្យាបាលអ្នកជំងឺ ដញ្ជូនសម្ភារ និងការពារភូមិ ។ ច្បាប់របស់បក្សកុម្មុយនិស្តដែលបានផ្តល់ដល់ស្ត្រីនូវសិទ្ធិកាន់កាប់ដីធ្លីនិងរៀបអាពាហ៍ពិពាហ៍បានទាក់ទាញឲ្យស្ត្រីជំទង់ចូលរួមនៅក្នុងចលនាតស៊ូ ទោះបីជាស្ត្រីទាំងនេះមានការខឹងសម្បានឹងការអនុវត្តន៍ជាក់ស្តែងរបស់ច្បាប់ទាំងនេះដែលប្រែប្រួលជាញឹកញយ ដោយសារបក្សកុម្មុយនិស្តចិនព្យាយាមថែរក្សានូវគោលនយោបាយបត់បែនតាមកាលៈទេសៈឆ្ពោះទៅកាន់ការរំដោះស្ត្រីក៏ដោយ ។ ប្រសិនបើបក្សកុម្មុយនិស្តចិនដឹងថាច្បាប់ដែលបក្សបង្កើតធ្វើឲ្យមានភាពមិនស្ងប់ចិត្តចំពោះប្រជាកសិករ ឬមួយដឹងថា ប្រជាជនកំពុងតែត្រូវរំខាននៅក្នុងកិច្ចការយោធាបក្សកុម្មុយនិស្តចិននឹងពន្យារពេលធ្វើកំណែទម្រង់ ហើយរិះគន់សង្គមរបស់ស្ត្រីអំពីការងាកចេញពីចលនាបដិវត្តន៍ទូទៅ ។

ទោះបីជាមានគម្លាតរវាងច្បាប់និងការអនុវត្តន៍ជាក់ស្តែងរបស់បក្សកុម្មុយនិស្តចិនក៏ដោយ ក៏បក្សអាចធ្វើឲ្យស្ត្រីជឿទុកចិត្តថា ការចូលរួមបម្រើបដិវត្តន៍នឹងធ្វើឲ្យកម្រិតជីវភាពរបស់ស្ត្រីកាន់តែប្រសើរឡើង ។ បក្សបានប្រើប្រាស់យ៉ាងមានប្រសិទ្ធភាពនូវការឃោសនាអំពីផលប្រយោជន៍នៃការរំដោះស្ត្រី ដើម្បីពង្រីកនូវការគាំទ្រទៅលើបក្សពីមូលដ្ឋាន ។ ផ្ទុយទៅវិញ នៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជាមានភស្តុតាងតិចតួចប៉ុណ្ណោះដែលបង្ហាញអំពីការឃោសនារបស់ខ្មែរក្រហមសំដៅទៅលើស្ត្រី ។ នារីជំទង់ត្រូវបានប្រាប់ថា ស្ត្រីមានសិទ្ធិស្មើបុរស ប៉ុន្តែខ្មែរក្រហមពុំបានប្រែក្លាយសម្តីនេះឲ្យទៅជាច្បាប់ទេ ។

ជាការពិតណាស់ ស្ត្រីនៅតាមស្រុកស្រែចម្ការរបស់ប្រទេសចិនត្រូវបានតម្រូវឲ្យទទួលបាននូវកំណើនសេដ្ឋកិច្ចសង្គមនិង នយោបាយដ៏ជាក់លាក់មួយ នេះប្រហែលជាដោយសារ

តម្រូវការចាំបាច់របស់សង្គ្រាម ជាជាងការខំប្រឹងប្រែងដាក់ស្ដែងផ្ដោះទៅកាន់គោលបំណងមិនប្រកាន់ភេទរបស់បក្សកុម្មុយនិស្ដ ។ បក្សកុម្មុយនិស្ដចិនបានបដិសេធមិនព្រមលុបបំបាត់ចោលនូវសង្គមបិតាធិបតេយ្យ ប៉ុន្ដែកែសម្រួលវិញ ដោយជឿជាក់យ៉ាងមុតមាំថា ការផ្លាស់ប្ដូរជាក់ស្ដែងនឹងកើតមានបន្ទាប់ពីទទួលបានជ័យជម្នះ ។ កាយអាន ចនសុន បានសរសេរថា ម៉ៅបានមើលស្រាលភាពស៊ិតស្វាញមិនព្រមប្រែប្រួលនៃប្រពៃណីទំនៀមទម្លាប់ចិន ហើយពុំបានទទួលស្គាល់អភិរក្សភាពរបស់ប្រជាកសិករ ដែល"ភាគច្រើនបានតស៊ូប្រយុទ្ធដើម្បីស្ដារឡើងវិញនូវជីវិតជាប្រពៃណីរបស់ខ្លួន គឺជីវិតដែលបែកបាក់ដោយសារសង្គ្រាម ហើយមិនមែនសម្រាប់បម្លាស់ប្ដូរសង្គមទេ" ។ ដូច្នេះនៅពេលដែលបក្សកុម្មុយនិស្ដចិនបានព្យាយាមអនុវត្តកំណែទម្រង់នៅអំឡុងដើមទសវត្សរ៍ឆ្នាំ១៩៥០ ដែលផ្ដល់ដល់ស្ដ្រីនូវសិទ្ធិកាន់កាប់ដីធ្លី និងរៀបអាពាហ៍ពិពាហ៍បក្សកុម្មុយនិស្ដបានបង្កឲ្យមានប្រទូសរ៉ាយនៅក្នុងសង្គមកសិករ ហើយបានបញ្ឈប់ការអនុវត្តភ្លាមៗដែរ ។ ដូច្នេះបិតាធិបតេយ្យចិនបានបង្ហាញនូវភាពរឹងមាំដ៏គួរឲ្យញញើត ។ សមភាពភេទតាមរយៈបដិវត្តន៍ដែល អ៊ែងដែល, លេនីន និង ម៉ៅ សេទុង បានទស្សន៍ទាយទុក ពុំបានកើតមាននៅក្នុងប្រទេសចិនទេ ។ ភាពស៊ិតស្វាញនៃបិតាធិបតេយ្យនៅក្នុងប្រទេសចិនអាចជាសញ្ញាមួយប្រាប់ខ្មែរក្រហមថាមានតែបំផ្លាញចោលយ៉ាងឆាប់រហ័សនូវទំនៀមទម្លាប់ ទើបអាចកែប្រែគ្រួសារនិងរំដោះស្ដ្រីនៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជាយ៉ាងពិតប្រាកដ ។

នៅក្នុងអំឡុងពេលនៃការអនុវត្តនយោបាយមហាលោតផ្លោះមហាអស្ចារ្យពីឆ្នាំ១៩៥៨ដល់១៩៦០ ជាថ្មីម្ដងទៀត បក្សកុម្មុយនិស្ដចិនបានសាកល្បងអនុវត្តនូវចក្ខុវិស័យរបស់ អ៊ែងដែល ទាក់ទងទៅនឹងការរំដោះស្ដ្រីតាមរយៈការធ្វើផលិតកម្មរួមគ្នា ។ ឯកសារមួយរបស់បក្សកុម្មុយនិស្ដចិនបានលើកឡើងថា "ដោយឃើញថា ឥឡូវនេះស្ដ្រីអាចធ្វើការដោយស្មើដៃគ្នាជាមួយបុរស ស្ដ្រីមានឋានៈកាន់តែខ្ពស់នៅក្នុងផ្ទះ និងនៅក្នុងសង្គម" ។ ជាមួយគ្នានោះដែរ "បញ្ហាដ៏យូរអង្វែងទាក់ទងទៅនឹងការចម្អិនម្ហូបនិងថែទាំកូនចៅ" ត្រូវបានដោះស្រាយដោយសហករណ៍ ។ តាមការពិត រដ្ឋាភិបាលកុម្មុយនិស្ដបានប្រឹងប្រែងសាងសង់មន្ទីរកុមារនិងបរិក្ខារសហករណ៍ ដើម្បីលុបបំបាត់ចោលនូវបន្ទុកការងារផ្ទះរបស់ស្ដ្រី ហើយរដ្ឋាភិបាលនេះបានជំរុញឲ្យស្ដ្រីរក្សានូវតុល្យភាពរវាងការងារនិងគ្រួសារ ។ បែកចេញឆ្ងាយពីគំនិតរបស់ អ៊ែងដែល បក្សកុម្មុយនិស្ដចិនបានថ្លែងថា "ការរស់នៅជាគ្រួសារតាមប្រពៃណីចាស់មិនអាចកើតមានវិញទេ ប៉ុន្ដែរស់នៅក្នុងគ្រួសារដ៏ធំមួយ" តាមរយៈការបង្កើតសហករណ៍ ។ ប៉ុន្ដែ ក្រោយពីការបរាជ័យដ៏ធ្ងន់ធ្ងរនៃកម្មវិធីមហាលោតផ្លោះមហាអស្ចារ្យ ការកសាងគ្រឿងប្រដាប់និងអគារសម្រាប់សហករណ៍មានការថយចុះ ហើយតួនាទីក្នុងផ្ទះរបស់ស្ដ្រីត្រូវបានលើកឡើងយកមកអនុវត្តវិញ ។

ក្រោយមក ជាពិសេសក្នុងដំណាក់កាលបដិវត្តន៍វប្បធម៌ (១៩៦៦-១៩៧០) ស្ដ្រីត្រូវបានបង្ខំឲ្យចូលរួមនៅក្នុងសកម្មភាពផលិតកម្មក៏ដូចជាកិច្ចការនយោបាយជាថ្មីម្ដងទៀត ហើយឲ្យយកចិត្តទុកដាក់តិចតួចទៅលើគ្រួសារ និងកាន់តែច្រើនទៅលើសហករណ៍ ។ ទោះជាយ៉ាងណាក៏ដោយ គ្រឿងបរិក្ខារចាំបាច់របស់សហករណ៍នៅតែមិនគ្រប់គ្រាន់ដដែល ។ ដូចនៅក្នុងសម័យមហាលោតផ្លោះមហាអស្ចារ្យ ស្ដ្រីត្រូវបានដាក់បន្ទុកឲ្យអនុវត្ត "ការងារទ្វេៈ ធ្វើការងារក្នុងគេហដ្ឋានផង ការងារសហករណ៍ផង" ។ បក្សកុម្មុយនិស្ដចិនបានកត់សម្គាល់នូវស្ថានការណ៍ ហើយបានដាក់"ការងារទ្វេ"ជាគុណធម៌សង្គមនិយមមួយ ។ ទោះជាបានបង្កើតច្បាប់និងបញ្ចេញគំនិតគាំទ្រស្ដ្រីក៏ដោយ ក៏បក្សកុម្មុយនិស្ដចិនត្រូវបរាជ័យក្នុង"ការរំដោះ"កសិករស្ដ្រីដែរ ។ នៅក្នុងប្រទេសចិន ចក្ខុវិស័យរបស់ អ៊ែងដែល ចំពោះស្ដ្រីនិងគ្រួសារនៅតែជាការស្រមើស្រមៃ ។

បក្សកុម្មុយនិស្ដកម្ពុជាប្រាកដជាបានយល់ដឹងអំពីភាពចលាចលនៅក្នុងសង្គមនិងសមរភូមិនោតមវិជ្ជាដែលប្រទេសចិនបានឆ្លងកាត់ ។ ដោយបក្សកុម្មុយនិស្ដកម្ពុជាបានខ្ចីបទពិសោធន៍ពីចិន ឧទាហរណ៍ពាក្យស្លោក មហាលោតផ្លោះមហាអស្ចារ្យ (ជាឃ្លាដែលនិយមប្រើក្នុងសម័យខ្មែរក្រហម) ប្រទេសកម្ពុជាប្រហែលជាបានកត់ត្រានូវបរាជ័យសង្គមនិយមរបស់ប្រទេសចិនហើយ ។ ចំពោះស្ដ្រីនិងគ្រួសារ បម្រែបម្រួលនៃគោលនយោបាយរបស់ប្រទេសចិនពុំបានរំដោះស្ដ្រី ឬលុបបំបាត់

ចោលនូវបិតាធិបតេយ្យដែលអនុវត្តយ៉ាងពេញលេញនៅតាមជនបទទេ ។ ក្នុងអំឡុងសម័យបដិវត្តន៍វប្បធម៌ និងការឈានចូលមកដល់នូវបនទាំងបួន(១៩៧៣-១៩៧៦) បក្សកុម្មុយនិស្តចិនខ្លួនឯងបានបង្ហាញនូវការសោកស្តាយ ហើយបានប្រកាសលុបបំបាត់ចោលនូវការប្រើប្រាស់ទ្រឹស្តីរបស់ទស្សនៈវិទូ ខុងជឺ ដោយរួមទាំងទស្សនៈដែលបង្កឲ្យមានការជិះជាន់ស្ត្រីផង ។

ភាពអន់ថយនៃប្រទេសចិនក៏ដូចជាកូរ៉េកុម្មុយនិស្តត្រូវបានលើកយកមកពិភាក្សានៅក្នុងការបង្កើត"ផែនការ៤ឆ្នាំ" របស់បក្សកុម្មុយនិស្តកម្ពុជាដែលបានសរសេរនៅក្នុងឆ្នាំ១៩៧៦ ។ នៅក្នុងប្រទេសនីមួយៗ គោលនយោបាយនេះបានព្រមានថា "ពួកមូលធននិងពួកបុគ្គលនិយមកំពុងតែស្ថិតនៅក្នុងដំណើរការនៃការពង្រឹងនិងពង្រីកជាប្រចាំនូវមូលដ្ឋានរបស់វាគ្រប់ទិសទី ។ ឲ្យតែពួកវានៅរស់ ពួកវានឹងពង្រឹងខ្លួនឯងនិងពង្រីកដើម្បីឲ្យក្លាយជាឧបសគ្គរាំងស្ទះដំណើរការបដិវត្តន៍សង្គមនិយម" ។ ផ្ទុយទៅវិញ បក្សកុម្មុយនិស្តកម្ពុជាបានធ្វើដំណើរទៅមុខនៅលើវិថីសង្គមនិយមមួយដ៏ងាយស្រួលបំផុត៖ "ចំពោះយើង យើងបង្កើតឲ្យមានការហូបចុករួមគ្នាទាំងស្រុង... ។ ជារួមការបង្កើននូវកម្រិតជីវភាពរបស់ជនរួមជាតិយើងមានន័យថាការធ្វើការងារនេះតាមរយៈសហករណ៍.... ។ ប្រជាជនយើងមានការសប្បាយចិត្តនឹងរស់នៅក្នុងការដឹកនាំបែបនេះ" ។

គួរឲ្យចាប់អារម្មណ៍ខ្លាំងណាស់ ដំណាក់កាលនៃបនទាំងបួនគឺជាពេលវេលាដែលមានទំនាក់ទំនងរវាងជនកុម្មុយនិស្តកម្ពុជានិងចិនកើនឡើង ។ ពេលដែលបក្សកុម្មុយនិស្តចិនកំពុងឋិតនៅក្នុងដំណាក់កាលរិះគន់ ការរៀបចំទុកដាក់គ្រួសារតាមបែបប្រពៃណីទំនៀមទម្លាប់ ខ្មែរក្រហមបានចាប់ផ្តើមដំណើរការបំផ្លាញការរស់នៅជាគ្រួសារ ដោយថ្លែងថា ខ្លួន"រំដោះ"ស្ត្រីដើម្បីបម្រើបដិវត្តន៍ ទោះជាចង់ឬមិនចង់ក៏ដោយ ។ ការពិតជាក់ស្តែងដែលថាបដិវត្តន៍របស់បក្សកុម្មុយនិស្តចិនកើតឡើងនៅ

ក្រុមសិល្បៈនារី

ក្នុងពេលជាមួយគ្នានឹងការរីកចម្រើនរបស់បក្សកុម្មុយនិស្តកម្ពុជា បានជំរុញឲ្យបក្សកុម្មុយនិស្តកម្ពុជាដើរតាមផ្លូវជ្រុលនិយម ។ តាមការពិត សម្តេចព្រះ នរោត្តម សីហនុ បានរៀបរាប់អំពីការមិនពេញចិត្តរបស់សមាជិកពីររូបនៃគណៈកម្មាធិការមជ្ឈិមបក្សកុម្មុយនិស្តកម្ពុជា (ខៀវ សំផន និង អៀង ធីរិទ្ធ) ចំពោះការផ្តល់ឱវាទពីនាយករដ្ឋមន្ត្រីចិន ជូ អេន ឡាយ ។ នៅក្នុងឆ្នាំ ១៩៧៥ នៅទីក្រុងប៉េកាំង ជូ បានផ្តល់យោបល់ឲ្យសមាជិកទាំងពីរនេះអនុវត្តការធ្វើដំណើរទៅរកលទ្ធិកុម្មុយនិស្តនិយមដោយល្បឿនយឺតៗ ហើយត្រូវចៀសវាងការអនុវត្តន៍នយោបាយ "មហាលោតផ្លោះមហាអស្ចារ្យ" ។ ជូ បានថ្លែងថា កំណែទម្រង់មួយជំហានម្តងៗច្បាស់ជានាំទៅរក"ការរីកចម្រើនសន្តិភាព និង សុភមង្គល" សម្រាប់ប្រទេសកម្ពុជា ។ សម្តេច សីហនុ បានសរសេរថា "ឆ្លើយតបទៅនឹងដំបូន្មានដ៏មានអត្ថន័យខ្លឹមសារនេះ ខៀវ សំផន និង អៀង ធីរិទ្ធ បានញញឹមដោយក្តីពេញចិត្តបំផុត" ។ តាមការពិតបក្សកុម្មុយនិស្តកម្ពុជាបានបដិសេធចោលទាំងស្រុងនូវឱវាទរបស់ ជូ អេនឡាយ ហើយបានព្យាយាមធ្វើកំណែទម្រង់ទៅលើប្រទេសកម្ពុជាទាំងមូលនិងទាំងស្រុងដោយគំហុកបំផុតជាងអ្វីៗដែល ម៉ៅ សេទុង ធ្លាប់បានព្យាយាមធ្វើនៅក្នុងប្រទេសចិនទៅទៀត ។ ប៉ុល ពត បានសម្រេចថា បក្សកុម្មុយនិស្តកម្ពុជានឹងអនុវត្តគោលនយោបាយ "មហាលោតផ្លោះ មហាអស្ចារ្យ" ពិសេសផ្តោះទៅកាន់សង្គមនិយម ។ គម្រោងនេះរួមមានការព្យាយាមកម្ទេចចោលនូវសម្ព័ន្ធភាពស្និតល្មួតនៅក្នុងគ្រួសារ និង បង្កើតឡើងនូវឈ្មោះ"អង្គការ" ដែលតំណាងឲ្យអាជ្ញាធរតែមួយគត់របស់បក្ស ។ បិតាធិបតេយ្យជាប្រពៃណីនឹងត្រូវលុបបំបាត់ចោលទាំងស្រុង ។

ដូចនៅក្នុងប្រទេសចិន គ្រួសារនៅក្នុងប្រទេសវៀតណាមគឺមានលក្ខណៈបិតាធិបតេយ្យនិងផ្តាច់ការ ទោះបីជានៅប្រទេសវៀតណាមស្ត្រីមានឋានៈខ្ពស់ជាងនៅចិនបន្តិចក៏ដោយ ។ សម្រាប់វៀតណាម គ្រួសារគឺជាឯកតាសេដ្ឋកិច្ចតូចបំផុតនៅក្នុងសង្គម ។ អាណានិគមនិយមបារាំងបានទម្លាក់ឋានៈរបស់ស្ត្រីវៀតណាមដោយចាត់ទុកស្ត្រីគឺជា"ទាសករនៃទាសករ" បានសេចក្តីថាស្ត្រីជាទ្រព្យសម្បត្តិរបស់បុរស ហើយបុរសជាទ្រព្យសម្បត្តិរបស់ពួកចៅហ្វាយនាយចក្រពត្តិបារាំង ។

ទោះបីជាយ៉ាងណាក៏ដោយ នៅក្នុងការតស៊ូបដិវត្តន៍នៅអំឡុងទសវត្សឆ្នាំ១៩៣០ ស្ត្រីមានតួនាទីដ៏សំខាន់ ។ ស្ត្រីជាអ្នកលីសែងសម្ភារឲ្យកងទ័ព ។ ស្ត្រីបានចូលរួមបម្រើនៅក្នុងសម្ព័ន្ធមិត្តវៀតណាមឈ្មោះ វៀតមិញ ដែលត្រូវបានបង្កើតឡើងដោយ ហូជីមិញ នៅឆ្នាំ១៩៤១ ដើម្បីប្រយុទ្ធប្រឆាំងនឹងការត្រួតត្រារបស់ជប៉ុន ។ ដើម្បីលើកទឹកចិត្តស្ត្រី វៀតមិញបានផ្តល់ឲ្យស្ត្រីនូវដីធ្លីនិងសិទ្ធិបោះឆ្នោត ហើយបានប្រកាសជាផ្លូវការនូវសមភាពផ្នែកសេដ្ឋកិច្ចនិងនយោបាយរវាងបុរសនិងស្ត្រី ។ ហូជីមិញខ្លួនឯងជាប្រភពនៃការលើកទឹកចិត្តមិនអាចកាត់ថ្លៃបានសម្រាប់ប្រជាជនវៀតណាម រួមទាំងស្ត្រីផង ។ គាត់គឺជានិមិត្តរូបនៃភាពក្លាហានមោះមុតនិងការរួបរួមជាតិសម្រាប់ប្រជាជនវៀតណាម ហើយជាអ្នកជាតិនិយមដ៏ប្តូរផ្តាច់ម្នាក់ ។ វត្តមានរបស់គាត់នៅក្នុងថ្នាក់ដឹកនាំចលនាបដិវត្តន៍វៀតណាម គឺជាអ្វីដែលខ្មែរក្រហមពុំមាននៅក្នុងបដិវត្តន៍របស់ខ្លួន លើកលែងតែនៅក្នុងដំណាក់កាលដែលពួកខ្មែរក្រហមបានចងសម្ព័ន្ធភាពជាមួយសម្តេច សីហនុ ដែលព្រះអង្គត្រូវបានលើកតម្កើងយ៉ាងខ្ពង់ខ្ពស់ក្នុងឋានៈជាមេដឹកនាំរណសិរ្សរួបរួមជាតិ ។ រណសិរ្សនេះបានចាប់ផ្តើមបាត់បង់ប្រជាប្រិយភាពនៅពេលដែលសម្តេច សីហនុ ត្រូវបានរុញច្រានចេញពីជួរដឹកនាំ ហើយកម្មាភិបាលខ្មែរក្រហមបានឡើងមកជំនួសព្រះអង្គនៅផ្នែកខាងមុខនៃចលនាវិញ ។

នៅក្នុងដំណាក់កាលប្រយុទ្ធប្រឆាំងនឹងបារាំង ស្ត្រីវៀតណាមបានបំពេញតួនាទីជាអ្នកដឹកជញ្ជូនសម្ភារគ្រាប់រំសេវសម្រាប់ការប្រយុទ្ធនៅក្នុងសមរភូមិឌៀនបៀនភូ នៅឆ្នាំ១៩៥៤ ។ លើសពីនេះ ស្ត្រីវៀតណាមបានចូលរួមនៅក្នុងការវាយឆ្មក់ស៊ើបការណ៍យកពត៌មានសម្ងាត់ ហើយឃោសនាសុំការគាំទ្រពីប្រជាជនក្នុងតំបន់ ។ ជាពិសេស ស្ត្រីខំប្រឹងរក្សានូវផលិតកម្មកសិកម្មតាមមូលដ្ឋានមិនឲ្យធ្លាក់ចុះនៅតាមមូលដ្ឋាននៅពេលដែលបុរសទៅប្រយុទ្ធនៅសមរភូមិមុខ ។ បដិវត្តន៍បានធ្វើឲ្យកសិករស្ត្រីមានឱកាសទទួលបាននូវគំនិតស្ត្រីនិយមដែលចាប់ផ្តើមបន្ធូរចំណងបិតាធិបតេយ្យជាប្រពៃណីដែលរារាំងមិនឲ្យស្ត្រី

ធ្វើការងារផ្សេងៗក្រៅអំពីការងារផ្ទះ ។

បន្ទាប់ពីទទួលបានឯករាជ្យ សាធារណរដ្ឋប្រជាធិបតេយ្យវៀតណាមបានបន្តប្រឆាំងនឹងបិតាធិបតេយ្យនិយមតាមរយៈការអនុម័តច្បាប់មួយស្តីអំពីការរៀបអាពាហ៍ពិពាហ៍និងគ្រួសារនៅឆ្នាំ១៩៥៩ ។ ច្បាប់នេះបានហាមប្រាមចំពោះការបង្ខំឲ្យរៀបអាពាហ៍ពិពាហ៍ ហើយផ្តល់ឲ្យស្ត្រីនូវសិទ្ធិកាន់កាប់ដីធ្លី ។ ច្បាប់នេះត្រូវបានបង្កើតឡើងដើម្បីបន្ថយតម្លៃរបស់គ្រួសារ ហើយពង្រឹងតួនាទីរបស់រដ្ឋនៅក្នុងជីវិតរបស់ប្រជាកសិករ ។ ប៉ុន្តែគោលបំណងមួយទៀតរបស់ច្បាប់ដដែលនេះគឺ "កសាងគ្រួសារដែលមានសុភមង្គល មានលក្ខណៈប្រជាធិបតេយ្យ ហើយប្តីនិងប្រពន្ធមានសិទ្ធិស្មើគ្នា" ។ ដូច្នេះសាធារណរដ្ឋប្រជាធិបតេយ្យវៀតណាមពុំមានបំណងនឹងលុបបំបាត់ចោលការរស់នៅជាគ្រួសារទាំងស្រុងនោះទេ ។ ដូចនៅប្រទេសចិនដែរ ទំនៀមទម្លាប់ប្រពៃណីចាស់របស់កសិករនៅតែមានទម្ងន់ខ្លាំងក្លា ហើយការយកច្បាប់ទៅអនុវត្តជាក់ស្តែងនៅតែប្រែប្រួលដដែល ។ វីល្លៀម ឌីលី បានចង្អុលបង្ហាញថា តួនាទីរបស់ស្ត្រីដែលកំពុងតែប្រែប្រួលនៅក្នុងប្រទេសវៀតណាម គឺមានទំនាក់ទំនងយ៉ាងជិតស្និទ្ធទៅនឹងសង្គ្រាម ។ ពួកអភិរក្សនិយមនៅក្នុងបក្សត្រូវបានជំរុញឲ្យផ្លាស់ប្តូរទស្សនៈរបស់ពួកគេចំពោះស្ត្រី នៅពេលដែលសង្គ្រាមវៀតណាមបានបង្កើនតម្លៃស្ត្រីក្នុងផលិតកម្មកសិកម្មនិងឧស្សាហកម្ម ។ បក្សកុម្មុយនិស្តក៏បានកត់សម្គាល់ដែរថា ភាពចលាចលនៅក្នុងសម័យសង្គ្រាមផ្តល់ឱកាសមួយសម្រាប់ "បំពេញតម្រូវការឲ្យគ្រួសារ"និងធ្វើឲ្យការរស់នៅជាគ្រួសាររង្គោះរង្គើតាមរយៈការឃោសនារបស់បក្ស ។

នៅក្នុងសង្គ្រាម ស្ត្រីនៅប៉ែកខាងជើងត្រូវបានផ្តល់ឲ្យមានការទទួលខុសត្រូវបីយ៉ាងៈ ទីមួយ ត្រូវធ្វើការងារផ្ទះនៅពេលដែលប្តីមិននៅ ។ ទីពីរ ត្រូវរក្សាឲ្យបាននូវផលិតកម្មដើម្បីយកទៅផ្គត់ផ្គង់ឲ្យទាហាននៅក្នុងសមរភូមិ ។ ទីបី ត្រូវប្រយុទ្ធនៅពេលដែលប្តីមិននៅ ។ គ្រួសារត្រូវឋិតនៅដដែលទោះជាក្នុងទម្រង់មួយដែលត្រូវបានកែប្រែពីទ្រឹស្តីរបស់ ខុងជឺ ក៏ដោយ ។

នៅវៀតណាមខាងត្បូង សង្គ្រាមក៏មានន័យថាជាការផ្លាស់ប្តូរដ៏ធំធេងសម្រាបកសិករស្ត្រីនៅពេលដែលខ្លួនចូលរួមកាន់តែជ្រៅជាមួយ"រណសិរ្សរំដោះជាតិ" ។ រណសិរ្សរំដោះជាតិជាចលនាតស៊ូកុម្មុយនិស្តនិយម មានគោលបំណងផ្តួលរំលំរដ្ឋាភិបាលវៀតណាមខាងត្បូងដែលគាំទ្រដោយសហរដ្ឋអាមេរិក ។ នៅក្នុងឆ្នាំ១៩៦១ រណសិរ្សរំដោះជាតិបានបង្កើត"សមាគមរំដោះស្ត្រី"ដែលមានតួនាទីសំខាន់ក្នុងការឃោសនាសម្រាប់បដិវត្តន៍ ។ សមាគមនេះបានបោះពុម្ពខិតប័ណ្ណ លិខិតប្រកាសនិងលិខិតផ្សេងទៀតសម្រាប់ការចែកចាយនៅក្នុងនិងក្រៅប្រទេស ។ ការងារឃោសនានេះជាការងារស្នូលរបស់ចលនា "បិញវ៉ាន" ដែលមានបំណងចង់ឲ្យកងទ័ពសត្រូវកែប្រែគោលជំហរមកបម្រើបដិវត្តន៍វិញ ។ ដើម្បីទាក់ទាញស្ត្រី សមាគមបានខំប្រឹងលាតត្រដាងអំពីភាពអសីលធម៌របស់សត្រូវ ហើយបានរិះគន់ពួកសក្តិភូមិដែលដាក់បន្ទុកធ្ងន់ធ្ងរមកលើគ្រួសារ និងគាបសង្កត់ស្ត្រីនៅវៀតណាមខាងត្បូង ។ សមាគមបានសរសើរអំពីជំនឿអរូបិយនិងការប៉ិនប្រសប់របស់ស្ត្រីនៅក្នុងការរៀបចំទុកដាក់ប្រាក់កាស និងបានលើកឡើងអំពីកំណែទម្រង់ប្រជាធិបតេយ្យដែលបានបង្កើនរួចជាស្រេចនូវកម្រិតជីវភាពរបស់ស្ត្រីនៅវៀតណាមខាងជើង ។ សមាគមបានព្យាយាមបណ្តុះកំហឹងវណ្ណៈនៅក្នុងចិត្តរបស់កសិករស្ត្រីនៅវៀតណាមខាងត្បូង ហើយគោលដៅមួយរបស់សមាគមនេះគឺបង្រៀនដល់ប្រជាកសិករនូវទ្រឹស្តី ម៉ាក្ស-លេនីន និង ហូជីមិញ ដើម្បីឲ្យពលរដ្ឋគ្រប់រូប រួមទាំងជនអវិជ្ជា យល់ថាជនកុម្មុយនិស្តជាមនុស្សប្រភេទណា ។ សាន់ដ្រា ថាយល័រ បានទាញហេតុផលថា សមាគមរំដោះស្ត្រីបានអនុញ្ញាតឲ្យស្ត្រីមួយចំនួនចូលរួមនៅក្នុងចលនាបដិវត្តន៍នៅពេលដែលបុរសចាកចេញទៅសមរភូមិ ។

ស្ត្រីនៅភាគខាងត្បូងក៏មានការងារជាច្រើនមុខព្រួញដែរ ដែលរួមទាំងការរួមចំណែកនៅក្នុងចលនា បិញវ៉ាន់ ផង ។ មុខព្រួញផ្សេងទៀតគឺការចូលរួមនៅក្នុងចលនាតស៊ូអាវុធតាមមធ្យោបាយមួយចំនួនដូចជា ស៊ើបការណ៍សម្ងាត់ ព្យាបាលទាហានរបួស ផ្តល់ដល់ពលទាហាននូវម្ហូបអាហារនិងសម្លៀកបំពាក់ បង្អាក់ដំណើរការសត្រូវតាមរយៈការធ្វើបាតុកម្មធ្វើឲ្យប៉ះពាល់ដល់ការធ្វើដំណើររបស់ពួកទាហាន និងបញ្ចុះបញ្ចូលមន្ត្រីរបស់រដ្ឋាភិបាល ។

ម៉ារីអាន់ តេត្រូល មានជំនឿថា ដូចនៅក្នុងប្រទេសចិន

ដែរ នៅក្នុងប្រទេសវៀតណាម បិតាធិបតេយ្យមានជ័យជម្នះលើទ្រឹស្តីបដិវត្តន៍បន្ទាប់ពីជនកុម្មុយនិស្តទទួលបានជ័យជម្នះ ។ មេដឹកនាំធំៗរបស់វៀតណាមមិនមានការចាប់អារម្មណ៍ក្នុងការបន្តធ្វើចលនារំដោះស្ត្រីដែលអាចធ្វើឲ្យប៉ះពាល់ដល់តំណែងរបស់ខ្លួនឡើយ ។ មេដឹកនាំទាំងនោះបានបណ្តោយឲ្យបិតាធិបតេយ្យវិលត្រឡប់មកវិញ ដើម្បីធានាឲ្យបាននូវការគាំទ្រពីកសិករ ប៉ុន្តែ គេត្រូវ បានកត់សម្គាល់អំពីការកើនឡើងនៃចំនួនរបស់ស្ត្រីនៅក្នុងទីផ្សារការងារនិងការអប់រំ ។

ជាថ្មីម្តងទៀត បរាជ័យនេះអាចត្រូវបានកត់ត្រាទុកដោយមេដឹកនាំខ្មែរក្រហមនៅក្នុងពេលដែលមេដឹកនាំខ្មែរក្រហមទៅទស្សនាទីក្រុងហាណូយ ហើយមេដឹកនាំទាំងនេះប្រហែលជាបានបដិសេធដោយក្រអឺតក្រទមនូវដំបូន្មានរបស់វៀតណាមទាក់ទិននៅនឹងគោលនយោបាយអំពីស្ត្រីនិងគ្រួសារ ។ ក្រៅអំពីការប៉ុនប៉ងនេះ សមាគមរំដោះស្ត្រីដែលមានការដឹកនាំយ៉ាងត្រឹមត្រូវនិងធ្វើសកម្មភាពនិងឃោសនាជ្រើសរើសយ៉ាងមានប្រសិទ្ធភាព មានលក្ខណៈផ្ទុយទៅនឹងគោលនយោបាយចំពោះស្ត្រីរបស់ជនបដិវត្តន៍កម្ពុជា ។ បើប្រៀបធៀបទៅនឹងស្ត្រីវៀតណាម ស្ត្រីខ្មែរបានទទួលនូវហេតុផលមនោគមវិជ្ជា សេដ្ឋកិច្ច ឬសង្គមតិចតួចណាស់ក្នុងការគាំទ្រខ្មែរក្រហម នៅពេលដែលការបញ្ចូលមនោគមវិជ្ជាម៉ាក្សលេនីនមិនមានភាពច្បាស់លាស់ ។

ដូចគ្នាដែរ គោលនយោបាយចំពោះស្ត្រីនៃ«សាធារណរដ្ឋប្រជាមានិតកូរ៉េ»ត្រូវបានដឹងឮតិចតួចណាស់ ។ ទំនាក់ទំនងរវាងប្រទេសនេះនិងកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យក៏មិនសូវដឹងច្បាស់ដែរ បើទោះជាប្រទេសទាំងពីរនេះជាសម្ព័ន្ធមិត្តនឹងគ្នាក៏ដោយ ។ ប៉ុលពតបានទៅធ្វើទស្សនកិច្ចនៅប្រទេសកូរ៉េខាងជើងនៅឆ្នាំ១៩៧៧ ហើយកូរ៉េខាងជើងត្រូវបានដឹងថា ធ្លាប់បានផ្តល់ជំនួយឲ្យប្រទេសកម្ពុជា ។ ភាពស្រដៀងគ្នារវាងរបបគ្រប់គ្រងទាំងពីរ ពិសេសត្រង់ចំណុចរក្សាការណ៍សម្ងាត់និងទ្រឹស្តីខ្លួនទីពឹងខ្លួន បញ្ជាក់អំពីតម្រូវការនៃការបន្តការសិក្សាអំពីទំនាក់ទំនងរបស់ប្រទេសទាំងពីរ ។

មានកង្វះខាតពត៌មានជាក់ស្តែងខ្លះៗអំពីកងទាហានស្ត្រីនៅក្នុងការតស៊ូដើម្បីឯករាជ្យភាពប្រឆាំងនឹងការគ្រប់គ្រងរបស់ជប៉ុននៅក្នុងអំឡុងពេលមុននិងក្នុងសង្គ្រាមលោកលើកទីពីរ ទោះបីជា គីម អ៊ីលស៊ុង ដែលជាប្រធានាធិបតីបិតាជាតិ និងជា«មេដឹកនាំដ៏អស្ចារ្យ»មួយរូបរបស់កូរ៉េ លើកតម្កើងការចូលរួមរបស់ស្ត្រីក្នុងកងទ័ពក៏ដោយ ។ មេដឹកនាំរូបនេះបានថ្លែងថា ស្ត្រីបានប្រយុទ្ធកាន់ដៃគ្នានៅក្នុងសមរភូមិជាមួយបុរស ។ ភរិយារបស់លោកឈ្មោះ គីម ជុងស៊ុក ត្រូវបានគោរពលើកតម្កើងជាវីរនារីបដិវត្តន៍សម្រាប់ការប៉ិនប្រសប់ធ្វើសង្គ្រាមរបស់អ្នកស្រី ។ នៅក្នុងអំឡុងឆ្នាំ១៩១០ដល់១៩៤៥ មានភ័ស្តុតាងបញ្ជាក់ពីអង្គភាពស្ត្រីស្នេហាជាតិនៅប្រទេសកូរ៉េ ដែលគាំទ្រនិងបណ្តុះឲ្យមានការស្រលាញ់ស្នេហាជាតិនិងការស្អប់ខ្ពើមពួកជប៉ុន ។ អង្គភាពស្ត្រីកូរ៉េនៅក្នុងដំណាក់កាលនេះបានលើកតម្កើងដល់ការរំដោះស្ត្រី ។

សង្គមកូរ៉េបែបប្រពៃណីបានមានជំនឿទៅលើលទ្ធិខុងជឺនិយមបែបថ្មីដែលបន្ទាបស្ត្រីឲ្យទាបជាងបុរស ។ ដូចនៅក្នុងប្រទេសវៀតណាមនិងចិន នៅក្នុងសម័យនោះជនកុម្មុយនិស្តត្រូវតែដោះស្រាយជាមួយបញ្ហាបិតាធិបតេយ្យនិយមដែលចាក់ឫសយ៉ាងរឹងមាំនៅក្នុងសង្គម ហើយជនកុម្មុយនិស្តកូរ៉េក៏បានអនុម័តច្បាប់នេះដែរនៅក្នុងឆ្នាំ១៩៤៦ ដោយផ្តល់ឲ្យស្ត្រីនូវសិទ្ធិកាន់កាប់ ដីធ្លីនិងរៀបអាពាហ៍ពិពាហ៍ក្នុងកម្រិតជាក់លាក់មួយ ហើយបានឲ្យតម្លៃទៅលើសមភាពរវាងបុរសនិងស្ត្រី ។ ទោះជាយ៉ាងណាក៏ដោយ គោលនយោបាយនេះត្រូវបានដាក់ចេញពី «ខាងលើ» ដោយសារស្ត្រីមិនមានយោបល់ច្រើនចំពោះបញ្ហានេះ ។ អាស្រ័យលើអ្នកសង្កេតការណ៍មួយរូបគោលនយោបាយស្ត្រីរបស់កូរ៉េខាងជើងមានគោលដៅបីយ៉ាងគឺ រំដោះស្ត្រីឲ្យរួចចាកផុតពីសង្គមគ្រួសារបិតាធិបតេយ្យ រំដោះតាមរយៈពលកម្មសង្គម និងបង្កើតស្ត្រីសង្គមនិយមមួយរូបដ៏ឆ្នើម ។

នៅពេលដែលសហករណ៍ភាវូបនីយកម្មត្រូវបានធ្វើឲ្យសម្រេចនៅក្នុងអំឡុងប៉ុន្មានឆ្នាំក្រោយសង្គ្រាមវៀតណាម គ្រួសារដែលមានតែប្តី ប្រពន្ធ និងកូន នៅក្នុងផ្ទះជាមួយគ្នានៅតែជាការពេញចិត្តរបស់ប្រជាជនកូរ៉េខាងជើង ។ ប្រធានាធិបតី គីម ជុងអ៊ីល បានថ្លែងថា គ្រួសារប្រភេទនេះ គឺជា «កោសិកាសង្គម»ហើយត្រូវបានការពារដោយរដ្ឋ ។ ចំណុចនេះត្រូវបាន

បញ្ជាក់ជាថ្មីម្តងទៀតដោយគណៈប្រតិភូស្ត្រី ជាន់ខ្ពស់មួយក្រុម នៅក្នុងដំណើរទស្សនកិច្ចទៅកាន់ប្រទេសកូរ៉េខាងជើង ។ គណប្រតិភូនេះក៏បានចាត់ទុកថា ការងារចម្អិនម្ហូបរបស់ស្ត្រីជាកាតព្វកិច្ច "ពីធម្មជាតិ"និង"ជាទំនៀមទម្លាប់ប្រពៃណី" ។ ដូច្នេះ គំរូរបស់អ៊ែងដែល ត្រូវបានបដិសេធដោយរដ្ឋកុម្មុយនិស្តនៅអាស៊ីជាថ្មីម្តងទៀតហើយ ។ តាមការពិត អាស្រ័យទៅលើមនោគមវិជ្ជា "ជូឆេ" (មនោគមវិជ្ជាមូលដ្ឋានរបស់កូរ៉េខាងជើងជឿជាក់ទៅលើទ្រឹស្តីខ្លួនទីពឹងខ្លួន) តម្លៃឬគំនិតបរទេសត្រូវតែទទួលយកហើយកែប្រែសម្រាប់ប្រើប្រាស់នៅក្នុងស្ថានភាពជាក់ស្តែងនៅក្នុងប្រទេសកូរ៉េមិនមែនយកមកអនុវត្តទាំងងងឹតងងល់ទេ ។ កូរ៉េខាងជើងបានបំពេញតាមទ្រឹស្តីនោះទាក់ទងទៅនឹងគោលនយោបាយចំពោះស្ត្រីនិងគ្រួសារ ។

ប្រធានាធិបតី គីម ជុងអ៊ីល បានសន្យាថានឹងផ្តល់សេវាកម្មដ៏ទូលំទូលាយដើម្បីរំដោះស្ត្រីចេញពីការងារផ្ទះ ហើយអនុញ្ញាតឲ្យស្ត្រីចូលរួមយ៉ាងពេញទំហឹងនៅក្នុងការងារផលិតកម្ម ប៉ុន្តែនៅទីបំផុត គោលនយោបាយ"ការងារទ្វេ"បានលេចឡើង ។ រដ្ឋាភិបាលបានកសាងមន្ទីរកុមាររាប់ពាន់ដោយមូលហេតុថាប្រធានាធិបតី គីម ជុងអ៊ីល បានចេញក្រឹត្យថា ស្ត្រីមានតួនាទីសំខាន់នៅក្នុងការងារអប់រំកូនចៅ ។ នៅក្នុងឆ្នាំ១៩៦១ គីម ជុងអ៊ីល បានពោលថា "សម្រាប់ពេលបច្ចុប្បន្ន មាតាត្រូវបានតម្រូវឲ្យមានតួនាទីសំខាន់ក្នុងការចិញ្ចឹមបីបាច់កូនចៅឲ្យក្លាយទៅជាជនកុម្មុយនិស្តដ៏វិសេសវិសាលបំផុត ។ មាតាទាំងអស់ត្រូវយល់ឲ្យច្បាស់អំពីទម្ងន់នៃកាតព្វកិច្ចនេះនិងកិត្តិយសនៃការអប់រំអនាគតមេដឹកនាំសង្គមកុម្មុយនិស្ត" ។ ចំណុចនេះមានលក្ខណៈផ្ទុយទាំងស្រុងទៅនឹងបដិវត្តន៍នៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជា ។ អ៊ឹម ចាន់ (កម្មាភិបាលស្ត្រីមួយរូបដែលបានផ្តល់បទសម្ភាសន៍) បាននិយាយថា គាត់ត្រូវបានហាមប្រាមមិនឲ្យទៅជួបឪពុកម្តាយពីព្រោះប្រធានកងរបស់គាត់បានប្រាប់គាត់ថា ប្រសិនបើគាត់ត្រឡប់ទៅផ្ទះវិញ គាត់នឹងរៀបចំសកម្មភាពក្បត់ ។ តាមពិតខ្មែរក្រហមបានពង្រត់កុមារចេញពីផ្ទះដើម្បីបញ្ចូលមនោគមវិជ្ជានៅក្នុងអំឡុងពេលមុននិងក្រោយសង្គ្រាមស៊ីវិល (១៩៧០-១៩៧៥) ហើយមិនឲ្យកុមារទាំងនោះមកជួបជុំជាមួយឪពុកម្តាយវិញទេ ។ ប្រាកដណាស់ របបខ្មែរក្រហមដែលពោរពេញទៅដោយភាពមិនទុកចិត្តគ្នានិងអសន្តិសុខ នឹងមិនបណ្តោយឲ្យគ្រួសារបណ្តុះបណ្តាលមនោគមវិជ្ជាដល់កុមារឡើយ ។ ខ្មែរក្រហមបានជឿជាក់តាំងពីដើមទីថាគ្រួសារជាអ្នកប្រកួតប្រជែងជាមួយអង្គការក្នុងការដណ្តើមយកភក្តីភាពពីកសិករ ។

ដូចនៅប្រទេសចិននិងវៀតណាមដែរ នយោបាយរបស់កូរ៉េខាងជើងចំពោះស្ត្រីនិងគ្រួសារ មិនបានដើរតាមមាក៌ាម៉ាក្សលេនីននោះទេ ទោះបីជារបបនោះមើលទៅហាក់បីដូចជាបានបង្កើតនូវប្រព័ន្ធសហករណ៍ខ្លះៗដើម្បីជួយសម្រាលបន្ទុកការងារផ្ទះរបស់ស្ត្រីក៏ដោយ ។ សហករណ៍ភាវូបនីយកម្មរបស់បក្សកុម្មុយនិស្តកម្ពុជាគឺមានលក្ខណៈពេញលេញជាង ទោះជាខ្មែរក្រហមប្រហែលជាបានខ្ចីគំនិតខ្លះៗពីកម្មវិធីគ្រួសាររបស់កូរ៉េខាងជើងក៏ដោយ ។ ដោយសារទំនាក់ទំនងរវាងកូរ៉េខាងជើងនិងបក្សកុម្មុយនិស្តកម្ពុជាមិនបិតថេរ វាមានការពិបាកក្នុងការកំណត់ឲ្យច្បាស់អំពីកម្រិតនៃសហប្រតិបត្តិការឬការស្ញប់ស្ញែងរវាងប្រទេសទាំងពីរ ។ ប៉ុន្តែ ការផ្តោតការយកចិត្តទុកដាក់ខ្ពស់ចំពោះនយោបាយខ្លួនទីពឹងខ្លួននិងឯករាជ្យម្ចាស់ការរបស់ប្រទេសទាំងពីរបង្ហាញថា គំនិតរបស់កូរ៉េខាងជើងប្រហែលជាមានឥទ្ធិពលទៅលើខ្មែរក្រហម ហើយអាចជំរុញឲ្យមេដឹកនាំខ្មែរក្រហមដែលមានជំនឿយ៉ាងមុតមាំអំពីភាពត្រឹមត្រូវឥតខ្ចោះនិងជោគជ័យរបស់បដិវត្តន៍និងលទ្ធភាពរបស់បដិវត្តន៍ក្នុងការធ្វើអ្វីៗដោយមិនចាំបាច់ពឹងពាក់ប្រទេសដទៃ ។

ការស្ទាបស្ទង់នេះចង្អុលបង្ហាញថា របបកុម្មុយនិស្តនិយមរបស់ប្រទេសចិន វៀតណាម និងកូរ៉េខាងជើង បានបរាជ័យក្នុងការរំដោះស្ត្រីទៅតាមគម្រោងរបស់ អ៊ែងដែល ដែលសរសេរនៅក្នុងសៀវភៅ "ប្រភពនៃគ្រួសារ ទ្រព្យសម្បត្តិឯកជន និង រដ្ឋ" របស់គាត់ ។ ផ្ទុយទៅវិញ នៅក្នុងអំឡុងពេលនៃការតស៊ូបដិវត្តន៍ ជនកុម្មុយនិស្តបានប្រើប្រាស់ទ្រឹស្តីរបស់អ៊ែងដែល ដើម្បីទាក់ទាញស្ត្រីឲ្យគាំទ្រខ្លួន ហើយបានបោះបង់ចោលនូវគំនិតនេះវិញនៅពេលដែលជ័យជម្នះត្រូវបានទទួលហើយអំណាចត្រូវបានពង្រឹង ។ គំនិតរបស់ ជីលី ដែលថានៅប្រទេសវៀតណាម ស្ត្រីមានតួនាទីថ្មីដោយសារសង្គ្រាមគឺ

ត្រឹមត្រូវនៅក្នុងប្រទេសផ្សេងទៀតរួមទាំងប្រទេសកម្ពុជាផង ។ នៅកម្ពុជា តម្រូវការចាំបាច់នៅក្នុងសង្គ្រាមស៊ីវិលទាមទារឲ្យស្ត្រីចូលរួមដោយសកម្មនិងសស្រាក់សស្រាំនៅក្នុងចលនាបដិវត្តន៍ ហើយស្ត្រីត្រូវធ្វើការងារសំខាន់ៗ (យ៉ាងហោចណាស់នៅប្រទេសចិននិងវៀតណាម) ដូចជាធ្វើជាទាហាន អ្នកជញ្ជូនគ្រាប់ គិលានុបដ្ឋាយិកា កងការពារ អ្នកឃោសនានយោបាយ កសិករ និងការងារផ្សេងទៀត ។ គេត្រូវ បានកត់សម្គាល់ថា ទោះជាយ៉ាងណា“អ្នកបដិវត្តន៍យកចិត្តទុកដាក់ខ្លាំងទៅលើចំណុចថាតើនរណាជាអ្នកដឹកនាំប្រទេសបន្ទាប់ពីការប្រយុទ្ធគ្នាត្រូវបានបញ្ចប់” ដោយសារថា វាតែងតែមានការបន្តគ្នារវាងសង្គមនិងវប្បធម៌មុននិងក្រោយបដិវត្តន៍ ។ នៅក្នុងសម័យសន្តិភាព របបទាំងឡាយដែលបានលើកឡើងនៅក្នុងនិក្ខេបបទនេះបានចាប់អារម្មណ៍លើការរស់រានមានជីវិតរបស់រដ្ឋាភិបាលខ្លួនជាជាងការអនុវត្តកំណែទម្រង់សម្រាប់ក្រុមមនុស្សដែលចាត់ទុកថាមិនសូវសំខាន់ដូចជាស្ត្រី ។ ជាលទ្ធផល ប្រទេសទាំងនេះមិនមានឆន្ទៈគ្រប់គ្រាន់ដើម្បីអនុវត្តការវាយប្រហារឲ្យពេញទំហឹង និងដោយប្រថុយប្រថានទល់នឹងបិតាធិបតេយ្យនិយមដែលបានចាក់ឫសយ៉ាងរឹងមាំនៅក្នុងសង្គមផ្អែកទៅលើគំនិតរបស់ទស្សនៈវិទូខុងជឺទេ ដំណោះស្រាយគឺបិតាធិបតេយ្យត្រូវបានកែប្រែបន្តិច ដើម្បីអនុញ្ញាតឲ្យស្ត្រីចូលរួមនៅក្នុងសកម្មភាពផលិតកម្ម ហើយជំរុញឲ្យស្ត្រីបំពេញកាតព្វកិច្ចនៅក្នុងផ្ទះថែមទៀត ។ “ការងារទ្វេ”ត្រូវបានលើកតម្កើងក្នុងពេលដែលកំណែទម្រង់ត្រូវបានរារាំង ។

នៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជា ទាំងក្នុងដំណាក់កាលមុននិងក្រោយសង្គ្រាមស៊ីវិល ខ្មែរក្រហមបានអនុវត្តសហករណ៍ភាវូបនីយកម្ម ដោយបានដាក់បុរស ស្ត្រី និង កុមារ ឲ្យធ្វើការនៅក្នុងកសិដ្ឋាន និងរោងចក្រ ដែលធ្វើឲ្យមានការប៉ះពាល់ដល់ជីវិតគ្រួសារ និងបង្កើននូវប្រជាប្រិយភាពរបស់របបដឹកនាំ ។ តាមរយៈទង្វើបែបនេះ បក្សកុម្មុយនិស្តកម្ពុជាបានអះអាងថាខ្លួនបានរំដោះស្ត្រីហើយ ។ តាមការពិត បក្សកុម្មុយនិស្តកម្ពុជាហាក់ដូចជាបានអនុវត្តនូវគោលគំនិតរបស់ អ៊ែងដែល នៅក្នុងទម្រង់ដ៏បរិសុទ្ធរបស់វាគឺថា ស្ត្រីផលិត ដូច្នេះស្ត្រីត្រូវបានរំដោះរួចហើយ ។

នៅពេលដែលបានកាន់កាប់អំណាច ជនកុម្មុយនិស្តខ្មែរមិនបានជួបប្រទះនឹងការបះបោរប្រឆាំងទល់នឹងគោលនយោបាយគ្រួសារដូចនៅប្រទេសផ្សេងទេ ។ ខ្មែរក្រហមបានលុបបំបាត់គ្រួសារចោលទាំងស្រុង ។ ខ្មែរក្រហមបានធ្វើឲ្យសម្រេចនូវគម្រោងបង្កើតសហករណ៍លឿនហើយពេញលេញជាងនៅប្រទេសចិន វៀតណាម ឬកូរ៉េខាងជើងទៅទៀត ។

ខ្មែរក្រហមមានឱកាសរៀនសូត្រតាមបទពិសោធន៍បដិវត្តន៍របស់ចិន វៀតណាម និងកូរ៉េខាងជើង ដោយរួមទាំងការប្រើប្រាស់ស្ត្រីរបស់ប្រទេសនីមួយៗ ហើយនិងគោលនយោបាយរបស់ប្រទេសទាំងនេះចំពោះគ្រួសារផង ។ ផ្ទុយទៅវិញ ខ្មែរក្រហមបានជ្រើសរើសការមិនរៀនសូត្រតាម ។ ប៉ុល ពត បានថ្លែងថា “យើងមិនពឹងពាក់បរទេសទេ” ។ “ឯករាជ្យម្ចាស់ការខ្លួនទីពឹងខ្លួន” ជាមូលដ្ឋានគ្រឹះនៃគោលនយោបាយរបស់ខ្មែរក្រហមមានរៀបរាប់នៅក្នុងផែនការ៤ឆ្នាំរបស់បក្សដែលសរសេរថា“យើងមិនដោះស្រាយបញ្ហាដូចប្រទេសផ្សេងទេ ។ យើងមានលក្ខណៈខុសពីគេ ។ គោលនយោបាយរបស់យើងខុសពីគេ ។ ទស្សនៈគោលជំហររបស់យើងខុសពីគេ ។ គោលជំហររបស់យើងខុសពីគេ ។ ដូច្នេះការដោះស្រាយបញ្ហាក៏ត្រូវប្រើប្រាស់វិធីសាស្ត្រខុសពីគេដែរ” ។ ខ្មែរក្រហមយល់ថាបដិវត្តន៍របស់ខ្លួនជាបដិវត្តន៍ដ៏ឧត្តុង្គឧត្តម និងមិនធ្លាប់មាននៅក្នុងប្រទេសផ្សេងនៅលើពិភពលោក៖“ចលនាបដិវត្តន៍របស់យើងគឺជាបដិវត្តន៍ថ្មីហើយសំខាន់មួយនៅក្នុងពិភពលោកទាំងមូល ពីព្រោះយើងមិនធ្វើដូចប្រទេសផ្សេងទេ...។ ប្រជាជនកំពុងតែតាមដានមើលយើង” ។ ខ្មែរក្រហមបានប្ដេជ្ញានឹងអភិវឌ្ឍប្រទេសកម្ពុជាដោយមិនចាំបាច់ពឹងពាក់ប្រទេសដទៃ “ពីព្រោះយើងបានក្លាយជាទាសករអស់រយៈពេលជាយូរមកហើយ” ។ តាមការពិត ឯករាជ្យភាពត្រូវបានមើលឃើញថា មានសារសំខាន់ចំពោះជ័យជម្នះរបស់បដិវត្តន៍ ។ ចំពោះប្រព័ន្ធបញ្ចូលទឹក កសិកម្ម និងឧស្សាហកម្ម បក្សកុម្មុយនិស្តកម្ពុជាបានថ្លែងថា “មានការរីកចម្រើនខ្ពស់ដោយសារយើងមានឯករាជ្យម្ចាស់ការ ខ្លួនទីពឹងខ្លួន ទៅខ្ពស់បំផុត ។ នៅក្នុងមហាចលនាតស៊ូដែលជាជំហានទីមួយយើងមើលឃើញនូវអនាគតដ៏

ត្រចះត្រចង់មួយនៃការកសាងសង្គមនិយមនៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជា» ។ ខ្មែរក្រហមបានដាក់ខ្លួនឲ្យឆ្ងាយពីបដិវត្តន៍កុម្មុយនិស្តរបស់ប្រទេសដទៃ ។ ផែនការបួនឆ្នាំបានរៀបរាប់ថា ប្រទេសចិន វៀតណាម និងកូរ៉េខាងជើង បានចំណាយអស់រយៈពេលជាច្រើនឆ្នាំដើម្បីកសាងសង្គមនិយមឲ្យបានពេញលេញ ។ «សម្រាប់ប្រទេសយើង យើងមានលក្ខណៈប្លែកពីប្រទេសទាំងបីនេះ ។ យើងមានការអភិវឌ្ឍន៍លឿនជាងប្រទេសផ្សេង ។ ប្រសិនមើលទៅលក្ខណៈសហករណ៍របស់យើង យើងបានដើរទៅមុខបួនដប់ឆ្នាំមុនប្រទេសដទៃ...គ្មានអ្វីត្រូវប្រឡំទេ» ។ ផែនការបួនឆ្នាំបានបែងថា ប្រទេសកម្ពុជាបានរីកចម្រើនខ្ពស់ពីព្រោះ«យើងបានលោតពីបដិវត្តន៍ប្រជាធិបតេយ្យមកសង្គមនិយមតែម្តង» ។

ចំណុចសំខាន់មួយដែលបែងចែកបដិវត្តន៍កម្ពុជាឲ្យដាច់ពីប្រទេសកុម្មុយនិស្តផ្សេងនៅអាស៊ី គឺជាការរីកចម្រើនយ៉ាងឆាប់រហ័សមិនគួរឲ្យជឿ ។ ខ្មែរក្រហមបានប្រយុទ្ធអស់រយៈពេលតែប្រាំឆ្នាំប៉ុណ្ណោះជាមួយពួក «សត្រូវចក្រពត្តិ» ។ ជនកុម្មុយនិស្តចិន វៀតណាម និងកូរ៉េខាងជើង សុទ្ធតែបានធ្វើសង្គ្រាមអស់រយៈពេលដ៏យូរមុនពេលសម្រេចបានជ័យជម្នះពេញលេញ ហើយមានពេលវេលាច្រើនជាងខ្មែរក្រហមច្រើនណាស់ដើម្បីសម្រួចគោលនយោបាយរបស់ខ្លួនប្រើប្រាស់ធនធានកំណត់របស់ខ្លួន ហើយស្វែងរកមធ្យោបាយល្អបំផុតក្នុងការរក្សាអំណាច ។ ការឡើងកាន់អំណាចដ៏លឿនរបស់ខ្មែរក្រហមនៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជាមានលក្ខណៈដូចគ្នាទៅនឹងល្បឿនដែលខ្មែរក្រហមដំណើរការកំណែទម្រង់ទាំងស្រុងរបស់ខ្លួនដែរ ។ លទ្ធផលគឺចលនារបស់ខ្មែរក្រហមខ្វះភាពបត់បែននិងភាពជឿនលឿនដែលប្រទេសចិន វៀតណាម និងកូរ៉េខាងជើងមាន ។ ខ្មែរក្រហមយល់ឃើញផ្សេង ។ សម្រាប់មេដឹកនាំខ្មែរក្រហម ល្បឿនគឺមានសារសំខាន់សម្រាប់ការកសាងបដិវត្តន៍ៈ «យើងចង់កសាងសង្គមនិយម ផ្លាស់ប្តូរមុខមាត់ប្រទេសរបស់យើងនិងធ្វើឲ្យប្រជាជនយើងទទួលបាននូវភាពរុងរឿងឲ្យបានឆាប់រហ័ស» ។ តាមការពិតជាក់ស្តែងអាស្រ័យទៅលើផែនការ៤ឆ្នាំ នៅក្នុងឆ្នាំ១៩៧៦ ប្រទេសកម្ពុជាបានក្លាយទៅជាប្រទេសសង្គមនិយមរួចទៅហើយ ។

ទស្សនៈប្រៀបធៀបដែលបានលើកឡើងនៅក្នុងជំពូកនេះត្រូវចាំបាច់កំណត់ដោយភាពខុសគ្នាជាក់ស្តែងនៅក្នុងឋានៈរបស់ស្ត្រីពីបុរាណមកនៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជា ចិន វៀតណាម និងកូរ៉េខាងជើង ។ ស្ត្រីកម្ពុជាទទួលបានសិទ្ធិសេរីភាពនិងអំណាចច្រើនជាងស្ត្រីនៅប្រទេសទាំងបីផ្សេងទៀតនៅអាស៊ី ។ ប្រជាជនកម្ពុជារស់នៅតាមជនបទភាគច្រើនគឺជាអ្នកកាន់ព្រះពុទ្ធសាសនា ហើយសង្គមកម្ពុជាពុំសូវមានគំនិតបិតាធិបតេយ្យរឹងមាំដូចនៅប្រទេសផ្សេងទេ ។ ស្ត្រីមានសិទ្ធិកាន់កាប់ដីធ្លី ។

ទោះជាយ៉ាងណាក៏ដោយ ការប្រៀបធៀបនៅតែមានសារសំខាន់ពីព្រោះវាច្បាស់ណាស់ថា ខ្មែរក្រហមបានកត់ត្រាទុកនូវភាពខុសគ្នាផ្នែកវប្បធម៌និងរចនាសម្ព័ន្ធដឹកនាំនៅក្នុងសង្គមផ្សេងទៀត ហើយកែប្រែគោលនយោបាយរបស់ខ្លួនទៅតាមនោះដែរ ។ ប៉ុន្តែខ្មែរក្រហមមិនបានក្តាប់ឲ្យជាប់នូវភាពខុសគ្នាស៊ីជម្រៅទេ ។ ឧទាហរណ៍ ការវិភាគទៅលើលក្ខខណ្ឌសេដ្ឋកិច្ចជនបទនៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជាត្រូវបានចម្លងចេញពីទ្រឹស្តីរបស់ម៉ៅសេទុងនិងជនកុម្មុយនិស្តវៀតណាម ប៉ុន្តែការវិភាគបែបនេះមិនស័ក្តិសមទាល់តែសោះទៅនឹងស្ថានភាពរបស់ប្រទេសកម្ពុជា ។ ដូចបក្សកុម្មុយនិស្តចិននិងវៀតណាមខាងជើង ជនកុម្មុយនិស្តកម្ពុជាបានប្រកាសសង្គ្រាមជាមួយពួកម្ចាស់ដីដោយចោទថាអ្នកទាំងអស់នេះជាមូលហេតុនៃកំហឹងរបស់ប្រជាកសិករកម្ពុជា ទោះបីជាក់ស្តែងប្រជាកសិករភាគច្រើនមានដីធ្លីដោយខ្លួនឯងសម្រាប់ធ្វើស្រែចម្ការ ហើយគឺបំណុលទេដែលជាកត្តាបង្កជាបន្ទុកសេដ្ឋកិច្ចដ៏ធ្ងន់ធ្ងរដល់កសិករក៏ដោយ ។ ស្រដៀងគ្នានេះដែរ ខ្មែរក្រហមអាចថតចម្លងនូវការគាបសង្កត់របស់បិតាធិបតេយ្យនៅក្នុងប្រទេសចិន វៀតណាម និងកូរ៉េខាងជើងមកដាក់លើស្ត្រីកម្ពុជា ហើយបានប្រើប្រាស់នូវដំណោះស្រាយដែល អ៊ែងដែល បានលើកឡើងមកព្យាបាលជំងឺសង្គមដែលប្រជាកសិករខ្មែរពុំបានទទួលរង ។ ***(នៅមានត)***

ហ្សាល់ ភាគារីយ៉ា

ជនរងគ្រោះនៅមន្ទីរស-២១

សន្តិភាព និង ច្បាប់សង្គ្រាមៈ

តួនាទីនៃនីតិមនុស្សធម៌អន្តរជាតិនៅក្នុងបរិយាកាសក្រោយពេលមានជម្លោះ

នីតិមនុស្សធម៌បានបង្កើតតាំងពីយូរណាស់មកហើយនូវការសិក្សាស្រាវជ្រាវស៊ីជម្រៅទៅលើបញ្ហាច្បាប់សារវ័ន្តមានជាពិសេសទាក់ទងនឹងស្ថានភាពនៅពេលប្រយុទ្ធលើសមរភូមិ និងការកាន់កាប់ដោយយោធា ។ មានការផ្តោតយកចិត្តទុកដាក់តិចតួចណាស់ (ហើយទើបតែមាននៅពេលថ្មីនេះទៀត) ទៅលើតួនាទីរបស់នីតិមនុស្សធម៌ក្នុងសម័យក្រោយពេលមានជម្លោះ ។ អ្វីដែលមានការចាប់អារម្មណ៍នោះគឺការផ្តោតទៅលើករណីយុត្តិសាស្ត្រពីទីក្រុងនូរិមប៊ឺក ទីក្រុងតូក្យូ ដែលសង្កត់ធ្ងន់ទៅលើ "យុត្តិធម៌ជាការទទួលខុសត្រូវ" ជាមួយនឹងព្រឹត្តិការណ៍មួយចំនួនដូចជា ករណីជំនុំជម្រះក្តីទៅលើជនជាប់ចោទ អេច្ចម៉ាន់ ដែលដើរតួជាកាតាលីករជម្រុញឲ្យមានការពិភាក្សាកាន់តែទូលំទូលាយថែមទៀត ។

មូលហេតុគឺថាៈ មានការពិភាក្សាតិចតួចអំពីតួនាទីរបស់នីតិមនុស្សធម៌នៅក្នុងស្ថានការណ៍ក្រោយជម្លោះ ពីព្រោះថាវាហាក់ដូចជាគ្មានរឿងច្រើនត្រូវពិភាក្សា (បើទោះជាប្រការនេះទទូចសួរសំណួរទាក់ទងនឹងបញ្ហាថាតើច្បាប់នោះប្រហែលជាមានតួនាទីកាន់តែធំប្រសិនបើមានការពិភាក្សាដេញដោលកាន់តែទូលំទូលាយទៅលើការចូលរួមវិភាគទានដែលអាចធ្វើទៅបានរបស់ច្បាប់នេះបានលេចឡើងតាំងពីមុនក៏ដោយ) ។ នៅពេលដែលការជំនុំជម្រះក្តីនៅតូក្យូនិងនូរិមប៊ឺក និងច្បាប់ក្រុមប្រឹក្សាត្រួតពិនិត្យលេខ១០ បានបញ្ចប់ទៅ ហេដ្ឋារចនាសម្ព័ន្ធដែលមានសុពលភាពជាអន្តរជាតិនេះក៏បានបញ្ចប់ដែរ ។ អវត្តមាននៃអង្គតុលាការពិសេសដែលមានលក្ខណៈប្រហាក់ប្រហែលគ្នានេះ អសុឆន្ទៈរបស់សហគមន៍អន្តរជាតិក្នុងការបង្កើតឡើងនូវអង្គតុលាការអចិន្ត្រៃយ៍មួយដែលមានសមត្ថកិច្ចជំនុំជម្រះបទល្មើសព្រហ្មទណ្ឌនៅលើផ្នែកនេះ ព្រមជាមួយនឹងការយកនីតិមនុស្សធម៌អន្តរជាតិមកប្រើតិចតួចពីសំណាក់តុលាការព្រហ្មទណ្ឌជាតិនៅក្នុងស្ថានការណ៍ក្រោយពេលមានជម្លោះ ទោះជាមានយុត្តាធិការសកលទៅលើការរំលោភធ្ងន់ធ្ងរទៅលើអនុសញ្ញាទីក្រុងហ្សឺណែវទាំងបួនចុះថ្ងៃទី១២ ខែសីហា ឆ្នាំ១៩៤៩ ស្តីអំពីការគាំពារជនរងគ្រោះដោយសង្គ្រាម ទាំងអស់នេះសុទ្ធតែរួមចំណែកធ្វើឲ្យមានស្ថានការណ៍មួយដែលក្នុងនោះ នីតិមនុស្សធម៌អន្តរជាតិហាក់ដូចជាកំពុងតែដើរតួនាទីយ៉ាងតិចតួចបំផុតនៅក្នុងស្ថានការណ៍ក្រោយពេលសង្គ្រាម ដោយបង្កើតឡើងតែផលប្រយោជន៍ខាងការស្រាវជ្រាវមិនសូវទាក់ទងប៉ុណ្ណោះ ។ ការលាយបញ្ហានានាបញ្ចូលគ្នាគឺជាទិន្នាការរបស់អ្នកច្បាប់មួយចំនួនចំពោះការបែងចែកជាផ្នែកៗ ដែលជាលទ្ធផលបណ្តាលឲ្យយល់ឃើញថានីតិមនុស្សធម៌អន្តរជាតិងាកចេញពីចំណុចសំខាន់នៃការពិភាក្សាតាមផ្លូវច្បាប់ ។

រូបភាពសព្វថ្ងៃនេះបានផ្លាស់ប្តូរស្ទើរតែមិនអាចចំណាំបានទៅហើយ ។ មិនមែនតែតួនាទីរបស់នីតិមនុស្សធម៌អន្តរជាតិនៅក្នុងស្ថានភាពក្រោយជម្លោះក្លាយជាចំណុចមួយស្ថិតក្រោមការផ្តោតសំខាន់ចេះតែកើនឡើងខាងការស្រាវជ្រាវប៉ុណ្ណោះទេ ប៉ុន្តែក៏នៅមានការបន្ថយភាពឯកោនៅក្នុងវិស័យច្បាប់នេះ ដែលជាលទ្ធផលឃើញថា ទំនាក់ទំនងរវាងនីតិមនុស្សធម៌និងផ្នែកផ្សេងៗទៀតនៃនីតិសាធារណៈអន្តរជាតិកាន់តែមានលក្ខណៈជាក់ស្តែងហើយ ។

មានកត្តាបីយ៉ាងដែលរួមចំណែកយ៉ាងទូលំទូលាយដល់ការវិវឌ្ឍន៍បែបនេះ ។ ទីមួយគឺការប្រសព្វគ្នារវាងនីតិមនុស្សធម៌អន្តរជាតិនិងនីតិសិទ្ធិមនុស្សអន្តរជាតិ ជាក់ស្តែងបំផុតគឺការអនុម័តនូវបទបញ្ញត្តិនានាចែងអំពីការជំនុំជម្រះក្តីប្រកបដោយយុត្តិធម៌ដែលចែងនៅក្នុងកតិកាសញ្ញាអន្តរជាតិស្តីអំពីសិទ្ធិពលរដ្ឋនិងសិទ្ធិនយោបាយឆ្នាំ១៩៦៦ នៅក្នុងពិធីសារពីរនៅឆ្នាំ១៩៧៧ ដែលបន្ថែមទៅលើអនុសញ្ញាទីក្រុងហ្សឺណែវ ។ ការ

ប្រសព្វគ្នានេះក៏បានបង្ហាញជាក់ស្តែងនៅក្នុងការតាក់តែងក្រមចរិយានិងសេចក្តីប្រកាសនានាដែលមានបំណងធ្វើជាស្ពានភ្ជាប់រវាងនីតិសិទ្ធិមនុស្សជាមួយនឹងនីតិមនុស្សធម៌អន្តរជាតិ ទាក់ទងនឹងស្ថានភាពពេលមានវិបត្តិដែលមានលក្ខណៈផ្សេងៗគ្នា ។

កត្តាទីពីរទាក់ទងនឹងវិវឌ្ឍន៍ពីរដែលមានទំនាក់ទំនងគ្នាទៅវិញទៅមក ។ វិវឌ្ឍន៍ទីមួយគឺការលេចឡើងក្នុងប៉ុន្មានឆ្នាំថ្មីៗនេះនូវទំនោរទៅរកដំណើរការសន្តិភាពដែលមានការរៀបចំត្រឹមត្រូវពាក់ព័ន្ធនឹងជម្លោះហិង្សាតឹងតែងឬមិនអាចដោះស្រាយចេញ (ឧទាហរណ៍ដូចជា អែលសាល់វ៉ាឌ័រ អតីតយូហ្គោស្លាវី ប៉ាឡេស្ទីនអ៊ីស្រាអែល អាហ្វ្រិកខាងត្បូង និង អៀរឡង់ខាងជើង) ។ ដោយសារមានតុល្យភាពកម្លាំង ឬស្ថានភាពដែលភាគីម្ខាងមិនអាចយកជ័យជម្នះលើភាគីម្ខាងទៀត ហើយបង្ខំឲ្យភាគីម្ខាងទៀតទទួលយកអ្វីដែលជាគំនិតរបស់ខ្លួននោះ ដំណើរការចរចាគឺត្រូវប៉ុនប៉ងផ្សះផ្សាបង្រួបបង្រួមដើម្បីបម្រើផលប្រយោជន៍របស់ភាគីទាំងសងខាង ។ ជាញឹកញាយ ប្រការនេះតម្រូវឲ្យមានការដោះស្រាយបញ្ហានៃការរំលោភច្បាប់សិទ្ធិមនុស្សនិងច្បាប់មនុស្សធម៌អន្តរជាតិ ។ ទីពីរ វិវឌ្ឍន៍ដែលមានទំនាក់ទំនងគ្នាគឺដំណើរការផ្ទេរការគ្រប់គ្រងអំណាចពីរបបយោធាមកស៊ីវិលវិញជាក់ស្តែងនៅក្នុងទសវត្សរ៍ថ្មីៗនេះ នៅក្នុងទ្វីបអាមេរិកឡាទីន (ដូចជាប្រទេសឈីលីនិងប្រេស៊ីល) ។ វិធីទាំងនេះបង្កើតឲ្យមាន "យុត្តិធម៌សម័យអន្តរកាល" ដែលជាការនិយាយដល់ដំណាក់កាលអន្តរកាលក្រោយរបបគ្រប់គ្រងកុម្មុយនិស្តនៅអឺរ៉ុបខាងកើត ។ ប្រការសំខាន់នៅត្រង់ចំណុចនេះគឺបញ្ហាថាតើរដ្ឋាភិបាលស្នងអំណាចតាមលក្ខណៈប្រជាធិបតេយ្យគួរតែដោះស្រាយចំពោះការរំលោភយ៉ាងធ្ងន់ធ្ងរដែលប្រព្រឹត្តដោយរបបមុនៗយ៉ាងដូចម្តេច ដោយនិយាយយោងជាពិសេសដល់យន្តការស្របច្បាប់សម្រាប់ចាត់ការអំពីបញ្ហានេះ ។ ដូចនេះ គោលរឿងនៃបញ្ហានេះប្រទាក់ក្រឡាគ្នាយ៉ាងមាំជាមួយគោលរឿងទាំងឡាយដែលបានលេចឡើងនៅក្នុងដំណាក់កាលចរចាសន្តិភាពនាពេលថ្មីៗនេះ ។ តាមពិត មិនអាចយកបញ្ហាច្បាប់ច្រើនដែលទាក់ទងនឹងគោលរឿងទាំងឡាយដែលបានលេចឡើងនៅក្នុងដំណាក់កាលចរចាសន្តិភាព ដាក់ឲ្យស្ថិតនៅក្រោមដំបូល "យុត្តិធម៌សម័យអន្តរកាល" ជាទូទៅបានឡើយ ។

កត្តាទីបីដែលទាក់ទងដោយផ្ទាល់ជាមួយនឹងបញ្ហាចរចាគឺការធ្វើឲ្យរស់ឡើងវិញនូវគំរូតុលាការព្រហ្មទណ្ឌអន្តរជាតិដំបូងឡើងតាមរយៈការប្រើប្រាស់ប្រកបដោយភាពច្នៃប្រឌិតនូវជំពូក VII នៃធម្មនុញ្ញអង្គការសហប្រជាជាតិក្នុងការបង្កើតតុលាការព្រហ្មទណ្ឌអន្តរជាតិសម្រាប់អតីតយូហ្គោស្លាវីរួចហើយដោយយកតាមគំរូនេះជាមួយនឹងតុលាការព្រហ្មទណ្ឌអន្តរជាតិសម្រាប់ប្រទេសរ៉ាន់ដា ហើយចុងក្រោយយកគំរូបង្កើតដោយលក្ខន្តិកៈទីក្រុងរ៉ូម ។ ការបង្កើតនិងដំណើរការតុលាការព្រហ្មទណ្ឌអន្តរជាតិសម្រាប់អតីតយូហ្គោស្លាវីនិងប្រទេសរ៉ាន់ដា បានចូលរួមចំណែកផ្តល់ជាលក្ខណៈទូទៅមួយ មិនត្រឹមតែតាមរយៈឥទ្ធិពលរបស់តុលាការទាំងពីរនេះទៅលើវិវឌ្ឍន៍នៃច្បាប់សារវិជ្ជមាននោះទេ ប៉ុន្តែតាមរយៈការបង្កាត់ឲ្យមានកំហឹងក្នុងការជជែកវែកញែកយ៉ាងក្តៅគគុកអំពីបញ្ហា "ការទទួលខុសត្រូវនិងសន្តិភាព" ។ គោលរឿងនេះដែលនិយាយចេញយ៉ាងស្រួចស្រាល់បំផុតនៅអំឡុងឆ្នាំ១៩៦៦-១៩៩៧ និងការផ្លាស់ប្តូរគ្នារវាងស្មេរអនាមិកនិងប្រព័ន្ធផ្សព្វផ្សាយ ***Felice Gae*** នៅក្នុងទំព័រនិយាយអំពីសិទ្ធិមនុស្សប្រចាំត្រីមាសនោះ បានភ្ជាប់វិវឌ្ឍន៍ជាច្រើនដែលបានលើកឡើងជាគម្រោងខាងដើម ពោលគឺថាតើការបង្កើតឲ្យមានសន្តិភាពតម្រូវការឲ្យមានការទទួលខុសត្រូវទន្ទឹមគ្នាចំពោះការរំលោភយ៉ាងធ្ងន់ធ្ងរទៅលើនីតិមនុស្សធម៌អន្តរជាតិ ឬថាតើការទាមទារឲ្យមានសន្តិភាពផងនិងការទទួលខុសត្រូវផង អាចសម្រេចបានទាំងពីរដែរឬទេ?

គោលបំណងនៃការសរសេរអត្ថបទនេះគឺមិនមែនចង់ស្វែងរកនូវចម្លើយច្បាស់លាស់ចំពោះសំណួរនេះទេ ប៉ុន្តែវាគឺជាកិច្ចការកាន់តែលម្អិតក្នុងការពិនិត្យមើល និងការវិភាគរិះគន់ទៅលើតួនាទីដែលការជជែកវែកញែកនានាបានណែនាំឲ្យផ្តោតទៅលើនីតិមនុស្សធម៌អន្តរជាតិ (ទាំងច្បាប់សារវិជ្ជមាននិងនីតិវិធី) ។ ការផ្តោតការយកចិត្តទុកដាក់ពិសេសទៅលើការរួមចំណែករបស់ច្បាប់ក្នុងការធ្វើឲ្យមានភាពនឹងនក្នុងបរិយាកាសក្រោយសង្គ្រាម តាមរយៈការរួមចំណែកក្នុងដំណើរការផ្សះផ្សាបង្រួបបង្រួម ។ ដូចនេះ ចំណុចសំខាន់គឺឥទ្ធិពលតាមផ្លូវច្បាប់

ជាអ្វីដែលប្រហែលជាអាចវាយតម្លៃដ៏ប្រសើរបំផុតក្នុងន័យជាយន្តការតាមផ្លូវច្បាប់ដែលគេប្រើជាញឹកញាយបំផុតក្នុងការយកច្បាប់មកអនុវត្តជាក់ស្តែង ពោលគឺការជំនុំជម្រះករណីព្រហ្មទណ្ឌ និងគណៈកម្មការស្វែងរកការពិត ។

គេអាចគិតដល់យ៉ាងហោចណាស់បីចំណុចដែលនីតិមនុស្សធម៌អន្តរជាតិអាចដើរតួនាទីសំខាន់ក្នុងបរិយាកាសក្រោយពេលមានជម្លោះ ។ ចំណុចទីមួយគឺនិយាយដល់ដំណាក់កាល"បន្សុទ្ធកម្ម" ពោលគឺសម្រិតសម្រាំងយក"សមាសភាពមិនល្អ"ចេញពីកម្លាំងសន្តិសុខពីសំណាក់រដ្ឋាភិបាលស្នងអំណាច ។ ចំណុចទីពីរគឺទាក់ទងនឹងសំណងប៉ះប៉ូវដល់ជនរងគ្រោះនៃការរំលោភពីអតីតកាល ។ ចំណុចទីបីគឺការរួមចំណែកកាន់តែមានលក្ខណៈទូលំទូលាយ ដែលការបែកចាយបទដ្ឋាននិងគោលការណ៍នីតិមនុស្សធម៌អាចធ្វើឡើងដើម្បីកសាងនូវវប្បធម៌គោរពសិទ្ធិមនុស្សនិងការទទួលខុសត្រូវក្នុងស្ថានភាពក្រោយជម្លោះ ។ បញ្ហាទាំងនេះវាហួសពីបញ្ហាចោទនាពេលបច្ចុប្បន្ន ។ បញ្ហាទាំងនេះនឹងត្រូវចាត់ទុកថាជាជំនួយក្នុងការបំពងសំឡេងបន្ថែមទៀតអំពីបញ្ហាផ្សេងៗដែលជាការផ្តោតយកចិត្តទុកដាក់របស់អត្ថបទនេះ ។

ការជំនុំជម្រះក្តី សន្តិភាព និង នីតិមនុស្សធម៌អន្តរជាតិ

ការពិភាក្សាអំពី "សន្តិភាពនិងការទទួលខុសត្រូវ" ពិតជាមានបញ្ហានៅក្នុងច្បាប់មនុស្សធម៌អន្តរជាតិ ។ ការលើកឡើងថាការមិនកាត់សេចក្តីគឺជាជម្រើសនយោបាយស្របច្បាប់ ("សន្តិភាពសំខាន់ជាងការទទួលខុសត្រូវ") វាមានលក្ខណៈផ្ទុយគ្នានឹងអនុសញ្ញាទីក្រុងហ្សឺណែវដើម្បីបង្ក្រាបការរំលោភធ្ងន់ធ្ងរនានា ។ ហេតុដូចនេះ ការលើកលែងដល់ការរំលោភធ្ងន់ធ្ងរអាចមានភាពមិនស្របច្បាប់ ប៉ុន្តែវាបង្ហាញថាវាជាផ្នែកមួយមានលក្ខណៈចាំបាច់ចេញពីកញ្ចប់សន្តិភាពទូទៅ ។ ទស្សនីករណ៍ដូចៗគ្នាមួយចំនួនក៏មានដែរ ទាក់ទងនឹងការរំលោភយ៉ាងធ្ងន់ធ្ងរដល់ច្បាប់សិទ្ធិមនុស្សអន្តរជាតិ ។

នីតិមនុស្សធម៌អន្តរជាតិពិតជាបានចែងអំពីការលើកលែងទោសទាក់ទងនឹងជម្លោះមិនមែនប្រដាប់អាវុធអន្តរជាតិដែលមានកម្រិតខ្ពស់ ពោលគឺពិធីសារ II ឆ្នាំ១៩៧៧ បន្ថែមទៅលើអនុសញ្ញាទីក្រុងហ្សឺណែវចែងថា នៅពេលចប់ជម្លោះ អាជ្ញាធរត្រូវ"ខិតខំផ្តល់នូវការលើកលែងទោសឲ្យបានទូលំទូលាយតាមតែអាចធ្វើទៅបាន" ។ ចំណែកឯបទបញ្ញត្តិទាក់ទងនឹងបញ្ហានេះត្រូវបានយកមកនិយាយយោងជាទូទៅត្រឹមតែបទល្មើសដែលការលើកលែងទោសអាចធ្វើទៅរួច ហើយមិននិយាយដល់ការរំលោភធ្ងន់ធ្ងររបស់ច្បាប់នេះឡើយ ។ ដូចនេះ ប្រភេទជនដែលមានប្រយោជន៍អាចមានទំនាក់ទំនងគ្នាយ៉ាងជិតស្និទ្ធជាមួយនឹងជនដែល "រួចទោសពីការប្រយុទ្ធ" នៅក្នុងជម្លោះប្រដាប់អាវុធជាលក្ខណៈអន្តរជាតិ ហើយអ្នកដែលមានភាពរួចទោសនេះអាចទទួលបាននូវសិទ្ធិក្នុងការដោះលែងក្រោយពេលជម្លោះផុតរលត់ទៅ ។

ក៏ប៉ុន្តែ រវាងជម្រើសដាច់ណាត់នៃការលើកលែងទោសជាផ្លូវការចំពោះបទឧក្រិដ្ឋទាំងអស់ ជាមួយនឹងការតាំងចិត្តដាក់លាក់ក្នុងការកាត់សេចក្តីតាមផ្លូវតុលាការនោះ មានស្រមោលស្រអាប់រាប់មិនអស់គ្រាន់តែភាពមិនស្របច្បាប់មានកម្រិតតិចឬច្រើនប៉ុណ្ណោះ ។ បើមិននិយាយអំពីការលើកលែងទោសជាក់លាក់ប្រហែលជាមិនអាចអនុវត្តជាក់ស្តែងបានឡើយ ។ ប្រការនេះប្រហែលជាកើតចេញពីការព្រមព្រៀងគ្នាដោយគ្មានសរសេរជាលាយលក្ខណ៍អក្សរ ដែលថា គ្មានអ្វីនឹងត្រូវធ្វើឡើងដើម្បីជំរុញឲ្យមានការកាត់សេចក្តីតាមផ្លូវតុលាការនៅក្នុងកម្រិតជាតិឬអន្តរជាតិ ឬក៏អ្វីដែលមានលក្ខណៈស្រពេចស្រពិលមិនច្បាស់លាស់គឺ"ការយោគយល់"ទាក់ទិននឹងបញ្ហានេះ ។ លទ្ធភាពមួយទៀតដែលអាចកើតឡើងដែរគឺថា ការខកខាននេះប្រហែលជាយោងទៅតាមសេចក្តីសម្រេចខាងនយោបាយជាឯកតោភាគី ឬការខកខាននេះប្រហែលជាឆ្លុះបញ្ចាំងឲ្យឃើញអំពីគុណវិបត្តិខាងភស្តុតាងជាក់ស្តែងដែលអាចកើតចេញពីការលំបាកជាក់ស្តែងក្នុងការប្រមែប្រមូលចងក្រង ឬកង្វះខាតសុឆន្ទៈក្នុងការស៊ើបអង្កេត ។ ទាក់ទិននឹងជម្លោះប្រដាប់អាវុធមិនមែនជាលក្ខណៈអន្តរជាតិ ដែលនាពេលបច្ចុប្បន្ននេះត្រូវបានទទួលស្គាល់ថាការរំលោភធ្ងន់ធ្ងរដល់នីតិមនុស្សធម៌អន្តរជាតិដែលកំពុងអនុវត្តសព្វថ្ងៃជាបទល្មើសអន្តរជាតិនោះ ទាំងមាត្រា៣នៃអនុសញ្ញាទីក្រុងហ្សឺណែវឆ្នាំ១៩៤៩ ទាំងពិធីសារបន្ថែម II សុទ្ធតែគ្មានចែងអំពីបទបញ្ញត្តិមានតម្លៃប្រហាក់ប្រហែលនឹងបទបញ្ញត្តិចែង

នៅក្នុងអនុសញ្ញានានាដែលបង្កើតបានដោយយុត្តាធិការសកលទៅលើការរំលោភធ្ងន់ធ្ងរ ។

សម្រាប់អ្នកដែលចង់ឲ្យមានការគោរពនីតិមនុស្សធម៌អន្តរជាតិតាមតែអាចធ្វើទៅបាននោះ ជាការសំខាន់ណាស់ថា ទង្វើករណ៍នានាដែលកំពុងស្ថិតនៅក្នុងក្រសែភ្នែកសាធារណជននាពេលបច្ចុប្បន្ន ស្តីអំពីការប្រើប្រាស់ឬស្តីអំពីការជំនុំជម្រះក្តីទាក់ទងនឹងការប្រើនីតិមនុស្សធម៌ ត្រូវតែលើកយកមកពិចារណា និងយកចិត្តទុកដាក់ ប្រសិនបើត្រឹមតែចង់ធានាថាភាពអាចកើតឡើងនៃការគោរពនីតិមនុស្សធម៌អន្តរជាតិត្រូវបានលើកកម្ពស់ ។ ប្រការនេះតម្រូវឲ្យមានការពិនិត្យពិច័យហ្មត់ចត់ទៅលើកិច្ចព្រមព្រៀងនានា ទោះទន់ទោរកច្បាប់ដើម្បីអះអាងបញ្ជាក់ថា ការទាមទារឲ្យមានការប្រើច្បាប់នៅក្នុងកាលៈទេសៈបែបនេះ គឺមិនត្រូវផ្អែកលើការអះអាងដ៏សន្ធឹកសន្ធាប់នោះទេ ប៉ុន្តែត្រូវផ្អែកលើហេតុផលមាំទាំទើបបាន ។

ការប្រើប្រាស់ការជំនុំជម្រះក្តី

ទង្វើករណ៍គាំទ្រឲ្យមានការប្រើប្រាស់ការជំនុំជម្រះក្តីនៅក្នុងស្ថានភាពក្រោយជម្លោះកើតឡើង ចែកចេញជាបីផ្នែកសំខាន់ៗៈ ទីមួយ ការជំនុំជម្រះដើម្បីឲ្យរាងចាល ទីពីរ ការជំនុំជម្រះដើម្បីយុត្តិធម៌ និងទីបី ការជំនុំជម្រះក្តីដើម្បីឲ្យមានផ្លូវទៅរកការពិត ។ ជួនកាល ការធ្វើទង្វើករណ៍ប្រព្រឹត្តទៅដោយការនិយាយសរុបដោយផ្ទាល់ឃ្លាតចាកពីការពិភាក្សារកយុត្តិធម៌តាមបទដ្ឋានឧក្រិដ្ឋវិទ្យានិងយុត្តិធម៌តាមលក្ខណៈព្រហ្មទណ្ឌ ។ ការនិយាយដល់ទ្រឹស្តីនៃការធ្វើឲ្យរាងចាល ផ្តល់នូវឧទាហរណ៍ជាក់ស្តែង ។ គ្រាន់តែអានមួយត្រួសវាអាចមានបញ្ហាពីរជាស្រេចទៅហើយ ។ បញ្ហាទីមួយគឺដោយសារថា របៀបរបបតាមផ្លូវច្បាប់អន្តរជាតិមានលក្ខណៈខុសប្លែកគ្នាពីរបៀបរបបតាមផ្លូវច្បាប់ជាតិ ដែលជាកត្តាអាចប៉ះទង្គិចយ៉ាងខ្លាំងជាមួយនឹងការប្រតិបត្តិរបស់តុលាការអន្តរជាតិ ។ បញ្ហាទីពីរគឺដោយសារថា ដូចដែល ខូហេន បានគូសបញ្ជាក់រួចហើយ ឧក្រិដ្ឋវិទ្យាដែលត្រួតត្រាដោយលោកខាងលិច យកអត្ថិភាពនៃលទ្ធិប្រជាធិបតេយ្យស្ថិតស្ថេរមួយជាចំណុចចាប់ផ្តើមរបស់ខ្លួន ដែលជាការសន្មតក្រៅផ្លូវច្បាប់សម្រាប់ស្ថានការណ៍ក្រោយពេលជម្លោះ ។ ប្រការនេះមិនមែនចង់សំដៅថា ទង្វើករណ៍នេះគ្មានសុពលភាពទេ ប៉ុន្តែគ្រាន់តែថា ទង្វើករណ៍ទាំងនេះចាំបាច់ត្រូវស្នើឡើងដោយមានការប្រុងប្រយ័ត្នខ្ពស់ ។ ប្រការនេះក៏បញ្ជាក់ឲ្យមានភាពចាំបាច់សម្រាប់ឲ្យមានការកំណត់កាន់តែច្បាស់លាស់អំពីបន្ទាត់ព្រំសីមាក្នុងស្រុកនិងអន្តរជាតិទាក់ទងនឹងការជំនុំជម្រះក្តី ពីព្រោះគេអាចទាញហេតុផលថា ព្រំដែនទឹកនៅតំបន់នេះបានក្លាយជាភក់អស់ទៅហើយ ។ យ៉ាងហោចណាស់ ចំណុចនេះគឺដោយសារការខកខានមិនបានកំណត់ឲ្យបានច្បាស់ដូចដែលបានលើកឡើងរួចមកហើយទេ ។

តាមការពិត គេចាំបាច់ត្រូវយកការជំនុំជម្រះក្តីបួនមកពិចារណា ។ ទីមួយ គឺការជំនុំជម្រះក្តីដោយតុលាការព្រហ្មទណ្ឌអន្តរជាតិ (ដែលអាចដំណើរការបានដោយឈរលើមូលដ្ឋាននៃការរំលោភច្បាប់អន្តរជាតិ) ។ ទីពីរ តុលាការនៅក្នុងស្រុកនៃប្រទេសទីបីដោយឈរលើមូលដ្ឋាននៃការរំលោភលើច្បាប់ព្រហ្មទណ្ឌអន្តរជាតិឬរំលោភច្បាប់ក្នុងស្រុក តែជាកាតព្វកិច្ចតាមផ្លូវច្បាប់របស់អន្តរជាតិ (ជាជម្រើសមួយដែលករណីលោក ពីណូដេ ត្រូវបានបង្ហាញឲ្យក្លាយទៅជាពត៌មានសុសសាយជាសាធារណៈ) ។ ទីបី តុលាការក្នុងស្រុកសម្រាប់រដ្ឋដែលមានបញ្ហារំលោភច្បាប់ព្រហ្មទណ្ឌអន្តរជាតិ និងទីបួន ការជំនុំជម្រះក្តីនៅក្នុងតុលាការក្នុងស្រុកសម្រាប់រដ្ឋនោះដោយឈរលើមូលដ្ឋាននៃការចោទប្រកាន់ធ្វើឡើងជាលក្ខណៈច្បាប់ក្នុងស្រុកដែលក៏អាចធ្វើឡើងជាលក្ខណៈបទល្មើសច្បាប់អន្តរជាតិដែរ (ឧទាហរណ៍ ការសម្លាប់មនុស្សម្នាក់ប្រហែលជាអាចត្រូវចោទប្រកាន់ថាជាឃាតកម្មជាជាងឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ) ។ គឺដោយសារតែវាមានការពាក់ព័ន្ធនឹងលទ្ធភាពផ្សេងៗគ្នាយ៉ាងដូចនេះហើយ បានជាសុពលភាពនៃទង្វើករណ៍និងទង្វើករណ៍ជំទាស់ជុំវិញបញ្ហាទំនាក់ទំនងរវាងការធ្វើឲ្យរាងចាល យុត្តិធម៌ និង ការពិត ចាំបាច់ត្រូវតែវិនិច្ឆ័យឲ្យដឹងស-ខ្មៅ ជាជាងធ្វើឡើងក្នុងលក្ខណៈជា "ការជំនុំជម្រះក្តីមានលក្ខណៈអរូបិយ" ។

ការជំនុំជម្រះ និង ការធ្វើឲ្យរាងចាល

ទ្រឹស្តីធ្វើឲ្យរាងចាលនៅក្នុងបរិបទនៃការរំលោភធ្ងន់ធ្ងរដល់នីតិមនុស្សធម៌អន្តរជាតិមិនទាន់បង្ហាញចេញនៅឡើយទេ ។

ស្នាដៃសិក្សាស្រាវជ្រាវជាលក្ខណៈឧក្រិដ្ឋវិទ្យាលើកឡើងនូវការធ្វើឲ្យរាងចាលជាពីរបែប ។ ទីមួយ ការធ្វើឲ្យរាងចាល“ដោយឡែក” តាមរយៈការកាត់សេចក្តីជនទាំងឡាយដែលជាប់ទាក់ទិននៅក្នុងបទល្មើសព្រហ្មទណ្ឌ ។ ទីពីរ ការធ្វើឲ្យរាងចាល“ទូទៅ” ទៅលើការប្រព្រឹត្តិបទល្មើសព្រហ្មទណ្ឌធ្ងន់ធ្ងរនៅក្នុងសង្គមទូទៅ ។ ក្រោយពេលយកបទពិសោធន៍នៅប៊ូស្នៀហឺស៊ីហ្គោវីណានិងកូសូវ៉ូ មកផ្ទឹមគ្នា គេត្រឹមតែអាចនិយាយបានថា ការធ្វើឲ្យរាងចាលនៅក្នុងស្ថានភាពជាក់ស្តែងទាំងនោះជាមន្ទិលសង្ស័យដ៏ធំទាក់ទងនឹងតម្លៃនៃតុលាការអន្តរជាតិ ។ នេះជាការសន្និដ្ឋានដែល ខូហេន បានលើកឡើងតាំងពីមុនពេលលោកចាត់ទុកទ្រឹស្តីនេះថា“មានការពាក់ព័ន្ធប្រកបដោយមន្ទិលសង្ស័យ” មកម្ល៉េះ ។

លទ្ធភាពនៃការកាត់សេចក្តីលើការរំលោភលើច្បាប់មនុស្សធម៌មុនពេលតុលាការអាចត្រូវចាត់ទុកថាមានតម្លៃធ្វើឲ្យរាងចាលខ្លាំងជាងតុលាការក្នុងស្រុក ដោយសារតែភាពធ្ងន់ធ្ងរដែលតុលាការអន្តរជាតិឲ្យតម្លៃ ។ ប្រការនេះមិនមែនជាករណីជាក់ស្តែងទេ ។ យ៉ាងហោចណាស់ផ្នែកមួយនៃបញ្ហាប្រហែលជាអ្វីដែល ហ្វារ៉រ លើកឡើង “ភាពប្រាកដប្រជាឈ្នះភាពតឹងរ៉ឹង” នៅក្នុងប្រយោជន៍នៃការធ្វើឲ្យរាងចាល ។ ដូចនេះ ដោយសារចំនួនមនុស្សសម្រាប់ចូលរួមក្នុងដំណើរកាត់សេចក្តីនៅក្នុងតុលាការអន្តរជាតិមានកម្រិតតិចដោយឈរលើមូលដ្ឋានភ័ស្តុភារ អ្នកប្រព្រឹត្តបទល្មើសជាបុគ្គលនឹងដឹងថាឱកាសដែលខ្លួនត្រូវផ្តន្ទាទោសស្ថិតនៅឆ្ងាយ ហើយតម្លៃនៃការធ្វើឲ្យរាងចាលក៏ទាបដែរ ។ រូបភាពនេះប្រហែលជាមានលក្ខណៈខុសគ្នាប្រសិនបើការជំនុំជម្រះក្តីមានទ្រង់ទ្រាយធំ មានលក្ខណៈប្រព័ន្ធ និងជាការជំនុំជម្រះក្តីក្នុងស្រុក ហើយគ្មានភាពលម្អៀងទៅលើការរំលោភបែបនេះត្រូវបានបង្កើតឡើងនៅក្នុងកម្រិតជាតិ ប៉ុន្តែទម្រាំតែមានភ័ស្តុតាងគ្រប់គ្រាន់ ទ្រឹស្តីនៃការធ្វើឲ្យរាងចាល“ដោយឡែក” នឹងនៅតែមិនអាចស្តែងចេញនូវតម្លៃធ្វើឲ្យរាងចាលដដែលនៅក្នុងបរិបទដែលកំពុងតែសិក្សានេះ ។

សន្មតថា តុលាការព្រហ្មទណ្ឌអន្តរជាតិសម្រាប់អតីតយូហ្គោស្លាវីបានសម្រេចនូវសមិទ្ធផលតិចតួចក្រោមប្រធានបទ “ដោយឡែក” តាំងពីមុនពេលមានករណីនៅកូសូវ៉ូ “ប៉ាយ៉ាម អាហាវ៉ាន” ដែលធ្វើជាទីប្រឹក្សាច្បាប់តុលាការនេះផ្ទាល់ យល់ឃើញថា វាជាការចូលរួមចំណែកយ៉ាងសំខាន់ដល់ការធ្វើឲ្យរាងចាលជាទូទៅ ក្នុងន័យថា ដំណើរការនេះជួយបង្កើតបានជា “ការធ្វើឲ្យមានក្តីសង្ឃឹមជាលក្ខណៈអន្តរជាតិជាបណ្តើរៗអំពីការទទួលខុសត្រូវជាលក្ខណៈបុគ្គល និងការកើតឡើងនូវការសម្របជាទម្លាប់ទៅតាមគោលការណ៍មនុស្សធម៌បឋម” ។ ស្តែងចេញពីទស្សនវិស័យនេះ ការជំនុំជម្រះក្តីក្លាយទៅជារឿងប្រហាក់ប្រហែលគ្នាទៅនឹងឧបករណ៍វិស្វកម្មសង្គមៈ “ការទប់ស្កាត់បទឧក្រិដ្ឋនាពេលអនាគត គឺជាដំណើរការវែងឆ្ងាយក្នុងការផ្លាស់ប្តូរសង្គមនិងនយោបាយ ដែលនាំឲ្យមានអន្តរជាតូបនីយកម្មទៅលើគំរូនានាក្នុងបរិបទជាក់លាក់ ឬ“ក្លាយជាការពិត” ឬការជ្រៀតចូលជាបណ្តើរៗនូវគោលការណ៍ទាំងនេះទៅក្នុង“អំណាចពិតប្រាកដ”ដែលគេចង់បាន ។ ការផ្តោតលើបញ្ហានេះមានភាពប្រទាក់ក្រឡាជាមួយនឹងការពិភាក្សាកាន់តែទូលំទូលាយមួយដែលលើកឡើងពីខាងដើម ស្តីអំពីការកសាងតួនាទី“កសាងវប្បធម៌” នៃច្បាប់មនុស្សធម៌អន្តរជាតិជាទូទៅ ។ ចំណែកឯការសង្កត់ធ្ងន់អន្តរជាតូបនីយកម្មស្របគ្នាជាមួយទស្សនៈរបស់ ខេវ៉ាន ស្តីអំពីការជំនុំជម្រះក្តី ជាវិថីឆ្ពោះទៅរកការពិត ហើយចំណុចនេះនឹងត្រូវពិភាក្សានៅខាងក្រោម ។

យុត្តិធម៌ ការទទួលខុសត្រូវ និង នីតិរដ្ឋ

ការទាមទារយុត្តិធម៌ជាក់លាក់ដែលមានលក្ខណៈផ្សេងគ្នាពីទ្រឹស្តីនៃការធ្វើឲ្យរាងចាល លេចចេញនៅក្នុងការពិភាក្សាអំពីតុលាការក្នុងបែបផែនពីរយ៉ាងៈ ទីមួយ យុត្តិធម៌ជាភាពត្រឹមត្រូវ (ពិភាក្សាសំខាន់នៅក្នុងបរិបទនៃទំនាក់ទំនងរវាងការពិតនិងនីតិវិធីតាមផ្លូវច្បាប់) ។ ទីពីរ បណ្តុំនៃទឡ្ហីករណ៍ជុំវិញផ្ទៃរឿង “យុត្តិធម៌ជាការទទួលខុសត្រូវ” ដែលផ្តោតសំខាន់ទៅលើកាតព្វកិច្ចសីលធម៌របស់រដ្ឋដែលប្រឈម មុខនឹងការរំលោភក្នុងទ្រង់ទ្រាយធំនិងផ្តោតលើភាពចាំបាច់ក្នុងការលើកកម្ពស់ធម្មាធិបតេយ្យ (នីតិរដ្ឋ) ។ ដូចដែល ហ្ស៊ូសេ និង ខូហេន កត់សម្គាល់ដែរ របបដែលទទួលខុសត្រូវចំពោះការរំលោភសិទ្ធិមនុស្សធ្ងន់ធ្ងរនិងជាប្រព័ន្ធ ត្រូវបានចាត់ទុកថាមានភាពអន់ថយ

ខាងសីលធម៌ ដោយបន្តឲ្យមានជនរងគ្រោះនៃអំពើទារុណកម្ម ឃាតកម្ម និងការរំលោភទូទៅរាប់មិនអស់ ។ គេអះអាងថា ការឈឺចាប់របស់ជនរងគ្រោះសងមកវិញនូវសីលធម៌ដែលមិនអាចទទួលបានថា ចារីប្រព្រឹត្តបទល្មើសគួរតែរួចផុតពីការផ្តន្ទាទោស ហើយដោយសារសីលធម៌ក៏ទាមទារថាជនជាប់ចោទពីការរំលោភត្រូវតែទទួលការប្រព្រឹត្តិដោយត្រឹមត្រូវដែរនោះ ផ្លូវសមស្របមួយក្នុងការផ្តន្ទាទោសគឺតាមរយៈការជំនុំជម្រះក្តីដែលគោរពនីតិវិធីនិងត្រឹមត្រូវតាមច្បាប់ ។ ក្នុងករណីដែលគ្មានចំណាត់ការ ឬចំណាត់ការមិនគ្រប់គ្រាន់នៅត្រឹមថ្នាក់ជាតិ (ដូចជាករណីអតីតយូហ្គោស្លាវីនិងរ៉្វាន់ដា) កាតព្វកិច្ចត្រូវធ្លាក់ទៅលើសហគមន៍អន្តរជាតិ ។ ទឡ្ហីករណ៍បែបនេះស៊ីគ្នាយ៉ាងខ្លាំងជាមួយនឹងការទាមទារដែលគ្មានការគាំទ្រទាក់ទងនឹងធម្មាធិបតេយ្យ ។ ដោយសារការរក្សាធម្មាធិបតេយ្យជាការល្អ កាតព្វកិច្ចពាក់កណ្តាលសីលធម៌ក្នុងការលើកកម្ពស់ចំណុចល្អនេះធ្លាក់ទៅលើរដ្ឋនោះមុនគេ រួចមកធ្លាក់មកលើសហគមន៍អន្តរជាតិ ។

ជួនកាល ការទាមទារដែលផ្អែកលើសីលធម៌ចង់បានយុត្តិធម៌ត្រូវបានបង្ហាញចេញក្នុងទម្រង់ជាហេតុផលដាក់ទោសស្រដៀងៗគ្នា ចេញពីការពិភាក្សាអំពីយុត្តិធម៌ព្រហ្មទណ្ឌជាលក្ខណៈជាតិ ពោលគឺការចាំបាច់ឲ្យមានទំនាក់ទំនងរវាងការឈឺចាប់របស់ជនរងគ្រោះ និងអ្វីដែលត្រូវបង្ខំទៅលើចារីប្រព្រឹត្តបទល្មើស ។ អ្នកអត្ថាធិប្បាយ (បើមានក៏មានតិចដែរ) ដែលបានលូកមាត់នៅក្នុងការពិភាក្សាថ្នាក់ជាតិ បានទាញហេតុផលថា ការផ្តន្ទាទោសអាចនាំដល់ការស្តារនីតិសម្បទាដល់អ្នករំលោភច្បាប់ (ទោះជាបញ្ហាដូចគ្នាមួយចំនួនកើតមានឡើងនៅក្នុងការពិភាក្សាវែកញែកដែលលើកមកនិយាយនៅខាងក្រោម អំពី"ការដាក់បញ្ចូលនូវភាពអាម៉ាស់" ទាក់ទងនឹងគណៈកម្មការស្វែងរកការពិតក៏ដោយ) ។

ដោយមូលហេតុដូចបានជម្រាបជូនមកខាងលើនេះហើយ បានជាបញ្ហានៃធម្មានុរូបនៃការអានត្រួសៗទៅលើការពិភាក្សាវែកញែកចាប់ពីយុត្តិធម៌ព្រហ្មទណ្ឌក្នុងស្រុកទៅដល់បរិយាកាសក្រោយពេលមានជម្លោះ គឺជាបញ្ហាទុកចំហចោល ។ លក្ខណៈពិសេសនៃទិដ្ឋភាពអន្តរកាលបរិយាកាសក្រោយពេលជម្លោះគឺជាការបោះជំហានពីស្ថានការណ៍ដែលក្នុងនោះធម្មាធិបតេយ្យអវត្តមានឬត្រូវបានបន្ទាបយ៉ាងខ្លាំងស្ថានភាពមួយដែលធម្មា-ធិបតេយ្យត្រូវបានបង្កើតឡើង ។ ហេតុដូចនេះ គ្មានលទ្ធភាពឯណាក្នុងការរក្សាធម្មាធិបតេយ្យនោះទេ (យ៉ាងតិចនៅថ្នាក់ជាតិ) យ៉ាងច្រើនគឺអាចបង្កើតសាជាថ្មី ។

ទាក់ទងនឹងទឡ្ហីករណ៍ដែលផ្អែកលើសីលធម៌ ជាការច្បាស់ណាស់ថា ប្រជាជនច្រើនណាស់មានការស្អប់ខ្ពើមយ៉ាងខ្លាំងចំពោះការដែលអ្នកបង្កឲ្យជនរងគ្រោះឈឺចាប់យ៉ាងខ្លាំង ហើយបែរជាគេមិនឲ្យទទួលខុសត្រូវចំពោះមុខច្បាប់ ។ ការជំនុំជម្រះក្តីព្រហ្មទណ្ឌមកលើបុគ្គល ជាការផ្តល់នូវគំរូនៃការទទួលខុសត្រូវ ។ ដោយនីតិមនុស្សធម៌អន្តរជាតិផ្តល់នូវការទទួលស្គាល់គោលការណ៍ទទួលខុសត្រូវជាបុគ្គលខ្លាំងជាងច្បាប់សិទ្ធិមនុស្ស ដាក់ឲ្យនៅក្រោមច្បាប់នូវការរំលោភធ្ងន់ធ្ងរជាពិសេសការប្រព្រឹត្តិឡើងនៅក្នុងស្ថានភាពមានជម្លោះ ហើយជាពិសេសចាប់តាំងពីការអនុម័តពិធីសារបន្ថែមចំនួនពីរនៅឆ្នាំ១៩៧៧ និងការផ្តល់នូវការធានានីតិវិធីត្រឹមត្រូវតាមច្បាប់ទូលំទូលាយនោះ គឺច្បាប់នេះបម្រើតែគោលបំណងនេះឯង ។ ការកំណត់ការប្រព្រឹត្តិបទល្មើសណាមួយជាការរំលោភលើច្បាប់សង្គ្រាម ទោះជាការកំណត់នេះធ្វើឡើងដោយតុលាការអន្តរជាតិឬតុលាការក្នុងស្រុក គឺជាការសង្កត់ធ្ងន់ទៅលើភាពធ្ងន់ធ្ងរនៃបទល្មើស នៅក្នុងទម្រង់មួយដែលការជំនុំជម្រះក្តីដែលមានបទចោទប្រកាន់ក្នុងស្រុកធម្មតាមិនអាចធ្វើទៅបាន សូម្បីតែបទចោទប្រកាន់ដែលធ្វើឡើងនោះមានធាតុផ្សំដូចជាធាតុផ្សំនៅក្នុងច្បាប់មនុស្សធម៌អន្តរជាតិក៏ដោយ ។ ដូចនេះការប្រើច្បាប់មនុស្សធម៌អន្តរជាតិមានតួនាទីជានិមិត្តសញ្ញាសំខាន់ដែលអាចរួមចំណែកយ៉ាងប្រសើរដល់ការបំពេញទៅតាមការស្រេកឃ្លានយុត្តិធម៌តាមផ្លូវច្បាប់ពីសំណាក់ជនរងគ្រោះ ។

ទឡ្ហីករណ៍ផ្ទុយពីនេះមានឫសគល់ចេញមកពីការពិភាក្សាវែកញែកអំពី "សន្តិភាពនិងការទទួលខុសត្រូវ"ៈ ដូចដែល ខូហេនបានកត់សម្គាល់ថា "មតិផ្ទុយគឺជាវិធានការនៃនិរទណ្ឌភាពប្រហែលជាវិធីប្រសើរបំផុតក្នុងការបង្កើតលក្ខខណ្ឌនយោបាយដែលតាមរយៈវិធីនេះគេអាចសម្រេចបាននីតិរដ្ឋ" ។ កាន់តែសាមញ្ញជាង

នេះក្នុងបម្លាស់ប្តូរគំនិតខាងលើ “ជនអនាមិក” បានអះអាងដោយចោទប្រកាន់ថា ការទាមទារឲ្យមានការផ្តន្ទាទោសដែលធ្វើឡើងនៅអំឡុងពេលនៃការចរចាសន្តិភាពមានន័យថា “ប្រជាជនរាប់ពាន់នាក់ដែលមិនគួរស្លាប់ បានស្លាប់បាត់បង់ជីវិត ពីព្រោះអ្នកសីលធម៌និយមកាលនោះចង់បាននូវសន្តិភាពមួយដែលឥតខ្ចោះ” ។ ភាពផ្សេងៗគ្នានៃទឡ្ហីករណ៍នេះមានទិសដៅតែមួយៈ ការទទួចឲ្យមានការកាត់សេចក្តីអ្នករំលោភសិទ្ធិមនុស្សកាលពីអតីតកាលនៅក្នុងដំណាក់កាលអន្តរកាល ក្រោយពេលមានជម្លោះកើតឡើងអាចមានការខូចប្រយោជន៍ ពីព្រោះវាអាចរារាំងដល់ការចរចារកដំណោះស្រាយ (ប្រជាជនទួរគីមិនបោះឆ្នោតឲ្យមានបុណ្យខួបកំណើតព្រះយេស៊ូ) ឬអាចបំផ្លាញលទ្ធិប្រជាធិបតេយ្យដែលទើបតែបិចពន្លកក្រោយពេលជម្លោះត្រូវបញ្ចប់ ដូចជាបណ្តាលឲ្យមានរដ្ឋប្រហារយោធាជាដើម ។ ផ្ទុយទៅនឹងការបំពេញតាមបំណងចង់បានយុត្តិធម៌ លទ្ធផលចុងក្រោយអាចមានការរំលោភសិទ្ធិមនុស្សកាន់តែច្រើន ហើយការកាត់ទោសអាចនាំដល់វិទ្ធង្សនាជាជាងស្តារឡើងវិញនូវធម្មាធិបតេយ្យ ។

ខណៈដែលគ្មានការបដិសេធកម្លាំងដែលផ្អែកលើហេតុការណ៍របស់ទឡ្ហីករណ៍ទាំងនេះ វាមិនច្បាស់ទេថា ទឡ្ហីករណ៍ទាំងនេះអនុវត្តស្មើៗគ្នាចំពោះលទ្ធភាពទាំងបួនយ៉ាងឲ្យមានការជំនុំជម្រះក្តីដែលកំណត់ច្បាស់ខាងលើ ។ គេក៏អាចអះអាងថាការងាកមកផ្តោតលើការលែលកពេលវេលានៃការជំនុំជម្រះក្តីច្រើនស្មើនឹងការផ្តួចផ្តើមរបស់ខ្លួនដែរ ហើយថា ក្នុងករណីខ្លះអាចមានព្រឹត្តិការណ៍មករំខាន ។ ចំណែកឯការជំនុំជម្រះក្តីនៅក្នុងថ្នាក់ជាតិ ទោះជាធ្វើការចោទប្រកាន់តាមបទដ្ឋានច្បាប់ក្នុងស្រុកនិងច្បាប់អន្តរជាតិក្តី គឺអាស្រ័យទៅលើតុល្យភាពនៃកម្លាំងនៅក្នុងក្របខណ្ឌរដ្ឋដែលមានបញ្ហា ។ ការជំនុំជម្រះក្តីនៅក្នុងស្ថានភាពក្រោយជម្លោះនៅចំពោះមុខតុលាការអន្តរជាតិឬចំពោះមុខតុលាការក្នុងស្រុកនៅក្នុងប្រទេស ទីបីគឺមិនគិតអំពីការពិចារណាបែបនេះទេ ទោះជានឹងមានការគិតគូរជាចម្បងទៅលើចុងចោទនិងសាក្សីព្រមទាំងភ័ស្តុតាងយ៉ាងណាក៏ដោយ ។ មិនចង់សំដៅថា ការជំនុំជម្រះបែបនេះអាចមិនបំផ្លាញដល់ការដោះស្រាយតាមរយៈសន្តិភាពនោះទេ ប៉ុន្តែវាបង្ហាញថាលទ្ធភាពនេះអាចមិនកើតឡើង ពោលគឺ តើធ្វើរដ្ឋប្រហារដើម្បីអ្វីទៅ បើរដ្ឋប្រហារនេះរារាំងដល់ការជំនុំជម្រះក្តីភ្លាមៗទាំងរារាំងមិនឲ្យមានការជំនុំជម្រះក្តីនាពេលអនាគតទៀតនោះ? ស្រដៀងគ្នានេះដែរ ទឡ្ហីករណ៍របស់“ជនអនាមិក”សន្មតជាមុននូវជម្រើសគោលនយោបាយមួយទាក់ទងនឹងតុលាការអន្តរជាតិពិសេសដោយស្ថិតនៅក្នុងគន្លងការចរចាសន្តិភាព ។

ទោះបីជាទស្សនៈនេះត្រូវបានយល់ឃើញបែបណាក៏ដោយ (ទទួលការរិះគន់យ៉ាងខ្លាំង) ការយកគំនិតនេះទៅអនុវត្តជាក់ស្តែងភាគច្រើនមិនបានការនៅក្នុងស្ថានភាពដែលមានតុលាការអន្តរជាតិស្រាប់ ដោយមានយុត្តាធិការផង ដែលតុលាការនេះបង្កើតឡើងដោយលក្ខន្តិកៈហើយរដ្ឋនោះជាភាគី ។ ប្រការនេះមិនចង់សំដៅថា ការផ្តួចផ្តើមបង្កើតតុលាការព្រហ្មទណ្ឌអន្តរជាតិនឹងផ្តល់ឱសថកែរោគគ្រប់មុខ ហើយបញ្ចប់ការពិភាក្សាអំពី “សន្តិភាពនិងការទទួលខុសត្រូវ” នោះទេ ។ សូម្បីតែអត្រានៃការផ្តល់សច្ចាប័នមានកម្រិតខ្ពស់ក៏ដោយ ក៏នឹងត្រូវការកិច្ចខិតខំប្រឹងប្រែងខ្លាំងក្លាទាក់ទងនឹងការធ្វើការចោទប្រកាន់ (ទោះជាចំពោះមុខតុលាការព្រហ្មទណ្ឌអន្តរជាតិនិងតុលាការក្នុងស្រុកក្តី) ហើយម្យ៉ាងវិញទៀត ភ័ស្តុភារមានកម្រិតនៅក្នុងករណីដែលមានកិច្ចការដែលត្រូវដោះស្រាយមានទំហំធំធេង ។ មិនតែប៉ុណ្ណោះសោត តុលាការក្នុងស្រុកផ្តល់នូវផលប្រយោជន៍នៃ “ភាពឆាប់រហ័ស”ក្នុងការទទួលសារដែលគេបញ្ជូន ព្រមទាំងសិទ្ធិចូលរួមរបស់សាក្សីដែលតុលាការអន្តរជាតិមិនអាចធ្វើបានដូច ។ ប៉ុន្តែវាបានចង្អុលបង្ហាញអំពីការពិភាក្សាវែកញែកជាក់ស្តែងដែលកាន់តែមានលក្ខណៈចង្អៀតទៅៗៈ ការបង្កើតតុលាការព្រហ្មទណ្ឌអន្តរជាតិនឹងបង្កើតជាចំណុចរឹងមួយចំនួន ដោយកំណត់យ៉ាងហោចណាស់នូវព្រំដែននៃការពិភាក្សាវែកញែកអំពីការទទួលខុសត្រូវតាមផ្លូវច្បាប់ ។

ការបង្កើតសណ្ឋានដែលអាចទៅរួចទាក់ទងនឹងការផ្គូផ្គងតាមផ្លូវច្បាប់បែបនេះ នៅតែមិនទាន់មានចម្លើយនៅឡើយ ទាក់ទងនឹងទំនាក់ទំនងជាក់ច្បាស់រវាងការទទួលខុសត្រូវនិងការផ្សះផ្សាដែលមានលក្ខណៈខុសគ្នាបន្តិចបន្តួចប៉ុណ្ណោះពីការគណនាអំពីផលប៉ះពាល់នៃការកាត់សេចក្តី ។ ដំណោះស្រាយបញ្ហា

រូបថត ម៉ោង ៩:៣០ នាទីព្រឹក ១៧ មេសា ១៩៧៥

ដ៏ធំនេះតម្រូវឲ្យមានការប្រើប្រាស់ទ្រឹស្តីនៃទំនាក់ទំនងរវាងការទទួលខុសត្រូវនិងការពិត ទាំងក្នុងន័យការជំនុំជម្រះក្តីព្រហ្មទណ្ឌ និងការប្រព្រឹត្តិទៅរបស់គណៈកម្មការស្វែងរកការពិត ។

ការជំនុំជម្រះក្តី និង ការពិតៈ សារសំខាន់នៃនីតិវិធីកំណត់ដោយច្បាប់

ដោយហេតុថា ស្នាដៃសិក្សាស្រាវជ្រាវជាច្រើនអំពីយុត្តិធម៌សម័យអន្តរកាលមើលឃើញដំណាក់កាលពីរតាមលំដាប់ថ្នាក់ពោលគឺដំណាក់កាល "ការពិត" និង "ដំណាក់កាលយុត្តិធម៌" (ការស្វែងរកការពិតក្រោយពីមានការជំនុំជម្រះក្តី) ថ្មីៗនេះ ស្មេរដូចជា អាខាវ៉ាន ជាដើម បានគាំទ្រគួនាទីចម្រាញ់យកការពិតពីដំណាក់កាលជំនុំជម្រះក្តី ជាគំនិតដែលទទួលបានការគាំទ្រ ។ ខ្លឹមសារនៃទឡ្ហីករណ៍នេះគឺថា តុលាការព្រហ្មទណ្ឌអន្តរជាតិសម្រាប់អតីតយូហ្គោស្លាវីនឹងនិយាយអំពី"ការពិតនៃបុព្វហេតុនិងផលវិបាកកើតចេញពីសោកនាដកម្មលើប្រជាជនយូហ្គោស្លាវី" តាមរយៈការប្រើឆន្ទានុសិទ្ធិរបស់រដ្ឋអាជ្ញា ។ ប្រការនេះនឹងបង្កើតការពិត"ដ៏ប្រសើរ"ដែល"បង្ហាញថា បុគ្គលជាពិសេសមេដឹកនាំ មានការទទួលខុសត្រូវចំពោះបទឧក្រិដ្ឋ ហើយថា គ្មានយុត្តិកម្មយករួចខ្លួនចំពោះការចូលរួមប្រព្រឹត្តកំហុសមកលើក្រុមជាតិពន្ធទាំងអស់ឡើយ ។ ការពិតនៅក្នុងបរិបទនេះគឺថា ត្រូវ"ចែករំលែកគ្នា"រវាងក្រុមជាតិពន្ធទាំងឡាយក៏ដូចជាតម្លៃដែលចែកចាយតាមរយៈការធ្វើឲ្យរាងចាលជាទូទៅយ៉ាងដូច្នេះដែរ ដែលត្រូវ"ធ្វើឲ្យមានលក្ខណៈអន្តរជាតិ"ដូចដែលកត់សម្គាល់ពីខាងដើម ដូចជាការផ្តល់នូវ"ដំណើររឿងពាក់ព័ន្ធនឹងសីលធម៌និងការបកស្រាយ...ដែលអំពាវនាវឲ្យមានចំណងរួមរវាងមនុស្សជាតិទូទៅដែលពុះពារជម្នះការបែងចែកជាតិពន្ធនេះ" ។

ការផ្សះផ្សាគឺជាលទ្ធផលដែលគេចង់បានចុងក្រោយបង្អស់ ដោយសារថា ក្រុមជាតិពន្ធនីមួយៗចាប់ផ្តើមដឹងថាមិនមែនជាក្រុមប្រឆាំងទេដែលទទួលខុសត្រូវចំពោះអំពើឃោរឃៅ ប៉ុន្តែគឺមេដឹកនាំនៃភាគីទាំងសងខាងឯណោះទេដែលជាអ្នកទទួលខុសត្រូវ ។ នីតិមនុស្សធម៌អន្តរជាតិដែលទទូចដល់ការទទួលខុសត្រូវព្រហ្មទណ្ឌជាលក្ខណៈបុគ្គលនោះ ហាក់ដូចជាមានលក្ខណៈគ្រប់គ្រាន់ក្នុងការបង្ហាញចំណុចនេះឲ្យបានច្បាស់លាស់ ប៉ុន្តែ

មុនពេលគេអនុម័តយកតួនាទីថ្មីនេះ ក៏ត្រូវរកឲ្យឃើញនូវចំណុចខ្សោយនានាដែលអាចកើតមាននៅក្នុងទន្ទ្បឹករណ៍នៃ «ការជំនុំជម្រះក្តីដើម្បីការពិត»ជាមុនសិនដែរ ។

ចំណុចខ្សោយលេចធ្លោបំផុតគឺថាវាអាស្រ័យទៅលើសុពលភាពនៃទ្រឹស្តីណាមួយដែលអាចអនុវត្តទៅមានផលវិជ្ជមានឬអវិជ្ជមានតែប៉ុណ្ណោះ ឬទ្រឹស្តីមួយចង្អោមអំពីជម្លោះជាតិពន្ធុដែល អាខាវ៉ាន ឲ្យឈ្មោះថា «ឧបករណ៍និយម» (លទ្ធិទស្សនវិជ្ជាដែលនិយមថាប្រាជ្ញានិងទ្រឹស្តីទាំងឡាយជាឧបករណ៍សម្រាប់ប្រព្រឹត្តទៅ) ។ ចំណុចនេះចង់និយាយថា ជម្លោះជាតិពន្ធុកើតឡើងពីឧបាយបញ្ឆោតរបស់ក្រុមអ្នកមានអំណាចមួយចំនួនតូចដែលគិតតែពីផលប្រយោជន៍ផ្ទាល់ខ្លួន ជាការពិតដែលត្រូវតែបង្ហាញចេញតាមរយៈការកាត់សេចក្តីមេដឹកនាំជាន់ខ្ពស់ ពោលគឺ «ត្រីធំ» ។ ផ្ទុយមកវិញ ទ្រឹស្តីដទៃទៀតផ្តោតលើបុព្វហេតុដែលមានការរៀបចំត្រឹមត្រូវ និងដើមហេតុជាលក្ខណៈប្រវត្តិសាស្ត្រនៃជម្លោះជាតិពន្ធុ ហើយរកផ្លូវដោះស្រាយបញ្ហាទាំងនេះឆ្ពោះទៅរកការផ្សះផ្សា ឬយ៉ាងហោចណាស់ឆ្ពោះទៅរកការរួមរស់ជាមួយគ្នាក្រោមមនោមវិជ្ជាផ្សេងគ្នា ។ ចំណុចខ្សោយប្រហាក់ប្រហែលគ្នាដែលអាចកើតឡើង គឺភាពស្រុះស្រួលគ្នារវាងយុទ្ធសាស្ត្រដែលស្នើឡើងដោយ អាខាវ៉ាន ជាមួយនឹងទស្សនៈអនុលោមតាមនីតិវិធីត្រឹមត្រូវ ។ ខណៈដែលផ្តោតការយកចិត្តទុកដាក់ទៅលើមេដឹកនាំជាន់ខ្ពស់ត្រូវការប្រើប្រាស់ធនធានច្រើន គ្រោះថ្នាក់ស្ថិតនៅត្រង់ថា អ្វីដែលគួរឲ្យសរសើរខាងសីលធម៌អាចគេចាត់ទុកថាមានការប្រឡូកប្រឡាក់ប្រសិនបើវាបង្កើតជាគំនិតថា យុទ្ធសាស្ត្រនៃការកាត់សេចក្តីកំពុងត្រូវបានគេកេងយកប្រយោជន៍ដើម្បីបង្ហាញនូវទ្រឹស្តីណាមួយអំពីជម្លោះជាតិពន្ធុថាត្រឹមត្រូវ ។

ក៏អាចមានបញ្ហាដែរជាមួយនឹងសញ្ញាណការពិត ឬសញ្ញាណនៃការពិតនោះ នៅខណៈដែល ខូហេន បានចាត់ទុកថាជា «រន្ធខ្មៅពីក្រោយគំនិតទំនើប» ។ ប្រការនេះលើកឡើងជាបញ្ហានានាដែលមិនត្រឹមតែជះឥទ្ធិពលទៅលើទស្សនៈរបស់ អាខាវ៉ាន ប៉ុណ្ណោះទេ តែជះឥទ្ធិពលទៅលើរាល់ការប៉ុនប៉ងទាំងឡាយដើម្បីទាញយកការពិតចេញពីដំណើរការជំនុំជម្រះក្តី ហើយកាន់តែមានលក្ខណៈខ្លាំងក្លាទៀត នោះគឺឥទ្ធិពលទៅលើគម្រោងការនៃគណៈកម្មការស្វែងរកការពិត ។ ប្រសិនបើសន្មតថាការស្វែងរកការពិតណាមួយជាយន្តការពេញច្បាប់ តើការជំនុំជម្រះក្តីព្រហ្មទណ្ឌផ្តល់នូវយន្តការដ៏ប្រសើរបំផុតឬល្អដើម្បីកំណត់អំពីការជំនុំជម្រះនេះដែរឬទេ?

ដំណោះស្រាយរបស់ អាខាវ៉ាន ចែកចេញជាពីរ ដោយផ្អែកលើនីតិវិធីដែលមានច្បាប់ចែងដើម្បីផ្តល់នូវបំណែកនៃការយល់ច្បាស់ការពិតដែលគ្រាន់តែឲ្យល្អមើល និងការយល់ឃើញតាមទ្រឹស្តីដែលកាច់ជ្រុលពេកនោះដើម្បីច្របាច់ជាគោលការណ៍មួយក្នុងការផ្គុំបំណែកទាំងនេះឲ្យចេញជារូបរាងឡើង ។ ហេតុដូចនេះ ដូចដែលលោក ម៉ៃឃើល អ៊ីកណាទីហ្វ បានលើកឡើងដែរ នីតិវិធីភ័ស្តុតាងផ្លូវការសម្រាប់តុលាការ ដូចជាតុលាការព្រហ្មទណ្ឌអន្តរជាតិសម្រាប់អតីតយូហ្គោស្លាវី នឹងត្រូវចាត់ទុកថា«ប្រគល់ភាពពេញច្បាប់ដល់ការពិតដែលអាចប្រកែកបាន» ។ ចេញពីការប្រមូលអង្គហេតុបែបនេះ ការពិត«ប្រសើរបំផុត» ពោលគឺការទទួលខុសត្រូវរបស់ត្រីធំនឹងត្រូវពិចារណាទាញសេចក្តីសន្និដ្ឋានឬចងក្រងឡើង ។

មិនមែនមនុស្សគ្រប់រូបសុទ្ធតែមានសុទិដ្ឋិនិយមទៅលើការប្រើប្រាស់ដំណើរការជំនុំជម្រះក្តី ដូចជាមានសុទិដ្ឋិនិយមទៅលើយន្តការស្វែងរកការពិតនោះទេ សូម្បីតែក្នុងចំណោមអ្នកដែលចាត់ទុកទង្វើជាក់ស្តែងថាមានតម្លៃខ្លាំងក៏ដោយ ។ អ្នកច្បាប់មិនមែនជាអ្នកប្រវត្តិសាស្ត្រទេ ហើយមានការចាប់អារម្មណ៍មិនមែនទៅលើអង្គហេតុអរូបទេ ប៉ុន្តែចាប់អារម្មណ៍ទៅលើទំនាក់ទំនងរវាងការពិតនិងច្បាប់ដែលអង្គហេតុជាវិធាននៃពិភពច្បាប់ដែលត្រូវជំរុញឲ្យមានការចូលរួមជាមួយគ្នា ។ ហេតុដូចនេះហើយបានជា ខូហេន ចោទសួរថា តើ«ក្បួនភ័ស្តុតាងធម្មតា» នៃច្បាប់ព្រហ្មទណ្ឌផ្តល់នូវវិធីមានប្រសិទ្ធភាពក្នុងការទទួលនូវការដឹងព្វ ហើយ (ដោយនិយាយយោងដល់ការកាត់សេចក្តី ក្លូសបាប៊ី) លើកឡើងនូវលទ្ធភាព (គ្មានអ្វីហួសពីហ្នឹងទេ) ថា យុទ្ធសាស្ត្រកាត់សេចក្តីអាចបង្វែងដានឬបំភ្លៃជាជាងបម្រើបុព្វហេតុនិយាយការពិត ។

ជាការពិតណាស់ គ្មានចម្លើយងាយៗឆ្លើយតបនឹងសំណួរ

នេះទេ ហើយអាចផ្ទុយមកវិញថា ចំណុចខ្សោយនៃដំណើរការជំនុំជម្រះទាក់ទងនឹងបញ្ហានេះក៏ជាចំណុចខ្លាំងរបស់វាដែរ ។ ឈរលើទស្សនៈសុទិដ្ឋិនិយម ការជំនុំជម្រះក្តីអាចកំណត់បានយ៉ាងប្រាកដនូវការពិតមួយដែលមានកម្រិតតិច ពីព្រោះការពិតដែលត្រូវសម្រេចត្រូវបានកម្រិតដោយច្បាប់សារវ័ន្តមានផងនិងនីតិវិធីផង ដូចជាថា តាមវិធាននៃភ័ស្តុតាងដែលមិនគិតបញ្ចូលការពិចារណាដល់អង្គហេតុមួយចំនួនណានោះដែរ ហើយអង្គហេតុដែលទាក់ទងគឺជាអង្គហេតុដែលទាក់ទងនឹងបទល្មើសព្រហ្មទណ្ឌច្បាស់លាស់ណាមួយ ដែលប្រការនេះជាការប្រថុយប្រថាននឹងការបំភ្លៃពីរត្រួត ។ ប៉ុន្តែប្រការនេះផ្តល់នូវផលប្រយោជន៍ពីរៈ ភាពតឹងរ៉ឹងខ្លាំងនៃវិធាននីតិវិធីអាចផលិតនូវការរកឃើញអង្គហេតុពិតដែល“ជាប់គ្នា” ពីព្រោះការជំនុំជម្រះក្តីប្រដិប្រសង្គ្នាជាមួយនឹងសញ្ញាណយុត្តិធម៌រួមដែលមានលក្ខណៈបញ្ជាក់ថាពិតខាងប្រវត្តិសាស្ត្រ ពោលគឺ“យុត្តិធម៌ជាភាពត្រឹមត្រូវ” ។ ការចាត់ជាចំណាត់ថ្នាក់នូវអង្គហេតុបែបនេះថាជាបង្កើតជាបទល្មើសជាក់លាក់ណាមួយ ជាពិសេសបទល្មើសដែលមានស្នាមទុយ៍សធ្ងន់ធ្ងរ (ដូចជាឧក្រិដ្ឋសង្គ្រាម) អាចដើរទន្ទឹមគ្នាឆ្ពោះទៅរកការដោះស្រាយការឈឺចាប់របស់ជនរងគ្រោះប្រយុទ្ធប្រឆាំងនឹងយុទ្ធសាស្ត្រក្នុងការបដិសេធការឈឺចាប់ ហើយមកដល់កម្រិតនេះយ៉ាងហោចណាស់គឺឈានដល់ការបង្កើតបាននូវការពិតមួយ ។ យុទ្ធសាស្ត្របដិសេធបែបនេះមានជាច្រើនប្រភេទ ចាប់ពីការបដិសេធដ៏គ្រោតគ្រាតនូវអង្គហេតុពីសំណាក់អ្នកបដិសេធថាមិនមានហាយនភាព រហូតដល់ការភ្លាំងភ្លាត់គំនិតកាន់តែច្រើនឡើង ។

វិធីម្យ៉ាងក្នុងការស្រាយគំរូការពិត ការជំនុំជម្រះក្តី ផ្សះផ្សា អាចស្ថិតនៅក្នុងសញ្ញាណនៃ “ការទទួលស្គាល់” ដែលលើកឡើងដោយទស្សនវិទូទីក្រុងញូវយ៉ក ថូម៉ាស ណេដែល ។ ប្រសិនបើផ្នត់គំនិតនេះត្រូវបានស្រាយចេញ គេអាចចាត់ទុកថាវាមានធាតុផ្សំទាំងការទទួលយកនិងការវាយតម្លៃ ។ សំខាន់គឺការសរសើរថាទង្វើដូចដែលបានលើកឡើងនេះជាកំហុសឆ្គង ។ មានការទទួលស្គាល់ឬទទួលយកជាលក្ខណៈអត្តនោម័តិនូវអង្គហេតុពីសំណាក់អ្នកប្រព្រឹត្តខុស ពីសំណាក់អ្នកដែលចូលរួមប្រព្រឹត្ត ឬពីសំណាក់សង្គមទូទៅ ហើយការវាយតម្លៃទៅលើអង្គហេតុទាំងនេះដោយការយោងទៅតាមបទដ្ឋានសត្យានុម័តដែលជាការកំណត់នូវទង្វើខុស ។ ឧទាហរណ៍ ការទទួលស្គាល់មិនត្រឹមតែថាអង្គភាពយោធាបានធ្វើការកាប់សម្លាប់នោះទេ ប៉ុន្តែការកាប់សម្លាប់នោះគឺជាឃាតកម្ម ។ ការពិតដែលកំពុងត្រូវបានទទួលស្គាល់ ត្រូវបានចងក្រងឡើងមិនមែនក្នុងន័យ“អង្គហេតុនៅក្នុងភាពអរូប”នោះទេ ប៉ុន្តែក្នុងន័យ “អង្គហេតុជា” ដែលពាក្យថា“ជា”នេះ គឺក្តោបទាំងការទទួលខុសត្រូវទាំងតាមផ្លូវច្បាប់និងតាមផ្លូវសីលធម៌ ។

នៅក្នុងបរិបទទូទៅនេះ នីតិមនុស្សធម៌អន្តរជាតិអាចផ្តល់នូវចំណុចយោងមួយចំនួនដើម្បីបង្កើតបានពាក្យធាតុផ្សំ “ជា” ទោះជាតាមរយៈការនិយាយត្រង់ៗរបស់ច្បាប់ដែលមានចែងហើយក្តី ឬកាន់តែចំៗជាងនេះទៀត ទោះជាតាមរយៈការបកស្រាយតាមគំនិតច្នៃប្រឌិតក៏ដោយចុះ ។ មានអ្នកខ្លះអាចចោទសួរថា តើការបង្កើតរូបមន្តតាមផ្លូវច្បាប់អាចក្រសោបគ្រប់គ្រាន់នូវសេចក្តីរន្ធត់នៃអំពើឃោរឃៅក្នុងទ្រង់ទ្រាយធំបានដែរឬទេ ហើយអ្នកផ្សេងទៀតឆ្ងល់ថាតើការបង្កើតច្បាប់វាស្របទៅនឹងគោលការណ៍នីត្យានុកូលភាពរបស់លោកខាងលិចដែរឬទេ ។

ជាការស្នើជាយោបល់ ដូចដែល អាខាវ៉ាន ទំនងជាធ្វើដូចនេះដែរគឺថា ការដែលថាដំណើរការជំនុំជម្រះក្តីនឹងផ្តល់នូវការបង្កើតឬទទួលស្គាល់ការពិតដែលនឹងផ្តល់ការផ្សះផ្សាប្រហែលជាបំផ្លើសករណីនេះហើយ ។ ទន្ទ្រឹករណ៍ដែលមានលក្ខណៈគួរឲ្យស្វាគមន៍ជាង ប្រហែលពាក់ព័ន្ធនឹងការចាត់ទុកការពាក់ព័ន្ធនឹងបញ្ហាជនរងគ្រោះជាបុព្វលក្ខខណ្ឌ ឬយ៉ាងហោចណាស់ទំនងជាប្រដ្ឋូលនៃការផ្សះផ្សា ហើយចុងបញ្ចប់រួមចំណែកយ៉ាងសំខាន់ដល់ស្ថិរភាពបរិយាកាសក្រោយជម្លោះ ព្រមទាំងចាត់ទុកការជំនុំជម្រះក្តីជាផ្លូវទៅកាន់ការចូលរួមបែបនេះ ។ វាអាចបំពេញមុខងារនេះបានតាមរយៈការផ្តន្ទាទោសអ្នកធ្វើខុស (ដែលជាការបំពេញទៅតាមការទាមទារឲ្យមានការទូលខុសត្រូវ) និង/ឬ ដោយបំពេញមុខងារចម្រាញ់យកការពិតមិនសូវលើសលប់ដែលអាចទទួលស្គាល់ដែលមិនទាន់ជួយបាននៅឡើយទេ ដើម្បីឈានទៅទទួលស្គាល់ទំហំនៃការឈឺចាប់របស់ជនរងគ្រោះ

នៃអំពើឃោរឃៅនោះ ។ ទោះជាដំណើរការជំនុំជម្រះក្តីព្រហ្មទណ្ឌ ដែលយកច្បាប់មនុស្សធម៌អន្តរជាតិមកប្រើ ឬអនុក្រឹត្យច្បាប់ដទៃទៀតមានសមត្ថភាពរួមចំណែកកាន់តែផ្ទាល់ដល់ការបង្រួបបង្រួមផ្សះផ្សា ជាពិសេសតាមរយៈការផ្សះផ្សារាងខ្លួនឯងក្តី គឺត្រូវដាក់ឲ្យមានការទទួលខុសត្រូវចូលក្នុងដំណើរការបែបនេះដែលគេទំនងជាមិនដែលបំពេញនោះ ។

បំពេញបេសកកម្មស្វែងរកការពិត

សូម្បីតែអ្នកគាំទ្រម៉ឺងម៉ាត់ចំពោះជម្រើសនៃការកាត់សេចក្តីជាផ្លូវទៅរកការពិតទទួលស្គាល់ថា ការជំនុំជម្រះក្តីមិនមែនគ្មានការកំណត់នៅក្នុងបញ្ហានេះទេ ។ ហេតុនេះហើយបានជា អាខាវ៉ាន យល់ថា "...ការឃ្លាតឆ្ងាយរបស់តុលាការព្រហ្មទណ្ឌអន្តរជាតិសម្រាប់អតីតយូហ្គោស្លាវីពីតំបន់នេះមានន័យថាវាមិនអាចជំនួសជាមួយនឹងគំនិតផ្តួចផ្តើមពីក្នុងស្រុក (ក្នុងនោះរួមមានគណៈកម្មការស្វែងរកការពិតដែលផ្អែកលើការចូលរួមរបស់ប្រជាជន ឬឥរិយាបថរបស់សាធារណជនចំពោះការលាងទោសរបស់មេដឹកនាំ)" ។ នៅក្នុងទិដ្ឋភាពជាច្រើននៃទម្រង់របស់គណៈកម្មការស្វែងរកការពិតមានលក្ខណៈដូចគ្នាទៅនឹងទម្រង់ដែលទាក់ទឹងនឹងការកាត់សេចក្តីដែរ ។ ដប់ឃីន និង រ៉ូតអារៀហ្សា វិភាគទៅលើគោលដៅដែលគណៈកម្មការនានាត្រូវសម្រេចទាក់ទងនឹង"ការបង្កើតបញ្ជី-ឯកសារ ដែលអាចជឿទុកចិត្តបាននូវអ្វីដែលបានកើតឡើង ការផ្តល់នូវវេទិកាសម្រាប់ជនរងគ្រោះសេចក្តីស្នើនានាដើម្បីចៀសវាងកុំឲ្យមានការរំលោភទៅថ្ងៃអនាគត និងការកំណត់ថាអ្នកណាជាអ្នកទទួលខុសត្រូវចំពោះមុខច្បាប់ ព្រមទាំងផ្តល់នូវវិធានការនៃការដាក់ឲ្យចារីប្រព្រឹត្តបទល្មើសទទួលខុសត្រូវតាមផ្លូវច្បាប់" ។ ជាក់ស្តែងដូចដែល ហេន័រ លើកឡើងដែរថា នៅក្នុងសម័យអន្តរកាលនយោបាយ ការជំរុញឲ្យមានការផ្តួចផ្តើមគំនិតគឺស្ថិតនៅត្រង់បំណងប្រាថ្នាក្នុងការសម្គាល់ "នូវការបញ្ចប់ការចងក្រងឯកសារស្តីអំពីការរំលោភសិទ្ធិមនុស្សពីអតីតកាល ជំរុញការផ្សះផ្សាជាតិ និង/ឬ ជំរុញឲ្យមានចីរភាពដល់ភាពស្របច្បាប់ខាងនយោបាយ ។

ការពិតជាអ្វី?

"បញ្ជី-ឯកសារដែលអាចជឿទុកចិត្តបាន" ដែល ដប់ឃីន និង រ៉ូតអារៀហ្សា បានលើកឡើង ត្រូវបានយល់ឃើញខុសៗគ្នាទាក់ទងនឹងទំនោរទូទៅនៃការរំលោភបំពាន ។ ហេតុដូចនេះហើយបានជា ហេន័រ និយាយថា គោលបំណងគឺចង់"គូសចេញជារូបភាពរួមមួយនៃការរំលោភសិទ្ធិមនុស្ស ឬការរំលោភច្បាប់មនុស្សធម៌អន្តរជាតិ មួយរយៈកន្លងមក" ជាវិធីមួយដែលតម្រូវឲ្យមានជម្រើសជាយុទ្ធសាស្ត្រទាក់ទងនឹងការផ្តោតសំខាន់លើការស៊ើបអង្កេត ។ ប៉ុន្តែមិនដូចជាការទទូចរបស់ អាខាវ៉ាន ទៅលើការប្រើឆន្ទានុសិទ្ធិនៃរដ្ឋអាជ្ញានៅក្នុងដំណើរការជំនុំជម្រះក្តីដើម្បីរកការពិត"ប្រសើរបំផុត"នោះទេ ការព្រួយបារម្ភរបស់គណៈកម្មការស្វែងរកការពិតត្រូវបានផ្តួចផ្តើមឡើងជាទូទៅមិនមែនទៅលើភាពត្រឹមត្រូវនៃទ្រឹស្តីជាក់លាក់នៃជម្លោះជាតិពន្ធុនោះទេ ប៉ុន្តែវាទាក់ទងទៅនឹងការអនុវត្តតាមលក្ខណៈបច្ចេកទេសក្នុងការជ្រើសរើសគំរូជាតំណាងដើម្បីធ្វើការពិនិត្យ ។

ជាការពិតណាស់ថា រាល់ការជ្រើសរើសគឺសុទ្ធតែប្រថុយនឹងការខុសពីគោលបំណងដើម ប៉ុន្តែក្នុងករណីគណៈកម្មការស្វែងរកការពិត គ្រោះថ្នាក់នៃការខុសពីគោលបំណងដើមដែលចង់បានការពិតដែល ខូហេន លើកឡើងថា វាអាចអាស្រ័យទៅនឹងដំណើរការជំនុំជម្រះក្តី នោះគួរតែមិនមានភាពជាក់ស្តែងពីព្រោះថា ជម្រើសយុទ្ធសាស្ត្រទៅលើរូបរឿងក្តីដែលត្រូវស៊ើបអង្កេតមិនកំណត់ទៅលើករណីទាំងឡាយដែលចារីណាម្នាក់អាចត្រូវបានរកឃើញ ហើយដែលជនសង្ស័យអាចបង្ហាញខ្លួននៅចំពោះមុខតុលាការនោះទេ ។ ដូចគ្នានេះដែរ ពត៌មានដែលត្រូវទទួលបានមិនកំណត់ដោយតម្រូវការភស្តុតាងនៃនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ ។

នីតិមនុស្សធម៌អន្តរជាតិផ្តល់នូវចំណុចទាក់ទងសំខាន់នៅក្នុងបរិបទនេះដោយហេតុផលពីរយ៉ាង ។ ហេតុផលទី១គឺថា ច្បាប់នេះកំណត់គំរូបទដ្ឋានដែលតាមរយៈបទដ្ឋាននេះមិនមែនមានតែឥរិយាបថរបស់កម្លាំងសន្តិសុខរបស់រដ្ឋមួយត្រូវបានប៉ាន់ប្រមាណនោះ តែសូម្បីតែតួអង្គមិនមែនរដ្ឋក៏អាចប៉ាន់ប្រមាណបានដែរ ។ ហេតុផលទី២គឺថា ការវាយតម្លៃនេះត្រូវបានបញ្ចេញបញ្ចូលជាមួយនឹងបរិបទច្បាស់លាស់ដែលជារឿយៗមានការឈានមុខក្នុងការដោះសាយករួចខ្លួនពីសំណាក់អ្នកដែលទទួលខុសត្រូវចំពោះការរំលោភ ជាពិសេសការកើតឡើងនូវ

សង្គ្រាមឬជម្លោះប្រដាប់អាវុធ ។

តួអង្គរដ្ឋ និង តួអង្គមិនមែនរដ្ឋ

ប៉ុន្មានឆ្នាំថ្មីៗនេះ នីតិមនុស្សធម៌អន្តរជាតិបាននិងកំពុងតែផ្តោតការយកចិត្តទុកដាក់កាន់តែខ្លាំងមកលើផលវិបាកតាមផ្លូវច្បាប់ទាក់ទងនឹងឥរិយាបថរបស់តួអង្គមិនមែនរដ្ឋ ។ នីតិមនុស្សធម៌អន្តរជាតិបញ្ចេញនូវគោលការណ៍ទទួលខុសត្រូវជាលក្ខណៈបុគ្គលដែលបានចាក់ឫសកាន់តែជ្រៅ ។ សូមត្រឡប់មកនិយាយអំពីការវិភាគរបស់ ហេន័រ មកលើតួនាទីរបស់គណៈកម្មការស្វែងរកការពិត ។ ទំនងជាថា មុខងារតួនាទីដែលធ្វើឡើងដើម្បីបំពេញច្បាប់ដែលអ្នកស្រីប្រមើលឃើញនោះ អាចសម្រេចទៅបានតែនៅពេលដែលគណៈកម្មការខ្លួនឯងសម្រេចបាននូវភាពស្របច្បាប់ពីសំណាក់ប្រជាជន ។ ដើម្បីសម្រេចបាននូវភាពស្របច្បាប់ពីសំណាក់ប្រជាជននេះ វាតម្រូវឲ្យគណៈកម្មការស្វែងរកការពិតនៅក្នុងស្ថានភាពក្រោយជម្លោះនោះ ចៀសវាងការពាក់ព័ន្ធផ្នែកនយោបាយ ហើយកុំឲ្យគណៈកម្មការនេះធ្វើប្រតិបត្តិការជាលក្ខណៈដូចជាការសម្រាំងយកការពិតដែលសមមូលទៅនឹងយុត្តិធម៌សម្រាប់អ្នកឈ្នះ ។ យ៉ាងហោចណាស់ផ្នែកមួយនៃចម្លើយអាចស្ថិតនៅត្រង់ឆន្ទៈក្នុងការពិនិត្យទៅលើការរំលោភបំពាននានាជាទូទៅឲ្យបានទូលំទូលាយ ។ ដូចជាគណៈកម្មការ រ៉េធីក នៅប្រទេសឈីលី គណៈកម្មាធិការស្វែងរកការពិតរបស់ប្រទេសអែលសាល់វ៉ាឌ័រ និងគណៈកម្មការស្វែងរកការពិតនិងផ្សះផ្សាជាតិរបស់អាហ្វ្រិកខាងត្បូង គណៈកម្មការទាំងនេះសុទ្ធតែធ្វើការស៊ើបអង្កេតលើបទរំលោភបំពាននានាមិនត្រឹមតែការរំលោភរបស់កម្លាំងសន្តិសុខរដ្ឋទេ ប៉ុន្តែការរំលោភបំពានរបស់ក្រុមប្រឆាំងប្រដាប់អាវុធទៀតផង ។ ជាពិសេស គណៈកម្មការស្វែងរកការពិតរបស់អែលសាល់វ៉ាឌ័រនិងគណៈកម្មការស្វែងរកការពិតនិងផ្សះផ្សាជាតិរបស់អាហ្វ្រិកខាងត្បូងបានយកនីតិមនុស្សធម៌អន្តរជាតិមកវាយតម្លៃទៅលើឥរិយាបថរបស់អង្គភាពមិនមែនជារដ្ឋ ។

ការប្រើនីតិមនុស្សធម៌អន្តរជាតិគឺដើម្បីទប់ទល់ជាមួយនឹងការដោះសាយករួចខ្លួនដែលជាទូទៅធ្វើឡើង ដោយមានល្បិចខ្ពស់ (ឬទទួលយកដោយស្ងៀមស្ងាត់) ពីសំណាក់រដ្ឋនិងតួអង្គមិនមែនរដ្ឋៈ «យើងបានធ្វើនូវអ្វីដែលយើងបានធ្វើ ពីព្រោះយើងកំពុងតែធ្វើសង្គ្រាមប្រឆាំងនឹងភេរវកម្មសង្គ្រាមស៊ីវិលសង្គ្រាមរំដោះជាតិ» ។ ដោយសារនីតិមនុស្សធម៌អន្តរជាតិចាត់ទុកអត្ថិភាពនៃជម្លោះប្រដាប់អាវុធជាចំណុចចាប់ផ្តើមរបស់ខ្លួន ទោះជាមានលក្ខណៈមិនមែនជាអន្តរជាតិឬជាអន្តរជាតិ (រួមទាំងសង្គ្រាមរំដោះជាតិក្តី) នីតិមនុស្សធម៌អន្តរជាតិបានផ្តល់បង្អែកខាងវោហារសាស្ត្រដល់អ្នកដែលចូលរួមនៅក្នុងជម្លោះ ។ ដូចនេះ ផ្លូវសម្រាប់ចៀសវាងដ៏ច្បាស់លាស់ ពោលគឺធ្វើសង្គ្រាមជាលក្ខណៈដោះសានោះ អាចក្លាយជាច្រកមួយឆ្ពោះទៅរកការទទួលខុសត្រូវ ។

សូម្បីតែជម្លោះប្រដាប់អាវុធនៅក្នុងន័យបច្ចេកទេសប្រហែលជាអាចស្ថិតនៅក្នុងភាពមន្ទិលសង្ស័យក្តី ក៏គំនិតចេះតែកើតមានកាន់តែច្រើនថាគំរូបទដ្ឋាន និងគោលការណ៍នានាដែលចែង និងកំណត់យ៉ាងច្បាស់បំផុតនៅក្នុងនីតិមនុស្សធម៌អន្តរជាតិនោះ រក្សាបាននូវសុពលភាពក្នុងគ្រប់ស្ថានការណ៍មានជម្លោះ ដោយទាំងមិនគិតពីថាតើចំណុចចាប់ផ្តើមតាមផ្លូវច្បាប់ (ជម្លោះប្រដាប់អាវុធ) ត្រូវបានឈានដល់ហើយឬនៅនោះទេ ។ ចំពោះបញ្ហានេះ គេប្រហែលជាអាចជួយបំពេញចន្លោះប្រហោងដែលបន្សល់ទុកដោយនីតិសិទ្ធិមនុស្សអន្តរជាតិដែលមានបំណងដោះស្រាយស្ថានការណ៍ក្រោយជម្លោះតាមរយៈយន្តការដែលគេរិះគន់យ៉ាងខ្លាំង ។

ឧទាហរណ៍ដ៏ច្បាស់បំផុតនៃសំណៅនេះគឺការបង្កើតឡើងក្នុងប៉ុន្មានឆ្នាំថ្មីៗនេះ នូវក្រមចរិយាធម៌និងបណ្តុំគោលការណ៍ដែលផ្អែកលើគំរូបទដ្ឋានមនុស្សធម៌ ប៉ុន្តែក៏ផ្អែកលើនីតិសិទ្ធិមនុស្សដែរ ។ មានយុទ្ធសាស្ត្រពីរដែលអាចបែងចែកច្បាស់ ។ យុទ្ធសាស្ត្រទីមួយមានគោលបំណងបង្កើតឡើងនូវក្រមមួយរៀបចំឡើងជាពិសេសដើម្បីអនុវត្តនៅក្នុងបរិយាកាសមានជម្លោះពាក់កណ្តាលប្រដាប់អាវុធ ពោលគឺស្ថានការណ៍ «ចលាចល និងភាពតានតឹងផ្ទៃក្នុង» ។ យុទ្ធសាស្ត្រទីពីរមានគោលបំណងចងក្រងជាច្បាប់នូវគំរូបទដ្ឋានដាក់លាក់សម្រាប់អនុវត្តនៅក្នុងជម្លោះដែលមិននឹកស្មានដល់ ។ ការអនុវត្តយុទ្ធសាស្ត្រទីពីរនេះអាចយកគំរូតាម «សេចក្តីប្រកាសទីក្រុងអូស្លូ ស្តីអំពីបទដ្ឋាននិងនីតិវិធី

សម្រាប់អនុវត្តក្នុងពេលមានគ្រោះអាសន្ន សាធារណៈ ឬអំពើឃោរឃៅផ្ទៃក្នុង (១៩៨៧) និងសេចក្តីប្រកាសស្តីអំពីគំរូបទដ្ឋានអប្បបរមានៅ ធើគូ/អាបូ (១៩៩០) ដែលពេលខ្លះហៅថា សេចក្តីប្រកាសធើគូ/អាបូ ។ នៅឆ្នាំ១៩៩៤ អត្តបទវិសោធនកម្មត្រូវបានអនុម័ត ដែលទទួលបាននូវការបញ្ជាក់ត្រឹមត្រូវទាំងពីសំណាក់អង្គការសហប្រជាជាតិ និងអង្គការដើម្បីសន្តិសុខនិងសហប្រតិបត្តិការនៅអឺរ៉ុប ។

ដោយការជំនុំជម្រះដើម្បីដាក់ទណ្ឌកម្មត្រូវអនុវត្តច្បាប់រឹង (ទៅតាមនិយមន័យ) គណៈកម្មការស្វែងរកការពិតអាចមានកម្រិតខ្លាំងជាងភាពទន់ភ្លន់នៅក្នុងគំរូបទដ្ឋានដែលគេប្រើ ជាក់ស្តែងគឺដោយសារគោលបំណងចម្បងរបស់គំរូបទដ្ឋានទន់ភ្លន់ទាំងនេះមិនមែនដាក់ទណ្ឌកម្មឡើយ ។ ដូចនេះ គណៈកម្មការស្វែងរកការពិតអាចផ្តល់ជាផ្លូវមួយ (ដែលដំណើរការជំនុំជម្រះក្តីមិនអាចធ្វើតាម) ឆ្ពោះទៅរកការអនុវត្តជាក់ស្តែងនូវគោលការណ៍មនុស្សធម៌ដែលមានរៀបរៀងជាក្រុមដើម្បីជំរុញគោលការណ៍ទាំងនេះឲ្យអនុវត្តក្នុងស្ថានការណ៍ក្រោយជម្លោះ ។

មានប្រយោជន៍ជាច្រើនដែលត្រូវទទួលពីការអនុវត្តនីតិមនុស្សធម៌អន្តរជាតិនិងគំរូបទដ្ឋាននានា ចំពោះទាំងសកម្មភាពរបស់រដ្ឋនិងអង្គភាពមិនមែនរដ្ឋ ហើយប្រយោជន៍នេះក៏មិនមែនមានន័យថាគ្មានគ្រោះថ្នាក់ដែលមិនអាចនឹកដល់នោះទេ ។ ការលើកកម្ពស់ភាពស្របច្បាប់របស់គណៈកម្មការស្វែងរកការពិតតាមរយៈការបង់សំណាញ់ឲ្យធំគឺជារឿងមួយ ប៉ុន្តែការទទួលបាននូវត្រីទៅតាមវង្វង់សំណាញ់ដែលបង់ទៅគឺជារឿងមួយផ្សេង ។ ដូចដែល ខូហេន សរសេរទាក់ទងនឹងរឿងប្រហាក់ប្រហែលនេះដែរ ដែលនិយាយអំពីការលើកលែងទោសតាមការយោគយល់នោះ ការប្រព្រឹត្តិមកលើរដ្ឋនិងមិនមែនរដ្ឋតាមវិធីនេះ ផ្តល់“នូវភាពស៊ីមេទ្រីក្នុងការលាក់កំបាំងភាពពិតក្នុងសង្គម” ។ នៅក្នុងចរន្តស្របគ្នានេះដែរ ផមឃីន និង រ៉ូតអារៀហ្សា ប្រាប់ឲ្យដឹងជាមុននូវគ្រោះថ្នាក់ក្នុងការចាត់ទុកអំពើឃោរឃៅរបស់រដ្ឋនិងមិនមែនរដ្ឋ ថា“មានមុខងារសមមូលគ្នា” ដោយបង្កើតបានជា“ការបំភ្លៃឯកសារប្រវត្តិសាស្ត្រ” ។ ជាពិសេស អ្នកទាំងពីរផ្តល់ជាសញ្ញាណបង្ការទុកជាមុនថា ឥទ្ធិពលនៃការអប់រំដល់ប្រជាជនទូទៅអាចបាត់បង់នៅក្នុងការគិតឃើញថា “រឿងរ៉ាវអាក្រក់ៗកើតឡើងនៅគ្រប់សង្គ្រាមទាំងអស់ ហើយត្រូវបានប្រព្រឹត្តឡើងដោយភាគីទាំងអស់” ។

ច្បាស់ណាស់ថា គ្មានចម្លើយងាយស្រួលចំពោះសំណួរកើតចេញពីបញ្ហាទាំងនេះឡើយ ។ អ្វីដែលអាចនិយាយបានប្រហែលជាថា ខណៈដែលការប្រើនីតិមនុស្សធម៌អន្តរជាតិក្នុងការវាយតម្លៃទៅលើឥរិយាបថរបស់ក្រុមប្រឆាំងប្រដាប់អាវុធអាចបង្កើនភាពត្រឹមត្រូវ រួចហើយជំរុញដល់ភាពស្របច្បាប់របស់គណៈកម្មការស្វែងរកការពិត ។ ប្រការនេះមិនគួរធ្វើឡើងដោយឃ្លាតចាកពីការផ្តោតសំខាន់ទៅលើការទទួលខុសត្រូវរបស់រដ្ឋក្នុងនាមជានីតិបុគ្គលដែលមានការទទួលខុសត្រូវចម្បងក្នុងការលើកកម្ពស់ច្បាប់អន្តរជាតិឡើយ ។ ចំណុចស្នូលនៃបញ្ហានេះគឺការកំណត់នូវជម្រើសជាយុទ្ធសាស្ត្រសម្រាប់ធ្វើឡើងនៅដើមដំបូង ទាក់ទងនឹងវិសាលភាពតាមផ្លូវច្បាប់និងអង្គហេតុក្នុងការស៊ើបអង្កេតរបស់គណៈកម្មការស្វែងរកការពិត ។ ស្ថានការណ៍ក្នុងក្របខណ្ឌអង្គហេតុពិតដែលត្រូវបានស៊ើបអង្កេតគួរតែជាស្ថានការណ៍ទាំងឡាយដែលធ្វើឡើងដើម្បីសម្រេចឲ្យបាននូវគោលបំណងខាងការអប់រំដូចដែល ផប់ឃីន និង រ៉ូតអារៀហ្សា បានគូសបញ្ជាក់ ។ វាត្រូវការជាចាំបាច់ក្នុងការបញ្ជាក់ឲ្យបានច្បាស់ថា ខណៈដែលក្រុមប្រឆាំងប្រដាប់អាវុធអាចដាក់ឲ្យទទួលខុសត្រូវថាបានប្រព្រឹត្តការរំលោភលើច្បាប់មនុស្សធម៌អន្តរជាតិនោះ ការយកចិត្តទុកដាក់គួរតែធ្វើឡើងទៅលើការរិះគន់របស់ មីរ៉ា ដែលថា ដោយកំណត់នូវលក្ខណៈនៃទង្វើរបស់តួអង្គមិនមែនរដ្ឋថាជាការរំលោភសិទ្ធិមនុស្ស គណៈកម្មការ រ៉េទីក បានបំផ្លាញតួនាទីអប់រំនៅក្នុងរបាយការណ៍របស់ខ្លួន ។

ការពិត និង ការផ្សះផ្សា

បញ្ហាដែលកាន់តែសំខាន់គឺការស្វែងរកការពិតមិនមែននៅត្រង់ឥរិយាបថរបស់រដ្ឋឬមិនមែនរដ្ឋនោះទេ ។ ហេន័រ ដែលលើកឡើងនូវគន្លងមួយដែលស្របគ្នាទៅនឹងការដាក់ទណ្ឌកម្មបានទាញហេតុផលថា “...សារសំខាន់នៃគណៈកម្មការស្វែងរកការពិតប្រហែលជាអាចពិពណ៌នាកាន់តែសុក្រឹតថែមទៀតថាជា

ការទទួលស្គាល់នូវការពិតជាជាងស្វែងរកការពិត...ការទទួលស្គាល់ជាផ្លូវការនូវអង្គហេតុដែលលើកឡើងនៅក្នុងរបាយការណ៍គណៈកម្មការស្វែងរកការពិត ពីសំណាក់រដ្ឋាភិបាលឬកម្លាំងប្រឆាំង អាចដើរតួនាទីយ៉ាងសំខាន់ខាងចិត្តសាស្ត្រក្នុងការទទួលស្គាល់“ការពិត”ដែលត្រូវបានបដិសេធជាយូរមកហើយ ។

ដូចជាក្នុងករណីការកាត់សេចក្តីដែរ នីតិមនុស្សធម៌អន្តរជាតិអាចដើរតួនាទីសំខាន់ក្នុងការកំណត់ពាក្យថា “ជា” នៅក្នុងដំណាក់កាលទទួលស្គាល់នេះ ។ ការរកឃើញថា ឥរិយាបថរបស់តួអង្គនានានៅក្នុងជម្លោះគួរតែចាត់ទុកជាការរំលោភលើនីតិមនុស្សធម៌អន្តរជាតិឬគំរូបទដ្ឋាននានា បានឆ្លុះបញ្ចាំងជាគោលនូវភាពធ្ងន់ធ្ងរនៃការរំលោភនោះ ហើយអាចជួយដោះស្រាយអារម្មណ៍ឈឺចាប់របស់ជនរងគ្រោះបាន ។

ជាថ្មីម្តងទៀត ប្រការនេះលើកជាបញ្ហានៃផ្លូវឆ្ពោះទៅរកការផ្សះផ្សាដែលអាចកើតមានឡើង ។ វាត្រូវបានលើកឡើងពីខាងដើមហើយថា ដើម្បីចាត់ទុកការកាត់សេចក្តីជាការផ្តល់នូវការផ្សះផ្សានោះ ប្រហែលជាត្រូវតែដាក់ការទទួលខុសត្រូវនេះទៅក្នុងតួនាទីកាត់សេចក្តីដែលទំនងជាមិនអាចបំពេញបាន ហើយថាវាប្រហែលជាមានភាពជាក់លាក់អាចសម្រេចទៅបានទៀតផងក្នុងការចាត់ទុកការចូលរួមដោះស្រាយការព្រួយបារម្ភរបស់ជនរងគ្រោះ (តាមរយៈការកាត់សេចក្តី) ជាការត្រួសត្រាយផ្លូវឆ្ពោះទៅរកការផ្សះផ្សា ទោះជាប្រការនេះមិនអាចចៀសរួចថាវានាំដល់ការនាំឲ្យមានផលប៉ះពាល់ខូចប្រយោជន៍ដល់ការកាត់សេចក្តីក៏ដោយ ។ ការយកច្បាប់មនុស្សធម៌អន្តរជាតិមកប្រើនៅក្នុងការស្វែងរកការពិតរបស់គណៈកម្មការស្វែងរកការពិត ហាក់ដូចជាផ្តល់នូវសញ្ញាប្រាប់អំពីភាពធ្ងន់ធ្ងរនៃអ្វីដែលបានកើតឡើង ខណៈដែលកំពុងតែចៀសវាងពីផលប៉ះពាល់ខូចប្រយោជន៍ដល់ការកាត់សេចក្តី ហើយវាជាការផ្តល់នូវផ្លូវផ្សេងមួយទៀតឆ្ពោះទៅរកការផ្សះផ្សា ។

ប្រការនេះនៅតែមិនទាន់ឆ្លើយតបទៅបញ្ហាជាចំហនៃទំនាក់ទំនងរវាងការរកឃើញរបស់គណៈកម្មការស្វែងរកការពិត និងដំណើរការក្តីជាបន្តបន្ទាប់ដែលអាចកើតឡើងផងដែល ទោះជាក្នុងករណីព្រហ្មទណ្ឌឬករណីផ្សេងទៀតក៏ដោយ ។ លទ្ធភាពអាចស្ថិតនៅត្រង់ការការចងភ្ជាប់ដំណើរការនេះជាមួយ (ឬបង្កើតសាជាថ្មីជា) យន្តការបន្សុទ្ធកម្មដែលធ្វើឡើងដើម្បីរារាំងអ្នករំលោភកុំឲ្យដើរតាមរបៀបរបបចាស់ ដោយឲ្យអនុវត្តតាមរបៀបរបបថ្មីក្នុងសេវាសាធារណៈ ហើយប្រហែលជាពាក់ព័ន្ធនឹងបញ្ហាសំណង ។ ជម្រើសមួយទៀតអាចជាការយកតាមគំរូខក្រិដ្ឋវិទ្យារបស់ ប្រេដវ៉ៃតធី ដែលនិយាយអំពី “ការបញ្ចូលភាពអាម៉ាស់” ដែល ខូហេន បានប្រមើល ប្រហែលជាអាចនាំដល់ “ភាពអាម៉ាស់ជាសាធារណៈ និងការបកអាក្រាតដែលអាចឆ្លើយតបទៅនឹងការទាមទារឲ្យមានការទទួលស្គាល់” ។

ជម្រើសមួយទៀតគឺគំរូរបស់អាហ្វ្រិកខាងត្បូង ដែលការនិយាយចេញពីមាត់ចារីប្រព្រឹត្តបទល្មើសនៅចំពោះមុខគណៈកម្មការស្វែងរកការពិត អាចនាំដល់ការលើកលែងទោស ប៉ុន្តែប្រការនេះវាផ្តល់មកវិញនូវបញ្ហាមួយចំនួនអំពីភាពពេញច្បាប់នៃការលើកលែងទោសដែលយើងបានដោះស្រាយរួចហើយនៅខាងដើមនៃអត្ថបទនេះ ។ ជម្រើសមួយទៀតគឺយកបញ្ហាកាត់សេចក្តីនេះជាបញ្ហាចំហពេញទី ប៉ុន្តែវាប្រហែលជាធ្វើឲ្យតួនាទីសម្រាំងការពិតរបស់គណៈកម្មការស្វែងរកការពិតមានលក្ខណៈកាន់តែលំបាក ដោយសារថានឹងគ្មានការលើកទឹកចិត្តដល់ចារីប្រព្រឹត្តបទល្មើសឲ្យចូលរួមនៅក្នុងដំណើរការនេះ ។ ប៉ុន្តែទោះជាដើរតាមផ្លូវណាមួយក៏ដោយ វាជាការច្បាស់ណាស់ថា នីតិមនុស្សធម៌អន្តរជាតិនិងគំរូបទដ្ឋាននានាមានតួនាទីក្នុងការកំណត់ម៉ែត្រសម្រាប់វាស់តុលាការព្រហ្មទណ្ឌឬគណៈកម្មការស្វែងរកការពិត ។ ដូចនេះ សូម្បីតែមានទស្សនៈមួយថាការសម្រេចចិត្តដោយសំអាងទៅលើហេតុការណ៍ថាតើត្រូវដំណើរការដោយមានការជំនុំជម្រះក្តីឬដោយដើរតាមផ្លូវគណៈកម្មការស្វែងរកការពិតយ៉ាងណានោះ វាចាំបាច់មិនត្រូវឲ្យសមមូលគ្នាជាមួយនឹងការសម្រេចទាក់ទងនឹងថាតើនីតិមនុស្សធម៌អន្តរជាតិត្រូវយកមកប្រើឬអត់នោះទេ ប៉ុន្តែត្រូវនិយាយអំពីគំរូដែលយកអង្គច្បាប់នេះជាមូលដ្ឋាន ។

សេចក្តីសន្និដ្ឋាន

អ្វីជាការស្ទាបស្ទង់សង្ខេបដែលបង្ហាញជូននេះគឺថា នីតិមនុស្សធម៌អន្តរជាតិអាចរួមចំណែកទូលំទូលាយនៅក្នុងបរិយាកាស

ក្រោយពេលមានជម្លោះ ជាផ្លូវនីតិវិធីជាប្រពៃណីដែលបានលើកឡើង ។ អត្ថបទនេះពិនិត្យទៅលើការប្រើច្បាប់មនុស្សធម៌អន្តរជាតិនៅក្នុងដំណើរការជំនុំជម្រះក្តី និងការប្រើប្រាស់ច្បាប់មនុស្សធម៌អន្តរជាតិនៅក្នុងគណៈកម្មការស្វែងរកការពិតដែលជាការបែងចែកច្បាស់នូវការរួមចំណែកដែលអាចធ្វើទៅបានក្នុងដំណើរការបន្សុទ្ធកម្មនិងដែលពាក់ព័ន្ធទៅនឹងសំណង ។

មិនមែនទន្លឹករណ៍ទាំងអស់ដែលស្ថិតនៅក្នុងក្រសែភ្នែកសាធារណជនសម្រាប់ឲ្យមានការប្រើប្រាស់ច្បាប់មនុស្សធម៌អន្តរជាតិនៅក្នុងដំណើរការជំនុំជម្រះក្តីសុទ្ធតែមានការបង្កឲ្យកើតឡើងស្មើៗគ្នានោះទេ ។ ខណៈដែលវិធាននៃច្បាប់នេះផ្តល់នូវផ្លូវសមស្របបំផុតនាំដល់ការទទួលខុសត្រូវជាលក្ខណៈបុគ្គលនោះតម្លៃនៃការធ្វើឲ្យរាងចាលចេញពីតុលាការដែលប្រើច្បាប់មនុស្សធម៌អន្តរជាតិមិនអាចបង្ហាញបានទេ ហើយទំនងជានៅតែមានលក្ខណៈដូចនេះដដែល វៀរលែងតែនិងរហូតទាល់តែអ្នករំលោភច្បាប់សំខាន់ៗប្រឈមមុខនឹងលទ្ធភាពកាត់ទោសខ្ពស់ទោះជាកាត់ទោសក្នុងលក្ខណៈជាតិឬលក្ខណៈអន្តរជាតិក៏ដោយ ។ ប្រការនេះចងភ្ជាប់ជាមួយនឹងគម្រោងការមួយកាន់តែទូលំទូលាយ នាំដល់ការរក្សាបានជាទូទៅនូវគំរូបទដ្ឋានមនុស្សធម៌ដែលជាគោលដៅគួរតែជាស្នូលនៃយុទ្ធសាស្ត្រសម្រាប់ផ្សព្វផ្សាយច្បាប់មនុស្សធម៌ ។

ទាក់ទងនឹងបញ្ហាជំនុំជម្រះក្តីជាផ្លូវទៅរកការពិតនោះជាការច្បាស់មិនអាចប្រកែកបានថា នីតិវិធីតឹងតែងនៃការជំនុំជម្រះក្តីព្រហ្មទណ្ឌកម្រិតដល់ការពិតដែលអាចសម្រេចចេញយ៉ាងហោចណាស់ធ្វើឲ្យខូចខាតដល់ការពិតដែលលេចជារូបរាងឡើង ។ នីតិមនុស្សធម៌អន្តរជាតិអាចចូលរួមយ៉ាងសំខាន់ទាក់ទងនឹងការទទួលស្គាល់នូវភាពធ្ងន់ធ្ងរនៃការរំលោភបំពាននានា ។ ការរកឃើញមួយដែលថាអំពើមួយជាការរំលោភទៅលើច្បាប់សង្គ្រាម បានបញ្ជាក់ច្បាស់អំពីវិសាលភាពនៃបទល្មើសមានប្រសិទ្ធភាពជាងការរកឃើញដែលថាច្បាប់ក្នុងស្រុកត្រូវបានរំលោភហើយ ។

ជានិច្ចកាល ការទាញហេតុផលឲ្យប្រើច្បាប់មនុស្សធម៌នៅក្នុងដំណើរការជំនុំជម្រះក្តីមានលក្ខណៈប្រទាំងប្រទើសគ្នាជាមួយនឹងទស្សនៈ "សន្តិភាព និង ការទទួលខុសត្រូវ" ។ ប៉ុន្តែខណៈដែលប្រការនេះជាញឹកញយតែងតែបានបង្ហាញជូនជាលក្ខណៈជាជម្រើស "មួយ" ពោលគឺ "ជំនុំជម្រះក្តី ឬ សន្តិភាព" បើពិនិត្យឲ្យកាន់តែជិតដិតបំផុតឃើញថា បញ្ហានេះអាចទាក់ទងច្រើនជាមួយពេលវេលានិងគំរូនៃការជំនុំជម្រះក្តីដូចគ្នានឹងការជំនុំជម្រះក្តីក្នុងលក្ខណៈអរូបដែរ ។ ចំពោះបញ្ហានេះគឺមានភាពខុសគ្នារវាងការជំនុំជម្រះក្តីក្នុងស្រុកដែលមានលក្ខខណ្ឌធ្ងន់ទៅលើតុល្យភាពនៃកម្លាំងនៅក្នុងស្ថានភាពមានជម្លោះនិងការជំនុំជម្រះក្តីនៅក្នុងប្រទេសទីបី និងចំពោះមុខយន្តការអន្តរជាតិដែលមានស្រាប់ (ដូចជាតុលាការព្រហ្មទណ្ឌអន្តរជាតិជាដើម) ។ ដោយពេលវេលាចេះតែរំកិលទៅមុខ ប្រសិនបើការរំពឹងទុកមានកាន់តែខ្លាំងទៅលើការទទួលខុសត្រូវចំពោះការរំលោភយ៉ាងធ្ងន់ធ្ងរ វាទំនងជាថាការរំពឹងទុកបែបនេះនឹងបាត់បង់កម្លាំងមួយចំនួន ។

ទោះបីជានៅក្នុងស្ថានការណ៍ដែលគេមិនប្រើច្បាប់មនុស្សធម៌អន្តរជាតិនៅក្នុងការជំនុំជម្រះក្តីព្រហ្មទណ្ឌ នៅក្នុងបរិយាកាសក្រោយជម្លោះក្តី ក៏ច្បាប់នេះនៅតែអាចដើរតួនាទីសំខាន់នៅក្នុងការទទួលស្គាល់ការពិតអំពីជម្លោះដែលកើតឡើងនោះនៅពេលដែលគណៈកម្មការស្វែងរកការពិតពឹងផ្អែកលើច្បាប់នេះ ។ នីតិមនុស្សធម៌ផ្តល់នូវផលប្រយោជន៍ជាក់លាក់នៅក្នុងបញ្ហានេះ ក្នុងន័យថាវាបានពង្រីកខ្លួនខ្លាំងទៅដល់តួអង្គមិនមែនរដ្ឋជាងនីតិសិទ្ធិមនុស្សអន្តរជាតិ ។ ដោយសារគណៈកម្មការស្វែងរកការពិតមិនចាំបាច់ភ្ជាប់ខ្លួនខ្លាំងណាស់ណាទៅនឹងច្បាប់ដែលបានចែង វានៅតែមានលទ្ធភាពថា គំរូបទដ្ឋានដែលបានចងក្រងឡើងហើយកំពុងតែត្រូវបានអភិវឌ្ឍនៅក្នុងការទំនាក់ទំនងរវាងនីតិសិទ្ធិមនុស្សនិងនីតិមនុស្សធម៌អន្តរជាតិ អាចត្រូវបានយកជាមូលដ្ឋានសម្រាប់គណៈកម្មការស្វែងរកការពិតនៅក្នុងវិធីដែលមិនអាចមានលទ្ធភាពនៅក្នុងការជំនុំជម្រះក្តីព្រហ្មទណ្ឌ ។ និយាយរួម រូបភាពដែលលេចឡើងគឺជារូបភាពដែលនីតិអន្តរជាតិសាធារណៈអាចដើរតួនាទីសំខាន់នៅក្នុងបរិយាកាសក្រោយជម្លោះ ជាងតួនាទីចេញពីរូបមន្ត "សន្តិភាព និង ការទទួលខុសត្រូវ" ។

ខូម ខែម ប៉ិល

តុលាការប្រជាជននៅប្រទេសរ៉្វាន់ដា

(តពីលេខមុន)

៣) យុត្តិធម៌សម្រាប់អ្នកណា?

ឡាសប៊ឹក មានការភ្ញាក់ផ្អើលជាខ្លាំងនៅខណៈពេលដែលគាត់ចុះទៅពិនិត្យស្ថានភាពអ្នកទោសនៅមន្ទីរឃុំឃាំងនៅគីបូយេ ហើយក្តាប់បានពីស្ថានភាពលំបាករបស់អ្នកទោស ជាពិសេសនៅពេលដែលត្រូវអ្នកទោសម្នាក់ចោទសួរថា "យុត្តិធម៌សម្រាប់អ្នកណា?" ។ អាណាគាសេ និង សេរូមបា ត្រូវតុលាការកាត់ទោសឲ្យជាប់គុកអស់មួយជីវិតពីបទប្រើរថយន្តឈូសបំផ្លាញវិហារកាតូលិកមួយនៅយ៉ាងហ្គេ និងពីបទសម្លាប់ជនជាតិទុតស៊ីអស់ពីរពាន់នាក់ ។ អាណាគាសេ គិតថា ការកាត់ក្តីរបស់តុលាការគឺអយុត្តិធម៌ ដោយសារគាត់ត្រូវជាប់ឃុំឃាំង ចំណែកឯ សេរូមបា ដែលជាបព្វជិតសាសនា និងជាអ្នកផ្តើមគំនិត បានរត់គេចខ្លួនទៅប្រទេសអ៊ីតាលី ហើយត្រូវបានការពារដោយក្រុមបព្វជិតនៃបុរីវ៉ាទីកង់ ។ អ្នកទោសម្នាក់ផ្សេងទៀតបានរអ៊ូរទាំថា "ដំណើរការកាត់ទោសស្វែងរកយុត្តិធម៌របស់តុលាការមានការយឺតយ៉ាវជាខ្លាំង ។ ពួកយើងជាប់ឃុំឃាំងអស់រយៈពេល៧ឆ្នាំដោយគ្មានការជំនុំជម្រះក្តី ។ ពេលយើងឮដំណឹងអំពីតុលាការដែលប្រជាជនហៅថា កាឆាឆា យើងសប្បាយចិត្តហើយចង់ឲ្យតុលាការប្រជាជននេះកើតឡើងឆាប់ៗដើម្បីជួយរកយុត្តិធម៌ឲ្យពួកយើង" ។

ឡាម ប៊ូន យល់ឃើញថា មូលហេតុសំខាន់ដែលប្រជាជនរ៉្វាន់ដាមិនពេញចិត្តហើយរិះគន់តុលាការព្រហ្មទណ្ឌអន្តរជាតិ គឺដោយសារតុលាការនេះគិតតែដោះស្រាយបញ្ហាយុត្តិធម៌បញ្ហាឧក្រិដ្ឋជន ហើយព្រងើយកន្តើយមិនយកចិត្តទុកដាក់ចំពោះជនរងគ្រោះដែលក្រីក្រខ្វះខាត ។ ឡាម ប៊ូន បញ្ជាក់បន្ថែមថា យុត្តិធម៌គឺជាធាតុសំខាន់ធ្វើឲ្យជនរងគ្រោះបានធូរស្បើយអារម្មណ៍ ប៉ុន្តែជនរងគ្រោះក៏ត្រូវការជំនួយបន្ថែមពីលើយុត្តិធម៌នេះដែរ ។ ជនរងគ្រោះត្រូវតែទទួលបាននូវអ្វីដែលគាត់ត្រូវការបន្ថែមពីលើយុត្តិធម៌នេះទៀត ដើម្បីឲ្យពួកគាត់អាចបំភ្លេចអតីតកាល ហើយកសាងអនាគតថ្មីឡើងវិញ ។

៤) ប្រព័ន្ធតុលាការប្រជាជន ហៅ កាឆាឆា

ដូចដែលបានបង្ហាញអំពីចំណុចខ្សោយរបស់តុលាការព្រហ្មទណ្ឌអន្តរជាតិ ដូចជាការយឺតយ៉ាវនិងស្ថានភាពលំបាករបស់អ្នកទោសនៅក្នុងមន្ទីរឃុំឃាំង ដែលបណ្តាលឲ្យការគាំទ្ររបស់ប្រជាជនចំពោះតួនាទីតុលាការក្នុងដំណើរការផ្សះផ្សាបង្រួបបង្រួមជាតិនៅប្រទេសរ៉្វាន់ដាថយចុះ ។ នៅពាក់កណ្តាលឆ្នាំ២០០២ រដ្ឋាភិបាលរ៉្វាន់ដាបានចាប់ផ្តើមដាក់ចេញនូវផែនការថ្មីដើម្បីជំរុញដំណើរការផ្សះផ្សាបង្រួបបង្រួមឲ្យបានខ្លាំងក្លា ។ គម្រោងថ្មីនោះហៅថា ប្រព័ន្ធតុលាការប្រជាជន ឬហៅថា កាឆាឆា ដែលជាវិធីដោះស្រាយជម្លោះកាលពីសម័យបុរាណនៅប្រទេសរ៉្វាន់ដា ។

ក) អ្វីទៅជាតុលាការប្រជាជន?

តុលាការប្រជាជន (កាឆាឆា) គឺជាប្រភេទតុលាការដែលប្រជាជនរ៉្វាន់ដាសម័យបុរាណបានប្រើប្រាស់សម្រាប់ដោះស្រាយទំនាស់កើតឡើង ។ "កាឆាឆា" មានន័យថា ការជួបជុំគ្នាអង្គុយលើវាលស្មៅដើម្បីពិភាក្សាដោះស្រាយទំនាស់ដែលកើតឡើង ។ កាលពីសម័យបុរាណ មនុស្សចាស់ជាមេកន្ទ្រាញឬមេភូមិបានកោះហៅភាគីជម្លោះឬភាគីមានទំនាស់នឹងគ្នាមកជួបជុំអង្គុយលើវាលស្មៅក្រោមដើមឈើដើម្បីដោះស្រាយទំនាស់ ហើយបង្រួបបង្រួមភាគីជម្លោះឲ្យត្រូវរ៉ូវគ្នាឡើងវិញ ។ ឧទាហរណ៍ នៅពេលដែលសត្វគោឬក្របីរបស់អ្នកភូមិណាម្នាក់ចូលទៅស៊ីស្រូវនៅក្នុងស្រែរបស់អ្នកភូមិម្នាក់ទៀត ។ បញ្ហាឬជម្លោះបែបនេះមេកន្ទ្រាញឬមេភូមិតែងប្រើប្រាស់តុលាការប្រជាជនដើម្បីដោះស្រាយ ។ វិធីសាស្ត្រនេះតម្រូវឲ្យម្ចាស់ក្របីមកអង្គុយជុំជាមួយម្ចាស់ស្រូវ ហើយរៀបរាប់អំពីហេតុការណ៍ដែលបានកើតឡើងឲ្យមេកន្ទ្រាញឬមេភូមិបានដឹង ។ បន្ទាប់មក មេកន្ទ្រាញឬមេភូមិដោះស្រាយបញ្ហានិងផ្សះផ្សាគូទំនាស់ទាំងពីរឲ្យយល់

ព្រមអធ្យាស្រ័យគ្នានិងឈានដល់ការត្រូវរ៉ូវគ្នាឡើងវិញ ។ តុលាការប្រជាជនដែលរដ្ឋាភិបាលរ៉្វាន់ដាកំណត់ដាក់ចេញដើម្បីប្រើប្រាស់ដោះស្រាយទំនាស់នៅពេលនេះ ទាមទារមនុស្សចាស់ទុំក្នុងភូមិដែលមានលក្ខណៈសម្បត្តិល្អ ចូលរួមដោះស្រាយជម្លោះឬបណ្តឹងរបស់ប្រជាជន ។ ប៉ុន្តែទំនាស់នៅពេលនេះមិនមែនជាទំនាស់រឿងស្រូវឬគោក្របីឡើយ ពោលគឺជាទំនាស់កើតឡើងពីការកាប់សម្លាប់ប្រល័យពូជសាសន៍នៅប្រទេសរ៉្វាន់ដាក្នុងឆ្នាំ១៩៩៤ ។

នៅដើមឆ្នាំ១៩៩៩ សេចក្តីព្រាងច្បាប់តុលាការប្រជាជនត្រូវបានផ្សព្វផ្សាយ ហើយការងារពាក់ព័ន្ធក៏បានចាប់ផ្តើមដំណើរការជាបន្តបន្ទាប់ដែរ ។ ឧទាហរណ៍ការប្រជុំសិក្សាអំពីច្បាប់ដែលចូលរួមដោយអង្គការក្រៅរដ្ឋាភិបាល និងសហគមន៍អន្តរជាតិផ្តល់ជំនួយ ។ ព្រឹត្តិការណ៍ផ្សេងទៀតរួមមាន នៅថ្ងៃទី១ ខែមករា ឆ្នាំ២០០៣ ប្រធានាធិបតីរ៉្វាន់ដាបានចេញអនុក្រឹត្យប្រកាសដោះលែងអ្នកទោសចំនួនបួនម៉ឺនប្រាំបួនពាន់បីរយចិតសិបប្រាំមួយនាក់ ។ អ្នកទោសដែលត្រូវដោះលែងនោះរួមមានអ្នកទោសដែលត្រូវចាប់ខ្លួនដោយគ្មានភស្តុតាងមនុស្សចាស់ជរា និងអ្នកដែលជាប់ចោទពីបទចូលរួមឬជំរុញឲ្យមានអំពើសម្លាប់ ហើយត្រូវបានចាប់ខ្លួនឃុំឃាំងជាច្រើនឆ្នាំរហូតអាចលើសពីទោសកំហុសរបស់ខ្លួនប្រសិនបើតុលាការបើកសវនាការជំនុំជម្រះក្តី ។ ការជ្រើសរើសចៅក្រមចំនួន២៦ម៉ឺននាក់ដោយបោះឆ្នោត ។ បេក្ខជនគឺបុរសនិងស្ត្រីដែលគ្មានជាប់ពាក់ព័ន្ធនឹងអំពើកាប់សម្លាប់ ។ ការបណ្តុះបណ្តាលជំនាញច្បាប់បន្ថែមពីសំណាក់គ្រូចំនួន៧រយនាក់ដែលបានទទួលការបណ្តុះបណ្តាលរួចហើយ អំពីច្បាប់ក៏ដូចជាការងារជាចៅក្រមក្នុងតុលាការប្រជាជនជូនដល់ចៅក្រមដែលត្រូវបានជ្រើសរើស ។ តាមផែនការរបស់រដ្ឋាភិបាលរ៉្វាន់ដា តុលាការប្រជាជននឹងចាប់ដំណើរការនៅខែមិថុនាឆ្នាំ២០០៣ ហើយនឹងបញ្ចប់នៅចុងឆ្នាំ២០០៨ ។

១) អំពីប្រព័ន្ធតុលាការប្រជាជន

តុលាការប្រជាជននឹងត្រូវបង្កើតឡើងនៅទូទាំងប្រទេស ហើយមានការជ្រើសតាំងចៅក្រមដោយប្រជាជនដែលរស់នៅក្នុងភូមិឃុំស្រុកនិងខេត្ត ។ អ្នកទោសទាំងអស់លើកលែងតែប្រភេទអ្នកទោសដែលជាប់ចោទពីបទឧក្រិដ្ឋប្រភេទទីមួយ (មេដឹកនាំខ្ពស់បំផុត) នឹងត្រូវបញ្ជូនខ្លួនពីពន្ធនាគារទៅចូលរួមក្នុងពិធីសវនាការរបស់តុលាការប្រជាជនដែលមានទីតាំងនៅកន្លែងដែលឧក្រិដ្ឋជនបានប្រព្រឹត្តអំពើឧក្រិដ្ឋកម្ម ។ ប្រជាជនចំនួន១៩រូបដែលគ្មានជាប់ពាក់ព័ន្ធនឹងអំពើឧក្រិដ្ឋ និងមិនមែនជាសាច់ញាតិរបស់អ្នកទោស នឹងត្រូវបានជ្រើសរើសចេញពីក្នុងចំណោមប្រជាជនក្នុងសហគមន៍ដែលចូលរួមក្នុងសវនាការដើម្បីធ្វើជាគណៈកម្មាធិការសម្រាប់សវនាការ ។ ដំណើរការរបស់តុលាការគឺប្រជាជនក្នុងសហគមន៍ទាំងអស់អាចចូលរួមក្នុងសវនាការ (អង្គសភា) ដើម្បីពិភាក្សា ផ្តល់ព័ត៌មាន និងប្តឹងផ្តល់ចំពោះករណីរបស់ជនជាប់ចោទម្នាក់ៗ ហើយចៅក្រមជាអ្នកសម្រេចក្តី ។

តុលាការប្រជាជនចែកចេញជាបួនថ្នាក់ ។ ទីមួយ តុលាការប្រជាជនថ្នាក់ភូមិ ទីពីរថ្នាក់ឃុំ ទីបីថ្នាក់ស្រុក និងទីបួនថ្នាក់ខេត្ត ។ តុលាការប្រជាជនគ្រប់ថ្នាក់មានភារកិច្ចសម្រេចជោគវាសនារបស់អ្នកទោស ។ តុលាការប្រជាជនថ្នាក់ភូមិមានភារកិច្ចជំនុំជម្រះក្តីរបស់អ្នកទោសប្រភេទទីបួន ដែលជាប់ចោទពីបទលួចរបស់របរ និងបំផ្លិចបំផ្លាញសម្ភារអ្នកដទៃ ។ ប្រសិនបើរកឃើញថា អ្នកទោសពិតជាបានប្រព្រឹត្តអំពើដូចពោលខាងលើ អ្នកទោសត្រូវចេញសងថ្លៃខូចខាតដល់ជនរងគ្រោះ ។ ករណីនេះ តាមច្បាប់របស់តុលាការប្រជាជន គឺអ្នកទោសគ្មានសិទ្ធិធ្វើបណ្តឹងឧទ្ធរណ៍ឡើយ ។ តុលាការថ្នាក់បន្ទាប់គឺតុលាការប្រជាជនថ្នាក់ឃុំ ។ តុលាការនេះមានភារកិច្ចជំនុំជម្រះក្តីបទឧក្រិដ្ឋប្រភេទទីបីដែលអ្នកទោសជាប់ចោទពីបទបង្ករបួសស្នាមដោយគ្មានចេតនាបំផ្លាញអាយុជីវិតជនរងគ្រោះ ។ តុលាការថ្នាក់ស្រុកមានភារកិច្ចជំនុំជម្រះក្តីបទឧក្រិដ្ឋប្រភេទទីពីរដែលអ្នកទោសជាប់ចោទពីបទសម្លាប់មនុស្សហើយអាចត្រូវកាត់ទោសឲ្យជាប់ឃុំឃាំងមួយរយៈឬអស់មួយជីវិត ។ តុលាការប្រភេទចុងក្រោយគឺតុលាការប្រជាជនថ្នាក់ខេត្ត ។ តុលាការនេះមានភារកិច្ចតែមួយ គឺទទួលបណ្តឹងឧទ្ធរណ៍របស់អ្នកទោសថ្នាក់ស្រុក ។

នៅក្នុងប្រព័ន្ធតុលាការប្រជាជន ជនជាប់ចោទគ្មានមេធាវី

ការពារទេ ។ ច្បាប់របស់តុលាការប្រជាជនកំណត់ឲ្យប្រជាជនដើរតួជាដើមចោទនិងជាចៅក្រម ។ អ្នកទោសប្រភេទទីមួយដែលជាប់ចោទពីបទមេគំនិតដឹកនាំឲ្យមានអំពើប្រល័យពូជសាសន៍ រួមនឹងអំពើរំលោភលើផ្លូវភេទ ហើយដែលអាចត្រូវកាត់ទោសដោយការប្រហារជីវិត ត្រូវជំនុំជម្រះនៅក្នុងតុលាការដែលមានមេធាវីនិងចៅក្រម ។

ច្បាប់សំខាន់មួយនៅក្នុងច្បាប់របស់តុលាការប្រជាជនគឺការសារភាពកំហុសរបស់ឧក្រិដ្ឋជន ។ ច្បាប់នេះចែងថា អ្នកទោសដែលសារភាពកំហុសហើយសុំការលើកលែងទោស នឹងទទួលបានការសម្រាលទោស ។ ការសម្រាលទោសមានលក្ខណៈធំបើអ្នកទោសយល់ព្រមសារភាពកំហុសរបស់ខ្លួនក្នុងរយៈពេលជាប់ឃុំឃាំង ឬនៅមុនពេលតុលាការប្រជាជនបើកសវនាការជំនុំជម្រះ ។ ការសម្រាលទោសមានលក្ខណៈតូចបើអ្នកទោសព្រមសារភាពកំហុសក្នុងអំឡុងពេលជំនុំជម្រះក្តី ហើយអ្នកទោសនឹងមិនទទួលបានការសម្រាលទោសទាល់តែសោះប្រសិនបើមិនព្រមឆ្លើយសារភាពហើយត្រូវតុលាការរកឃើញថាមានកំហុស ។ ការដាក់ទោសរបស់តុលាការប្រជាជនគឺកំណត់ឲ្យអ្នកទោសទៅចូលរួមបម្រើសកម្មភាពសង្គម ដូចជាសង់ផ្ទះឲ្យប្រជាជន ស្ពានផ្លូវនិងសាលារៀន ជាដើម ។

ចំណុចសំខាន់មួយទៀតរបស់តុលាការប្រជាជនគឺសំណងសម្រាប់ជនរងគ្រោះ ។ នៅក្នុងផ្នែកមួយនៃដំណើរការរបស់តុលាការប្រជាជនគឺតុលាការផ្តល់ឱកាសឲ្យជនរងគ្រោះធ្វើតារាងរៀបរាប់បញ្ជាក់អំពីការខូចខាតបាត់បង់ទ្រព្យសម្បត្តិនិងសាច់ញាតិរបស់ខ្លួនជូនតុលាការ ។ នៅពេលបញ្ចប់សវនាការជំនុំជម្រះ ជនរងគ្រោះទទួលបានលិខិតទទួលស្គាល់ការខូចខាតជាផ្លូវការពីតុលាការ ហើយជនរងគ្រោះអាចប្រើប្រាស់លិខិតនេះដើម្បីបើកប្រាក់សំណងអំពីមូលនិធិសាធារណៈ ។

គ) ចំណុចខ្លាំងនិងចំណុចខ្សោយ

បំណងរបស់រដ្ឋាភិបាលរ៉្វាន់ដាដែលសម្រេចយកប្រព័ន្ធយុត្តិធម៌សម័យបុរាណ ហៅថា តុលាការប្រជាជន ឬ កាឆាឆាមកប្រើប្រាស់សម្រាប់ដោះស្រាយជម្លោះនាបច្ចុប្បន្ននេះមានដូចខាងក្រោម ÷

១) ដើម្បីស្វែងរកការពិតអំពីអ្វីដែលបានកើតឡើងក្នុងរបបប្រល័យពូជសាសន៍នៅប្រទេសរ៉្វាន់ដា ។

២) ដើម្បីជំរុញដំណើរការជំនុំជម្រះក្តីរបស់ជនជាប់ចោទឲ្យលឿនទៅមុខ ។

៣) ដើម្បីលុបបំបាត់វប្បធម៌លើកលែងទោស ។

៤) ផ្សះផ្សាបង្រួបបង្រួមប្រជាជនរ៉្វាន់ដាឲ្យជានាំនឹងគ្នាឡើងវិញ ។

៥) ក្រើនរំឭកប្រជាជនអំពីវប្បធម៌ និងយុត្តិធម៌នៅសម័យបុរាណរបស់ប្រទេសរ៉្វាន់ដា ។

៦) ដើម្បីជាការបញ្ជាក់ថា ប្រជាជនមានសមត្ថភាពដើម្បីដោះស្រាយជម្លោះដោយខ្លួនឯង ។

តុលាការប្រជាជនមានលទ្ធភាពសម្រេចតាមបំណងខាងលើនិងជួយឲ្យមានការផ្សះផ្សាបង្រួបបង្រួមនៅប្រទេសរ៉្វាន់ដាជាជាងតុលាការព្រហ្មទណ្ឌអន្តរជាតិ ។ តុលាការប្រជាជនមានចំនួនមួយម៉ឺន ហើយស្ថិតនៅគ្រប់ទីកន្លែងទូទាំងប្រទេស ដូច្នេះតុលាការនេះអាចជំនុំជម្រះក្តីបានលឿន ។ តុលាការប្រជាជនបានកើតតាំងពីសម័យបុរាណ ដូច្នេះប្រជាជនយល់ដឹងនិងគាំទ្រតុលាការនេះ ។ ការចូលរួមរបស់ប្រជាជនអាចធ្វើឲ្យមានការពិភាក្សា ធ្វើឲ្យប្រជាជនមានអារម្មណ៍ធូរស្បើយ យល់ព្រមអធ្យាស្រ័យឲ្យគ្នាទៅវិញទៅមក ។ ការនាំជនជាប់ចោទវិលត្រឡប់ទៅជំនុំជម្រះក្តីនៅទីកន្លែងដែលឧក្រិដ្ឋជនបានប្រព្រឹត្តអំពើឧក្រិដ្ឋកម្ម គឺជាការលើកតម្កើងសិទ្ធិនិងទឹកចិត្តដល់ជនរងគ្រោះ ។ ដំណើរការរបស់តុលាការប្រជាជន ទាំងការសារភាពនិងការដាក់ទោស អាចជួយឲ្យមានការអភិវឌ្ឍន៍ភូមិស្រុក និងបង្ហាញអ្នកភូមិអំពីអ្វីដែលបានកើតឡើង ។ អ្នកទោសដែលប្រព្រឹត្តខុសហើយយល់ព្រមសារភាពកំហុស នឹងត្រូវបានដោះលែងឲ្យមានសេរីភាពវិលត្រឡប់ទៅជួបជុំគ្រួសារវិញ ។

ព្យែរេត មុកាមូរិនហ្គូ មានទឹកចិត្តរីករាយចំពោះតុលាការប្រជាជន ។ មុកាមូរិនហ្គូ ត្រូវអ្នកជិតខាងចោទប្រកាន់ថាបានចូលរួមប្រព្រឹត្តអំពើប្រល័យពូជសាសន៍ ដូច្នេះនាងត្រូវបានចាប់ខ្លួននិងឃុំឃាំងអស់រយៈពេល៦ឆ្នាំ ។ កាលនោះនាងមានអាយុ១៦ឆ្នាំ ។ នាងរៀបរាប់ឲ្យដឹងថា "ខ្ញុំមិនបានប្រព្រឹត្តអំពើ

ខក្រិដ្ឋទេ ។ ខ្ញុំពិតជាមិនដឹងថាត្រូវសារភាពរឿងអ្វីឡើយ ។ ខ្ញុំជាមនុស្សស្អាតស្អំ ។ បាតដៃខ្ញុំអត់មានប្រឡាក់ឈាមអ្នកណាទេ ។ រដ្ឋាភិបាលក៏ដឹងហើយទទួលស្គាល់រឿងនេះដែរ ។ មិនមែនអ្នកជាប់ឃុំឃាំងទាំងអស់សុទ្ធតែបានប្រព្រឹត្តអំពើប្រល័យពូជសាសន៍នោះទេ» ។ មុកាមូរិនហ្គូ បង្ហាញមុខក្នុងពេលជំនុំជម្រះរបស់តុលាការប្រជាជនក្នុងជំហានសាកល្បង ។ អ្នកភូមិជឿនាងហើយបានយល់ព្រមដោះលែងនាងឲ្យមានសេរីភាព ។ ករណីខាងលើនេះក៏បានកើតឡើងនៅក្នុងសវនាការរបស់តុលាការប្រជាជននៅ ហ្គិសសេវ៉ូ ដែរ ។ នៅទីនោះ អ្នកភូមិជាជនជាតិទុតស៊ីបានជួយការពារនិងយល់ព្រមឲ្យតុលាការដោះលែងជនជាប់ចោទហ៊ូទូ ។

ទោះបីជាយ៉ាងណាក៏ដោយ ប្រជាជនរ៉្វាន់ដាមួយចំនួនមិនសប្បាយចិត្តចំពោះប្រព័ន្ធតុលាការប្រជាជនឡើយ ។ ជេនវៀបូនីហ្វ៊ីម៉ាណា សព្វថ្ងៃជាអ្នកបើករថយន្តតាក់ស៊ី បានបាត់បង់ឪពុកម្តាយ បងប្អូន៣នាក់ និងប្អូនស្រីម្នាក់ ។ បូនីហ្វ៊ីម៉ាណា បានថ្លែងថា តុលាការប្រជាជនបង្កើតឡើងគឺសម្រាប់ជួយខក្រិដ្ឋជនប្រល័យពូជសាសន៍ឲ្យគេចផុតពីមន្ទីរឃុំឃាំង ។ មនុស្សចាស់សម័យបុរាណប្រើប្រាស់តុលាការប្រជាជនដើម្បីជំនុំជម្រះក្តីតូចតាច ដូចជាករណីលួចគោក្របីជាដើម ។ ការយកតុលាការប្រជាជនមកអនុវត្តចំពោះបទខក្រិដ្ឋប្រល័យពូជសាសន៍គឺពិតជាមិនត្រឹមត្រូវឡើយ ។ បូណាវិនធើ នីទីប៊ីហ្វ៊ី យល់ស្របជាមួយបូនីហ្វ៊ីម៉ាណា ដែរ ។ ចំពោះ នីទីប៊ីហ្វ៊ី តុលាការប្រជាជនគឺជាឆាកល្ខោនដែលរៀបចំសម្តែងដោយប្រជាជនសញ្ជាតិហ៊ូទូដើម្បី «ដោះលែងប្រជាជនសញ្ជាតិហ៊ូទូដែលមានកំហុសឲ្យគេចផុតពីមន្ទីរឃុំឃាំង» ។

ប្រជាជនមួយចំនួនទៀតមិនគាំទ្រតុលាការប្រជាជន ដោយពន្យល់ថា តុលាការនេះអាចបង្កឲ្យមានភាពស្មុគស្មាញនៅក្នុងភូមិ ។ ឧទាហរណ៍ ស្ត្រីមេម៉ាយចាស់ជរាដែលគេចផុតពីការសម្លាប់ នឹងមានការភិតភ័យម្តងទៀតដោយសារតែតុលាការដោះលែងខក្រិដ្ឋជនឲ្យវិលត្រឡប់ទៅរស់នៅក្នុងភូមិស្រុកជាមួយគាត់វិញ ។ អាល់ហ្វូសិន វីម៉ាណា ជាស្ត្រីមេម៉ាយដែលបាត់បង់ប្តីនិងកូននៅក្នុងរបបប្រល័យពូជសាសន៍បានរៀបរាប់ដូចខាងក្រោម ÷

«មានរឿងច្រើនដែលខ្ញុំមិនអាចបំភ្លេចបាន ។ ខ្ញុំបានដឹងរឿងជាច្រើនដូចជាការរំលោភលើរូបរាងកាយស្ត្រីទាំងចាស់ទាំងក្មេង ។ ប្រសិនបើរឿងនេះវាកើតឡើងលើរូបអ្នកវិញ ហើយឥឡូវអ្នកធ្វើបាបយើងវិលត្រឡប់មករស់នៅក្នុងភូមិស្រុកជាមួយយើងវិញ ចុះបើថ្ងៃណាមួយមនុស្សម្នាក់នោះផឹកស្រាហើយស្រវឹង រួចដើរនិយាយប្រាប់គេឯងពេញភូមិថា គាត់បានរំលោភអ្នកឯង តើអ្នកគិតយ៉ាងម៉េច? គេថាតុលាការប្រជាជនអាចជួយប្រជាជន តើវាជួយអ្វីកើតទៅ?»

អ្នកជំនាញការបរទេសនិងក្រុមឃ្លាំមើលអំពីសិទ្ធិមនុស្សបានរិះគន់ភាពលម្អៀងរបស់តុលាការប្រជាជន ។ ជនរងគ្រោះខ្លះមិនចាប់អារម្មណ៍ និងមិនជឿថាតុលាការប្រជាជនអាចធ្វើឲ្យខ្លួនលាតត្រដាងនូវការពិតហើយអាចផ្សះផ្សារបង្រួបបង្រួមរវាងជនរងគ្រោះនិងជនដៃដល់បានឡើយ ។ ប្រជាជនបារម្ភថាការពិតនៅតែមិនអាចដឹង ដោយសារចៅក្រមមិនអព្យាក្រឹតហើយគ្មានចំណេះដឹងផ្នែកច្បាប់ច្បាស់លាស់ ។ ជនរងគ្រោះឈ្មោះ ថឺរេសា វិនហ្គាប៊ីយេ បាត់បង់កូនប្រុសចំនួន៣នាក់និងកូនស្រីម្នាក់បានរៀបរាប់ឲ្យដឹងថា «ខ្ញុំមិនជឿថាចៅក្រមអព្យាក្រឹតទេ ។ បើខក្រិដ្ឋជនជាសាច់ញាតិរបស់ចៅក្រមនោះ ចៅក្រមពិតជាមិនអាចរកយុត្តិធម៌រកសខ្មោចយើញឡើយ» ។ មូកាសេរូក៏គ្មានជំនឿលើតុលាការប្រជាជននិងចៅក្រមដែរ ។ មូកាសេរូលើកឡើងអំពីករណីក្នុងគ្រួសារក្មួយរបស់នាងថា សមាជិកគ្រួសារនោះស្លាប់ទាំងអស់នៅសល់តែក្មួយប្រុសរបស់នាងម្នាក់អាយុ១៣ឆ្នាំប៉ុណ្ណោះ ។ នាងបារម្ភទីមួយខ្លាចក្មួយប្រុសរបស់នាងមិនហ៊ាននិយាយរៀបរាប់រឿងដែលកើតឡើងប្រាប់តុលាការ ។ ទីពីរនាងខ្លាចតុលាការនិងចៅក្រមមិនជឿក្មួយរបស់នាង ។ «ចុះបើមានករណីបែបនេះ បើយើងនៅសល់តែក្មេងម្នាក់ជាសាក្សី អ្នកដទៃទៀតគឺជាសាច់ញាតិរបស់ឃាតករ ហើយអះអាងថាឃាតករគ្មានកំហុស តើរឿងហ្នឹងវាទៅជាយ៉ាងណា?» ។

ការមិនទុកចិតនិងក្តីបារម្ភរបស់ប្រជាជនអំពីភាពមិនលម្អៀងរបស់ចៅក្រម ការពិតច្បាប់របស់តុលាការប្រជាជនបានកំណត់និងចែងដើម្បីទប់ទល់យ៉ាងច្បាស់ ។ អាន់តូនី រូប៊ូរីកា តំណាង

ក្រសួងយុត្តិធម៌ បានពន្យល់អំពីវិធានការចំពោះភាពលម្អៀងថា ÷

"ជនរងគ្រោះគិតថា គាត់នឹងត្រូវតុលាការសួរនាំសព្វគ្រប់អំពីអ្វីដែលបានកើតឡើង ។ ការពិតយើងដឹងថាគាត់មិនដឹងរឿងទាំងអស់ច្បាស់លាស់ទេ ព្រោះគាត់រត់គេចខ្លួនពីការសម្លាប់ ។ អ្វីដែលយើងត្រូវការពីគាត់គឺពត៌មានដែលគាត់ដឹងតែប៉ុណ្ណោះ មិនមែនរឿងតាំងពីដើមដល់ចប់ឡើយ ។ ពេលបានដឹងពត៌មាន យើងនិងសួរឧក្រិដ្ឋជនឲ្យឆ្លើយសារភាព ។"

វិធានការផ្សេងទៀតរបស់រដ្ឋាភិបាលរួមមាន ទីមួយ ការបង្ហាត់បង្រៀនអំពីក្រមសីលធម៌ដល់ចៅក្រមទាំងពីរម៉ឺនប្រាំមួយពាន់នាក់បន្ទាប់ពីត្រូវបានជ្រើសរើស ។ ទីពីរ គឺមាត្រាទី៤២ នៃច្បាប់របស់តុលាការប្រជាជន បើកផ្លូវបណ្តឹងឧទ្ធរណ៍ថ្នាក់ខេត្តបន្តទៀតក្នុងករណីមានការសង្ស័យឬមិនពេញចិត្តចំពោះការជំនុំជម្រះ ។ ជាមួយគ្នានេះ មាត្រាទី១៦និង៥០នៃច្បាប់ក៏បានចែងទប់ស្កាត់ភាពមិនអព្យាក្រឹតរបស់ចៅក្រមដែរ ។ ឧទាហរណ៍ មាត្រាទី១៦កំណត់ថា ករណីចៅក្រមនិងឧក្រិដ្ឋជនគឺជាសាច់ញាតិនឹងគ្នា ការជំនុំជម្រះក្តីត្រូវផ្ទេរទៅធ្វើនៅកន្លែងដែលមានភាពអព្យាក្រឹត ។ ជាពិសេស មាត្រាទី៥០បានចែងច្បាស់ថា ក្នុងករណីមានភាពមិនប្រក្រតីកើតឡើង ក្រុមជំនួយការច្បាប់នឹងពិនិត្យនិងសម្រេចលើសំណុំរឿងនោះ ។ រដ្ឋមន្ត្រីក្រសួងយុត្តិធម៌ ចេនឌី ជៀមូយូ បន្ថែមថា "គ្រប់ករណីដែលមិនពេញចិត្ត ប្រជាជនអាចប្តឹងឧទ្ធរណ៍បាន" ។

អត្ថបទសិក្សាអំពីការផ្សះផ្សាបង្រួបបង្រួមជាច្រើនបានសរសេរថា ការផ្សះផ្សាបង្រួបបង្រួមមិនមែនជាលទ្ធផលដែលងាយមើលឃើញឡើយ ។ ការផ្សះផ្សាបង្រួបបង្រួមគឺជាការស្វែងរកដែលទាមទារការប្តេជ្ញាចិត្តនិងកិច្ចសហការ ។ ប៉ុន្តែ ជៀមូយូ ហាក់ដូចជាពេញចិត្តយ៉ាងខ្លាំងចំពោះដំណើរការរបស់តុលាការប្រជាជន ។ ដោយសារទីមួយតុលាការនេះអាចជួយដោះស្រាយបញ្ហាជនជាប់សង្ស័យដែលកំពុងជាប់ឃុំឃាំង និងទីពីរអាចនាំឲ្យប្រទេសរ៉្វាន់ដាមានសន្តិភាពក្នុងរយៈពេលពី៣ទៅ៥ឆ្នាំខាងមុខ ។

បទពិសោធន៍និងមេរៀនដែលកើតឡើងនៅប្រទេសរ៉្វាន់ដាបញ្ជាក់ច្បាស់ថា យុត្តិធម៌តាមផ្លូវតុលាការតែមួយមិនគ្រប់គ្រាន់សម្រាប់នាំមកនូវការផ្សះផ្សាបង្រួបបង្រួមឡើយ ។ តាមការបង្ហាញនិងឧទាហរណ៍ខាងលើ គឺការស្វែងរកយុត្តិធម៌មានភាពស្មុគស្មាញ ហើយតែងតែមានផលប៉ះពាល់លើធាតុដទៃផ្សេងទៀត ។ សន្តិភាពនិងការបង្រួបបង្រួមជាតិពិតប្រាកដសម្រាប់ប្រទេសរ៉្វាន់ដាត្រូវការជាចាំបាច់នូវការព្យាបាលរបួសផ្លូវចិត្តនិងការជឿទុកចិត្តគ្នាឡើងវិញ ។ ជនជាតិទុតស៊ីដែលនៅរស់ត្រូវតែមានជំនឿចិត្តលើជនជាតិហ៊ូទូដែលវិលត្រឡប់មករស់នៅក្នុងភូមិស្រុកជាមួយពួកគាត់ម្តងទៀត ។ ចំណែកជនជាតិហ៊ូទូត្រូវផ្តាច់ខ្លួនឲ្យផុតពីភាពដែលកំណត់ខ្លួនឯងថាជាផ្នែកមួយនៃអំពើប្រល័យពូជសាសន៍ ហើយជឿថាជនជាតិទុតស៊ីពិតជាមិនធ្វើការសងសឹកមកលើខ្លួននិងក្រុមគ្រួសារឡើយ ។ តុលាការប្រជាជនហាក់ដូចជាមានតួនាទីសំខាន់ក្នុងការកសាងទំនុកចិត្តរបស់ប្រជាជនឡើងវិញ ។ បច្ចុប្បន្ននេះតុលាការប្រជាជនកំពុងដំណើរការ ដូច្នេះក្តីសង្ឃឹមថាប្រជាជននិងប្រទេសជាតិពិតជាអាចឆ្លងផុត និងធ្វើដំណើរទៅរកភាពសុខដុមរមនានាពេលអនាគតខាងមុខ គឺអាស្រ័យទាំងស្រុងលើការជឿនិងចូលរួមរបស់ប្រជាជននៅក្នុងដំណើរការនេះ ។

អៀ ម៉េងទ្រី

សេចក្តីជូនដំណឹង

សមាគមអ្នកនិពន្ធខ្មែរសូមថ្លែងអំណរគុណយ៉ាងជ្រាលជ្រៅ និងសូមជម្រាបជូនដំណឹងដល់ម្ចាស់អត្ថបទដែលបានផ្ញើអត្ថបទមកសមាគមអ្នកនិពន្ធខ្មែរដើម្បីចូលរួមក្នុង "វេទិកាថែរក្សាប្រវត្តិសាស្ត្ររបបកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ" ឲ្យបានជ្រាបថា គណៈកម្មការកំណែកំពុងតែពិនិត្យនិងវាយតម្លៃស្នាដៃនីមួយៗ ។ ចំពោះលទ្ធផលសម្រេច សមាគមអ្នកនិពន្ធខ្មែរនឹងជូនដំណឹងនៅថ្ងៃទី២៩ ខែធ្នូ ឆ្នាំ២០០៣ ។ សូមអរគុណ ។

យូ បូ

ប្រធានសមាគមអ្នកនិពន្ធខ្មែរ

ខ្ញុំមិនចង់ជួប

ខ្ញុំជាកូនច្បងនៅក្នុងគ្រួសារមួយដែលសមាជិក៦នាក់ៈ លោកយាយរបស់ខ្ញុំ ម៉ាក់របស់ខ្ញុំ ខ្លួនខ្ញុំ និងប្អូនស្រីប្រុសរបស់ខ្ញុំ៣នាក់ (ប៉ារបស់ខ្ញុំស្លាប់នៅឆ្នាំ១៩៨៩) ។ ម៉ាក់របស់ខ្ញុំជាអាជីវករ ។ ប្អូនៗរបស់ខ្ញុំនៅរៀននៅឡើយ ។ ក្នុងជីវភាពដ៏សមរម្យ យើងទាំងអស់គ្នារស់នៅប្រកបដោយសុភមង្គលនិងឯករាជ្យភាព ។ លោកយាយនិងម៉ាក់ស្រលាញ់ថ្នាក់ថ្នមនិងមានព្រហ្មវិហារធម៌ចំពោះកូនចៅជានិច្ច ។ តាំងពីតូចរហូតដល់ពេលនេះដែលខ្ញុំមានអាយុ២៣ឆ្នាំ ខ្ញុំមិនដែលស្គាល់ការលំបាកវេទនាឬភាពអត់ឃ្លានសោះឡើយ ។ ផ្ទុយពីខ្ញុំ, ម៉ាក់ ប៉ា អ៊ំ ពូ មីង និងលោកយាយលោកតារបស់ខ្ញុំ សុទ្ធតែធ្លាប់ឆ្លងកាត់របបខ្មែរក្រហម ធ្លាប់ជួបប្រទះនឹងការងារធ្ងន់ធ្ងរហួសប្រមាណ ភាពអត់ឃ្លាន ជំងឺដ៏កាចសាហាវ ការបង្ខិតបង្ខំបំបិទសិទ្ធិសេរីភាព និងភាពរន្ធត់តក់ស្លុតចំពោះការយកមនុស្សទៅសម្លាប់ដោយគ្មានកំហុស ។

មុនឆ្នាំ១៩៧៥ក្រុមគ្រួសាររបស់ម៉ាក់រស់នៅភូមិព្រែកក្តាម ឃុំកំពង់ហ្លួង ស្រុកពញាឮ ខេត្តកណ្តាល ។ ម៉ាក់មានបងប្អូនប្រាំនាក់ ក្នុងនោះមានស្រី៤នាក់និងប្រុសម្នាក់ ។ ប្អូនប្រុសរបស់ម៉ាក់ឈ្មោះ គីយ៉ា បានស្លាប់នៅ១៩៧៣ នៅពេលដែលគាត់ចូលធ្វើពេទ្យទាហាន ។ នៅឆ្នាំ១៩៧២ក្រុមគ្រួសាររបស់ម៉ាក់បានភៀសខ្លួនមករស់នៅគីឡូម៉ែត្រលេខ៦ ។ ម៉ាក់បានធ្វើការនៅក្នុងរោងចក្រតម្បាញមួយឈ្មោះ រោងចក្រត្រាំងអ៊ិច ។ ម៉ាក់ធ្វើការនិងស្នាក់នៅក្នុងរោងចក្រនោះរហូត ។ ម៉ាក់បាននិយាយប្រាប់ខ្ញុំថា នៅថ្ងៃទី១៧ ខែមេសា ឆ្នាំ១៩៧៥ ក្នុងពេលដែលខ្មែរក្រហមវាយដណ្តើមកាន់កាប់បានទីក្រុងភ្នំពេញ ម៉ាក់កំពុងតែធ្វើការនៅក្នុងរោងចក្រនៅឡើយ ។ កងទ័ពខ្មែរក្រហមជាច្រើននាក់ដែលមានសម្លៀកបំពាក់ពណ៌ខ្មៅនិងកាន់កាំភ្លើងគ្រប់ដៃបានសម្រុកចូលក្នុងរោងចក្រ ហើយស្រែកបង្ខំឲ្យអ្នកធ្វើការនៅក្នុងរោងចក្រចាកចេញជាបន្ទាន់ ។ ស្របពេលជាមួយគ្នានោះ ខ្មែរក្រហមកំពុងតែជម្លៀសប្រជាជនឲ្យចេញពីទីក្រុងភ្នំពេញដែរ ដោយមិនអនុញ្ញាតឲ្យសួរនាំតវ៉ាឬមានប្រតិកម្មអ្វីទាំងអស់ បើពុំនោះសោតនឹងត្រូវវាយធ្វើបាបឬសម្លាប់ចោលនៅនឹងកន្លែង ។ អ្នកខ្លះភ័យខ្លាចខ្លាំងពេកទៅជាភាន់ភាំងគ្មានបានយកអ្វីទៅជាមួយទាល់តែសោះ ។ មនុស្សទាំងអស់ត្រូវបង្ខំឲ្យទៅរស់នៅទីជនបទដាច់ស្រយាល ។

ម៉ាក់និងក្រុមគ្រួសារបានធ្វើដំណើរទៅស្រុកកំណើតនៅភូមិព្រែកក្តាម ឃុំកំពង់ហ្លួង ស្រុកពញាឮ ខេត្តកណ្តាល ។ ចំណែកប្អូនស្រីរបស់គាត់ឈ្មោះ អៃសាស់ ដែលមានប្តីជាទាហានកុម្ម៉ង់ដូបានទៅតាមគ្រួសាររបស់ប្តីឆ្ពោះទៅខេត្តកំពង់ចាម ។ ម៉ាក់និងក្រុមគ្រួសារស្នាក់នៅស្រុកកំណើតបានតែ៣ថ្ងៃប៉ុណ្ណោះក៏ត្រូវខ្មែរក្រហមជម្លៀសទៅវត្តស្ពឺស្ថិតក្នុងខេត្តកំពង់ចាម ហើយនៅបានតែ១ថ្ងៃ ខ្មែរក្រហមបានជម្លៀសទៅវត្តឬស្សីកែវ ស្ថិតក្នុងខេត្តក្រចេះបន្តទៀត ។ នៅទីនោះបាន៣ថ្ងៃ បងស្រីរបស់ម៉ាក់ឈ្មោះ រីយ៉ា ប្រសូត្របានកូនប្រុសម្នាក់ ។ ពីរថ្ងៃក្រោយមកម៉ាក់និងក្រុមគ្រួសារត្រូវបង្ខំឲ្យធ្វើដំណើរបន្តទៅទៀត លើកលែងតែបងស្រីរបស់ម៉ាក់និងកូនដែលទើបប្រសូត្រព្រមទាំងគ្រួសាររបស់គាត់ប៉ុណ្ណោះ ដែលទទួលការអនុញ្ញាតឲ្យស្នាក់នៅទីនោះសិន ។ បងស្រីរបស់ម៉ាក់បានផ្ញើកូនច្បងរបស់គាត់ពីរនាក់(ស្រី១ ប្រុស១) ទៅ ជាមួយម៉ាក់ដែរ ។

ម៉ាក់ត្រូវបានជម្លៀសតាមរទេះគោទៅឃុំសោប ស្រុកព្រែកប្រសព្វ ខេត្តក្រចេះ ។ នៅតាមផ្លូវ អ្នកបររទេះឈ្មោះ តាហេ (ជាប្រជាជនមូលដ្ឋាន) បានលួចខ្សឹបប្រាប់ម៉ាក់ឲ្យប្រយ័ត្នពាក្យសម្តី ព្រោះខ្មែរក្រហមបញ្ជូនគាត់ឲ្យមកស៊ើបអំពីក្រុមគ្រួសាររបស់ម៉ាក់ ជាពិសេសគឺម៉ាក់តែម្តង ។ គាត់ប្រាប់ទៀតថា បើអង្គការឲ្យធ្វើអី ត្រូវតែធ្វើតាមកុំប្រកែកឲ្យសោះ ។ ម៉ាក់និងក្រុមគ្រួសារភិតភ័យខ្លាំងណាស់ក្រោយពីបានឮរឿងនេះ ។ ទៅដល់ខេត្តក្រចេះភ្លាម ខ្មែរក្រហមបានឲ្យក្រុមគ្រួសាររបស់ម៉ាក់ព្រមទាំងក្រុមគ្រួសារដទៃប្រមាណ១០គ្រួសារទៀតទៅរស់នៅក្នុង

រោងបាយចាស់មួយដែលត្រូវបោះបង់ចោល ។ បន្ទាប់មក គាត់ទាំងអស់គ្នាត្រូវខ្មែរក្រហមបង្ខំឲ្យទៅធ្វើស្រែចម្ការ ។ កន្លងបានជិត១ខែ ខ្មែរក្រហមបានហៅប្រជាជនទៅប្រជុំ ហើយក៏លើកនិយាយពីរឿងសាសនា ។ តាំងពីពេលនោះមកការប្រតិបត្តិសាសនាត្រូវហាមឃាត់ មិនអនុញ្ញាតឲ្យជនជាតិចាមសំយ៉ាង (ថ្វាយបង្គំ) បួស ព្រមទាំងបំផ្លាញចោលអស់នូវគម្ពីរគីតាបគូរ៉អាន និងបង្ខំឲ្យស្ត្រីកាត់សក់ខ្លី ហើយឲ្យជនជាតិចាមដូរឈ្មោះ ។ ម៉ាក់ឈ្មោះ ហាលីម៉ាស់ ត្រូវដូរទៅជា លី វិញ ។ ដោយសារតែការភ័យខ្លាចព្រមទាំងនឹកទៅដល់សម្តីរបស់ តាហេ (អ្នកបរទេះ) ម៉ាក់និងក្រុមគ្រួសារបង្ខំចិត្តធ្វើតាមអង្គការវិន័យ ។ ម៉ាក់ចង់លួចសំយ៉ាងនិងបួសខ្លាំងណាស់ ប៉ុន្តែខ្លាចខ្មែរក្រហមដឹង ។ អ្វីដែលម៉ាក់មិនអាចបំភ្លេចបាននោះគឺខ្មែរក្រហមបង្ខំឲ្យគាត់និងបងប្អូនចាមដទៃទៀតទទួលទានសាច់ជ្រូក ។ ពេលនោះដើម្បីរក្សាជីវិតឲ្យរស់ គាត់ទាំងអស់គ្នាសុខចិត្តទទួលទានសាច់ជ្រូក ។ ប្រមាណ១ខែក្រោយមកបងស្រីរបស់ម៉ាក់ដែលឆ្លងទន្លេនៅវត្តឬស្សីកែវ បានធ្វើដំណើរមកជួបជុំជាមួយម៉ាក់និងក្រុមគ្រួសារវិញ ។ ជារៀងរាល់ថ្ងៃខ្មែរក្រហមបានចែករបបអង្ករឲ្យកន្ទះកំប៉ុងសម្រាប់មនុស្សម្នាក់ជួនកាលមានលាយគ្រាប់ពោតផង ។ សុខភាពរបស់ម៉ាក់ចាប់ផ្តើមចុះខ្សោយ រាងកាយរបស់ម៉ាក់ស្គមទៅៗជាលំដាប់ ។

ឪពុកម្តាយរបស់ ហ៊ុរីណា ក្នុងឆ្នាំ១៩៨២

រស់នៅឃុំសោបបានរយៈពេលប្រហែល១ឆ្នាំខ្មែរក្រហមចាប់ផ្តើមរើសកងចល័ត ។ សមាជិកកងចល័តត្រូវតែជាអ្នកពេញវ័យនិងនៅលីវ (ទាំងស្រីទាំងប្រុស) ។ ម៉ាក់ក៏ត្រូវបានជ្រើសរើសចូលក្នុងកងចល័តហើយត្រូវបំបែកចេញពីក្រុមគ្រួសារ ។ កងចល័តត្រូវទៅធ្វើការនៅជិតព្រៃស្រោងចម្ងាយប្រមាណ១៥គីឡូម៉ែត្រពីភូមិ ។ ការងាររបស់ម៉ាក់គឺដកស្ទូងរែកដី និងលើកទំនប់ដែលធំបំផុតទូទាំងស្រុកព្រែកប្រសព្វ ឈ្មោះទំនប់អាលំញ៉ោដោយខ្មែរក្រហមបានប្រមូលកងចល័តពីគ្រប់ភូមិឃុំ មកលើកទំនប់នេះ ។

ម៉ាក់ត្រូវធ្វើការទាំងយប់ទាំងថ្ងៃគ្មានពេលសម្រាកឡើយ លើកលែងតែពេលហូបបាយ ។ របបអាហារមាន២ពេល គឺម៉ោង១១ថ្ងៃត្រង់និងម៉ោង៥ល្ងាច ។ អាហារមានតែបបររាវជួនកាលមានបាយម្តងម្កាលដែរ (ពេលណាដែលមេកងសប្បាយចិត្ត) ។ នៅក្នុងកងរបស់ម៉ាក់ អ្នកដែលត្រូវរកឃើញថាជាអតីតមន្ត្រីនៃរបបចាស់ សិស្សនិស្សិត បញ្ញវន្ត ឬមានជាប់ពាក់ព័ន្ធនឹងនិន្នាការរបបមុន ត្រូវយកទៅសម្លាប់ចោលនៅជើងទំនប់ទាំងអស់ ។

នៅឆ្នាំ១៩៧៧ (លើកទំនប់មិនទាន់ចប់) អង្គការបានដកកងចល័តរបស់ម៉ាក់ទៅធ្វើការនៅស្រុកអាទេះ (ជាប់ព្រំប្រទល់ខេត្តកំពង់ធំ) វិញ ។ ទៅទីនោះមានសភាពស្ងាត់ជ្រងំ មានតែផ្ទះប៉ុន្តែគ្មានមនុស្សរស់នៅ ។ ក្រៅពីអ្នកដាំបាយ៥នាក់ដែលបន្តរស់នៅក្នុងភូមិប្រជាជនដទៃទៀត បានផ្លាស់ប្តូរទីលំនៅទៅកន្លែងផ្សេង គ្មានសល់ដោយសារទីនោះជាតំបន់ចាញ់ខ្លាំង ។ ក្នុងកងចល័តនីមួយៗប្រជាជនចាស់ត្រូវដកចេញលើកលែងតែមេកង ។ ការងារលំបាកជាងនៅការដ្ឋានទំនប់អាលំញ៉ោ ហើយរបបអាហារក៏កាន់តែតិចទៅៗ ។ ម៉ាក់និងអ្នកនៅក្នុងកងចល័តស្ទើរតែពាក់កណ្តាលចាប់ផ្តើមមានជំងឺគ្រុនចាញ់ ។ អ្នកជំងឺទាំងអស់ត្រូវបានបញ្ជូនមកមន្ទីរពេទ្យដែលមានចម្ងាយប្រមាណ៥គីឡូម៉ែត្រពីការដ្ឋាន ។ ជារៀងរាល់ថ្ងៃ អ្នកជំងឺត្រូវបញ្ជូនទៅមន្ទីរពេទ្យជាបន្តបន្ទាប់ ។ សម្រាកនៅមន្ទីរពេទ្យបានប្រហែល

កន្លះខែ ម៉ាក់ក៏ជាសះស្បើយ ហើយវិលត្រឡប់ទៅការដ្ឋានវិញ ។ ម៉ាក់បន្តជីវិតដ៏សែនលំបាកវេទនានៅការដ្ឋាន ស្រុកអាទេះ ។ នៅពេលយប់ព្រៃមានសភាពស្ងាត់ជ្រងំ ឮតែសំឡេងលលកខ្មោច ទីទុយ មៀម យំគួរឲ្យព្រឺខ្លាច ។ រៀងរាល់យប់ថ្ងៃ ម៉ាក់បន់ស្រន់ឲ្យរបបនេះបញ្ចប់ឆាប់ៗ ។ ជាង១ខែក្រោយមក ម៉ាក់បានទទួលការអនុញ្ញាតឲ្យវិលត្រឡប់មកភូមិវិញ ។ ពេលមកដល់ភូមិអ្នកភូមិប្រាប់ថា ម៉ាក់មានសំណាងណាស់ដែលនៅរស់រានមានជីវិត ព្រោះកន្លែងដែលម៉ាក់ទៅធ្វើការគឺជាកន្លែងលត់ដំដ៏ក្ដៅគគុក ។

ក្រោយមកខ្មែរក្រហមបានបញ្ជូនម៉ាក់ទៅលើកទំនប់សន្ទាត់ នៅភូមិព្រៃករកា ឃុំសោប ស្រុកព្រៃកប្រសព្វ ។ នៅកន្លែងនោះរបបអាហារគ្រាន់បើជាងនៅកន្លែងលត់ដំ ហើយការងារក៏មិនលំបាកវេទនាដូចនៅកន្លែងលត់ដំដែរ ។ លើកទំនប់នៅភូមិព្រៃករកាមិនបានយូរប៉ុន្មានផង អង្គការក៏បញ្ជូនម៉ាក់ទៅដកស្ទូងនៅភូមិបឹងប្រែង ហើយបានប្រហែល២ខែ ម៉ាក់ត្រូវចេញទៅលើកទំនប់ធំម្ដងទៀត គឺទំនប់អាលំញោងដែល ។ ពេលនេះហើយដែលខ្មែរក្រហមបានយកមនុស្សទៅសម្លាប់ចោលកាន់តែច្រើនឡើង ។ ម៉ាក់ប្រាប់ថា ខ្មែរក្រហមបានយកមនុស្សទៅសម្លាប់ប្រមាណ ២០នាក់ក្នុងមួយលើក ហើយកប់នៅក្បែរៗទំនប់ ។ សាកសពខ្លះកប់មិនជិតលេចដៃជើងចេញមកក្រៅប្រផេះ ។ អ្នកដែលត្រូវយកទៅសម្លាប់គឺអ្នកដែលត្រូវស៊ើបដឹងថាជាបុគ្គលិកឬមន្ត្រីនៃរបបមុន និស្សិត ឬបញ្ញវន្ត ។ មិត្តភក្តិស្រីម្នាក់របស់ម៉ាក់ឈ្មោះ វីសូនី បានមកយំសោកនៅចំពោះមុខម៉ាក់នៅពេលដែលបងប្រុស ២នាក់របស់គាត់ត្រូវខ្មែរក្រហមសម្លាប់នៅក្បែរដើមគគីរធំមួយជិតទំនប់ ។

នៅពាក់កណ្ដាលឆ្នាំ១៩៧៧ ខ្មែរក្រហមបានស្នើឲ្យម៉ាក់រៀបការជាមួយបុរសម្នាក់នៅក្នុងកងចល័តជាមួយគ្នា ប៉ុន្តែម៉ាក់ប្រកែក ។ ក្រោយមក ខ្មែរក្រហមស្នើឲ្យម៉ាក់រៀបការម្ដងទៀតជាមួយបុរសផ្សេង ។ ម៉ាក់នៅតែប្រកែក ។ ខ្មែរក្រហមបានគំរាមម៉ាក់ថា បើមិនជ្រើសរើសនរណាម្នាក់ក្នុងចំណោមបុរសទាំង២នោះទេ ម៉ាក់ត្រូវតែទទួលខុសត្រូវនៅពេលដែលមានអ្វីកើតឡើងចំពោះខ្លួនឯង ។ ម៉ាក់ក៏សម្រេចចិត្តជ្រើសរើសបុរសម្នាក់ក្នុងចំណោមបុរសទាំង២ នោះគឺប៉ា ។ ម្ដងនេះខ្មែរក្រហមបែរជាបដិសេធមិនឲ្យម៉ាក់រៀបការជាមួយប៉ា (មិនដឹងមូលហេតុអ្វី) ប៉ុន្តែនៅទីបំផុតម៉ាក់ក៏បានរៀបការជាមួយប៉ានៅពាក់កណ្ដាលឆ្នាំ១៩៧៨ ។

ប៉ាក៏ជាប្រជាជន១៧មេសាដែរ ។ មុនឆ្នាំ១៩៧៥ ប៉ារស់នៅទីក្រុងភ្នំពេញ ។ ក្នុងពេលដែលប្រជាជនត្រូវជម្លៀសចេញពីទីក្រុងភ្នំពេញ ខ្មែរក្រហមបានចាប់ប៉ាចងស្លាបសេកដោយចោទប៉ាថាជាមន្ត្រីនៃរបបលន់ណុល ។ ខ្មែរក្រហមបានបណ្ដើរប៉ានិងប្រជាជនប្រមាណមួយរយនាក់ទៀតទៅដល់រោងចក្រកែវ (ភាគខាងលិចនៃទីក្រុងភ្នំពេញ) ។ ប៉ាបានព្យាយាមលួចស្រាយចំណងដោយខ្លួនឯង បន្ទាប់មកជួយស្រាយចំណងឲ្យអ្នកនៅក្បែរគាត់បាន៧-៨នាក់ ហើយនាំគ្នារត់គេចទៅដល់ស្រុកកញ្ជៀច ខេត្តព្រៃវែង ។ រស់នៅស្រុកកញ្ជៀចបាន៩ខែ ខ្មែរក្រហមបានជម្លៀសប៉ាទៅភូមិសោបលើ ស្រុកព្រៃកប្រសព្វ ខេត្តក្រចេះ ។ ប៉ារស់នៅលាក់ឈ្មោះលាក់ប្រវត្តិរហូតដល់ពាក់កណ្ដាលឆ្នាំ១៩៧៨ទើបបានរៀបការជាមួយម៉ាក់ ។

បន្ទាប់ពីរៀបការ ប៉ានិងម៉ាក់បានទទួលការអនុញ្ញាតឲ្យរស់នៅក្នុងភូមិ ហើយ៤ខែក្រោយមករបបខ្មែរក្រហមក៏ត្រូវដួលរំលំ ។ ប៉ាម៉ាក់និងក្រុមគ្រួសារបានធ្វើដំណើរត្រឡប់មកស្រុកកំណើតវិញ ។ នៅតាមផ្លូវ ម៉ាក់បានជួបអ្នកភូមិកំពង់ហ្លួងដែលត្រូវជម្លៀសទៅជាមួយប្អូនស្រីម៉ាក់ (អែសាស់) បានប្រាប់ម៉ាក់ថា អែសាស់ និងក្រុមគ្រួសារខាងប្ដី ត្រូវខ្មែរក្រហមសម្លាប់ចោលទាំងអស់បន្ទាប់ពីដឹងថាប្ដីរបស់គាត់ជាអតីតទាហានកុម្មុំង់ដូ ។

បន្ទាប់ពីមរណភាពដោយជំងឺរបស់ប៉ាខ្ញុំនៅឆ្នាំ១៩៨៩ ម៉ាក់មិនរៀបការម្ដងទៀតទេ ។ គាត់សុខចិត្តរ៉ាប់រងបន្ទុកដ៏ធ្ងន់ធ្ងរតែម្នាក់ឯងក្នុងការចិញ្ចឹមកូនតូចៗចំនួនបួននាក់ ។ ខ្ញុំពិតជាស្ងើចសរសើរម៉ាក់ណាស់ដែលខំក្រាញននៀលតស៊ូរស់ឆ្លងកាត់របបខ្មែរក្រហម និងជម្នះការលំបាកក្នុងភាពជាស្ត្រីមេម៉ាយដែលត្រូវចិញ្ចឹមកូនតែម្នាក់ឯង ។ ខ្ញុំសូមបន់ស្រន់កុំឲ្យរបបខ្មែរក្រហមកើតមានជាថ្មីម្ដងទៀត ។ ខ្ញុំមិនចង់ជួបប្រទះនឹងរបបនេះទេ ហើយក៏មិនចង់ឲ្យកូនខ្មែរជំនាន់ក្រោយៗទៀតជួបប្រទះដែរ ។

សូ ហ្វារីណា

ខ្ញុំជាមនុស្សដែលមានសំណាង

លោកនាយកជាទីគោរពនិងស្រលាញ់រាប់អានដ៏ស្មោះ

ខ្ញុំបានអានស្ទើរតែគ្រប់លេខនូវទស្សនាវដ្តីស្វែងរកការពិតរបស់មជ្ឈមណ្ឌលលោក គ្រប់អត្ថបទដែលបានចុះផ្សាយបានញ៉ាំងទឹកចិត្តរបស់ខ្ញុំឲ្យរំជួលក្តុកក្តួលនិងសង្វេគរកទីដម្រៅគ្មាន ។ និយាយឲ្យចំវាគឺជាទុក្ខសោកមួយនៃការក្រឡេកមើលទៅអតីតកាលនាយុគសម័យដ៏មហាប្រល័យ ដែលរបបមួយបានធ្វើទារុណកម្មយ៉ាងព្រៃផ្សៃមកលើប្រជាពលរដ្ឋខ្លួនឯងយ៉ាងមហាអមនុស្សធម៌ជាទីបំផុត ។ ក្នុងនាមខ្ញុំក៏ជាជនរងគ្រោះម្នាក់ក្រោមរបបកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ (ក្រុមគ្រួសាររបស់ខ្ញុំដែលមានសមាជិក៨នាក់ដែលក្នុងនោះឪពុករបស់ខ្ញុំជាគ្រូពេទ្យនៅមន្ទីរពេទ្យព្រះអង្គឌួង និងម្តាយរបស់ខ្ញុំជាគ្រូបង្រៀននៅសាលាពោធិ៍ និងប្អូនតូចៗរបស់ខ្ញុំចំនួន៥នាក់ទៀត ត្រូវបានរបបអង្គការនិយមប្រល័យគ្មានត្រាប្រណីទាំងអស់ នេះមិនទាន់គិតដល់មាមីងនិងបងប្អូនជីដូនមួយចំនួន៣៦នាក់ទៀតផងទេ) ក៏ជាមនុស្សម្នាក់ដែលមានសំណាងជាងគេបានរស់រានមានជីវិតរហូតមកដល់បច្ចុប្បន្ននេះ សូមសម្តែងនូវទឹកចិត្តកតញ្ញូចំពោះសកម្មភាពដែលមិនចេះនឿយណាយរបស់លោក ក្នុងការស្រាវជ្រាវឯកសារនានាពាក់ព័ន្ធនឹងអំពើមនុស្សឃាតដ៏សែនឃោរឃៅ និងសូមគាំទ្រយ៉ាងពេញទំហឹងចំពោះការបង្កើតតុលាការយុត្តិធម៌មួយ ដើម្បីស្វែងរកយុត្តិធម៌ជូនដល់កូនចៅជនរងគ្រោះនិងមនុស្សជំនាន់ក្រោយឲ្យបានមើលឃើញថាលើលោកយើងនេះមានយុត្តិធម៌ប្រាកដមែន ។

ខ្ញុំសង្ឃឹមយ៉ាងមុតមាំនិងមានជំនឿជាក់ថា ប្រសិនជាមានតុលាការអព្យាក្រឹតមួយមែននោះ យុត្តិធម៌សម្រាប់ប្រជាជនកម្ពុជាដែលបានស្លាប់និងអ្នកដែលសល់ពីស្លាប់ពិតជានឹងមានន័យត្រចះត្រចង់ជាក់ជាមិនខាន ហើយលើសពីនេះ ប្រជាជនកម្ពុជាទាំងអស់ប្រាកដជាបានដឹងថាតើនរណាជាមេឃាតករពិត? ហើយការប្រល័យពូជសាសន៍ខ្មែរនាសម័យនោះគឺដើម្បីបម្រើផលប្រយោជន៍អ្វី? ដើម្បីមនោគមវិជ្ជាកុម្មុយនិស្តទឹកដីឬជាតិសាសន៍? ព្រមទាំងអាចស្វែងយល់បានច្បាស់អំពីរបបកុម្មុយនិស្តនិងលទ្ធិប្រជាធិបតេយ្យតើខុសគ្នាយ៉ាងណា?

ឆ្លៀតក្នុងឱកាសទិវាបុណ្យឯករាជ្យជាតិគំរប់៥០ឆ្នាំនេះ ខ្ញុំសូមគោរពជូនពរលោកនាយកព្រមទាំងសហការីរបស់លោកទាំងអស់ដែលបម្រើការក្នុងមជ្ឈមណ្ឌលស្រាវជ្រាវស្វែងរកការពិតកម្ពុជា មានសុខភាពល្អ កម្លាំងមាំមួន និងប្រាជ្ញាឈ្លាសវៃដើម្បីបន្តការងារជាប្រវត្តិសាស្រ្តនេះជាគុណប្រយោជន៍សម្រាប់ប្រជាពលរដ្ឋខ្មែរ ក៏ដូចជាគុណប្រយោជន៍សំរាប់មនុស្សជាតិទូទៅលើពិភពលោកនេះ ។ សូមលោកនាយកមេត្តាទទួលនូវការគោរពរាប់អានដ៏ស្មោះអំពីខ្ញុំបាទ ។

ធ្វើនៅកោះកុង ថ្ងៃទី២០ ខែតុលា ឆ្នាំ២០០៣

នាយកមជ្ឈមណ្ឌលភាសាអង់គ្លេសមុនីរ័ត្ន ស្រុកស្មាច់មានជ័យ ខេត្តកោះកុង

ម៉ម ផៃប៊ុន ហៅ មុនីរ័ត្ន

ស្វែងរកប្អូន

នាងខ្ញុំឈ្មោះ ម៉ាក ឡាយ អាយុ៥៤ឆ្នាំ ឪពុកឈ្មោះ ម៉ាក ម្តាយឈ្មោះ នៅ ។ នាងខ្ញុំមានស្រុកកំណើតនៅភូមិព្រែកបាល័ង្គឆើង ឃុំត្រើយស្លា ស្រុកស្អាង ខេត្តកណ្តាល សព្វថ្ងៃរស់នៅភូមិឃុំដដែល ។ នាងខ្ញុំសូមសួររកប្អូនពីរនាក់ ទីមួយឈ្មោះ ស្តើង សុខា ភេទស្រី ទីពីរឈ្មោះ ស្តើង សុខន ។ អ្នកទាំងពីរបានបាត់ខ្លួននៅក្នុងរបបខ្មែរក្រហម តាំងពីពេលដែលអង្គការឲ្យទៅធ្វើការនៅរោងចក្រក្តារបន្ទះ ។ បើប្អូនទាំងពីរបានទទួលដំណឹងហើយ ឬអស់លោកណាបានស្គាល់ឈ្មោះទាំងពីរខាងលើនេះ សូមមេត្តាទាក់ទងមកនាងខ្ញុំនៅភូមិឃុំខាងលើ ឬទាក់ទងតាមរយៈមជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជា ប្រអប់សំបុត្រលេខ១១១០ ភ្នំពេញ ទូរស័ព្ទលេខ (៨៥៥) ២៣ ២១១ ៨៧៥ ទូរសារលេខ (៨៥៥) ២៣ ២១០ ៣៥៨ ឬ Email: dccam@online.com.kh ដោយក្តីអនុគ្រោះ ។ សូមអរគុណ ។

ជនរងគ្រោះនៅមន្ទីរស-២១

ដើម្បីឧបត្ថម្ភការបោះពុម្ពនិងចែកចាយដោយឥតគិតថ្លៃដល់មន្ទីរស្រុកនិងឃុំនៅទូទាំងព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា
ទស្សនាវដ្តីចំនួន១០០០ច្បាប់ ជារៀងរាល់លេខនឹងដាក់លក់តែនៅក្នុងរាជធានីភ្នំពេញប៉ុណ្ណោះ មួយច្បាប់តម្លៃ ៧០០០រៀល

មជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជាអំពាវនាវដល់រដ្ឋាភិបាល មូលនិធិនានា និងសាធារណជនគ្រប់រូប សូមជួយឧបត្ថម្ភការបោះពុម្ពផ្សាយទស្សនាវដ្តីនេះទៅតាមលទ្ធភាពដែលអាចធ្វើបាន ។ ព័ត៌មានបន្ថែមចំពោះការបោះពុម្ពផ្សាយទស្សនាវដ្តីស្វែងរកការពិត សូមមេត្តាទាក់ទងមកកាន់នាយកមជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជាតាមទូរស័ព្ទលេខ (៨៥៥) ២៣ ២១១ ៨៧៥ ។ សូមអរគុណ!

The Documentation Center of Cambodia would like to appeal to governments, foundations and individuals for support of the publication, *Searching for the Truth*. To contribute, please phone (855) 23 211 875 or Email: dccam@online.com.kh. Thank you.

A magazine of the Documentation Center of Cambodia: *Searching for the Truth*. Number 47, November 2003.
Funded by Norway, Sweden, Switzerland, the Netherlands, Canada and USA.